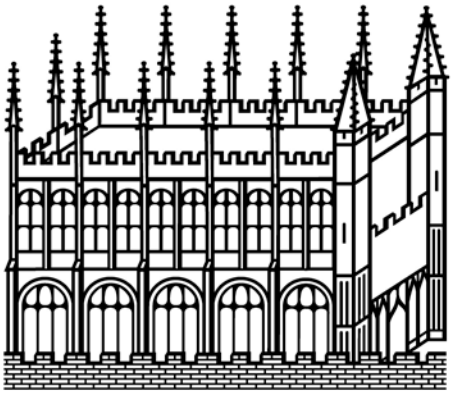

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

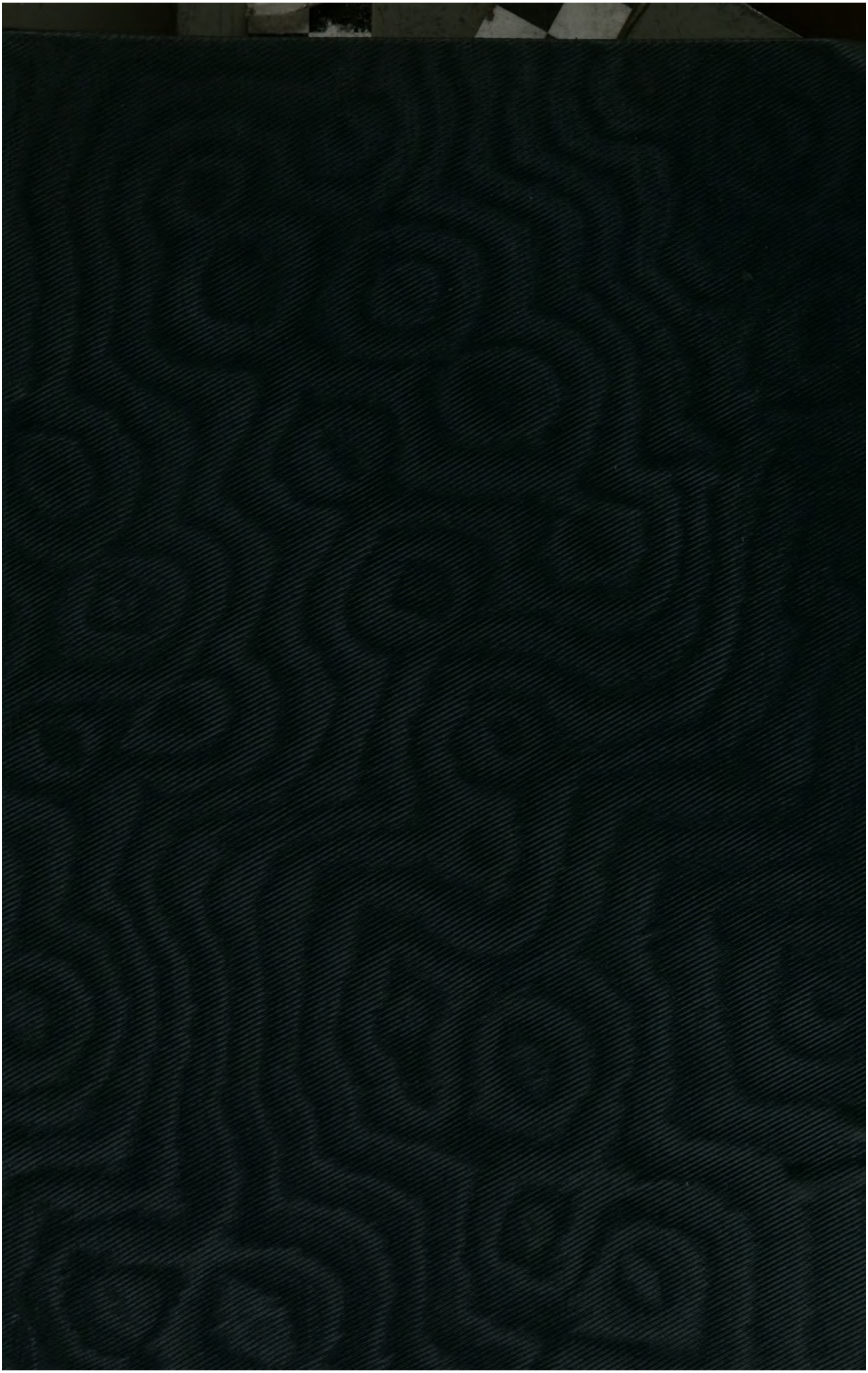
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

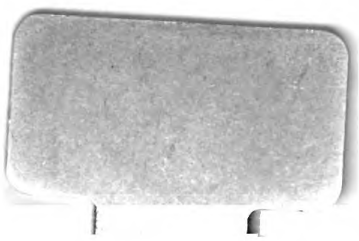
http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

نقوش معظم - دافع ہر درد و غم جملہ نقوش مجرب و نقشہ کعبہ شریف و مدینہ منورہ ایک مسطح تختہ پر تونید بنا کر بچون کے گلے مین واسطے حفاظت کے ڈالا جاتا ہے -

نقش للعلیین - شریفین رسول مقبول بطور زیارت ہے -

دعای گنج عرش - مع شش قفل اور اور دعائین نادر و نادر حفاظت کے لیے تونید کر کے گلے مین ڈالنا سود مند و مجرب ہے -

مجموعۂ اوراد - وظائف شامل دعاہای ذیل درود اکبر - خرب البحر مترجم ۳ درود مستغاث ۴ درود تنجینا - ۵ - درود ماہی -

نور الفواد - معروف بہ زاد المعاد مصنفہ مولوی نور الدین -

شواہد النبوۃ - اسمین سیر و اخلاق حضرت خیر البشر اور اذکار آل اطہار اور اصحاب کبار اور ازواج مطہرہ کے مذکور ہین از ملا عبد الرحمن -

معارج النبوۃ - بیان شمائل احوال حضرت خاتم المرسلین بڑی مستند کتاب ہے از ملا معین الدین کاشی -

مدارج النبوۃ - حالات فضیلت حضرت خاتم الرسالت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مصنفہ حضرت شاہ عبد الحق دہلوی دو جلد مین کمال ہی توضیح اور تشریح سے مبسوط لکھے ہین -

شرح سفر السعادت مبنی اور براحوال شرعیہ کے از روے احادیث کے جسکے چھہ باب ہین ۱ - در طہارت پیمبر ۲ - در نماز حضرت - ۳ صیام النبی ۴ - حج النبی - ۵ - اذکار النبی ۶ - در عموم احوال معاش حضرت مصنفہ مولانا عبد الحق دہلوی -

جامع طیبی - احوال سرور عالم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مین از شاہ طیب نعمۃ اللہی -

شمیمہ احمدی - سراپاے خاتم المرسلین کا بیان مولفہ جمال الدین حسن خان -

مثنوی زائر - دعوت قبائل قریش مصنفہ نواب بشیر علیخان -

مہر نبوت - نعت پیمبر مین تصنیف نواب محمد مرد انعلیخان نظام -

شجرۂ طغرای - اسماے دوازدہ امام علیہم السلام از صنعت کاری مولوی ہادیعلی خوشنویس لاثانی -

مجموعۂ توشہ عقبی - ورد و وظائف اسماے الہی مع خواص و ناماے مبارک رسالت پناہی - تالیف مولوی محمد عباس -

مولود شریف شہید نثر - خرد و کلان -

جنگ نامہ کربلا - یعنی واقعات مفصلہ کربلا -

دہ مخزن - مصائب کربلا مصنفہ حکیم نصر اللہ خان وصال -

عین البکا - معروف بہ دہ مجلس مع رسالہ شط غرا مشہور بہ چہل مجلس تصنیف نواب سید عطاء اللہ -

مواعظ حیدریہ - مصنفہ سید غلام حیدر خان بہادر اکسٹرا اسسٹنٹ -

تذکرۃ الشہدا - منظوم واقعات کربلا -

روضۃ الشہدا اردو موسوم بہ گنج شہیدان مولفہ حکیم امانت علی -

شہادت نامہ - آل نبی مصنفہ شیخ امام بخش ناسخ -

مرثیہ ظہیر - مصنفہ منشی محمد ظہیر الدین بلگرامی -

معجزہ آل نبی - شہادت نامہ و معجزہ سر مبارک امام ہمام حسین -

عناصر الشہادتین - حالات شہادت شہدا و خلفائے کرام از مولوی ناصر علی -

سر الشہادتین - مترجم معرکہ کربلا بعد احادیث معتبرہ -

تقریر الشہادتین - شرح فارسی سر الشہادتین پایہ اعتبار کی -

تحریر الشہادتین - ترجمہ اردو تقریر الشہادتین جو شرح فارسی سر الشہادتین کی ہے - نہایت مبسوط -

گلزار خلیل - شہادت نامہ خامس آل عبا بنیاط طرز و انداز بہ سند روایات مصنفہ مولوی غلام امام شہید جنکا مولد شریف مشہور ہے -

مجموعۂ کلیات - مراثی و سلام و رباعیات مرزا سلامت علی تخلص دبیر دو جلد میں -

مجموعۂ کلیات - مراثی و سلام و رباعیات میر انیس چار جلد -

مجموعۂ کلیات - مراثی و سلام و رباعیات میر نواب تخلص مونس جلد اول -

ایضاً - جلد دوم و سوم - جدا جدا -

ناصر الابرار - فی مناقب اہل بیت اطہار -

تذکرۃ المواد - معاد کے بیان میں ہے مصنفہ قاضی ثناء اللہ پانی پتی -

فتوح الحرمین - منظوم مع تشبیجات حرمین شریفین اور اوسکے مقامات متبرکہ کا ذکر ہے -

ظہیر الاسلام - معروف بہ ظہیر الدارین - اسمیں فوائدات دینیہ کا بیان بعنوان اہل تصوف مصنفہ منشی ظہیر الدین -

ادعیۂ زیارت - مدینہ منورہ مولفہ مولوی محمد احسن -

صحت نامهٔ نسخهٔ معتبرهٔ کربلای معلی

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۵۷	۱۳	دوبیابان	دربیابان
۸۵	۱۶	صمصا	صمصام
۱۳۴	۸	غاتگرہوش	غارتگرہوش
۱۵۰	۶	دارگل	درگل
۱۷۷	۱۲	اعدا	دشمن
۱۸۰	۷	حملهٔ شیر انداز آن بود	حملهٔ بیرالعلم بود
۲۱۳	۱۳	اند	آمد
۲۴۹	۷	پوشت	نوشت
۲۷۵	۱۳	بهم	پیهم
۲۷۷	۱۵	این شعر بالکل غلط است	
		تصدق برگروہ ماحرام ست	
		که مارا خوشی از خیر الانام ست	
۲۸۰	۱۱	سست لاغر	سُست و لاغر
۲۸۵	۲	وذندش	نمودندش
ایضاً	۴	نجبر	مخبر
۲۸۷	۵	شا	شاہ
۳۰۹	۶	نما	بیان

حکیم ابن اکبر جناب تدبیر الدولہ منشی سید مظفر علیخان صاحب بہادر رائے مصنف کتاب

طبع گردید شہادت نامہ	بیت بیت ست عجب رقت خیز
سال تاریخ رقم کرد حکیم	این کتاب است بجان درد انگیز

سنہ ۱۲۹۷ ہجری

خاتمۃ الطبع

پس از سجدہ ریزی خامۂ سینہ چاک باد ای سپاس خدای پاک عز اسمہ بر کافۂ مسلمین وجمہور ذاکرین مناقب آل عبا وسامعین متحصلین ثواب در گوش کردن احوال مصائب جناب سید الشہدا علیہ التحیۃ والثنا ہویدا باد کہ درینولا نادر کتابی ذریعۂ استحصال ثواب اخروی و وسیلۂ کامیابی مقاصد سرمدی یعنی واقعات کربلا و معارک جان فرسا موسوم بہ کربلای معلی منظوم فارسی زبان کہ نظم ارجمندش سے نافہ کشا زلف عذار سخن ٭ عطر فشان سنبل زار سخن ٭ دیدہ دیدن رخطش نور چین ٭ گوش شنیدن زلبش شکر زمین ٭ از مصنفات بحر زخار علوم وفنون مستغنی التوصیف جناب تدبیر الدولہ مدبر الملک منشی سید مظفر علیخان بہادر بہادر جنگ المتخلص بہ اسیر بتصحیح حضرت مصنف ممدوح الشان بحسن اہتمام بمقام لکھنؤ در مطبع نامی منشی نولکشور بماہ اگست سنہ ۱۸۸۰ع موافق ماہ رمضان المبارک سنہ ۱۲۹۷ھ بجلیۂ طبع آراستہ گردید جناب احدیت

مقبول عالمیان کناد

بہ پیشش لالہ دفتر میکشاید	کہ دفع نقطہاے شک نماید

صاحب دواوین ومعارج الفضائل ودرۃ التاج وریاض المسلمین وزر کامل عیار شرح معیار الاشعار وگلدستۂ امامت وچراغ اعجاز وشجرۃ العروض ورجمۃ القوافی ودیگر کتب کثیرہ اعنی جناب ملک الشعرا تدبیر الدولہ مدبر الملک منشی سید مظفر علیخان صاحب بہادر بہادر جنگ المتخلص بہ اسیر مدظلہ القدیر کہ درین زمان سعید وآوان حمید حسب الارشاد امیر اعظم رئیس معظم مراد دل دولت مرجع نشین جاہ وبالش ہمت ومروت جناب منشی نولکشور صاحب مطبع اودہ اخبار حفظہ اللہ من شر الاشرار بحلیۂ طبع آراستہ وپیراستہ گردید یارب این کتاب را مقبول خاص وعام ومصنف را مورد الطاف رب انام گردان ومصاحب مطبع را

بہ جزا نتفاع وافی برسان فقط

قطعۂ تاریخ منہ دامت الطافہ

طبع گردید کربلا نامہ	لفظ ومعنے چو نکہت گل وگل
سال تاریخ یافتم افضل	دفتر ماتم امام گل ۱۲۹۰

قطعۂ تاریخ از نتائج افکار جناب مرحمت الدولہ بہار الملک سید محمد غضنفر علیخان صاحب بہادر صولت جنگ المتخلص بہ

در قبضۂ تیغ زبان از چرب و نرمی تقریرش نان شنیدن در روغن و از تری و تازگی
تحریرش قحط خشکی در زمین سخن متن شمسیہ را بشگفتگی تعلیم نمی کند کہ بمنزلہ شرح
ندانند و حاشیۂ قدیم را بتازگی درس نمیگویند کہ بنام جدید نخوانند در حکمت العین باشارات
ابر و بیان قواعد نمود و در شفا بقانون و لخواہ زبان بمقاصد کشود بدستیاری دائرہ
مجلسش اصول علم دین میسر و بہواداری پایین محفلش فیض عالم بالا در نظر
از روشنی بیان مجموعۂ اقوالش تیرگی رقم نکشیدہ و از قائمی ایمان جریدۂ اعمالش
سستی شیرازہ ندیدہ ریشۂ خیالش را در پایین فتن شاخ استعداد بالا دوی
و نہال فکرش را در کہنہ شدن برگ و بر کمال نوی مصحف گل تا پیش افگند و بر رحل گلبن
نگذارند و رسالۂ غنچہ تا بر تصحیح او نرسد بسمع مدرس بلبل نرسانند بیت ابروی شاہدان
بی رابطہ تحسینش بی نمک و مصرع زلف خوبان بی شانۂ تصدیقش قابل حک

ابیات

معما گر ہمہ خال بتان ست	برای حل آن طبعش روان ست
می گر گفتگو در جام ریزد	ازان جز مستی وحدت نخیزد
بگلشن میدہد در ہر نگاہے	خبر از سرنوشت ہر گیاہے
بطفل غنچہ گر یک حرف گفتے	ز مشق گفتگو شبہا نہ خفتے

شد شکل مہ بر ورق گردون جلی | گر خامۂ رایش رقم سر متیافت
میداشت برات نور خورشید خلل | صلی اللہ علیہ وعلی آلہ واصحابہ اجمعین الی یوم الدین اما بعد حمد و صلوۃ بر ضمیر کاشف نظیر گلچینان گلستان معانی ارباب علم و ہنر و چمن پیرایان بوستان سخندانی سخنوران نکتہ پرور روشن و مبرہن باد کہ این نسخہ ایست نگارین و مجموعہ ایست بہارین رقت خیز ماتم انگیز مشتمل بر احوال کربلائے معلی العینی شہادت جناب خامس آل عبا علیہ التحیۃ والثنا از مصنفات جناب مستطاب قدسی القاب قدوۃ المدققین عمدۃ المحققین فخر شعرای زمان رشک سخنوران جہان مثنوی بصنعت غیر منقوط

عمادِ کامل و سردارِ مدرک | اساسِ علم و محرمِ حلم و سالک
کمالِ علمہا دارد کرم عام | دلِ او موردِ احکامِ علام
مرادِ دل سوادِ علم حاصل | مآلِ کارِ او محمود و کامل
حسامِ علم در عالم علم کرد | گدا آمد اگر محروم کرم کرد
دلِ او مصدرِ احکامِ مسعود | مآلِ کارِ او مسعود و محمود

از فرط کمال بی انتہا مصداق فقرات طغرا بحرف دستی طبعش موسیائے شکستگی سخن در طبلۂ دہان و بوصف تندی ادراکش دوائی کندی گفتن

را بہ تیرِ سحاب سرافراز گردانیدہ و رنگینیِ گلبنِ رقم بآرایشِ تعریف جہانبانیست کہ تخت نشینان بوستان را باقلیم تازگی دستِ تصرف رسانید و حشر وطیر از بیت المال عنایتش روزینہ دار و جن و انس از خوانِ مرحمتش وظیفہ خوار پرتو ذاتش در ظلمات عالم ہویدا و نور صفاتش در تیرگیِ شش جہت پیدا طغرا

فضای لامکانے بارگاہش	ہجوم بی نیازیہا سپاہش
زدہ بر بامِ وحدت کوسِ شاہی	مطیع اوست از مہ تا بماہے
چراغِ لالہ بر دشتش دلیل ست	پر پروانہ بال جبرئیل ست
بنامِ نامیش پیوستہ بلبل	خطابت میکند بر منبرِ گل
سر زلفش بقمری داد ذوقے	ندارد گردنش پروای طوقے
دلِ ہدہد رقم پیمای رازست	از ان طومارِ منقارش دراز ست

وصد صلوات بر جہانگیرے کہ در اسلام آباد مدینہ از بحارِ سخا منصبداران شریعت را البسہ سبزیِ جاوید رسانید و نہار تحیات بر شہریارے کہ از نیسان عطا جاگیرداران طریقت را از نموی روز افزون نونہال

برگ خرمی گردانید رباعی طغرا	از میرِ عرب وزیرِ سلطان ازل

خدایا دہ رواجے نامہ ام را
اثر نطقِ زبانِ خامہ ام را

کہ مردم جا بجا خوانند و گریند
بھر بزمِ عزا خوانند و گریند

منِ مجرم سیہ نامہ سیہ کار
رہم شاید ازین از قہرِ قہار

کند رحمے بحالم ربِ رحمان
طفیلِ حضرتِ شاہِ شہیدان

نظر ہر کس برین نامہ کشاید
دعا در حقِ عاصی ہم نماید

رقم کین سرگذشتِ کربلا شد
بسالِ غین ورا وصاد وہا شد

اسیر از طول سودے نیست بس کن
رقم اللہ بس باقی ہوس کن

تقریظ مصنفہ و مولفہ جناب شاعر بنظیر ثانی ظہوری و ظہیر افضل الدولہ مظفر الملک سید محمد افضل علیخان صاحب بہادر شوکت جنگ المتخلص بہ افضل ابن اصغر جناب تدبیر الدولہ مدبر الملک منشی سید مظفر علیخان صاحب بہادر جنگ المتخلص بہ اسیر مدظلہ القدیر مصنف کتاب

بسم اللہ الرحمن الرحیم

نرو تازگی شاخِ قلم نگارش توصیف سلطانیست کہ تاجداران گلستان

شہیدان را ہمیشہ یاد می کرد | بماتم نالہ و فریاد می کرد
نہ این گریہ برائے اقربا بود | بوجہ خدمت دین خدا بود
ہمانا بود سلطان شہیدان | چراغ دین و شمع بزم ایمان
ز قتل او جہان تاریک گردید | زمین و آسمان تاریک گردید
در آمد دور اولاد امیہ | قرون شد جور اولاد امیہ
چنان دور گروہ اشقیا شد | کہ ضائع دین و آئین خدا شد
رواج دین دران آوان کجا بود | وفور گریہ عابد بجا بود

خاتمہ مثنوی

بحمد اللہ کہ این نظم گرامی | پذیرفت از عطائے حق تمامی
مرا زین نظم قصد شاعری نیست | کہ اعجاز ست این جادو گری نیست
بیان حال شاہ تشنہ کام ست | غرض از سرگذشت آن امام ست
روایات صحیحہ نظم کردم | نگاہ من بصحت بود ہمدم
محمد باقر عالم فلک شان | رقم کرد انچہ از حال شہیدان
ہمان آوردہ ام در ذیل تحریر | بیان مختصر بے طول تقریر
مرا مقصود ازین کسب ثواب ست | کہ این مذکور ابن بو تراب ست

بسر افشاند زہرا در عزا خاک — گریبانِ علیِ مرتضےٰ چاک
نبودے در میان گر پاے سجادؑ — بپا محشر شدے زین آہ و فریاد
تلاطم خاک را بر باد دادے — فلک بر سطحہ غبرا فتادے
ز صبر عابدؑ و تسلیم عترت — بہ محشر ماند قہرِ ربِ عزت
خوشا چشمے کہ گریداندرین غم — خوشا دستے کہ باشد صرفِ ماتم
بمقدارِ پریشہ اگر اشک — سرشکِ مژگان برآید چون گہر اشک
حدیث ست اینکہ گردد مردِ نیدار — سزاوارِ بہشت از فضلِ غفار
مریضِ کربلا را بود این حال — کہ گریان ماند حضرتؑ تا چہل سال
طعام و آب می آمد چو پیشش — بسینہ تازہ می گردید ریشش
بدالسان اشک می بارید محزون — کہ تر می شد طعام و آب افزون
اگر می گفت خادم گریہ تا چند — تناول کن طعام اے عرش پیوند
ہمی فرمود چون سازم تناول — گر سنہ قتل گشتند اقربا کل
کنم از آب چون کام و زبان تر — کہ شد لب تشنہ مذبوح ابن حیدرؑ
اگر روزہ بشب افطار می کرد — ازان پس گریہ بسیار می کرد
طعام از اشک تر می کرد ہر روز — بلب وقتِ تناول آہِ جانسوز

ازان پس آن امامِ ہر دو عالم — مع اطفال و ناموسِ معظّم
بہ آہ و نالہ آمد در مدینہ — شد انور از رخِ انور مدینہ
گروہے از عزاداران پیش — پریشان حال و اشک افشان و دلریش
قریبِ مرقدِ پاکِ پیمبرؐ — رسیدند اہلبیت و گشت محشر
برہنہ سر برائے استغاثہ — فلک فرسا صدائے استغاثہ
بلب در گریہ و اندوہ بیحد — صدائے وا محمدؐ وا محمدؐ
حسینیت کشتہ شد اے فخرِ آدم — گلوئے خشک و تیغ قوم اظلم
نداد ند اشقیا جز آبِ خنجر — بفرزندِ قسیمِ حوضِ کوثر
گلوئے خشک از خنجر بریدند — تنش کردند زخمی سر بریدند
بہ خیمہ ریختند لشکر بہ غارت — بہر سو شد تعلق نارِ تفاوت
ردا ہائے زنان بردند اشرار — گلو و ریسمان از دستِ کفّار
گہے تشہیر در بازار کردند — گہے حاضر سرِ دربار کردند
ز فریادِ غریبانِ ستم کش — ملائک انس و جن در عالمِ غش
فلک خونبار و ہر سو حشر برپا — زمین در لرزہ و در جوش دریا
بدرد از غم دلِ پیغمبرؐ آمد — بہ جنبش روضۂ اقدس درآمد

بهر جا هست دریا در خروش ست ۔۔۔ تہ ہر سنگ خون در عین جوش ست

چہ گویم از ستم ہاے لعینان ۔۔۔ ز بدعت ہاے آن دوزخ گزینان

اسیر طوق و زنجیرم نمودند ۔۔۔ بشام و کوفہ تشہیرم نمودند

بہ ہیبت خود اگر موجود بودے ۔۔۔ ز کشتن منع اعدا را نمودے

نہ ہرگز قول حضرت می شنیدند ۔۔۔ حضور مصطفےٰ سر می بریدند

چو من بیکس وطن آوارہ نیست ۔۔۔ مرا جز صبر لیکن چارہ نیست

غمے از ظلم بد کیشان ندارم ۔۔۔ ثواب آخروی را خواستگارم

ز عقلے غافل اند این اہل بیداد ۔۔۔ ندارند از عذاب آخرت یاد

زمین از ظلم پر شد تا بہ قاف ۔۔۔ خدا خواہد گرفت از عدل و انصاف

مقرر را نتقام خون ناحق ۔۔۔ بہ محشر انتقام خون ناحق

چو بر لب این بیان آورد سجاد ۔۔۔ دگر برخاست شور آہ و فریاد

فتوحان آنکہ ابن صعصعہ بود ۔۔۔ بپاے شاہ افتاد و جبین سود

حضور شاہ والا کرد تقریر ۔۔۔ کہ من گردیدہ ام اکنون زمین گیر

ازین باعث من محزون و پر غم ۔۔۔ ز یاری شما محروم ماندم

قبول عذر او شہ کرد و خوش کرد ۔۔۔ ترحم بروے و بر والدش کرد

رجوع خلق سوے او بہ محشر — جزاے ہر عمل در دست دادور
شوید آگاہ ازین یا اُیہا النّاس — کہ گل شد شمع دین یا اَیُّہا النّاس
کسے کو خاص درگاہ کریم ست — بلاے او درین دنیا عظیم ست
گرفتار مصیبت اولیایند — ہمیشہ در اذیت او صیایند
ز قتل حضرت شاہ خوش انجام — در آمد رخنہ اندر دین اسلام
ستم کردند اعداے ستم کیش — نکردند از غم فرزند پس و پیش
نہ آن شاہ ہدیٰ را کشتہ کردند — علیؑ و مصطفیٰ را کشتہ کردند
جگر بند نبیؐ ابن بتولؑ ست — ہمانا خون او خون رسولؐ ست
بہ کین کشتند دلبندان او را — ندادند آب فرزندان او را
شدند اہل و عیال او گرفتار — سر عریان محبوسان و بازار
علم بر نیزہ ہا سرہا نمودند — عجب ظلم صریح اعدا نمودند
اذیت نیست ہمثل این اذیت — مصیبت نیست مثل این مصیبت
چسان فریاد از ہر دل نخیزد — چسان ہر چشم تر دریا نریزد
درین ماتم ملائک اشکبارند — زمین ہا آسمانہا لرزہ دارند
درختان سوختند از آتش غم — بدریا ماہیان بیتاب ہر دم

قریب خیمہ چون من ہم رسیدم — بسے در ہر طرف انبوہ دیدم
ہجوم خلق چندان قصہ کوتاہ — کہ مشکل شد عبور و بند شد راہ
بہ کرسی حضرت عابد نشستہ — بہ خیمہ خلق گردش حلقہ بستہ
سرشک از دیدہ بر رخسار جاری — بہ رنگ بارش ابر بہاری
بدستش دست مالی بود و غمناک — کہ می کرد اشک از رخسار ہا پاک
بدور کرسی شہ از دحامے — ز مردان و زنان انبوہ عامے
خواتین معظم در تلاطم — بلب نوحہ روان از دیدہ قلزم
صدائے واحسین و نالۂ غم — زمین و آسمان لبریز ماتم
جہانے تعزیت میکرد و سجاد — بآہ و نالہ و افغان و فریاد
زمین و لرزہ و افلاک خونبار — ملائک در عزائے شاہ ابرار
چو ساکت اندکے گردید آن جوش — لب مردم شد از فریاد خاموش
نمود ارشاد حضرت رو بمردم — کہ حمد کردگار ماہ و انجم
قدیر و مالک کون و مکان ست — کریم و کارساز و مہربان ست
بہ لفظ کن جہان را آفریدہ — زمین و آسمان را آفریدہ
بزرگی خالق ارض و سمار است — بر و ہر راز پنہان آشکار است

امیرِ ہوسان سبطِ پیمبرؐ | بدشتِ کربلا گردید بے سر
عزیزان و رفیقانش بغربت | شہادت یافتند از جورِ اُمّت
علیؑ ابنِ حسینؑ آمد جگر ریش | بہ اہل و خواہران و عمّہ خویش
بقیہ اہلِ بیتِ پاک و امان | رسیدند از سفر گریان و نالان
منم سوے شما یک صبادم | ز زین العابدینؑ و اہلِ ماتم ؛
ازین آوازہ در یثرب زن و مرد | بہ اشک و نالہ گرم و دمِ سرد
ز ہر خانہ ز عمر برزن دویدند | گریبانہا ز بے صبری دریدند
ز نانِ ہاشمی افسردہ خاطر | تا ے قومِ انصار و مہاجر
برہنہ پا و سر با جانِ محزون | شدند از خانہاے خویش بیرون
خراشیدند رو از ناخنِ غم | پریشان موے سر در جوشِ ماتم
صدا ے نوحہ و زاری بہر سو | بلند آواز واویلا بہر کو
بمن گفتند مارا دہ نشان زود | کن آگہ از مقامِ بیکسان زود
کجایند آن ہمہ مضطر کجایند | بگو نامِ حسینِ پیمبرؐ کجایند
نشان دادم ازانجا چون بصد درد | با نسو شد روانہ ہر زن و مرد
شتابان آن چنان آن خستہ جانہا | مرا مشکل رسیدن شد بآنہا

زنانے چند و طفلے چند همراه
همه گریان همه با ناله و آه

چو آمد کاروان غارتین
ببرد یک مدینه غم رسین

بحکم حضرت سجاد آنجا
پئے اهل عزا شد خیمه برپا

همی گردید محملها نشستند
پئے ماتم به خیمه حلقه بستند

بشیر نیک منظر بود همراه
طلب اورا نمود آن شاه ذیجاه

نمود ارشاد میدارم بخاطر
که خدلم والد تو بود شاعر

تو هم داری درین فن دستگاهے
نمودی مرثیه هم نظم گاهے

نمود او عرض البته شه دین
نیم ناواقف این رسم و آئین

اجازت شد برو سوے مدینه
بهر برزن بهر کوے مدینه

زمن اهل مدینه را خبر کن
بنظم این ماجرا را مشتهر کن

بتقریب عزاے شاه ذیشان
ملال انگیز شعرے چند برخوان

بشیر از حکم حضرت شد روانه
بشهر آمد چو ناوک بر نشانه

قریب مسجد محبوب داور
رسید و کرد برپا شور محشر

بلند آواز او در آه و زاری
برآری صورت ابر بهاری

به نظم این حال گفت از درد سینه
شوید آگاه اے اهل مدینه

بدر دِ تشنگان کلثومؑ نالید | بسانِ ماہیِ بے آب غلطید
سرِ سجادؑ و عمّان و جگر خون | روان از چشم اشکِ خون و محزون
کسے پرسید اگر حالِ غم اندوز | کشید از سینہ صد آہِ جہانسوز
غرض بعد قیامِ چند ایّام | غزا و ماتمِ شاہِ خوش انجام
مقرّر شد سفر سوے مدینہ | رجوع المختصر سوے مدینہ

در بیان وا خلہ اہلبیت اطہار در مدینہ منوّرہ و ماتم و فریاد بر وضہ جدّ بزرگوار خود

شنیدم تاجرے انجام اندیش | بہ ملکے شد روان از خانہ خویش
متاعِ او گرانمایہ جواہر | چو انجم آسمان پایہ جواہر
تطاول رہزنان ناگاہ کردند | کہ غارت مالِ او در راہ کردند
سراسیمہ شد و حیران مسافر | پریشان بے سر و سامان مسافر
تہی سوے وطن چون باز گردد | بجاے خویشتن چون باز گردد
ہمین احوالِ زین العابدینؑ شد | پریشان حال زین العابدین شد
ہمہ ہنگامِ رفتن ساز و سامان | عزیز و اقربا خود شاہِ ذیشان
بوقتِ بازگشتن ماند تنہا | غریبان کشتہ شمشیرِ اعدا
نہ قاسمؑ ماند و نے اکبرؑ عباسؑ | ہجوم بیکسی و عالمِ یاس

چہ گویم حالِ اہلِ بیتؑ چون شد
روان از چشمِ عابدؑ جوے خون شد

گریبان چاک زد زینبؑ بماتم
پریشان کرد موکلثومؑ از غم

برنگِ ابر اشک از چشم جاری
مژہ مثلِ رگِ ابر بہاری

چو گریان بر سرِ مقتل رسیدند
دران صحرا عجب انبوہ دیدند

کہ جابر ابن عبداللہ حق آگاہ
کہ مشہور ست انصاری ہواخواہ

گروہے از بنی ہاشم سیہ پوش
بسے از اقرباچون بحر در جوش

ز ترکِ یثرب آنجا جمع بودند
ہمہ پروانہ گردِ شمع بودند

فراہم جملہ از بہرِ زیارت
بصدق آماد کسبِ سعادت

بنائے مجلس ماتم نمودند
بجم سامانِ بزمِ غم نمودند

بہ گرد و پیش مشہور این خبر شد
بہ اقطاع و نواحی مشتہر شد

زنان از ہر طرف بسیار بسیار
شریکِ بزمِ غم گشتند و خونبار

برسمِ تعزیت کردند زاری
زمین تر شد ز جوشِ اشکباری

بپا محشر بہ اہلِ بیتِ اطہار
ہوا تیرہ ز دود و نالہ زار ٭

بلب ہر جا صدائے واحسینا
فلک پیما صدائے واحسینا

بیادِ سیدِ مظلوم زینبؑ
پریشان کرد مو مغموم زینبؑ

محافظ باش در ہر رہگذارے | خلافِ شان مکن در راہ کارے
سفارش در رعایت کرد بسیار | روان گشتند زانجا آلِ اطہار
چو نزدیکِ عراق آنہا رسیدند | بیادِ کربلا از غم طپیدند
مژہ از اشک تر در دل ہراسے | بہ ہمراہی نمودند التماسے ❊
کہ سوے کربلا محمل براند | از انجا باز در شیرب رساند
قبولِ او کرد و از دین کامران شد | بسوے کربلا محمل روان شد

در بیان ورود اہلبیت اطہار بہ تقتل شہدا علیہم السلام و بریا کردن ماتم

چو گل زخمِ شہیدان ست خندان | زمینِ کربلا صحنِ گلستان
بجسمِ زخمیان از تیغِ دشمن | ہجومِ لالہ در دامانِ گلشن
چمن شاداب در فصلِ بہاری | ز جوشِ خون بہر سو نہر جاری
ملائک بر سرِ ہر جسمِ بے سر | بسانِ قمریان گردِ صنوبر
گلِ صد برگ ملبوسِ رسول ست | چو بلبل نالہ کش روحِ بتول ست
خزان آمد بہ گلزارِ محمدؐ | ز پا افتاد سرو باغِ احمدؐ
چو آمد کاروانِ آلِ اطہار | قریبِ کربلا با حالتِ زار
نسیم آورد بوے گل بدامن | مشام از عطر تازہ شد چو گلشن

که حاکم گفت با نعمان مکرّر | که فرزند بشیر است آن دلاور
که مردے را مقرّر ساز فی الفور | ز اهلِ شام او باشد بصر طور
امانت دار و دیندار و خداوان | بصدق و راستی مشهور دوران
که سامانِ سفر ساز د مهیّا | رود اندر رکابِ آلِ طاها
نگهبانان دگر همراهِ او ساز | فهیم و راه دان و کار پرداز
چنین هم گفت راوی صدق بنیاد | که نعمان را بهمراهی فرستاد
ازان پس آن لعینِ زشت کردار | برآمد گشت و جالس شد بدربار
طلب او کرد زین العابدین را | امامِ مالکِ دنیا و دین را
حضورِ حاضرین آورد بر لب | عبید الله را لعنت کند رب
به سوگندِ جلالِ ربِّ ذوالمن | که اندر کوفه مے بودم اگر من
ز من شاهِ شهیدان هر چه مے خواست | اجابت کردمی باشد همین راست
گهے برگشتنش راضی نبودم | نهان بود انچه در دل وانمودم
ترا باید که پیوسته سوے من | نویسی نامه ها اے خاصِ ذوالمن
تکلّف در طلب دارد منافات | اجابت راست مقرون جمله حاجات
پس آن مردے که از بهرِ رفاقت | مقرّر بود دادا و را اجازت

ستمگر گفت روی شاهِ ابرار | بعمرِ خود نخواهی دید رخسار
مگر از کشتنِ تو در گذشتم | ز قتل همچو تو لاغر گذشتم
ترا دادم زنان را شور وانه | ببر همراه ایشان را بخانه
ز مالت آنچه شد تاراج دشمن | عوض از کیسهٔ خود میدهم من
نمود ار شاد حضرت نیست درکار | ز مال تو مرا از نه از رخسار
مگر در جامهای غارتیده | لباسی چند باشد برگزیده
که خود آن ریسمان رشته است زهرا | بدستِ ناتوان رشته ست زهرا
فلاوه پیرهن تنفع در آنها ست | تبرک خواستم گر از تو زیباست
لکن ضبط آنچه از رحمت خدا داد | بود مالِ بزرگان مالِ اولاد
ستمگر گفت دادند اشقیا زود | دو صد دینار هم بر جامه افزود
چه پروا داشت آن شاهنشهِ دین | همانجا کرد قسمت بر مساکین

در بیان سفر اهلبیت اطهار از ملک شام بمدینه منوره

چو ظالم خونِ مظلومان بریزد | از آن پس از پشیمانی چه خیزد
خصوصاً خونِ فرزندان حیدر | سزایش نار باشد روز محشر
مفید آن شیخ رکنِ شرع محکم | روایت کرد و دیگر راویان هم

به خالد آنکه باشد زادهٔ من ❊ شرار برق و موج باد من
اگر خواهی به کشتی شو مقابل که بینم زور دست و قوت دل
دلاور گفت کشتی کار من نیست طریق جاهلان رفتار من نیست
اگر خواهی بجر به این بنا نه یکے اورا دگر در دست من ده
حضور تو درین محفل بجنگیم بهم همچون حق و باطل بجنگیم
بخوبی بر تو گردد حال ظاهر که غالب شد که از تقدیر قادر
ستمگر گفت جرأت حصهٔ تست دلیری و شجاعت حصهٔ تست
که تو از خاندان مصطفائی نصیب تست زور مرتضائی
کنون حاجت طلب کن هرچه داری روا سازم من از خدمت گذاری
نمودار شاد حضرت حاجتے نیست که حاجت بے شمول دلتی نیست
فقط خواهم که فرق شاهٔ دیجاه بمن ده تا برم از شام همراه
دگر اسباب غارت انچه دارند بگو آنرا بمن مردم سپارند
سوم داری چو قصد کشتن من چرا قید زنان پاکدامن
زقید و بند ایشان را رها کن کسے را همرهٔ آل عبا کن
به تیر و تیغ بیکسان را تار ساند بقبر احمد والا رساند

بسے تکلیف ماندن کرد مکار — قبولِ شان نشد زنہار زنہار
اجازت بہرِ رفتن فتنہ گر داد — بعجلت حکم سامانِ سفر داد
شد از بہرِ سفر کردن از انجا — عماریہا و محمل ہا مہیا
برائے خرچ زرہا کرد حاضر — بلب آورد آن شورین خاطر
کہ این باشد عوض آنرا کہ از من — وقوعے یافت از تاراج و کشتن
صدا زد اُمِ کلثومؑ دل افگار — کہ اے مغرور دوزخ را سزاوار
خموش تا چند این ہرزہ درائی — ازین افزون چہ باشد بیحیائی
نمودی خون فرزندِ پیمبرؐ — زراہِ ظلم با خویش و برادر
سراسر دولت بازارِ امکان — برابر نیست با یک موی ایشان
چہ بیباکی کہ میگوئی ستمگر — کہ آنہا را عوض دادیم این زر
نبیؐ بیزار و مخزون ست از تو — خدارا دعویِ خون ست از تو

در بیان واپس دادن یزید تبرکات غارت کردہ را بہ امام زین العابدین علیہ السلام

خدا حفظِ محبِ خود چو خواہد — بزمِ دشمنان قدرش نکاہد
چنان قاتل یزیدِ کفر بنیاد — زدستِ ظلمِ او محفوظ سجادؑ
بلب آورد روزے حاکمِ شام — کہ اے ابنِ حسینؑ نیک انجام

بزیر افگند سر از فرطِ خجلت — سراپا گشت تر از فرطِ خجلت

چو شب رفت و سحر شد آشکارا — طلب کرد اہلبیتِ مصطفیٰؐ را

مخیّر کرد و در تکریم پرداخت — بصد لینت با آنہا گفتگو ساخت

کہ گر باشد رضا در شام باشید — بعزّ و اعتلا در شام باشید

وگر باشد سرِ کوے مدینہ — شوید اکنون روان سوے مدینہ

ہمہ گفتند می خواہیم رخصت — برائے ماتمِ شاہِ ولایت

کہ چندے گریۂ وزاری نمائیم — ادائے رسمِ عزاداری نمائیم

بلب آورد او ما را چہ کار ست — بکارِ خود شما را اختیار ست

مکانے کرد بہرِ شان مقرّر — در انجا شد مقیم آلِ پیمبرؐ

برسمِ تعزیت گشتند ہمدوش — بماتم بہرِ مظلومان سیہ پوش

نبی ہاشم قریش آنجا کہ بودند — درین ماتم ہمہ شرکت نمودند

جہانے در غمِ شاہِ مدینہ — گہے برسرزد و گاہے بسینہ

شبانہ نوحہ و روزانہ زاری — بسر یکہفتہ شد در بیقراری

چو روزِ ہشتم آمد در غم و درد — یزید زشت ایشان را طلب کرد

نوازش کرد تا شوید سیاہی — زبان بکشاد اندر عذر خواہی

نمودند آب دریا بند بر تو | رہِ رفتن ز صحرا بند بر تو
ترا تشنا شناختند اے جانِ زہراؑ | سرور سینہ بریانِ زہراؑ
منم جدّت رسولِ ربِّ ذوالمن | علیؑ مرتضےٰ ہم ہمرہِ من
حسنؑ در زاری و ہم خاک بر سر | عقیلؑ و حمزہؓ و عباسؑ و جعفرؓ
رسولِ ربّ چو این گفتار می کرد | دمادم گریہ بسیار می کرد
یکے را دست بر سر بود در جوش | ز بس زاری یکے گریبان ہوش
شدم بیدار چون زین خواب ترسان | گزیدم از تاسّف لب بدندان
دویدم بر سرِ آن سر رسیدم | شق از نور تا افلاک دیدم
ضیاے از زمین میرفت براوج | بلا گردان ملائک فوج در فوج
روان گشتم از انجا مضطرب تا | خبر سازم یزید روسیہ را
بجاے خود نبود آن زشت افعال | تفحص کردم و دیدم در اخبال
کہ ہست او در مکانِ تیرہ و تار | بصد حسرت نشستہ رو بدیوار
ز دہشت رعشہ بر اندام دارد | بلب این ذکر زشت انجام دارد
چہ کارم با حسینؑ ابن علیؑ بود | کہ او ابنِ علیؑ سبطِ نبیؐ بود
نمودم چون ز خوابِ خود خبردار | مضاعف شد غمِ آن زشت کردار

عجب خواب پریشان وقت شب دید — که از دہشت بزنگ بید لرزید
چہ دید آمد بہ جنبش سطحۂ خاک — درے شد باز از درہاے افلاک
ملائک خاک بر سر داغ بر دل — ز گردون بر زمین گشتند نازل
بنزدیک سر شاہ شہیدانؑ — بجمع گشتند با حال پریشان
یکے قربان شد و دیگر ندا داد — سلام اے کشتۂ شمشیر بیداد
سلام اے خسرو آفت رسیدہ — سلام اے سرور گردن بریدہ
بیان خود نمیماید ہنداین حال — کہ در رویا دلم گردید پامال ✤
نظر کردم دگر با جان محزون — کہ ابرے بر زمین آمد ز گردون
دران ابر سیہ مردان بسیار — ببر پیراہن ماتم عزادار
در آنہا بود مردے صاحب جاہ — علوے رتبہ اش من جانب اللہ
رخش تابندہ چون مہر سما بود — جبینش مطلع نور خدا بود
دو بیدار جوش دل سوے سر پاک — با غوشش کشید و گشت غمناک
لب و دندان ہمی بوسید ہر بار — بفریاد و بکامے کرد گفتار
کہ اے فرزند نور دیدۂ من — شہید من بخون غلطیدۂ من
ترا کشتند اعدا اے ستم کیش — نکردند ار غم فردا پس و پیش

باین نکته که ظاهر وحدت اوست | گواهی میدهد خون در رگ و پوست
مؤذنِ از محمدؐ کرد چون یاد | مخاطب سوے حاکم گشت سجادؑ
بگوا نے زشت انجام این محمدؐ | که نامش شد عیان باشد کرا جد
چو جدِ خویشتن گوئی دروغ ست | صریحاً این دروغِ بفروغ ست
چو گوئی جدِ من آخر چه کردی | چه کردی وا اے اے کافر چه کردی
که کشتی عترتِ اطهارِ اورا | با آتش سوختی سرکارِ اورا
اسیرِ ظلم و بندانِ احمدؐ | سنان و پشت فرزندانِ احمدؐ
نداد آن ظالمِ بیدین جوابے | نبود اورا سوائے کین جوابے
سیه رو در نمازِ استادنی الفور | چه آید از نمازِ صاحبِ جور
بظاهر سجده کرد از قبله رخ تافت | خدارا بے پیمبر کے توان یافت

در بیان خواب دیدن هند زوجهٔ یزید و خوفناک شدن بر یدر هائی اهلبیت اطهار از زندان

کسے کو خلق ازو سینه ریش ست | همانا در پئے آزارِ خویش ست
جفا کیشے که بر مردم جفا کرد | جفا بر خویش از راهِ خطا کرد
بدنیا بخرد و از دو نه بخت ست | عذابِ او بروزِ حشر سخت ست
زنِ حاکم که هند او بود مشهور | سحر شبے بالائے بستر خفته رنجور

منم صندوق علم حق تعالے ✤ سرِ من در فصیحان ست بالا

منم فرزند فرزندِ محمدؐ ✤ منم دلبند دلبندِ محمدؐ

منم فرزند شیرِ بیشۂ حق ✤ علیؑ تیغ آزمائے بدر و خندق

گلِ شاداب باغِ مصطفاؐیم ✤ دُرِ نایاب بحرِ مرتضاؑیم

محمدؐ جدِ من محبوبِ باری ✤ منم اینجا اسیرِ قومِ ناری

پدر مشکل کشائے ہر دو عالم ✤ منم اینجا بقیدِ جورِ اظلم

پدر مقتولِ تیغِ اشقیا شد ✤ سرش از جسمِ پاکِ او جدا شد

بلاشِ او طیور و وحش گریان ✤ مگر خندان گروہِ نامسلمان

جہان آزاد از امدادِ او شد ✤ گرفتارِ رسن اولادِ او شد

سخن ہر گاہ تا این جا در آمد ✤ خروشش از مردمِ حاضر برآمد

یزیدِ روسیہ ترسید آن دم ✤ کہ برگردند ازو قومِ فراہم

اشارت کرد ظالم با مؤذن ✤ اذان گوید بہ مسجد تا مؤذن

مؤذن گفت چون اللہ اکبر ✤ صدا زد عابد الحق اوست برتر

مؤذن لا الٰہ آورد بر لب ✤ بہ الّا اللہ کرد اتمامِ مطلب

جنابِ عابدؑ بیمار فرمود ✤ کہ در ہر وقت با یشک اوست موجود

منم فرزندِ مکہ ہم منا ہم — منم دلبندِ زمزم ہم صفا ہم
جدِ من بود کو برداشت تنہا — مقامِ پاک ابراہیم از جا
جدِ من تاج بخشِ سرور انست — جدِ من خاتمِ پیغمبران ست
بعالم بہترینِ حاجیانم — بعالم خوشترینِ ساعیانم
جدِ من بر بُراقِ تیز رفتار — بسوے لامکان شد پیشِ دادار
بباز ویش توانِ قابِ قوسین — از و زورِ کمانِ قابِ قوسین
منم فرزندِ آن شیرِ دلاور — کہ شد از زورِ دستش فتح خیبر
چنان فرمود شمشیر آزمائی — کہ بر آفاق ظاہر شد خدائی
جدِ من آفتابِ مشرقین ست — جدِ من فاتحِ بدر و حُنین ست
منم فرزندِ آن عابد کہ اصلا — دمے غافل نبود از حق تعالے
نبائے کفر و خذلان را برانداخت — ہزاران پہلوانان را سر انداخت
بجنگِ کافران ضرغام او بود — بہ بیعت سابق الاسلام او بود
عنانِ او بسوے زہد معطوف — بصدر غبت بصبر و شکر مصروف
منم فرزندِ آن شیرِ غضبناک — کہ کرد از کافران آفاق را پاک
کشندہ مارقان و قاسطان را — درنده اژدرِ آتش فشان را

اگر طفلے از ایشان شیر خوارست | بعلم و فضل فخرِ روزگارست
مگر چون حاضرین کردند اصرار | اجازت داد آخر آن سیہ کار
امامِ پاک بر منبر بر آمد | ز شرق خُسروِ خاور بر آمد
بجاے خویش بنشست و بیان کرد | ثنا و حمد رب دو جہان کرد
درودِ کاملہ انگاہ سجّاد | بر اہلِ بیتِ پیغمبر فرستاد
چنان گویا لبِ معجز نما شد | کہ دریا بار چشمِ حاضران شد
ندا فرمود پس یا ایّہا النّاس | خداے داورس یا ایّہا النّاس
میانِ خلق ما را رہنما کرد | فضیلت داد و شش خصلت عطا کرد
جوانمردی و حلم و بردباری | فصاحت در سخن جرأت شعاری
محبّت در دلِ ارباب ایمان | کہ مفتاح ست بحرِ باب ایمان
چہ غرّت در ہمہ آفاق داریم | فضیلت بر ہمہ آفاق داریم
جنابِ مصطفےٰ از ماست آخر | علیِ مرتضےٰ از ماست آخر
جنابِ حمزہ از ما جعفر از ما | کہ ہر یک خاص پیشِ حق تعالےٰ است
دو سبطِ مصطفےٰ قدسی سرشتند | کہ سردارِ جوانانِ بہشت اند ✤
مرا ہر کس کہ داند نیک داند | چو واقف نیست دانستن تواند

مجالِ کیست تا با او ستیزد | بہ غفلت آبروے خویش ریزد
جہالت چیش اہلِ علم ناحق | تفاوت بین کجا باطل کجا حق
یزیدِ روسیہ مردودِ سرمد | عدوے احمدؐ و اولادِ احمدؐ
سوے مسجد چو روزے رفت ناگاہ | مریضِ کربلا را بُرد ہمراہ
خطیبے را طلب کرد آن بداختر | بہ مسجد رفت او بالاے منبر
یزید و والدِ او را ثنا گفت | حسینؑ و مرتضےٰؑ را ناسزا گفت
مریضِ کربلا در عالمِ جوش | خطیبِ ہرزہ گو را گفت خاموش
بخشم آوردی اے ظالم خدارا | جہنم را بخود کردی گوارا
بجا کم گفت رخصت دہ مرا ہم | کہ من ہم بر سرِ منبر برآیم
بہ مجلس راست گویم نکتہ چند | کزان خلقِ خدا گردد رضامند
نداد آن بیحیا رخصت ابا کرد | مگر ہر کس بظالم التجا کرد
اجازت دن کہ بینم قالِ او را | بمنبر بشنوم اقوالِ او را
بگفت اندیشہ دارم از مقالش | شود رسوا ابوسفیان و آلش
ہمہ گفتند گوید ہر چہ خواہد | ز قولِ کودکے قدرت نکاہد
بلب آورد این از اہلبیت ست | علو شش دلنشین از اہلبیت ست

هنوز آن التجا اندر دهن بود | اثر از دیر مشتاقِ سخن بود
زبانش لال چشمش کور گردید | دو دستش خشک شد بر خاک غلطید
صدا اکلثوم زد الحمد لله | شدی از نالهٔ مظلوم آگاه
نبود اینگونه گستاخی سزاوار | بدنیا یافتی پاداشِ کردار
چنان گشتند ترسان مردم شام | که موشدر است هر یک را بدام
یکی با دیگری می کرد گفتار | که این باشد سزای زشت کردار
تزلزل در تنِ حاکم هم افتاد | ببزندان آن اسیران را فرستاد
زحالِ سختیِ زندان چه گویم | ستم ها ستم کیشان چه گویم
شکسته چار سو دیوار و در بود | زسقفِ کهنه جا نغاز در خطر بود
زتاریکی درانجا روز چون شب | زگرمی جانِ هر محبوس بر لب
گریبانِ زنانِ بی ردا چاک | نشسته بی بساط و فرش بر خاک
گرفتار بلا سجاد دلگیر | بگردن طوق و پا در قیدِ زنجیر
یتیمان در بکا از جوشِ آلام | بلرزند در مصیبت چند ایام

در بیان خطبه خواندن حضرت امام زین العابدین روبروی یزید پلید

خدا آنرا که علم و فضل داد است | بنامش قرعهٔ دولت فتاد است

بدنیا و بعقبیٰ رفت برباد ❊ نہ در دنیا نہ در روز جزا شاد

درینجا خوار و رسوا و سیہ رو ❊ درانجا در عذاب نار بد خو ❊

نوشتند اہل اخبار این روایت ❊ غم انگیز ست بسیار این حکایت

کہ دختر شاہ بیکس فاطمہ نام ❊ دران خیل اسیران بود ناکام

رسن در دست موے سر پریشان ❊ دران انبوہ چون تصویر حیران

چنان گرد یتیمی غم بر و ریخت ❊ کہ اشک از چشم حاکم ہم فرو ریخت

دلش ترسان و از غم سینہ در جوش ❊ چو نرگس چشم حیرت باز و خاموش

نگاہش گاہ بر سجاد محزون ❊ گہے از دیدن زینب جگر خون

ز اہل شام مرد و زن ہمہ موے ❊ چو بخت تیرہ خود تیرہ روے

بحاکم گفت این دختر بمن بخش ❊ ز بحر فیض این گوہر بمن بخش

ز ترس آن لعین دختر بلرزید ❊ ز فرط خوف باز ینب بہ پیچید

ز دہشت رعشہ بر اندام افتاد ❊ بہ غش بر خاک آن ناکام افتاد

صدا از دختر کلثوم در جوش ❊ خموش اے شامی بد بخت خاموش

زبانت قطع گردد دیدہا کور ❊ دو دستت خشک باد ای زندہ در گور

کنی اے بے حیا از بے تمیزی ❊ طلب آل نبی را در کنیزی

همانجا دفن کن در پردهٔ خاک | همین باشد سزای مرد بیباک
ز حکمش شر در اهل حرم شد | قیامت در اسیران ستم شد
بماتم زینب و کلثوم گریان | سکینه در غم و فریاد و افغان
کشید آن مرد ملعون دست سجاد | ببالغ آورد و شد مصروف بیداد
لحد کندید اول بهر تدفین | که پوشند جسم پاکش دشمن دین
امام خلق شد مصروف طاعت | چو جد در نماز استاد خضرت
ز حفر قبر فارغ گشته نامرد | بقصد قتل تیغ کین علم کرد
که دستی از هوا ناگه عیان شد | نزول قهر رب دو جهان شد
به ضربی گشت بیجان جسم مظلم | بخاک افتاد و شد سوی جهنم
ز حاکم بود طفلی نام خالد | رساند این خبر تا سان بوالد
بگفت او جسم مرده در همان گور | شود مدفون چه باشد از قضا زور
به آخر پیش آید کرد خویش | کند چه هر که چاه اورا ست در پیش
بمجلس باز حضرت را طلب کرد | گل باغ امامت را طلب کرد

در بیان طلب کردن شامی دختر حضرت را بکنیزی و یافتن سزای کردار

کسے کو دشمن آل عبا شد | چو شیطان مورد لعن خدا شد

بسے رنجید ازین گفتار سجّادؑ | نمود ارشاد خاموش اے زناز اد
تو بودی نطفہ اندر بطنِ مادر ؛ | بعالم بود جدِّ من پیمبرؐ ؛
ہمیشہ بود از حکمِ الٰہی | بآبا و جدّم بادشاہی
چو در بدر و اُحد روز و غا بود | علمدارِ محمدؐ مرتضیٰؑ بود
بدستِ جدِّ تو ہنگامِ پیکار | ہمیشہ رایتِ افواجِ کفّار
اگر دانی کہ اے اکفر چہ کردی | بہ اہلِ بیتِ پیغمبرؐ چہ کردی
روی در کوہ و صحرا جا گزینی | ز غم بر روے خاکستر نشینی
برنجِ کردی خود اے زناز اد ؛ | کنی تا زیست صبح و شام فریاد
تو بر تخت و سرِ سبطِ پیمبرؐ | بزیرِ تختِ تو اللہ اکبر ؛
بامّت از نبیؐ بود این ودیعت | خیانت از تو آمد در امانت
سیہ روے تو باد اے کور دیدہ | زبان و دست و پاے تو بریدہ
بدنیا تا کجا کبرِ حکومت | چہ خواہی کرد آخر در قیامت
باعدا سخت تر روزِ حساب ست | عذاب ست و عذاب ست و عذاب ست
چنین ثابت شد از بعضے روایات | کہ آمد در غضب مردود و بد ذات
بہ جلّادے ستمگر داد فرمان ؛ | بکش او را و گردن زن بہ بستان

شرافت کے گرفتن میتوانی — چہ گمراہی کہ راہِ حق ندانی
ہمہ پاکیم ما از سہو و نسیان — تو ناپاک و نجس اے نامسلمان
چہ پروا گر بلائے ما سترگ ست — نمیدانی خدائے ما بزرگ ست
چو از لب حرف واویلا برآریم — بہ محشر دود از اعدا برآریم
تو نفعِ خود کہ میدانی زیان ست — جہنم خواستگارِ کافران ست
سخن رنگونہ زینبؑ گفت بسیار — فصاحت شد نثارِ طرزِ گفتار
نشد از حاکمِ بیدین جوابی — بلب آمد جوابِ ناصوابے
کہ نبود دور ازین گفتارِ پرغم — بماتم از زنانِ اہل ماتم ✤
بغارت رفت کشتِ حاصلِ او — بگوید ہرچہ آید در دلِ او ✤
پے تنبیہ کجبازان نا راست — نشست از پا چو او سجادؑ برخاست
رخِ بیمار بود از لاغرے زرد — ز غصہ سرخ شد مثلِ گلِ ورد
بزید روسیہ دید و با و گفت — کزان گفتن دلِ احمدؐ برآشفت
کہ بشنو اے علیؑ فرزندِ شبیرؑ — ہمہ از والدِ تو بود تقصیر ✤
مرا از اہلِ ریاست ہم ندانست — سزاوارِ قرابت ہم ندانست
فتورے در ریاست کرد پیدا — سزایش داد آخر حق تعالے

دہد روزے ز لطفِ خویش او را — بقربِ حیدرؑ و ظلِ پیمبرؐ
عداوت با تو چون حیدرؑ نماید — سرِ پاداشش پیغمبرؐ نماید
چہ خواہد بود حالِ تو بہ محشر — گرفتارِ عذابِ ربِّ اکبر
ترا آنہا کہ بر خود برگزیدند — بساطِ کفر در آفاق چیدند
خلافت را تو دادندی زینت — شوند آخر پشیمان در قیامت
ندیمِ خاصِ تو باشند در نار — تو و آنہا بصد خواری گرفتار
سخن حق ست بر لب انچہ رانم — اثر دشوار لیکن در تو دانم
دلِ تو سخت تر از آہن و سنگ — بعید الفت ز سنگین دل نہ بر سنگ
نہ در مغزِ دلِ تو بوے رحمت — نہ در چشمت نشانے از مروت
مسلمانان ز دستِ تو بفریاد — شہیدان گشتہ شمشیر بیداد
ترا غوائے تو شد گمراہ عالم — توئی در دہر ابلیسِ مجسم
ز فرعون و ز نمرود و ز شداد — نیامد انچہ از دستِ تو رو داد
بہ صد بیداد کشتی اولیا را — بریدی حلق خاصانِ خدا را
بما بیداد کن چندانکہ خواہی — نہ ترسیم از خرابی و تباہی
بزرگی بر جہان ما را خدا داد — ریاست در جنان ما را خدا داد

زنان تو بہ پردہ اے جفاکار — زنانِ سبطِ پیغمبرؐ ببازار
از انخانیست دور این رشت کردار — کہ بہتان بر خدا بندند اشرار
جگر خائیدہ اند اکثر بدندان — نمودشان ست از خونِ شہیدان
کشیدی از حسد شمشیر کینہ — بروے حضرتِ شاہِ مدینہ
بر اہلبیتِ احمد ظلم و بیداد — کنی از قصۂ بدر و اُحد یاد
لبِ بعلِ شہؑ و چوب تو ببین — ز اہلِ بزمِ خود خواہانِ حسینؑ
نمودے تست از کشتِ ضلالت — عبیرِ تست از خاکِ شقاوت
بنار آنہا کہ سوزند از زنا خا — تو ہم جوئی تقرب سوے آنہا
بسوگندِ خدا روزے بیاید — ترا از جاے تو آتش رباید
کنی فریاد اے بدبخت حاشا — مرا مادر نزادے در جہان کاش
نمودی ہتکِ حرمت مرتضےٰ را — رخِ خود چون نمائی مصطفےٰ را
قریب ست اینکہ این قدرِ تو کاہد — خداخونِ شہیدان از تو خواہد
بدا احوالِ ستمگارانِ ظالم — معذب جملہ خونخوارانِ ظالم
شہیدانے کہ در مقتل طپیدند — ازین عالم بآن عالم رسیدند
مدان مردہ کہ جملہ زندگانند — حضورِ کبریا با عزو شانند

بگفت اے نطفۂ ناپاک سفّاک — نداری از خدا و مصطفےٰ باک
خدارا می کنم حمد و ستایش — کہ در درگاہِ او زیبد نیایش
درودے بر محمّد می فرستم — کہ از اولادِ او من نیز ہستم
پس از حمدِ خدا و نعت گویم — کلامے چند در راہِ راست پویم
کہ از کیفِ مے دنیا شدی مست — نماند اندیشۂ فردا شدی مست
باین مال و منالِ بے خبر وزہ — باین جاہ و جلالِ بے خبر وزہ
ز خود رفتی چنان در جوشِ مستی — کہ رکنِ کعبۂ ایمان شکستی
تو میدانی کہ ما را خوار کردی — ستم بر بیکسان زار کردی
خدائے پاک ما را داد حرمت — گرفتن میتوانی کے کرامت
نہ این خندہ بحالِ ابتر ماست — کہ استہزای تو بر حق تعالیٰ است
مدان کارِ ریا ست راست گردید — موافق آسمان بے خواست گردید
نخواہد شد کنون پائے تو رنجور — برہ خارے کہ بود امروز شد دور
دہد مہلت خدا چندے بکفّار — جریم تا شود بسیار بسیار
سزاوارِ عتاب آخر نماید — گرفتارِ عذاب آخر نماید
رہائی نیست بہرِ قومِ اظلم — ہمیشہ داخلِ نارِ جہنّم

بحقِ شہؑ مکرر ناسزا گفت | بجدِ او برابر ناسزا گفت
طلب چوبے نمود آن وقت مرتد | بدندان ولبِ مظلوم میزد
صدا زد کردم امدادِ امیہؓ | کجا ہستند اولادِ امیہؓ
مہم کشتگانِ بدر سرشد | کہ اولادِ علیؑ بے پا و سر شد
تہ تربت چہ باشد حالِ حیدرؑ | کشیدم انتقام از آلِ حیدرؑ
ابو برزہؓ کہ حاضر بود آنجا | ز اصحابِ رسولِ حق تعالےٰ
بگفتا اے ولے بر تو اے پدر سوختہ | بدندانِ مبارک میزنی چوب
بچشمِ خود نظر کردم مکرر | کہ می بوسید این دندان پیمبرؐ
بحقِ ہر دو سبطِ خویش فرمود | کہ ایشانند خضرِ راہِ معبود
دو شمشادِ گلستانِ بہشت اند | دو سردارِ جوانانِ بہشت اند
گشد ہر کس کہ ایشان را لعین ست | معذب پیشِ ربّ العالمین ست
رسد روز جزا در درکِ اسفل | مقامش نارِ جا در درکِ اسفل
برآشفت آن سیہ و داد فرمان | کشیدندش ز محفل اہلِ بطلان
برون کردند از محفل بخواری | ذلیل و خوار شد مقبولِ باری
جنابِ زینبِ دلخستہ برخاست | ز جوشِ دل ز صف برجستہ برخاست

شراب وجام ومینا پیش تختش | سیہ روی لعین مانند بختش
اسیرانِ ستم ورماتم ورنج | ببزمِ او قمار وشغلِ شطرنج
بہ مردم داد فرمان آن ستمگار | کہ آرند آلِ احمدؐ را بدربار
دو دیدار خرّمی شمرِ سیہ مست | جوان وطفل را دست از رسن بست
بنوکِ نیزہ سرہائے شہیدان | سرِ آلِ رسولِ پاک عریان
بدربارِ ستمگر از دحامے | زجوشِ شامیان انبوہ عامی
درآنجا عبدرحمان بود مردے | بجا کم زد صدا با آہ سردے
کہ نسلِ فاطمہؑ از بیخ کندی | بخاک اولادِ طاہر را فگندی
ہمیّہ را کہ بود آن زانیہ زن ✤ | نمودی نام او بسیار روشن
بگفت آہستہ حاکم صبر کن چست | درین محفل مقامِ این سخن نیست
مبادا کے شود آن ہیچیا را | کہ ساز قتلِ آلِ مصطفےٰ را
بہ بشت زر سریرِ سبطِ پیمبرؐ | نہادہ پیش تختِ آن ستمگر
گہے مے زہرمار آن ہیچیا ساخت | گہے در بازیِ شطرنج پرداخت
خوش وخرّم زقتلِ سبطِ احمدؐ | بیاران وکسان می گفت مرتد
مبارک شد مرا این شربیان | سرِ دشمن بجیشِ من نہان

خدارا یارسول اللہ امانے | چہ باشد گر نسوزد نیم جانے
نبیؐ فرمود دور اے مردِ اظلم | نیامرزد ترا ربِ دو عالم
تلِ خاکستری دیدم سحرگاہ | نبودند آن ہمہ یارانِ ہمراہ
شنیدند این سخن چون زان جفاکیش | بزودی حاجیان رفتند از پیش
کُند آن را کہ نفرین خود بمیرد | نجاتش چون شود در روزِ محشر

در بیان ورود آل اطہارؑ بدربار یزید جفاکار

بیارائے دیدہ اشکے در غمِ شاہ | ز صد شادی ست بہتر ماتمِ شاہ
نبیؐ گفتست ہر کس گشت گریان | بر ہر اُو علیؑ کرد ست احسان
چنان باید کہ این غم دل خراشد | بیک ندکورِ شہ صد اشک پاشد
چو قتل ابنِ علےؑ در کربلا شد | بقید و بند آلش مبتلا شد
روان ابنِ زیادِ دوزخ انجام | نمود اہلِ حرم را جانبِ شام
بہ حاکم چون خبر کردند ازین حال | چو گل بشگفت از شادی بد افعال
بشادی بزمِ عیش آراستہ ساخت | بہ تزئین و بریب بزم پرداخت
باعیان و بسرداران خبر کرد | بہ اشرار و بغدارانش خبر کرد
بجم در بزم آن باطل خلیفہ | خلایق گشت مانندِ سقیفہ

پیمبرؐ گریه ها می کرد و میگفت — کشیدی از دل آهِ سرد و میگفت
به بینید اشقیا با من چه کردند — بنورِ دیده ام دشمن چه کردند
چنان برگشته شد چرخ و زمانه — که سیّد کشته شد بی آب و دانه
به پیشِ مصطفےٰؐ جبریلؑ آمد — بصد آه و بکا جبریلؑ آمد
که جوشِ قلزمِ قهر و غضب شد — مرا یا مصطفےٰؐ فرمانِ رب شد
دهم پاداش این قومِ لعین را — چو گردون سرنگون سازم زمین را
کنم مانند قوم لوط نازل — عذابِ سخت بر قومِ سیه دل
مگر این حکم چون قهّار فرمود — شمارا اندرین مختار فرمود
نبیؐ فرمود ملت اے برادر — ازایشان دشمنی خواهم بمحشر
دوباره از فلک آمد گروهے — درانجا از ملک آمد گروهے
که یا ختم الرّسُل ما را ست فرمان — که این پنجاه کس گردند سوزان
بلب آورد حضرتؐ اختیار ست — همانا حکمِ محکم کردگار ست
بگفتا شان حربه های آتشین بود — ظهورِ قهرِ ربُّ العالمین بود
زدند و سوختند و خاک کردند ✤ — غرض از حس جهان را پاک کردند
نگاهِ قهرشان چون بر من افتاد — برآوردم ز خوف و ترس فریاد

نہادم درمیان و گردِ آن جمع — برائے روشنی افروختم شمع
ہمہ در شغل میخواری و بدمست — بہ پہلو شیشۂ مَی جام در دست
دران شب مَی نمی نوشیدم مگر من — نگشتم زان چو آنہا بیخبر من
چو آن ساغرکشان در خواب رفتند — چو نخبت خویش شان در خواب رفتند
صداہا مثلِ برق و رعد آن دم — بگوشِ من رسید از چرخ پیہم
کسے می گفت مے آید پیمبرؐ — محمدؐ شافعِ اُمت بہ محشر ✤
کہ ناگہ باز شد درہائے افلاک — بسانِ رخنہ ہائے رختِ صد چاک
سہیلِ مرکبان ہر دم شنیدم — صدائے اسلحہ پیہم شنیدم
نظر کردم کہ آمد نوحؑ و آدمؑ — جنابِ خضرؑ و اسحٰقؑ مکرّم ✤
خلیلؑ اللہ آمد با محمدؐ — محمدؐ واقفِ اسرارِ سرمد
نہ تنہا جبرئیلؑ محترم بود — کہ میکائیلؑ و اسرافیلؑ ہم بود
بسا روحانیان ہمراہ احمدؐ — بسا کرّوبیان گردِ محمدؐ
پس آن صندوق را جبرئیلؑ وا کرد — سرِ شاہِ شہیدان را برآورد
تلاطم طرفہ از فریاد افتاد — کہ ہر یک می گرفت و بوسہ میداد
غبار از چہرہ اش میرفت یک یک — با حمدؐ تعزیت می گفت یک یک

گشود و دید کان دولت تلف شد | که جمله آن زر خالص خزف شد
نوشته پشت و روی زر دو آیه | که عبرت خیز بود آن هر دو آیه
کف افسوس مالید آن ستمگار | که در دنیا و دین گشتم زیانکار
بآب انداخت آن زر را بحسرت | چه شیطان بود بر ابلیس لعنت

در بیان مردی ملعون که محافظ سرهای شهدا بود در راه شام

خطا چون بگذرد از حد عذاب ست | ستمگر پاداشش کار ناصواب ست
پناه از نار قهر رب قهار ❊ | همیشه ظلم کیشان داخل نار
روایت کرد سید ابن طاؤس | حکایت کرد سید ابن طاؤس
که مردی را بطوف کعبه دیدند | همه حجاج نزد او رسیدند ❊
ندا می کرد رحم ای رب ذوالمن | نخواهی کرد الا رحم بر من
همه گفتند این گفتن نزیبد | خلاف راه دین گفتن نزیبد
اگر باشد بقدر کوه عصیان | خدا بخشنده است ای مرد نادان
یکی را زان جماعت برد بیرون | بگفت احوال من کن گوش اکنون
که من بودم دران قوم بد انجام | که می بردند سرها جانب شام
بصندوقی سر شاه زمن بود | که در منزل بشب در حفظ من بود

و اگفار بے تقصیر کشتند | بضرب نیزہ و شمشیر کشتند
ہمہ بدعت پسندان ذبح کردند | بسانِ گوسفندان ذبح کردند
بشمشیر و سنان کشتند اعدا | جوان تا طفلِ شش ماہہ بصحرا
اسیرِ دست اعدا آلِ من شد | زن و فرزند پابند رسن شد
شنید این قصہ راہب بر آشفت | برو مالید روے خویشتن گفت
کہ روا از روے انور بر ندارم | شفاعت خواہم و امید وارم
سرِ شاہِ شہیدان داد آواز | شوی از دین جدِ من چو ممتاز
گنہم البتہ اقرارِ شفاعت | ترا از گرمیِ روز قیامت
فیضِ شاہ راہب شد مسلمان | شفیعش شد شہنشاہِ شہیدان
چنین ہم گفتہ اند اہلِ روایت | یہودی بود آن راہب بملت
مع خویشان و یاران شد مسلمان | ز اعجازِ امامِ جن و انسان
سحر چون گشت سر را تر کرد | سفارش مردِ دین بیرون ز حد کرد
کہ بہرِ حق سر نیزہ ندارند | سرِ اطہر بصندوقے گذارند
اجابت ابن سعد ہمیا کرد | ہمان بیداد لیکن بیوفا کرد
بمنزل آمد و زر خواست مقہور | بہ ہمیان بود مہرا و بدستور

حاشیہ: مستر و با الفتح و ورا و سکون و ہمزہ و الف و ورا و سکون و ہمزہ و الف و ورا و سکون و ہمزہ و الف

منور دیر شد از نور آن سر — بسانِ مشرقِ مہرِ منوّر
صدائے ہاتفی آمد بگوشش — کہ از ہیبت پریشان گشت ہوشش
خوشا حالِ کسے کو ہست مشتاق — نماید حرمتِ این شاہِ آفاق
بسے زین مژدہ راہب شاد گردید — ز بس شادی بہ پیراہن نگنجید
گلاب آورد و شست و شوے سر کرد — ز خونش پاک چون شمس و قمر کرد
معطّر ساختش از مشک و کافور — زہے خوشبو زہے نکہت زہے نور
نہاد او را چو راہب بر مصلّا — بسوے آسمان رو کرد و بالا
کہ یارب بہرِ عیسیٰ این سرِ پاک — پئے نطق مسیحا این سرِ پاک
رہِ بیگانگی از من نپوید — ہمہ از سرگذشتِ خویش گوید
سرِ شہ ناگہان آمد بگفتار — کہ اے راہب چہ میخواہی کن اظہار
نمود او عرض اظہارِ نسب کن — وطن گو نامِ خود را ورد لب کن
لبِ لعلین شہ گوہر فشان شد — گلِ باغِ نبی رطب اللّسان شد
کہ جدّم مصطفیٰ محبوبِ داور — پدر حیدر قسیمِ حوضِ کوثر
حسن از ہست و زہرا مادرِ من — بریدند از ستم اعدا سرِ من
ز نامِ من چہ می پرسی کہ شبیر — شہید کربلا مظلوم و دلگیر

بحیرت آمد و پرسید از فوج — زحالِ آمد و شد صورتِ موج
همہ گفتند محنت ها کشیدیم — حسینؑ ابنِ علیؑ را سر بریدیم
سرِ او را ز دشتِ نینوا نام — بریم از بهرِ نذرِ حاکمِ شام
بحیرت رفت راهب کرد فریاد — که آیا این چه ظلم ست و چه بیداد
حسینؑ ابنِ علیؑ سبطِ نبیؐ بود — که زهراؑ دخت و دامادش علیؑ بود
جفا کردید بر پیغمبرِ خویش — بداست السبتہ انجامِ بداندیش
اگر می بود فرزندِ مسیحا — مقامش بودے اندر دینِ ما
کنون می خواهم از سردارِ لشکر — دهد امشب که باشد پیشِ من این سر
بوقتِ صبح گیرد فرقِ پرنور — خیانت در امانت نیست دستور
دو الفؔ از من بگیرد درهمِ زر — که وارثِ پدر آمد میسّر ✤
بابن سعدِ ملعون چون خبر شد — سرش شوریدن از سودای زر شد
براهب فرقِ شاہؑ آن بدسیر داد — چه ارزان دولتِ دین بدگهر داد
ز راهب زر طلب کرد و سره ساخت — سرِ همیان به ضبطِ مهر پرداخت
به خازن داد تا اندر خزانه — نهد وار و حفاظت جاودانه ✤
چو راهب یافت فرقِ شاہِ دینیان — بدیر آورد چون گنجینهٔ جان

سر و سامانِ عیوشی نمودیم | بسامان طرب مشغول بودیم
بناگہ دید ہر شامی در آنجا | کہ دستے گشت از دیوار پیدا
نوشت از خامہ آہن بدیوار | زخون شعرے بمضمونِ غم آثار
کہ قتلِ شاہدینؑ از دستِ اُمت | زحدِ شرح بازامید شفاعت
یکے از ما زجاے خویش برجست | کہ گیرد دست را گم گشت آن دست
بکارِ خود چو ما مشغول گشتیم | بعصیان و خطا مشغول گشتیم
عیان شد باز دست از حکمِ داور | باین مضمون رقم زد بیتِ دیگر
کہ ایشان را بربِّ پاکِ اکبر | نخواہد بود کس شافع بمحشر
معذّب جاودان اشرار باشند | ہمیشہ در عذابِ نار باشند
وگر برخاست زان انبوہ مردم | گرفتن خواست دستِ غیب شد گم
سکون ہر گاہ آن مردِ ژرم کرد | نمایان باز شد بیتے رقم کرد
کہ کشتند آن امامِ رہنما را | بحکمِ جورِ سبطِ مصطفےٰ را
بساحل نہرِ خون جاری نمودند | خلافِ مصحفِ باری نمودند
درین اثنا برآمد راہب از دیر | زشہر روتافت راجع شد سوی خیر
بچشمِ غور نورے دید ناگاہ | کہ رفتے بر فلک از فرقِ آن شاہ

که قیدست آن پیغمبر بزندان
بحق این اسیران چیست فرمان

جواب آمد روان کن جانب شام
سران را با گرفتاران ناکام

تعین زشت سامان سفر کرد
روانه عترت خیر البشر کرد

که غل در گردن سجاد انداخت
اسیران را سوار اشتران ساخت

محافظ کرد از قوم منافق ❊
ابوبرده محقر زجر طارق

فرستاد از عقب شمر لعین را
بهر اهش بسے اعدای دین را

بخوف آنکه شاید اهل اسلام
برند اهل دغا اسرا به صمصام

مبادا اهل دین از جوش ایمان
برند از راه سرها و اسیران

در بیان مسلمان شدن راهب و پرباعجاز جناب سید الشهدا

زهے لطف خدائے بنده پرور
که پابندان دام گفر اکثر

بسر کردند دور کفر و ضلالت
بآخر یافتند از حق هدایت

زاعماش قطب را وندی رقم کرد
که او هنگام حج قصد حرم کرد

در انجا دید مردے رشت انجام
که همراه سر شه بود در شام

بیان کرد او که ما چون سر بریدیم
بدیر راهبے در شب رسیدیم

سر مظلوم بر نوک سنان بود
نگهبان گرد فوج شامیان بود

بلب آورد آن صابر سر دست | رجوع جملہ کس سوے اله ست
غلامے گفت نازل کاین بلا شد | ہمہ از وجہ سبطِ مصطفےٰ شد
بروز دوم غسل عبد اللہ در جوس | بفرمود اے کنیز لک زادہ خاموش
چسنن گوئی بحق آن شہنشاہ | کہ باشد محرمِ اسرار اللہ
مرا خود بود ذوق این سعادت | کہ یابم در رکابِ او شہادت
چو من محروم ماندم از مقدر | نشد این دولت عظمےٰ میسر
بحمد اللہ کہ بر شاہ شہدانؑ | جگر بندان من گشتند قربان
بہ پیش رب بود ہر سو ماتم شاہؑ | بھر خانہ عزاے شاہ ذیجاہ
زنان در خانہ ماگسو کشادہ | سر شک دین از باران زیادہ
بشب آواز ماتم بر ہوا بود | جہان از آہ و شیون پر صدا بود
کسے اشعار غم می خواند الاّ | نمیشد صورت خواندہ پیدا

باب روانگی اہلحرم از کوفہ بشہر شام محنت انجام

درین ماتم قلم را سینہ چاک ست | بروے خاک از آہا خاک ست
حرم را چون بقید درد و آلام | بکوفہ منقضی شد چند ایام
نوشت ابن زیاد زشت انجام | چنین نامہ بسوے حاکم شام

زجور حاکمِ کوفہ زناز اد — چہ حق ہا شد تلف فریاد فریاد
خلل آمد بدین شاہ ولولاک — سگِ ناپاک مسجد کرد ناپاک
ستمگر روز دیگر داد فرمان — کہ بنیزہ سرِ شاہِ شہیدان
بھر کوچہ بھر بازار گردد — کہ تشہیر شہ ابرار گردد
بہ عبرت اشک ریزان مردمِ راہ — کہ قرآن می شنیدند از سرِ نا
روایت می کند راوی دیگر — بہ نخل آویختند آن فرقِ انور
سیہ روگشت حاکم مثلِ خامہ — بھر کشور روان شد فتح نامہ
عمر فرزندِ سعد از اہلِ کینہ — کہ ظالم بود حاکم در مدینہ
بنامش ہم خطے از کوفہ آمد — کہ شد مقتول فرزند محمد
منادی ہر طرف ہر سو ندا کرد — کہ جان حیدر و زہرا قضا کرد
بلند از چار سو شور بکا شد — قیامت در بنی ہاشم بپا شد
بھر خانہ بھر کوچہ بھر جا — ز شیون گشت شور حشر برپا
برآمد بر سرِ منبر ستمگار ✤ — ز روئے بیحیائی کرد گفتار
کہ شد سبط نبی آمادۂ جنگ — نگشتے کار چون بر باغیان تنگ
خبر آمد بہ عبد اللہ جعفر — کہ فرزندان تو گشتند بیسر ✤

ز هر سو حمله می آورد لشکر — پدر را زان خبر میداد دختر

جری دفع ضرر میکرد از خویش — به تیغ آن قوم را میراند از پیش

رجز می خواند و کد میکرد چندان — که نامردان ازو بودند حیران

نمودی دخترش فریاد و میگفت — نترسیدی ازان بیداد و میگفت

که می کردم چنین هنگامه را سرد — بضرب تیغ می بودم اگر مرد

بآخر یافتند اشرار قابو — گرفتند از ستم بستند بازو

رسانیدند پیش حاکم زشت — بسویش دید و گفت آن ظالم زشت

خدارا احمد و شکر رب داور — ذلیل و خوار گشتی آخر کار

جوابش گفت مومن صدر تمکین — توئی خوار و ذلیل اے دشمن دین

ندارم چشم زین مجبور رم از جنگ — والا کار می کردم بتو تنگ

ستمگر گفت حالا می شوی فوت — ترا هم می چشانم شربت موت

جری فرمود هرگز نیست دشت — که بودم آرزومند شهادت

غرض بیچاره را کشتند دشمن — ز راه دین بجنت یافت مسکن

بباغ خلد صرف سیر گردید — جری را خاتمه بالخیر گردید

نوشتن ابن زیاد بحاکم مدینه و مشتهر شدن خبر قتل حضرت بمدینه

غیرزان و قریبانش که بودند — رها اورا ز غدّاران نمودند
ودندش ازان مسجد روانه — رسانیدند مومن را بخانه
ستمگر گفت دست از وی مدارید — رویداین کور را تا من بیارید
بقوم ازدی خبر چون خبر کرد — بهم گشتند آن جا هقصد مرد
ز اقلیم یمن اکثر قبائل — پی امداد گردیدند شامل
فرستاد آن لعین از مصر لشکر — بلشکر ابن اشعث بود افسر
میان هر دو قوم از روی افساد — نبرد سخت و جنگ صعب رو داد
حسام از هر دو سو بارید چون میغ — عرب گشتند اکثر گشته تیغ
باخر گشت غالب فوج حاکم — درون شهر آمد قوم ظالم
در ابن عفیف اعدا شکستند — بخانه آمدند و حلقه بستند
پدر را زود کرد آگاه دختر — که شد در خانه انبوهی ز لشکر
به ضعف و ناتوانی گفت آن پیر — که باکی نیست تا من آرم شمشیر
بدستش دخترش شمشیر بسپرد — ز خر خواند و بقبضه دست خود برد
به تحریک حسام برق پیکر — ز تن می کرد آن غازی جدا سر
وغا بادیده بی نور می کرد — ز خود آن اشقیا را دور میکرد

دران آلِ نبیؐ با حالِ تغییر — مریضِ کربلا در طوق و زنجیر
بہ مسجد رفت آن ملعون غدّار — برآمد بر سرِ منبر ستمگار
بہ مردم گفت آن مردودِ کاذب — کہ حق ارباب حق را کرد غالب
یزید و تابعش را کرد یاری — مہیّا شد پئے کذّاب خواری
شنید این حرف عبداللہ ناگاہ — کہ بود او ابنِ عفیف آن مرد و بیجاہ
محبِ حیدرؑ و یک چشم حق بین — ز بینش رفتہ بود او را بہ صفّین
ز دنیا بود فارغ در قناعت — بمسجد روز و شب صرفِ عبادت
در آمد پیش و گفت ای دشمنِ حق — تو و آبائے تو کذّابِ مطلق
یزید و تابعش کذّاب و بیدین — ترا او را امیرؑ کرد و نفرین
بقتلِ آن امیرِ دلاور — چنین یاوہ سخن بالائے منبر
شنید این گفتگو ظالم برآشفت — بگفت آخر کہ باشد کاین سخن گفت
زیان خشمگین شد مردِ دیندار — بجوشش دل مکرّر کرد گفتار
چنان شد تیز نارِ خشمِ دشمن — کہ پُر شد از غضب رگہای گردن
بہ مردم گفت دستِ او ندارید — بصد خواری قریبِ من بیارید
ز ہر جانب ستمگاران دویدند — گرفتند و بصد خواری کشیدند

امامِ هر دو عالم صدر تمکین ❊ نمود ارشاد با صد جانِ غمگین

که قابض بهر روحِ شیخ و شاب ست ❊ خدا وقتِ اجل یا وقت خواب ست

لعین گفتا حذر کن از عتابم ❊ چه جرأت می نمائی در جوابم

گلوے سر کشان اولی تر تیغ ❊ شوی البته چون یحیی تر تیغ

ز حرفِ قتل زینب مضطرب شد ❊ زمانه در نگاهش منقلب شد

ز جا برخاست با سجاد چسپید ❊ ز فرطِ غم بآن ناشاد چسپید

بآن پیر ستم گفت اوّل مرا کُش ❊ پس این زار و حزین را از جفا کُش

بگفت آن شه مرا بگذار عمّه ❊ چه طاقت دارد این غدّار عمّه

مخاطب شد بآن دشمن که دشمن ❊ مرا تهدید می سازی به کُشتن ❊

شهادت در رهِ حق عادتِ ماست ❊ پریشانی همه جمعیتِ ماست ❊

نترسم از ستمگاران به کُشتن ❊ نیم بهتر ز شاهِ کربلا من ❊

پس آن ملعون بیدین داد فرمان ❊ شوند این قیدیان محبوسِ زندان

مکانے بود کهنه تیره و تار ❊ دران محبوس گردید آلِ اطهار

به روز آنجا ز تابِ مهر اذیت ❊ بشب آنجا ز شبنم رنج و محنت

بسانِ وادیِ محشر پُر آفات ❊ مقامِ هول و در ظلمت چو ظلمات

ترا معلوم خواہد شد بہ محشر — کہ غالب کیست پیشِ ربِّ اکبر
لعین درخشم شد بیرون ز ایمان — بقتلِ دُختِ زہرا داد فرمان
شد ابنِ حارث استادہ سرِ بزم — بہ ملعون گفت ہر کہ دید این عزم
مناسب نیست ای از خود رمیدہ — غضب بر بیکسِ ماتم رسیدہ
ستمگر باز گفت از بہید ماغے — مرا شد فتح بر شبّیرِ طاغے
بحمد اللہ ظفر ربِّ علا داد — ز دردِ سینہ شد صحت شفا داد
نمود ارشاد زینبؑ بد شفائیست — شفائے تو بحقِّ تو بلائیست ✤
توجہ جانبِ دیگر لعین کرد — نظر بر حالِ زین العابدینؑ کرد
بگفت این کیست با احوالِ تغیّر — مریض و مبتلای طوق و زنجیر
بگفت ندش علیؑ ابنِ حسینؑ ست — کہ جانِ فاتحِ بدر و حنین ست
بگفت آمد خبر نزدم مکرّر — کہ او را روز میدان کُشت داور
سرش از تیغِ بُرّان پارہ پارہ — تنِ او چون گریبان پارہ پارہ
مریضِ کربلا ارشاد فرمود — امامِ رہنما ارشاد فرمود
شنیدی بر خلاف او بود اکبرؑ — علے نامش کہ او را کُشت لشکر
ستمگر گفت کی فوجِ جفا کُشت — بمیدانِ وغا او را خدا کُشت ✤

بسوگند خدا باشد ناکام | نخواهد شد شمار انیک انجام

دربیان گفتگوی زینب خاتون و سجاد محزون از ابن زیاد ملعون و شهادت ابن عقیل پیر نابینا و ضعیف

حسین ابن الحسین ابن زیاد است | سراپا شر همه بغض و عناد است

بگین در بزم آن مغرور اظلم | بدور او کنیزانش فراهم

نگاه بی حیا بر زینب افتاد | بگفت این کیست باز و بسته ناشاد

کنیزے گفت این بنت بتول است | که گریان در غم سبط رسول است

شمگر گفت شکر حق تعالے | شمار اکرد در آفاق رسوا

دروغ کشتگان گردید ظاهر | شدند آخر قتیل از حکم قاهر

بدرد آمد دل و فرمود زینب | کنم من حمد و شکر رحمت رب

مرا فرمود افضل در زمانه | جد من در رسل باشد یگانه

رجس و لوث و عصیان پاک فرمود | برفعت برتر از افلاک فرمود

نه گردد هیچگه رسوا در آفاق | مگر فاجر مگر سردار فساق

شمگر گفت دیدی حال تقدیر | چه کرد آخر خدا نسبت به شبیر

نمود ارشاد زینب من ندیدم | بجز نیکی ز شاه هر دو عالم

شهادت یافت او تقبل رب شد | سعادت حصه شاه عرب شد

چو او زینسان بیان مدعا کرد | غضب ابنِ زیادِ بیحیا کرد
که بودی اینچنین گر زود خبردار | چرا کشتی حسین را کردی چنین کار
رگِ خشمش چنان گردید جنبان | برای قتلِ قاتل داد فرمان
نظر چون بر سرِ شاهِ عرب کرد | تبسم کرد و اظهارِ طرب کرد
بدستِ نحس چوبی داشت میزد | بدندان ولبِ فرزندِ احمدؐ
ز مجلس زید ارقم داد آواز | ز لب بردار چوب ای فتنه پرداز
که این لب بوسه گاهِ مصطفیؐ بود | بسے مرغوبِ محبوبِ خداؐ بود
بگفت این حرف و گریان شد باواز | دراندوه کرد از چاکِ دل باز
لعین از گریهٔ مومن برآشفت | به تندی بانگ بروی بر زد و گفت
خدا داد دست ما را فتح و تمکین | تو گریان می شوی ای دشمنِ دین
خرف گشتی و پیرِ سست لاغر | وگرنه میزدم گردن بمقرر
نمود ارشاد مومن اے بدانجام | یقین دارم شدی بیرون ز اسلام
ز مجلس خاست بیرون آمد آن مرد | میانِ مجمعِ عام این ندا کرد
که لعنت بر شما اے اهلِ کوفه | گرفتارِ خطا اے اهلِ کوفه
برائے عترتِ زهراؑ اسیری | بپائے فرزندِ مرجانه امیری

جوابش میدہم کاے مایہ نطق | زتو آرایشِ پیرایہ نطق
چو نامِ دشمنی گیرم بگفتار | علیہ اللعن ہم گویم بہ تکرار
تو چون با من شریکِ این ثوابی | مگردان روے خود زین کل میابی
چو راضی گشت گفتم در حکایت | کہ بر ابنِ زیاد زشت لعنت
لعین از نطفۂ ابلیس زادہ | ز ابلیسِ لعین ملعون زیادہ
چو وقتِ صبح تابان شد ستارہ | لعین بنشست در دارالامارہ
ہمہ اعیانِ کوفہ را طلب کرد | چو روزِ عید سامانِ طرب کرد
بزمِ آن لعین سامانِ شادی | بر اہلِ بیتؑ گریان نامرادی
سرِ شاہِ شہیدان در طبق بود | کہ زیرِ تختِ آن مردود حق بود
در آوردند در مجلس حرم را | زنان و عترتِ شاہِ امم را
بقولِ حضرتِ سجادؑ ذیجاہ | سنان آورد در مجلس سرِ شاہؑ
نمود آن زشت شعرے چند موزون | باین معنی باین بیہودہ مضمون
کہ پر از نقرہ و زر کن سپر را | نمودم قتل شاہِ بحر و بر را
کہ از آفاق بہتر در نسب بود | وحیدِ جملہ عالم در حسب بود
پدر شیرِ خداؑ پاک و مادر | جنابِ فاطمہؑ خاتونِ محشرؑ

گرفتے از دہان و دستِ طفلان
فگندے بر زمین نالان و گریان

درین اثنا سرِ سلطانِ والا
بنوکِ نیزہ شد از دور پیدا

دگر سر ہا بسانِ ماہِ تابان
دران خورشید فرقِ شاہِ ذیشان

شبیہِ مصطفےٰ رخسارِ طاہر
خضاب از بحیہ پُر نورِ ظاہر

نگاہِ زینبِ خاتونِ ناشاد
بفرقِ سیدِ عالم چو افتاد

سر خود زد بہ محمل شور انگیخت
کہ بر روے زمین خون از جبین ریخت

بگفت اے ماہِ دینِ مہرِ امامت
بگفت اے شمعِ ایوانِ خلافت

یتیمانِ تو در رنجِ اسیری
بپے مشکلشان کن دستگیری

ز گفتارش دلِ حضار شد آب
ہمہ گشتند چون سیماب بیتاب

ز شورِ نالہاے اہلِ بازار
قیامت شد بھر جانب نمودار

در بیان آمدن اہلحرم بدربارِ ابن زیاد بانیِ جور و ستم

زبانم میکند از من شکایت
ز لذت نیست خالی این حکایت

مرا تفویض تو کرد ست داور
برائے حمد و نعت و مدحِ حیدرؑ

نمایم از تو کے منت پذیری
تو راہِ ذکرِ اعدا پیش گیری

مرا مدِ نظر از شہد بہبود
تو ہر دم مے نمائی زہر آلود

ز اصغائے کلامِ وحشت انجام
مرا شد راست مو بالائے اندام

شنیدم نام و ہیچ آنجا نگفتم
ز خوفِ جان ملالِ خود نہفتم

کشیدم دست و شد چشمِ دلم تر
برون رفتم ز قصر از راہِ دیگر ❊

زدم بر رُخ طپانچہ بسکہ از زور
گمان کردم کہ شد چشمانِ من کور

کنارِ شہرِ کوفہ چون رسیدم
ہجومِ مردمِ آن شہر دیدم

ز مرد و زن گروہے چشم بر راہ
کہ می آیند اسیران آہ صد آہ

چہل محمل بناگہ گشت پیدا
کہ بودند اندران ناموسِ طاہاؑ

ستمکش اہلبیتِ شاہِ ذیجاہؑ
نالۂ کودکان با نالۂ آہ

مریضِ کربلا را دیدم از دور
سوارِ اشترِ عریان و رنجور

روان خون از تنِ مجروح و محزون
کہ می فرمود شعرے چند موزون

بہ مضمونِ غرائے شاہِ والاؑ
کہ رہزان برائے شاہِ والاؑ

چو حالِ کودکان دیدند مردم
تصدق پیش کردند از ترحم

کسے نانِ جوینِ خشک میداد
کسے خرما بدستِ کس فرستاد

بہ مردم زجر می کرد امِ کلثومؑ
کہ قدرِ ما شما را نیست معلوم

تصدق بر گروہِ ما حرام ست
کہ ما را خویشی از خیر الانامؐ ست

نمود ار شاد شہ ہیہات ہیہات | چہ سود از توبہ بعد قتل سادات
شمار است در نیت فساد ے | نمیدارم برین قول اعتماد ے
زبان گویاست لیکن قصد دل نیست | جراحت ہا کہ دارم مندمل نیست ✣
چہ آفت ہا ازین کذب بیان شد | تلف جان امام انس و جان شد
ازان پس آن شہ مغموم و محزون | بماتم کرد شعر ے چند موزون
کہ مضمونش ہمہ درد و الم بود | شکایت ہا ز ارباب ستم بود

روایت مسلم گجکار

دریغا منہدم شد قصر ایمان ✣ | عیان شد از تنور کفر طوفان
ستمگر انتظام ملک فہمید | بمعنی خانہ اسلام کندید
چنین شد مسلم گجکار ناقل | مرا در شہر کوفہ بود منزل
بہ شغل کار گج بودم کہ ناگاہ | بگوش آمد صدا ے نالہ و آہ
ز خادم کردم استفسار احوال | کہ این شیون چہ باشد کن بیان حال
بگفت او دشمن حاکم کسے بود | کہ لشکر رفت و کشت آورد سر زود
بگفتم نام آن دشمن چہ باشد | بگفتا سبط احمد سبط احمد
حسین ابن علے گویند اورا | ستمگر خارجی گویند اورا

به اُمّت شاہِ دیں سبطِ محمدؐ — امانت بود از اللہ و احمدؐ
تلف کردید امانت از خیانت — چه باشد عُذر در روزِ قیامت
کمر بر هدم بیت اللہ بستید — بقرآن سوختن آتش پرستید
غرورِ دولتِ دنیا نزیبد — که شیطان اہلِ دولت را فریبد
بدنیا هست مُهلت چند اَیّام — نباتے کو چو خورشید لبِ بام
نماند اکنون ز بعدِ این شقاوت — شما را از خدا اُمّید رحمت
عذابِ حشر اے اہلِ سدوا — سزاوارِ سقر ایوا اے صدوا
ازان پس دختران شاہِ مظلوم — وزان پس عابدِ بیمار و مغموم
باشکِ دیدہ و با جانِ ناشاد — به مجمع همچنین کردند ارشاد
پشیمان حاضرین گشتند چندان — که شورے شد بلند از آه و افغان
ز حسرت دستهاے خود گزیدند — که خود را خود سوے دوزخ کشیدند
خراشیدند روے خویش مردان — زنان کردند مو بر سر پریشان
بسجّادِ حزین گفتند پیهم — که یا ابنِ محمّدؐ فخرِ آدم
به یزدان انچه گفتی راست گفتی — به سوز دها دلِ حضّار سُفتی
به دل اکنون ترا گشتیم محکوم — نداریم اقتدا اے حاکمِ شوم

اسیران کدامی قوم ہستید | مسلمانید یا آتش پرستید
ہمہ گفتند پامان جفا ایم | گرفتاران آل مصطفا ایم
شناسا بود آن زن نیک بختش | بحال زار ایشان گریہ ہا ساخت
ز خانہ چند مقنع چند چادر | بعجلت پیش شان آورد مضطر
گرفتند آل احمد آن ردا ہا | مقدر گفت آہ ثم آہ ہا
دران ہنگامہ پوشیدند خود را | کہ در نامحرمان دیدند خود را
بحال پر ملال آن غریبان | نگہ می کرد ہر کس بود گریان
زنان در گریہ و زاری بہر بام | ز ہیبت لرزہ مردان را باندام
بحال اضطراب و شدت غم | جناب زینب خاتون معظم
پس حمد خدا و مصطفےٰ گفت | بہ تقریر فصیح مرتضےٰ گفت
کہ لعنت بر شما اے اہل کوفہ | ہمان مکروہ غاے اہل کوفہ
ستم بر ما و بر ما باز گریہ ❊ | بدل دنیا ز عقبےٰ باز گریہ
بہ شاہ کربلا را قتل کردید | علی و مصطفےٰ را قتل کردید
تدارک ہیچ ممکن نیست اکنون | کہ در کونین گردیدید ملعون
شریعت را عبث برباد کردید | دل ابلیس ملعون شاد کردید

چہ کار بد بزید بے حیا کرد — چہ بد ابن زیاد ابن زنا کرد
کہ ناز ان گشت در قوم خود ابلیس — کہ پر کردم جہنم را بہ تلبیس
چنان از زمرہ آدم خطا رفت — کہ امید ترحم از خدا رفت
چنان شد گرم نار قہر باری — یقین دارم کہ عالم گشت ناری
مگر البتہ آن جن خواہ انسان — کہ خواہد شد برین مظلوم گریان
بہ دام من کدام از اشقیا نیست — مگر دے خلے با حبابش مرا نیست
اگر پرسی یزید رشت بنیاد — خلف ابلیس را باشد باولاد
دگر ابن زیاد ست بان ✤ — از و ہم ہست در رشتی زیادہ
چو آمد آل احمد سوے کوفہ — لعین آراست چون گل روی کوفہ
شقی بہ ر حرم فرمان داد و خندید — ز قتل سبط پیغمبر شود عید
موافق شد بہ حاکم گردش دہر — لباس نو بنو پوشد ہمہ شہر
سوے بازار خلقے شد روانہ — ز شادی کوچہ کوچہ شادیانہ
غرض در ازدحام مجمع عام — بر نہ سر گرفتاران ناکام
بنوک نیزہ ہا سرہاے اقدس — چو مہ پر نور و چون قرآن مقدس
برون آمد زنے از خانہ پرسید — کہ وجہ این ستم آیا چہ گردید

زحق ہر کس سوے باطل شتابد | درین بازار خسران نقصان چہ یابد
چو ابنِ مصطفےٰ شاہِ شہیدانؑ | روان شد جانبِ گلزارِ رضوان
گرفتارِ بلا آلِ عباؑ شد | اسیرِ غم مریضِ کربلا شد
سرِ نیزہ سرِ سردارِ عالم | دگر سرہا بنوکِ نیزہ ہا ہم
زمقتل چون روان آن فوجِ شر شد | بشہرِ یعلبک آن راگذر شد
چو واقف مردمان زان حال گشتند | روانہ بہرِ استقبال گشتند
علم ہا آن طرف باطل نشادی | باین سو نالہ ہاے نامرادی ✤
پریشان زینبؑ و سجادؑ مغموم | بآہ و نالہ مفرمود کلثومؑ
خدا معدوم گرداند شمارا | چو ما مغموم گرداند شمارا
مسلط بر شما سازد کسے را | نماید سر جدا از تن بسے را
خبابِ عابدِ مغموم و دلگیر | بدرد و غم اسیرِ طوق و زنجیر
بشعرِ چند آن مغموم و محزون | شکایاتِ زمانہ کرد موزون
کہ گوناگون بود دورِ زمانہ ✤ | نماند رنج و راحت جاودانہ
خوشا مردے کہ چشمش بر مآل ست | رجوعِ جملہ سوے ذوالجلال ست

در باب ورودِ آلِ عباؑ و سرہاے شہدا بشہرِ کوفہ

چو بہر دفن در مقتل رسیدند | قبور آن شہیدان کندہ دیدند
کہ مرغان سپید آنجا خدا ساز | بہم بودند و می کردند پرداز
پس رسم عزای سرور دین | شدند آمادہ بہر تجہیز و تکفین
تن شاہ دو عالم گشت مدفون | بآن موضع کہ تربت ہست اکنون
علی اکبر بپائین پدر خفت | بخواب ناز آن رشک قمر خفت
شہیدان جملہ در پائین اکبر | پسندیدند جا تا روز محشر
کنار آب دریا گشت طیار | مزار پاک عباس علمدار
بظاہر صورت دفن این چنین بود | بباطن کار زین العابدین بود
کہ ایشان را ہم ایشان دفن سازند | امامان را امامان دفن سازند
باعجاز امامت آمد آن شاہ | پئے دفن تن سلطان ذیجاہ
نماز آن شاہ کرد و دفن فرمود | برآورد آہ سرد و دفن فرمود
سر قبر امام پاک و طاہر | گروہے از ملائک شد مجاور
برائے زائران قبر پر نور | باستقبال مے آیند تا دور

در بیان آن مدن ساکنان شہر بعلبک باستقبال لشکر یزید در اثنائے راہ

بدا مردے کہ چشم از فہم پوشد | خرد دنیا و عقبے را فروشد

ستمگر گفت راہِ خویش گیرید | طریقِ مسکنِ خود پیش گیرید
مقرر فتنہ گر دید پیدا | نگردد بر کسے این راز افشا

در بیان آمدن اہل قاضریہ برای دفن شہدا بظاہر و بباطن آمدن امام زین العابدین علیہ السلام باعجاز باماست از قید اہل بدعت

عجب آن قوم غافل از خدا بود | عدوے مرتضیٰؑ و مصطفیٰؐ بود
کہ بعد قتل آن سلطانِ مظلومؑ | بخورد و نوش شادان لشکرِ شوم
زنان در فاقہ و آسودہ اعدا | باین صوم آن جا شرب صہبا
روان چون کرد ابن سعد گمراہ | سوے کوفہ زنان را با سرِ شاہؑ
سہ روز آن بیحیا در کربلا ماند | پے دنیا ز عقبےٰ دست افشاند
بدفنِ کشتگانِ خویش پرداخت | کفن داد و قبور اشقیا ساخت
جسد ہاے شہیدان ہمچنان داشت | بغیر دفن روے خاک بگذاشت
باہلِ قاضریہ این خبر شد | کہ خالی دشت از ارباب شر شد
شہیدان بے کفن افتادہ بر خاک | بغیر دفن سبطِ شاہِ لولاکؐ
بہ مقتل سایہ زیر آسمان نیست | کسے پرسانِ حال بیکسان نیست
بہ مقتل آمدند و جمع گشتند | چو پروانہ بگردِ شمع گشتند

مگر با شیر بیشہ این قدر گفت | بچشمِ تر دران خوف و خطر گفت
سفینہ من محبِ مرتضایم | کہ آزاد از جنابِ مصطفایم
چو نامِ مصطفےٰ آن شیر بشنید | روان شد رہبرش در دشت گردید
درین جا نیز دارد شیر اقامت | اگر گوئی از و خواہم اعانت
بہ پیشِ او برم چون نامِ حیدرؑ | یقین دارم کہ گردد شیر یاورؑ
اجازت یافت شد فضہؑ سوی دشت | چو دید آن شیر را گویا چنین گشت
کہ اے بوالحارثِ غافل ازین حال | کہ کشتِ فاطمہؑ گردید پامال
شد ابنِ شیر مردانؑ کشتہ تیغ | شہنشاہِ شہیدانؑ کشتہ تیغ
برین قصد اشقیا اے حیلہ سازند | کہ فردا اسپ بر جسمش بتازند
حق شیرِ خدا اے شیر دا کن | اعانت از پئے مشکل گشا کن
بگوشِ او چو این احوال آمد | سوئے مقتل پریشان حال آمد
بجسمِ اطہرِ شہؑ دست بگذاشت | نشست و تا سحر گہ پاس میداشت
سحر چون گشت آمد فوجِ کفار | کہ سازد کشتگان پامالِ رہوار
بہ قتلِ شیر را دیدند ساکن | کہ پامالی ازان شد غیر ممکن
ز خوفِ شیر بیشہ رخ نہفتند | بابنِ سعد ملعون حال گفتند

گلستانِ رسالت گشت پامال — مغیلانِ ستم در ظلِّ اقبال
محبِّ رب بخواری شاد دشمن — حرم تاریک و آتشخانہ روشن
زیاد زین چہ باشد کج ادائی — صنم در فکر دعوائے خدائی
جہانے پیش فاسق دست بستہ — بصدرِ مصطفےٰ میکش نشستہ
بمقصد فاسق و فاجر رسیدہ — بخاک و خون حسینؑ سر بریدہ
رقم شد از کلینی این روایت — کہ چون مذبوحِ خنجر گشت حضرتؑ
برین آماد شد قومِ ستمگر — کہ تازد اسپ بر تن ہائے بیسر
بآلِ مصطفےٰؐ چون این خبر شد — بدل داغِ مصیبت تازہ تر شد
جہان در چشمِ زینبؑ گشت تاریک — قیامت شد ز شور نالہ نزدیک
نگہ بر آسمان و لب بفریاد — کہ یارب چون رہد بیکس بیداد
حضورِ دخترِ حیدرؑ فضہ آمد — پریشان حال و مضطر فضہ آمد
کہ اے نوبانوِ خاتونِ محشرؑ — شنیدی قصدِ این فوجِ ستمگر
کہ میخواہند نردِ کینہ بازند — بلاش کشتگان رہوار تازند
سفینہ را کہ احمدؐ کرد آزاد — شکست و کشتیش در ورطہ افتاد
بناگہ دید شیرے در جزیرہ — ز خوفش شد جہان در چشم تیرہ

غریبان و پدر بر خاک بے سر
چنین بر بیکسان ظلم ستمگر

بصحرائے مصیبت این شہیدان
کسے را نیست فکر دفن ایشان

چنان غافل ز ایشان کافرانند
که گویا از مسلمانان ندانند

شنید از عابدؑ و زینبؑ بکا کرد
بیان آن بضعۂ خیر النساؑ کرد

ز جدِ تو خبر دارم من زار
رود از دشت چون این فوجِ کفار

گروہے باشد از امت که آید
تہِ خاک این شہیدان را نماید

نماید جمع پارہ پارہ اعضا
کند دفن غریبان را بصحرا

نشانے از ضریح پاک سازد
ز یارتگہ تہِ افلاک سازد

که هرگز آن نشانِ پاک تربت
نگردد محو تا روزِ قیامت

کنند اعدا بهدمِ او ارادہ
ولیکن رفعتش گردد زیادہ

ز هر سو زائرانش جمع گردند
همه پروانۂ آن شمع گردند

شود زین خاک نهرِ فیض جاری
دعاے زائران مقبولِ باری

در بیان ارادۂ اہل جفا بہ پامالی لاشہ ہاے شہدا و آمدن شیر صحرا بحفاظت آنہا

چه کردی اے سپہرِ دون چه کردی
جهان گردید دیگرگون چه کردی

کشید آہے و گفت ای ابنِ حیدرؑ | فدائے غربتِ تو جانِ خواہر
سر از خجلت بہ پیشت چون برآرد | کہ قدرت بر کفن زینبؑ ندارد
برہنہ جسم تو عریان سرِ من | ز سر بردند اعدا چادرِ من
سکینہؑ دید چون لاشِ پدر را | تنِ مجروح شاہِؑ بحر و بر را
دوید و با تنِ مجروح چسپید | ز الفت با پدر چسپید و غلطید
ز حسرت با پدر می گفت بیتاب | کہ من بر سینہ بودم خوگرِ خواب
کنون بے وارث و حالِ یتیمی | کہ می پرسد ز احوالِ یتیمی
بنوعے کرد بیکس ندبہ در جوش | ز رقت حاضران گشتند بیہوش
چو شمرِ بے حیا آمد جفا کرد | بجبر از لاشِ شہؑ او را جدا کرد
یتیمِ شہؑ ز فریادش چہ گویم | لعین بیدین ز بیدادش چہ گویم
چو می آید بگوشم این فسانہ | زند غم بر دلِ من تازیانہ
نگاہے کرد زینبؑ سوے عابدؑ | چو میت یافت رنگِ روے عابدؑ
تبرس آمد مبادا روح از تن | گند پرواز چون طائر ز گلشن
بگفت اے یادگارِ شاہِؑ ابرار | چہ حال ست اینکہ می بینم من زار
نمود ارشاد عابدؑ چون توانم | کہ دارم تاب این غم ناتوانم

رُخِ خود پس بقبرِ فاطمہؑ کرد — کہ اے مادر حسینؑ ناز پرورد
کہ پروردی بصد رنج و مشقت — بخون غلطیدہ از شمشیرِ اُمّت
تو در فردوس مصروفِ تماشا — تنِ شبّیرؑ در ریگِ گرمِ صحرا
توئی در سایۂ طوبیٰ براحت — حسینؑ و تابشِ مہرِ اُمیّت
تو در قصرِ جنان در خوابِ آرام — حسینؑ و تیغِ ظلمِ لشکرِ شام
حسینےؑ را کہ جا دادی در آغوش — بخاک افتادہ و زخمی تو خاموش
حسینےؑ را کہ پروردی بنازش — بخون آلودہ گیسوئے درازش
حسینےؑ را کہ پروردی بشیرش — بکشتند اشقیا با تیغ و تیرش
گرفتارِ مصیبت ماغریبان — بصد اندوہ و آفت ماغریبان
بہ مقتل بے کفن سبطِ پیمبرؐ — سرِ ما بیکسان محتاجِ چادر
درین لشکر درین انبوہِ ایشان — نقابِ چہرۂ موہائے پریشان
نگاہے کن سوئے سجّادِ بیمار — حمائل در گلو طوقِ گرانبار
پیادہ ناتوان و منزلِ شام — بسانِ طائرِ بے پر تہِ دام
ز رفتن چارہ بیکس ندارد — شہیدان را بمقتل چون گذارد
پس انگہ رو بسوئے لاشِ شہؑ کرد — بحسرت جانبِ حضرتؑ نگہ کرد

فرستادش خدا در عید پوشاک — فتادہ بر تنش جائے کفن خاک
نشانیدی حبیبے را کہ بر دوش — شدست از خونِ جسمِ خویش گلپوش
تنش بر خاک بے ملبوس و جامہ — سرش بر نیزہ بے تاج و عمامہ
بریدند از قفا اعدا سرش را — فگندند از شقاوت پیکرش را
لبِ نازک ز بے آبی کبودست — تنش صد پارہ از تیغِ حسودست
مخضّب شد ز خون ریشِ مطہّر — رخِ پر نورِ او چون لالہ احمر
اسیرِ دستِ اعدا دخترانت — تہِ صحرا بصحرا دخترانت
برہنہ در هجومِ اشقیا سر — نہ برقع بر رخِ ایشان نہ چادر
رداہا ظالمان از سر کشیدند — بہ بیرحمی ز سر چادر کشیدند
دریدند از پئے گوہر لئیمان — کہ خون جاریست از گوشِ یتیمان
باتش خیمہ ہائے ما ہمہ سوخت — بغربت خانۂ زہرا ہمہ سوخت
کجا رونق بدربارِ حسینیؑ — کہ شد تاراج سرکارِ حسینیؑ
بغربت گشت ہتکِ حرمتِ تو — گرفتارِ رسن شد عترتِ تو
مریضِ کربلا بیجاں دلگیر — بہ تپ شد مبتلائے طوق و زنجیر
ز مقتل می برندش مردمِ شام — چو خورشیدِ درخشان جانبِ شام

محافظ ابنِ اشعث ابنِ حجاج | دگر شمرِ لعین روشن شب داج
اگر طفلے فغان میکرد و در جوش | بر جر و ضرب میکردند خاموش
چہ بیرحمان بایدا دل نہادند | کہ طفلان را فغان کردن ندادند
بیان کردست راوی نقلِ دیگر | بخولی داد ملعون فرق انور
چو در مقتل گذارِ کاروان شد | ز شورِ بیکسان محشر عیان شد
چہ یوسف طلعتان خوابیدہ دیدند | میانِ خاک و خون غلطیدہ دیدند
بدنہا پارہ و اعضا برین | بصد جا از جراحت خون چکیدہ
دران تن ہائے بیسر لاشِ شبیرؑ | شکستہ از سنان و نیزہ و تیر
غریبان طرح صد غوغا فگندند | ز پشتِ اشتران خود را فگندند
بگریہ جملہ وحش و طیرِ صحرا | بنوحہ ساکنانِ عرشِ اعلیٰ
ملایک جن و انسان دست بر سر | زمین تا آسمان صحرائے محشر
بدریا ماہیان از غم در آتش | بصحرا وحشیان بیتاب و غمکش
بلاشِ قاسمؑ آمد مادرِ او | برہنہ لاشہ و عریان سرِ او
بفرطِ بیخودی زینبؑ صدا زد | کجائی یا محمدؐ یا محمدؐ
حسینِ تست بر خاک او فتادہ | بتقتل جسمِ صد چاک افتادہ

که آتش سر کشید از کشورِ شام — بدشتِ کربلا آمد بانجام
خیامِ اہلبیتِ پاکِ اطہار — با آتش سوختند از شرارِ غدّار
بچشمِ صبر عابدؑ بود آن نور — چو پیشِ چشمِ موسیٰ شعلۂ طور
نشد پایش برون از حدِّ تسلیم — بچشمش نار چون باغِ ابراہیمؑ
ازان سوزیکه در غربت دلش سوخت — چراغے در رہِ اسلام افروخت
بچشمِ رہروانِ راہِ ایمان — فرود از پرتوِ او نورِ عرفان
روایت کرده اند اہلِ حکایت — شہادت یافت چون شاہِ ولایتؑ
سرِ آن سرور و سرہاے دیگر — بنوکِ نیزہا چون ماہ و اختر
سیہ رویانِ لشکر نصب کردند — لعینان بداختر نصب کردند
خروش از چرخ و ہفت اختر برآمد — فغان از جانِ پیغمبرؐ برآمد
بہ ضعف و لاغری سجّادؑ و دلگیر — مسلسل درمیانِ طوق و زنجیر
زنان و دختران شاہؑ بے سر — بغیرِ تقنع و رو پوش و چادر
یتیمانِ امامؑ و کودکے چند — بعمرِ خُردسالی مِہر مانند
سوارِ پشتِ اشترہاے عریان — چو ابر و رعد گریان و خروشان
باین احوال ابنِ سعدِ نامرد — سوے کوفہ غریبان را روان کرد

من از ہنگامہ وزین شورِ محشر — بخود لرزیدم از خوفِ ستمگر ❊
کہ ناگہ در ہجومِ ظلم و بیداد — نگاہِ آن ستمگر بر من افتاد
سنانِ نیزہ اش دیدم چو بر دوش — در افتادم بروے خاک بیہوش
دریدا و گوش بھرِ گوشوار ❊ — مرا خُبر صبر در غربت چہ چار
ردا از سر کشید و در بغل داشت — مرا بیہوش روے خاک بگذاشت
پے تاراج دیگر رفت اظلم — مرا وقتے کہ آمد ہوش دیدم
نشستہ بر سرِ من عمّہ من — روان از چشم اشک و گرم شیون
بمن فرمود برخیز اے ستمکش — زدند اہلِ ستم در خیمہ آتش
بہ بینم بر یتیمان تا چہ بگذشت — بہ زین العابدین آیا چہ بگذشت
بگفتم نیست چادر بر سرِ من — بگفتا بین سرِ بے چادرِ من
سرِ من مثلِ تو گردید عریان — من و تو ہر دو در غربت پریشان
من و عمّہ بعابد چون رسیدم — ز ضعف او را بر و افتادہ دیدم
مریض درد و حرمان گریہ می کرد — بر احوالِ غریبان گریہ می کرد

در بیان اسیری اہلحرم و گذرشان بمقتل شہیدان و نوحہ و زاری آنہا

قلم از آہ آتش غم شعلہ زا رست — سمندر طائرِ جانِ نزا رست

بگفتم جملہ را کشتند و رفتند — کہ خالی خاندانِ مصطفےٰ گشت
چہ سود از قتلِ طفلِ ناتوان ست — قریبِ مرگ خود این نیم جان ست
کہ ناگہ ابنِ سعد آمد بہ خیمہ — قدم بنہاد و آن مُرتد بہ خیمہ
صدا زد آنچہ شد شد نیست پروا — تعرض از زنان بیجا ست بیجا
علی ابنِ حسینؑ ست از مرض زار — تعرض کے بجا باشد ز بیمار
غرض غارت نمود آن قومِ خودسر — بہ خیمہ آنچہ بود از رخت و زیور
زدند آتش خیامِ مصطفےٰ را — پریشان ساختند آلِ عبا را
زنان و کودکان سر گرم فریاد — برہنہ سر ز دستِ ظلم و بیداد
بخیمہ چون قیامِ خود ندیدند — پریشان مضطرب بیرون دویدند
ز رختِ شاہِ بیکس ہیچ مرقوم — کہ پیش آمد سوارے کافرِ شوم
بدستش نیزۂ سر تیز و خونخوار — کہ بر پشتِ زنان میزد ستمگار
ز خوفش ہر یکے ہر سو گریزان — بہر جانب پریشان مو گریزان
روا ہا ے زنان می کرد غارت — ز فریادِ زنان برپا قیامت
کہ آیا شد مسلمانی ز عالم — نباشد مسلمے در قومِ اظلم
دہد مارا درین آفت پناہے — کجا در عالمِ غربت پناہے

بکف تیغے ز روے خشم بر داشت | قدم در خانہ بیباکانہ بگذاشت
صدا زد وا ے بیباکانِ ظالم | نمی ترسید تا چند این مظالم
بغارت می برید آن خاندان را | کہ مثل کعبہ ست اہل جہان را
چہ ظلم ست این کہ بیت تاج معراج | کند امت ز دست جور تاراج
پس آمد جانب او شوہر او | ردا انداخت بر عریان سر او
بلشکر گاہ گردانید او را | ز رہ گمراہ گردانید او را
دریغا وا ے حسرت وا ے حسرت | نشد او را گوا را ہتک حرمت
بغربت وارث زینبؑ کجا بود | غریب کربلا یارب کجا بود
کہ پوشیدے سر عریان زینبؑ | نہادے گوش بر افغان زینبؑ
رہانیدے ز دست ظلم کفار | امان دادے ز دست جور اشرار
گرم کردے بحال عترت خویش | در آوردے بہ ظل رحمت خویش
حمید آن ابن مسلم تیغ بند نقل | ز ظلم شمر ظالم میکند نقل
کہ کافر رفت بر بالین سجادؑ | مریض نکبس و مغموم و ناشاد
بفرط ضعف لاغر بود در خواب | ز بیماری بہ بستر بود در خواب
ستمگر خواست تا او را کند قتل | بشمشیر جفا او را کند قتل

ورآن خانہ کہ از بس جاہ و رفعت
نشد دخلِ ملایک بے اجازت

سپاہِ اشقیا بے رخصت آمد
پئے تاراج و بہرِ غارت آمد

گروہِ نحس و دربارِ حسینیؑ
بغارت رفت سرکارِ حسینیؑ

رواہا ے زنان از سر کشیدند
زگوشِ کودکان گوہر کشیدند

قدم چندان بہ بیرحمی فشردند
کہ از پاے زنان خلخال بردند

چنین از فاطمہؑ گردید مرقوم
حزین و زار دخترِ شاہِ مظلوم

کہ وقتِ غارتِ آن قومِ مردود
دو خلخالِ طلا در پاے من بود

زپایم ظالمے میکرد بیرون
مگر چشمش زجوش اشک جیحون

بگفتم اے عدوے ایزدِ پاک
چہ وجہ ست اینکہ چشمِ تست نمناک

بگفتا گریہ من نیست بیجا
کہ غارت می کنم دخترِ نبیؐ را

باو گفتم کہ میدانی تو ہرگاہ
کہ من دخترِ رسولِ صاحبِ جاہ

چرا غارت نمائی اے بدانجام
چرا بیرون روی از دینِ اسلام

بگفتا من نگیرم گر زبدعت
بردالبتہ دیگرکس بغارت

بفوجِ ابنِ سعد زشت مردود
زخیلِ بکر بن وایل زنے بود

چو دید از دور این سامانِ غارت
کہ اشرار اند سرگرمِ شرارت

جہان در ماتم شاہ سر افراز — طیور از آشیان کردند پرواز
یکے در نالہ و دیگر بہ شیون — ز بال و پر بہ تقتل سایہ افگن
کلاغے آمد و غلطید در خون — سوے تیر ب روان شد طیر محزون
بقصر شاہ بر دیوار جا کرد — گہے نوحہ نمود و گہ بکا کرد
چو صغرا دید حال طیر محزون — کہ از بال و پر او می چکد خون
خروشے از دل پر غم برآورد — کہ در گریہ ملایک را در آورد
بدل از نوحہ طایر یقین کرد — کہ آگاہ ہم ز قتل شاہ دین کرد
زنان گشتند جمع و شد قیامت — ز شور نالہ ہاے اہل عصمت
نمایان شد کہ فرزند ہمیہ — بدشت ظلم شد مذبوح خنجر
ز فریاد زنان مو پریشان — بہ تیر ب طرفہ محشر شد نمایان

در بیان تاراجی آل اطہار از دست ظلم لشکر کفار

خیام شاہ شد غارت زبیداد — چرا این خیمہ گردون نیفتاد
عجب قوم شقی جور و جفا کرد — کہ بر گشتن نہ تنہا اکتفا کرد
میان خیمہ ہا گشتند داخل — بر ہنہ تیغ ہا و کینہ در دل
ہمہ خونخوار خشم آگین غضبناک — بخیمہ بیکسان افتادہ بر خاک

میانِ اشقیا من نیز باشم — سزاوارِ سزا من نیز باشم
گمان کردند بعضے از لعینان — کہ دیوانہ شدست این مرد نادان
شدند از نعرہ اش بعضے خبردار — چنین بایکدگر کردند گفتار
بخود کردیم آن از حیلہ و فن — نمی کرد انچہ با ما ہیچ دشمن
پئے ابن زیاد با نے شد — شد از ما خون فرزند پیمبرؐ
ہما نجا یکدگر کردند بیعت ✤ — مکرر بے خبر کردند بیعت ✤
کہ بر ابن زیاد زشت انجام — خروج آرند بعد چند ایام
خروجے بر لعین کردند لیکن — نشد نیلِ مرامِ قوم ممکن ✤
بہ صادقؑ گفت راوی یا شہ دین — کہ بود آن نعرہ زن در لشکر کین
نمود ارشاد امامِ پاک جبریلؑ — کہ بود آن جا گریبان چاک جبریلؑ
اگر میداد رخصت رب عزت — کشیدے نعرہ در جوش رقت
کہ ارواحِ کسیفِ قومِ اظلم — ہمہ رفتے سوئے نارِ جہنم
ز مہلت لیک باشد این ارادن — عذاب آخرت گردد زیادن

در بیان غلطیدن کلاغ در خون شہدا در قتلگاہ و مدینہ

فغان زین گردشِ گردونِ گردان — بخاکِ کربلا فخرِ سلیمان

یکے از دوشِ نورانی ردا برد | یکے از پیکرِ گلگون قبا برد
یکے تاراج عمامہ زکین کرد | یکے غارت کلاہِ شاہِ دین کرد
یکے خاتم ربود از دستِ سلطانؑ | چو دیو روسیہ مہرِ سلیمانؑ
ز دستِ ظلم آن افواج گمراہ | بہ مقتل ماند عریان پیکرِ شاہؑ
صدا جبریلؑ بالائے ہوا زد | دریغا قتل شد سبطِ محمدؐ
امامِ مومنان سوی جنان شد | شر آمد در جہان خیر از جہان شد
شنیدند این صدا اہلِ مدینہ | بحیرت جا بجا اہلِ مدینہ
محاسب چون طریقِ غور پیمود | ہمان روزِ وفاتِ شاہِ دین بود

در بیانِ نوحہ حضرت جبریلؑ بر امامِ مظلومؑ

ز صادقؑ این روایت گشت مرقوم | شہادت یافت چون آن شاہِ مظلوم
میانِ فوج شخصے گشت پیدا | بسانِ نور در ظلمت ہویدا
بشکلِ صورِ محشر نعرہ زد | کہ مانع آمد او را قوم مرتد
بگفت آن شخص نالان چون ننالم | بجا باشد ہمہ رنج و ملالم
کہ استادست و بیند شاہِ لولاکؐ | بافعالِ شما در ارض و افلاک
دلم ترسد کہ از نفرین حضرتؐ | شوند اہلِ شقاوت جملہ غارت

زنان چون نالۂ مرکب شنیدند | ز خیمہ بے ردا بیرون دویدند
نظر بر زینِ خالی بسکہ افتاد | چو محشر خیمہ شد لبریز فریاد
روان از چشم شد دریا بلب آہ | جہان پر از صدائے واحسینا
برخ زد زینبؑ و خاکی بسر ریخت | قیامت از فغان کلثومؑ انگیخت
سکینہؑ زین خبر بیتاب گردید | چو ماہی بے پدر بر خاک غلطید
بیک سو رو بہ عباسؑ ناشاد | بیک سو مادرِ قاسمؑ بفریاد
ز سر فضہؑ بخاک انداخت چادر | گہے بر سینہ زد گہ دست بر سر
گریبانِ صبوری گشت صد چاک | ز آہِ بیکسان شورے بر افلاک
خطاب زینبِ مغموم می گفت | بہ ہجرِ سیدِ مظلوم می گفت
کہ امروز از جہان خیر الوریٰؐ رفت | جنابِ حیدرؑ و خیر النساؑ رفت
حسنؑ امروز از باغ جہان شد | تہی از حمزہؓ و جعفرؓ جہان شد
فقط باقی حسینؑ از پنجتنؑ بود | ز دنیا کوچ آہ امروز فرمود
پے تاراج می آیند کفار | گرفتاری و آلِ شیر دادارؑ
باین سوا لبیتِ پاک نالان | بمقتل پیکرِ شبیرِ عریان
کہ ارباب شقاوت از شقاوت | سلاح و رخت تن کردند غارت

هوائے تیرہ رنگی گشت پیدا ز شورِ او قیامت شد هویدا
زمین در لرزہ آمد مثلِ سیماب بخاک از آسمان بارید خونناب
به گردون منکسف خورشید گردید که کس را کس بتاریکی نمی دید
تلاطم در محیط و رعشہ در کوہ ملایک در بکا انبوہ انبوہ
گمان کردند مردم شد قیامت قیامت را نمایان شد علامت
جهان برهم ز قتلِ شاہِ عادل عذابِ حق تعالی گشت نازل
ولیکن ساکن آن شور و شغب گشت به یمنِ مقدمِ سجّادؑ دروگشت
نظر چون کرد اسپِ سیّدِ پاکؑ که مولایش نگون افتاده در خاک
ز بیتابی شد اسپِ برق جولان چو زاغِ آشیان گم کرده گردان
بزاری بود با جانِ فسردن بسانِ مادرِ فرزندِ مرده
بهر سو کرد جولان هر طرف گشت ز بیتابی بمیدان صف بصف گشت
درین گردندگی و تگ تازی چهل کس را زاعدا کشت غازی
بضرب چار سُم کفّار را کشت به تیغِ چار دستی اشقیا کشت
سرِ خود را بخونِ شاہِ گلگون نمود و دیدگریان سوے گردون
ز مقتل سوے خیمہ توسن آمد بفریاد و فغان و شیون آمد

تو بینی و برص داری بامدام | سگ ابلق توئی ای زشت انجام
مکرر انچہ از احمدؐ شنیدم | بچشم خویش ظالم در تو دیدم
لعین شد در غضب جور و جفا کرد | کہ خون سبط محبوب خداؐ کرد
سر اقدس بہ تیغ کین جدا ساخت | سر اسلام و فرق دین جدا ساخت
چنین ہم از خبر مسموع گردید | بقول معتبر مسموع گردید
کہ خولی کرد این ایمان فروشی | لعین ابن لعین ایمان فروشی
مگر اشعر ہمین باشد روایت | کہ شد از ہر سہ ملعون این شقاوت
بقتل شاہ دینؑ کردند اراده | سنان و شمر از خولی زیادہ
شہر یک قتل گشتند این ثلثہ | ہمیشہ قابل نفرین ثلثہ

در بیان سوانح بعد شہادت حضرتؑ و آمدن اسپ بر در خیمہ و ماتم اہل حرمؑ

در یغا سید عالی مکان رفت | مسیحا از زمین بر آسمان رفت
روان سوے جنان گردید حیدرؑ | زمانہ گشت خالی از پیمبرؐ
قیامت در جہان گردید برپا | کہ شد قتل ابن حیدرؑ جان زہراؑ
شہید راہ حق از دست امت | پیمبرزادہ شد در دشت غربت
روایت می کند راوی کہ چون شاہؑ | شہادت یافت صد افسوس و صد آہ

امامِ پاک می غلطید و می گفت | بعارض خون همی مالید و میگفت
ز دنیا میروم با جانِ غمناک | پئے تسلیمِ شاہنشاہِ لولاک
بخون غلطیدہ و اندر تشیید | بحلقِ تشنہ چون ماهی طپیدہ
صد از دشمن ز اے لشکر چہ دیرست | بکارِ سبطِ پیغمبر چہ دیرست
حصینِ بیحیا زد بر دہن تیر | ابو ایوب بر حلق و ذقن تیر
بدوش و دستِ چپ زد زرعہ صمام | نترسید از خدا ملعون بد انجام
سنان زد نیزہ بر پہلوی سرور | بخولی گفت ملعون کن جدا سر
چو او نزدیک آمد دست لرزید | بہ جسمش رعشہ افتاد و در سید
سنان نزدیک شہ آمد جفا کرد | سرِ سبطِ نبی از تن جدا کرد
بوقتِ ذبح شہ می گفت مرتد | کہ میدانم کہ جدِ تست احمد
پدر شیرِ خدا از مہر است مادر | جدا دانستہ از تن می کنم سر
همین از حضرتِ عابد بیان ست | کہ قاتل ابنِ احمد را سنان ست
مگر اشہر روایت این چنین ست | کہ قاتل شاہ را شمرِ لعین ست
فرود آمد چو او از مرکبِ خویش | کہ سر سازد جدا از جسمِ دلریش
بگفت آن شاہ بود آگہ دلِ من | تو خواهی بود ظالم قاتلِ من

گرفتہ گرچہ زینبؑ در کنارش — کجا لیکن دمے صبر و قرارش
قریبِ شاہِ دین آن طفل گریان — گہے فریاد و گہ می کرد افغان
کہ آمد حرملہ زد تیغ بر شاہؑ — سپر فرمود دستِ خویش آن ماہ
ز شانہ دست آن کودک جدا شد — بخونِ خود شفق گون مہ لقا شد
چو واعمّاہ گفت آن ماہِ انور — کشید او را شہِ مظلوم در بر
خدنگے زد لعین بر حلقِ معصوم — کہ در آغوشِ حضرت مُرد مظلوم
یعنے کافرے ملعون مردود — کہ نامش صالح و ابنِ وہب بود
بہ پہلو نیزہ ظلمے زد ظالم — بر افتاد سلطانِ دو عالم
برآمد زینبؑ خاتون ز خیمہ — دوید از جوشِ خون بیرون ز خیمہ
بلب نالہ ز دل جوشش بکا بود — صدائے وا اخا وا سیدا بود
صدائے کرد با صد درد و اندوہ — شود اے کاش پارہ پارہ ہر کوہ
فتد این آسمان بر خاک اے کاش — نماند انجم و افلاک اے کاش
بابنِ سعد گفت اے بے حیا زشت — ستمگر بائے جور و جفا زشت
تو می بینی و فرزندِ پیمبرؐ — بخاک و خون ز زخمِ تیغ و خنجر
برآمد اشک سنگین دل ولیکن — بگردانید رو آن تیرہ باطن

باین احوال خواہم شد بجنات
حضورِ جدِ خود بہرِ ملاقات

چو ضعف جسم زخمی شد زیادہ
سوارِ دوش احمدؐ شد پیادہ

کسے از اشقیا جرأت نمیکرد
ز ہیبت قصد آن حضرتؑ نمیکرد

یکے از ہیبت و دہشت جدا بود
یکے در دل پشیمان از خطا بود

یعنے بود مالک[1] نام مقہور
کہ ضربِ تیغ زد بر فرقِ پر نور

بہ خونِ رخ سرِ عمامہ آلود
امامِ دین بآن بیرحم فرمود

کہ ہرگز اے لعینِ زشت بدمست
نخواہد شد خور و پوشت ازین دست

سحابِ رحمتِ حق از تو شد دور
شوی با ظالمان در حشر محشور

ازان ساعت کہ حضرتؑ کرد نفرین
تبر ہر روز شد احوال بدین

دو دستِ آن ستمگر خشک گردید
چو شاخِ نخلِ بے بر خشک گردید

تبابستان چو چوب بید مجنون
ز ستان می چکیدے متصل خون

باین احوال بود آن مرد غافل
باخر در جہنم گشت داخل +

مفید آن شیخ و سید ابن طاؤس
نوشتند این خبر با جانِ مایوس

کہ عبداللہ طفلِ خرد شبرؑ
چو دید این حال عمِ خویش اببرؑ

دوید از خیمہ نزدِ شاہ آمد
بزنگِ نجم پیشِ ماہ آمد

[1] ہانی بن ثبیت الحضرمی

جراحت ہا بجسمِ خاص معبود — ہزار و نہصد و پنجاہ و یک بود
صحیح این ہم بود جای عجب چیست — کہ فرمودند باقر سیصد و بیست
اگر ہر زخمِ حضرت پیش رو بود — کہ در ہیجا با عدا روے او بود
مقابل ماند گو مجروح گردید — گہے رو از ستمگاران نتابید
بناگہ بوحنوقِ زشت مقہور — خدنگے زد بہ پیشانیِ پُر نور
کشید آن تیر و چندان خون روان شد — کہ نہرے بر رخِ گلگون روان شد
دران غربت برائے پاک کردن — بدستِ خویشتن برداشت دامن
سہ شعبہ تیز زہر آلود دیگر — نشست و کرد زخمی صدرِ انور
بگردون دید و گفت ای خالقِ پاک — تو میدانی منم مظلوم و غمناک
دہند آبِ دمِ خنجر کسے را — کنند از دشمنی بسیر کسے را
کہ مثلِ او بدین رہبر نباشد — چرا و فرزند پیمبر نباشد
کشید آن تیر را چون خاصِ باری — برنگِ ناودان خون گشت جاری
بکف پُر کرد و سوے چرخ انداخت — کہ یک قطرہ نہ عود از آسمان ساخت
ازان رو راست این حسرت ہویدا — شفق بر آسمان گردید پیدا
بریش پاک خون مالید و میگفت — کہ این ناوک دلِ خیر الوریٰ سفت

بهر تیر و سنان و زخم کاری
بلب آورد غازی شکرباری

همان سعی جهاد راه حق بود
برخ خون بدن مالید و فرمود

براه دوست تکلیف شهادت
بحق خویش میدانم سعادت

نمیدانند بیدینان که روزے
شود این ظلم نارخانه سوزے

چکد طوفان زجام خون ناحق
کشد حق انتقام خون ناحق

حصین زشت شد از طعن گویا
کشد چون انتقام از ما بفردا

نمود ارشاد روزے رونماید
که چون من بر شما سختی فزاید

ز تیغ یکدگر مقتول گردید
ز قهر ایزدی مخذول گردید

فتد برق غضب باهم ستیزید
ز دست خویش خون خود بریزید

بدنیا قطع هر مقصود و امید
به عقبے در عذاب نار جاوید

کجا عبرت نصیب کافران بود
که مهر کفر بر قلب و زبان بود

بدنیا واله و از دین گذشته
پری در پرده و دیوانه گشته

ز هر سو تیر بر مظلوم بارید
بر خمے بارش شمشیر گردید

یکے شمشیر بر رنجور میزد
دگر سنگ جفا از دور میزد

ز ناوک بر تن شاه سرافراز
بپے پرواز جنت بال پرواز

پس آمد بارِ دیگر سوے خیمہ — امامِ ہفت کشور سوے خیمہ
نمود اہلِ حرم را باز رخصت — تسلی داد آن مہرِ امامت
ثوابِ آخروی یک یک بیان کرد — عیان لطفِ خدای انس وجان کرد
کہ دراید است حافظ حق تعالے — بہر آفت محافظ حق تعالے
دہد عزت پسِ ذلت شما را — رہا سازد ازین آفت شما را
برائے دشمنان ویل وعذاب است — سزائے بے حد عقوبت بیحساب ست
شما را صاحبِ توقیر سازد — بانواعِ کرامت ہا نوازد
مگر دست از شکیبائی مدارید — کلامِ ناخوشی برلب میارید
بگفت این حرف وسوی ظالمان تاخت — دران طوفانِ شورش مرکب انداخت
بآن لب تشنگی وجانِ خستہ — بآن ضعفِ تن وحالِ شکستہ
ہزاران گشت زا عدا لشتہ ہا ساخت — زتن برگِ خزان آسا سر انداخت
زآبِ تیغ چندان شد روان خون — کہ در خشکی روان گردید چیحون
ہزار و نہصد و پنجاہ کفار — شدند از تیغِ غازی داخلِ نار
زحکمِ ابنِ سعدِ نامسلمان — نمودند اہلِ کوفہ تیر باران
زہر سو شد زشستِ اہلِ تکفیر — بابرِ رحمتِ حق بارشِ تیر

کمانداران زجوشش بارش تیر — گرفتند از شقاوت دور شبّیر
عطش شد بر امامِ پاک غالب — بگرمی آب را گردید طالب
روان فرمود مرکب سوے دریا — هجومِ ناریان بر روے دریا
فزون از چار الف آنجا سپه بود — که آماده برائے قتلِ شه بود
شهِ دین با وجودِ ناتوانے — بجسمِ زخمی و تشنه دهانے
چنان حمله بفوجِ اهلِ شر کرد — که چون امواج یم زیر و زبر کرد
چنان صف هائے آن افواجِ بشگافت — بدریا راهوارِ خویش را یافت
به مرکب گفت سلطانِ معظم — تو اوّل آب خور تا من خورم هم
دهن از آب اسپِ شاه برداشت — سوے شه بنگران لیکن نظر داشت
که اوّل آب این مظلوم نوشد — زند آبے بران آتش که جوشد
چو شه در کف ز دریا برگرفت آب — صدا زد کافرے چون چرخ دولاب
تو اینجا خشک لب ها می کنی تر — درآمد در میانِ خیمه لشکر
امام از دست آب انداخت فی الفور — توجّه سوے خیمه ساخت فی الفور
برآمد دید کاذب آن خبر بود — پئے ایذا دروغِ اهلِ شر بود
یقین فرمود در دل ابنِ سعید — مقدّر نیست غیر از آبِ کوثر

بہر حملہ کہ مے آورد حضرتؑ — توقف لمحہ مے کرد حضرتؑ
زلب لاحول گویان بود آن شاہؑ — بکف زور و بدل تسکین من اللہ
عطش چون دشنہ بر آن جگر کافت — طلب می کرد آب الا نمی یافت
بلشکر گفت ابن سعد اکفر — کہ این ست اشجع و فرزند حیدرؑ
ز خیبر پدر برکند و افگند — پسر را نیست در آفاق مانند
شما با او تاوی کے توانید — بیک حملہ شکست خویش دانید
بگیرید یکبارگی لشکر بریزد ✤ — ہمہ لشکر ز یک زخمی ستیزد
کند از چار جانب تیر باران — شود مجروح ابن شیر مردان
روان گردد بہ تن خون از رگ و پے — فتد در استخوان سوراخ چون نے
بآخر در بدن طاقت نماند — بمیدان جنگ کردن چون تواند
بعینان چار الفؑ آن دم کماندار — بجسم شتند گرد شاہؑ ابرار
ہجوم از ہر طرف مردود کردند — رہش از خیمہ ہا مسدود کردند
ندا فرمود شہ گر نیست ملت — باین کثرت چہ شد آخر حمیت
اگر ہست از من تنہا تعرض — بود از خیمہ ہا بیجا تعرض
ندارد سیر ہر جانب متازید — بزودی کار این مجروح سازید

بہ غفلت جملہ اشرار زبون اند | خدا و مصطفےٰ خواہان خون اند
سخن چون بر لب آمد تا بہ نیجا | خموشی از سخن دانست اولےٰ
شقاوت بود دامنگیر کفار | کجا عبرت زند شاہِ ابرار
ہزبرِ بیشۂ داور برآشفت | مثالِ فاتحِ خیبر برآشفت
کمر بر جنگ بست آن شاہِ ذیشان | ز برقِ تیغ میدان شد درخشان
نکردے جنگ لیکن بہرِ آن کرد | کہ ایزد گفت البتہ توان کرد
زبہرِ آنکہ زور و جرأتِ او | عیان گردد بعینِ غربتِ او
قیامت شد قضا گفت و قدر گفت | ز بیمِ آن الامان این الحذر گفت
نگشتے گر سپر شہبالِ جبریلؑ | دمِ تیغش شدے صورِ اسرافیلؑ
بنائے ہستیِ عالم کجا بود | بہ ہستی ہر چہ بود اندر فنا بود
گہے بر میمنہ زد شاہ خود را | گہے بر میسرہ ذی جاہ خود را
بیک سو کشتہ سرداران لشکر | بیکسو تن ہا ز تن ہا بے سر
بہر سو رخ کہ میفرمود آن شیر | فنا مے کرد جمعے را بشمشیر
ز ترسِ او ہمہ افواجِ ناری | شدے چون ہوشِ بدمستان فراری
ہجومِ مور فوجِ اشقیا بود | کہ جائے او بکامِ اژدہا بود

علم استاد ہر جا بہرِ تعظیم — کمانہا تیغ ہا پُر خم بہ تسلیم ❊
ہجوم لشکرِ اعدای دین شد — بہر سو صف جدا آہنین شد
چو دید آمادۂ پیکارِ لشکر ❊ — پے اتمامِ حجّت بارِ دیگر
ز خود واقف امامِ دو جہان کرد — مناقب افتخار را بیان کرد
پسِ اظہارِ شان و رتبہ جویش — بیان فرمود آن شاہِ جگر ریش
کہ در تخریب اعدا اختیار ست — مگر بر صبر صابر را مدار ست
فقط یک جنبشِ لب ہست درکار — شود نازل باعدا قہرِ قہّار
جہان برہم شود در یک اشارہ — نماند ماہ و افلاک و ستارہ
دہم فرمان کند این خاک یک لخت — چو قارون بلعِ حاکم را مع تخت
نہ این لشکر نہ این دہیم ماند — نہ این کشور نہ این اقلیم ماند
بآہے شش جہت سوزد سراسر — باشکے غرق گردد ہفت کشور
جہان برہم شود از بانگِ جبریلؑ — قیامت آید از صورِ اسرافیلؑ
مگر خود بر سرِ شورش نیایم — کہ جوہر صبر و شمشیرِ خدایم
ہمہ این بدعت و این ظلم و بیداد — گوارا کردم از صبرِ خدا داد
قریب ست اینکہ گردد حشر برپا — کہ از امروز نزدیک ست فردا

چو تنہا ماند در صحرائے غربت — کمر بر مرگ محکم بست حضرتؑ
ز خواہر کشتیِ ملبوسِ نو خواست — سلاحِ جنگ بر ملبوس آراست
مگر پوشید سوئے خلد رہرو — لباسِ کہنہ زیرِ جامۂ نو ✤
کہ چون آن قوم در غارت شتاند — ز بعدِ قتلِ تن عریان نماند
قدم بیرون نہاد از خیمۂ پاک — شد از آہ و بکا شوری بر افلاک
نہ غمخوار و نہ دلسوز و نہ لشکر — روان تنہا شد آن سبطِ پیمبرؐ
نہ کس وقتِ سواری چاکرِ او — رکابِ او بدستِ خواہرِ او
شہنشاہ و بحالِ خویش مضطر — جہان را یاور و بے یار و یاور
چو گامے چند رفت آن شاہِ ابرارؑ — بمیدان خود بخود استاد در ہموار
بحسرت گفت آیا این چہ حال ست — مگر این اسپ ترسان از قتال ست
نگہ چون کرد سوئے پائے رہوار — سکینہؑ بود چسپان سینہ افگار
فرود آمد گرفت او را بآغوش — تسلی داد تا گردید خاموش
بفہمالیش سوئے خیمہ روان کرد — بمیدان رخ شہنشاہِ زمان کرد
شتندا از مقدم آن شاہِ عالی — خذف ہا بر زمین از شکِ لآلی
گیاہ از خاک گل کرد و زبان شد — بشکرِ مقدمش رطب اللسان شد

خلیفه ساخت اورا جانشین کرد | وصیّت ها باو شاهِ مبین کرد
چنین فرمود باقرؑ شاهِ ذیجاه ❊ | که چون شاهؑ از شهادت بود آگاه
دمِ رخصت وصیّت نامه بنوشت | بکاغذ از دوات و خامه بنوشت
بدختِ خود که نامش فاطمهؑ بود | خطِ پیچیده را تفویض فرمود
که نزدِ خویشتن محفوظ دارد ❊ | بسجّادؑ از پسِ صحت سپارد
وصیت نامهٔ آن شاهؑ اکنون | بنزدِ ماست همچون دُرِ مکنون

در بیان آنچه ائی و شهادت جناب سید الشهدا و اتمام حجّت ها و مظالم آن کافران

شبی بُردم سرِ خود در گریبان | بفکرِ گردشِ گردونِ گردان
طلسمی یافتم از رنج واندوه | خروشِ سیلِ آفت کوه تا کوه
نه حالا بن سابق همچنین بود | که این دنیا عدوی اهلِ دین بود
محب را دید دشمن در کمین شد | عدوی آدمؑ ابلیسِ لعین شد
سرِ یحییٰؑ اقلم کردند گفّار | زبیرحمی ستم کردند گفّار
بغیرِ خوف مردودانِ بدذات | به پیشِ زانیه بُردند سوغات
درین ماتم سرا جز غم نباشد | زمین غیر از صفِ ماتم نباشد
چه انبوهِ بلا بر هر ولی شد | نشد چندانکه بر ابنِ علیؑ شد

سکینہ دخترِ شاہِ شہیدان ۔۔۔ ز سر برداشت مقنع گشت گریان

کہ مارا باکہ شاہا می سپاری ۔۔۔ درین صحرا الغربت مے گذاری

امامؑ از شیونِ او گشت بیتاب ۔۔۔ ز چشمِ تر روان فرمود خونناب

بگفت اے راحتِ جانِ نزارم ۔۔۔ چہ سازم یاور و یارے ندارم

بجز مُردن پئے من چارہ نیست ۔۔۔ ترا جز صبر کردن چارہ نیست

خدائے مہربان و بندہ پرور ۔۔۔ بہ یک یک بندۂ خود ہست یاور

جدا از تو بدنیا و بہ عقبےٰ ۔۔۔ نخواہد گشت رحمِ حق تعالےٰ

رضا در ہر بلا باشد مُقدّم ۔۔۔ شکیبائی ست بہرِ زخم مرہم

فنا دنیاے فانی را مآل ست ۔۔۔ نعیمِ دارِ عقبےٰ لازوال ست

کُند انصاف دار دہر کہ اولاد ۔۔۔ بود از الفتِ اولاد دل شاد

چہ خواہد بود حالِ شاہِ مظلوم ۔۔۔ دران غربت ملالِ شاہِ مظلوم

بآن دختر چہ خواہد بود آفت ۔۔۔ قیامت ہر دو سو از دردِ فرقت

عجب صبرِ امامِ مشرقین ست ۔۔۔ رضا در ابتلا کارِ حسینؑ ست

طلب فرمود زین العابدینؑ را ۔۔۔ کشید اندر برِ خود آن حزین را

مفوّض کرد اسرارِ امامت ۔۔۔ باو بسپرد انوارِ خلافت

شہِ دین رو بسوے آسمان کرد | بدرگاہِ خدا گریان بیان کرد
یقین دارم من اے دادار قیوم | بہ نزدیک تو این فرزندِ مظلوم
زخونِ ناقہ صالح بمقدار | نخواہد بود کم زخمار زخمار
نشان از ہستیِ اعدا ندارد | بلا در حشر بر کفار آرد ✤
تو آگاہی زحالِ من خدایم | بہر آزار راضی بر رضایم ✤
ندادم رشتہ تسلیم از کف | ثوابِ آخرت گردان مضاعف
پس آن قربانیِ راہِ خدا را | علی اصغرؑ شہیدِ کربلا را
سوے مقتل بجانِ ریش آورد | بیانِ کشتگانِ خویش آورد
زمین کند و میانِ ریگ بسپرد | گلِ تازہ زبادِ مرگ پژمرد
بسوے خیمہ ہا آمد زمیدان | پئے رخصت شہنشاہِ شہیدان
طلب فرمود حضرتؑ دختران را | بخیمہ کرد یکجا خواہران را ✤
دمِ رخصت ازالیشان شد بغلگیر ✤ | تسلی و تشفی داد شبیرؑ
ثوابِ آخرت یک یک بیان کرد | کہ تسکینِ دلِ آن بیکسان کرد
صداے الوداع آمد زہر سو | نواے افتراق آمد زہر کو
زشور نالہا و آہ و فریاد | زمین تا آسمان در لرزہ افتاد

بگہوارہ کہ فرزندِ صغیر ست — میسّر جامِ آب او را نہ شیر ست
دل و جانِ مرا تا من بیارید — ز گہوارہ بدستِ من سپارید
بواقع بود گو عبداللہش نام — مگر مشہور بود اصغرؑ گل اندام
چو تا خورشید آمد آن مہِ عید — کرم مہرا مامت کرد و بوسید
گہے بوسہ بُرخ گہ بر لبش داد — ز خشکی لبِ او کرد فریاد
بگفت اے وائے بر قومیکہ جدت — کُند در حشر با ایشان خصومت
بیک ناگاہ ظالم حرملہ[1] نام — تستمگر ابنِ کاہل زشت انجام
بمیدان از کمان تیرے رہا کرد — خطا کرد و خطا کرد و خطا کرد
کہ آمد بر گلوئے خشکِ مظلوم — چو ماہی شد طپان آن طفلِ معصوم
بدامانِ پدر غلطید در خون ✤ — گہر یا قوتِ تر گردید در خون ✤
ز قالب مرغِ روحش کرد پرواز — طپید از غم دلِ شاہِ سرافراز
ز خونش دستِ خود را شاہ تر ساخت — بسوئے آسمان ہر بار انداخت
بیان فرمود با صد آہ و زاری — کہ سہل ست اینہمہ در راہِ باری
چنین مروی ز باقرؑ گشت مضمون — نیامد بر زمین یک قطرۂ خون
بخاک ار رشحۂ زان خون چکیدے — ز قہرِ ایزدی طوفان رسیدے

[1] حرملہ بن کاہل اسدی قاتل علی اصغر علیہ السلام

خبر چون یافت شد از دیدہ خونبار — نمود ارشاد سے کلثومؑ مگذار
بعصرِ خضر حق او را رساند — کہ نسلِ من از و قایم بماند
از و ذرّیتِ ختمِ رسالتؐ — بود باقی بعالم تا قیامت ✤
چراغِ بزمِ دینِ من ہمین ست — بعالم جانشینِ من ہمین ست
غرض گردید سدِّ راہ کلثومؑ — بہ بستر بیخبر افتاد مغموم
بہ میدان آمد آن شاہِ سرافراز — پئے اتمامِ حجّت داد آواز
کہ کہفِ بے کسان آیا کسے ہست — بوقتِ امتحان آیا کسے ہست
کہ سازد دفعِ اربابِ شقاوت — ز آل و عترتِ ختمِ رسالتؐ
بعالم ہست آیا حق پرستے — نہد تا بر دلِ بیتاب دستے
رہاند از بلا آلِ عبارا ✤ — تبر سد از خدا یابد جزارا ✤
کجا فریادرس در دشتِ غربت — کہ امدادے کند در حالِ کربت
رواجِ کفر شد آیا بجز شہر — تہی شد از مسلمانان ہمہ دہر
صدائے سیّدِ مظلوم در جوش — زنانِ محترم کردند چون گوش
خروشِ آہ و زاری شد بر افلاک — گریبان بکسان کردند صد چاک
بباب خیمہ گریان آمد آن شاہؑ — زنان را گفت سلطانِ حق آگاہ

چنین ہم راویان کردند مرقوم — دران صحرا کہ آمد شاہِ مظلوم
نہ ہمرہ بود آن جا شہر بانوؑ — نبود آن دم بدنیا شہر بانوؑ
چنین گویند چون شہؑ ماند تنہا — فقط زین العبادؑ و آلِ طاہاؑ
دران ایام عابدؑ بود بیمار — ز فرطِ ضعف بے طاقت تنِ زار
نہ قدرت داشت بر شمشیر بستن — نہ یارائے باعضا جز شکستن
پدر را دید چون تنہا و بے یار — بصد صورت ز بستر خاست بیمار
بدستِ مرتعش شمشیر برداشت — قدم آن لاغرِ دلگیر برداشت
بجسمِ رعشہ دار و ناتوانی — بچشمِ اشکبار و خستہ جانی
کمر بربست برامدادِ مظلومؑ — شریکِ حال مغموم ست معموم
روان شد جانبِ میدان چو سجادؑ — برآورد از جگر کلثومؑ فریاد
بدامن دست زد محنت کشیدہ — کہ میداری چہ قصدائے نور دیدہ
ز جوشِ دل باو می گفت بیمار — کہ اے عمہؑ مرا بگذار بگذار
غمِ تنہائیِ شہؑ کرد دلریش — فدائے پائے او سازم سرِ خویش
ہزار افسوس من باشم بدنیا — نباشد روحِ حیدرؑ جانِ زہراؑ
حسینؑ از قصد فرزندِ گرامے — امامؑ از عزم دلبندِ گرامے

چرا این نور مہر و ماہ و اختر — بخاک اے کاش افتد چرخِ اخضر
چرا باشد قیامِ چرخ دایم — زمین خالی ز شاہ و تخت قایم
ز جا بر کندہ این خرگاہ بہتر — قیامت در فراقِ شاہ بہتر
بمیدان یکس و تنہا حسینؑ ست — میانِ فرقۂ اعدا حسینؑ ست
بہ تقتل کشتہ یارانِ وفادار — فقط شاہؑ ست و اہلبیتِؑ اطہار
دران ہنگامہ فریاد و زاری — بفرطِ اضطراب و بیقراری
ز خیمہ کودکے مہوش بر آمد — دوید و بیخبر تا لشکر آمد
بگوشِ آن قمر وش گوشوارہ — درخشیدی بمیدان چون ستارہ
نظر کردے بحیرانی چپ و راست — دویدے از پریشانی چپ و راست
کہ ہانی شد جدا از لشکرِ شام — کہ بود ابنِ لعیث آن زشت انجام
عمودے زد بفرقِ طفلِ معصوم — کہ از قالب جدا شد روحِ مظلوم
عجائب طائرے در دام افتاد — ز بیدردی نمودش ذبح صیاد
قریبش شہر بانوؑ بود و مدہوش — نہ حس در تن نہ طاقت محوِ خاموش
اگر نقلِ دگر مشہور این ست — ز بعضِ اہلِ خبر مشہور این ست
علی اکبرؑ کہ زیبِ دہر افزود — خباب اُمِّ لیلےٰ مادرش بود

پس از تو خاک بر دنیاے فانی — کہ از مرگ ست بدتر زندگانی
روایت می کند راوے دیگر — کہ چون در خاک و خون غلطید اکبرؑ
زنے از خیمۂ اطہر برآمد — برنگ مہر از خاور برآمد
پریشان و گریبان چاک پُر غم — بلب فریاد و او یلاہ پیہم
بگفتم کیست این خاتونِ اطہر — شنیدم دختر خاتونِ محشرؑ
امامِ پاک را خواہر ہمین ست — سرورِ سینۂ حیدرؑ ہمین ست
حسینؑ آمد بہ فہمانید او را — بسوے خیمہ گردانید او را
تنِ بیجانِ دلبر باز برداشت — میانِ کشتگان با چشمِ تر داشت
کلامِ حضرتِ باقرؑ چنین ست — روایت زان امامِ پاک این ست
ز فرزندانِ بوطالب کہ بے سر — شد اوّل روز میدان بود اکبرؑ

در بیان شہادت طفل معصوم و خصوصیت حضرت از اہلبیتؑ و امام زین العابدینؑ و شہادت علی اصغرؑ

جہان تاریک بی روے حسینؑ ست — چمن برباد بے بوے حسینؑ ست
دریغا زیبِ محفل شد ز محفل — ز محفل بعد ازین آیا چہ حاصل
چہ باشد در نظر این زینت و زین — نباشد چون بہ محفل زیبِ کونین
الا طے مہر از مغرب برآید — کہ این دورِ شبار روزی سرآید

ز ضعفِ تن عنان از کف فرو ہشت — بہ ضربِ ابنِ مُرّہ مُنقذ زرشت

بہ غش در گردنِ رہوار چسپید — میانِ فوج اعدا اسپ گم دید

ز ضربِ تیغ ہائے قومِ خود سر — تنش شد پان پارہ چون گلِ تر

صدائے زد کہ اے شاہِ سرافراز — جدِ من آمد انیک کرد ممتاز

مرا سیراب کرد از آبِ کوثر — بکف دارد دگر بھر تو ساغر

بیا در رہ برائے تست حیدرؑ — کہ مشتاق لقائے تست حیدرؑ

دگر راوی چنین کردہ ست مرقوم — کہ شد زخمی ز تیرِ حلقِ مظلوم

روان شد سیلِ خون از زخمِ چندان — چو ماہی شد بخون آن ماہ غلطان

صدا زد اے پدر تو مہربانی ✤ — رسان خود را بمن گر میتوانی

رسولؐ آمد بہ بالینم بصد آہ — کہ می گوید سلامے بر تو یا شاہ

بگفت این حرف و از دل نعرہ کرد — کہ جان شد راہیِ جنّت بدن سرد

حسینؑ آمد چو بر بالینِ فرزند — سرشک از چشم بارید ابر مانند

کشید آہے ز دل فرمود دلریش — کہ آہ از سختیِ قومِ جفا کیش

کشد آن فرقہ بد کیش راحق — کہ در غربت ترا کشتند ناحق

ترا بیجان کہ در غربت نمودند — برائد و نبیؐ جرأت نمودند

وقف

روا رو در ستمگاران در آرم | دمار از لشکرِ یاران بر آرم
شہِ بیکس کہ آن حال پسندید | ز ابرِ دیدہ دریا بار گردید
نمود ارشاد اے فرزندِ غمخوار | زبانت خشک و من مجبور و ناچار
نہ بر من بلکہ بر شیرِ خدا شاق | نہ بر من بر جنابِ مصطفےٰ شاق
کہ باشی از عطش زینسان تو بیتاب | لبِ دریا نیابی قطرۂ آب
زبانش در دہن بگرفت آن شاہ | کمید و داد تسکینے بآن ماہ
پس انگشتر نہاد اندر دہانش | رہد تا از غمِ خشکی زبانش
بگفت اے مایۂ جان نور دیدہ | دمی اینداست وقتِ آن رسیدہ
کہ گردی از بلا و کشمکش دور | شوی از صدمۂ جوع و عطش دور
ترا سیراب سازد شیر داور | لبِ کوثر ز جامِ آبِ کوثر
روان شد باز بحرِ جنگ آن شیر | ز خاتم تر زبان در دست شمشیر
بقلبِ فوجِ اعدا خویش را زد | تگاپو کرد غازی بیش از حد
بکشت آن از دحامِ پیش و پس را | بدوزخ کرد راہی شصت کس را
بآخر گشت زخمی تا کجا جنگ | ز تیغ و تیر و گرز و نیزہ و سنگ
ملول از بارِ سر شد گردنِ او | بہ تن رخت کفن پیراہنِ او

بیابان دامنِ صحرائے محشر — ز شورِ مسلمان غوغائے محشر
قیامت گرد برپا ساخت در دشت — یکے را دیگرے نشناخت در دشت
سپرہا بود در دستِ یعینان — برنگِ نامۂ اعمالِ ایشان
سیاہ و تیرہ و تاریک و بے نور — ز جرمِ شان ہمہ شبہائے دیجور
سیہ روظالمانِ زشت انجام — صراطِ حشر تیغِ دستِ ضرغام
روان ہر کس کہ شد از فوجِ اظلم — دو نیمہ شد فتاد اندر جہنم
ہزاران تیغ عریان در بیابان — چو در صحرائے محشر خلق عریان
نمود از بسکہ تاب تیغ بیتاب — دلِ سنگین دلان چون برف شد آب
بیک حملہ کہ کرد آن شیرِ ہیجا — تہ و بالا شد ند از خوفِ اعدا
شدند اشرار بے سر یکصد و بیست — طپان گردانِ لشکر یکصد و بیست
مگر از زورِ دست و گرمیِ جنگ — شد آن شیرین دہن از تشنگی تنگ
ز میدان در حضورِ شاہ آمد — سوئے سبطِ رسول اللہ آمد
بلب آورد شاہا بے قرارم — ز فرطِ تشنگی تابے ندارم
اگر آید میسر جرعۂ آب — ز بانم را کند تر جرعۂ آب
کنم جنگے کہ بگریزند اشرار — شوند این ناریان زشت فی النار

ازان پس آیہ از آیاتِ قرآن | بصد حسرت بخواند آن شاہِ دیشان
نشد چارہ بدلبر داد رخصت | بہ ہمسکلِ پیمبر داد رخصت
بمیدان آمد آن خورشیدِ تابان | ازان خورشید مشرق گشت میدان
بہر سو تافت از برقِ رخش نور | عیان بارِ دگر شد جلوہ طور
زبوئے زلفِ خم اندر خمِ او | ختن شد دشت وقتِ مقدمِ او
ہمہ فوجِ مخالف گشت حیران | کہ یارب این ملک باشد کہ انسان
یکے می گفت در دل نیست اکبرؑ | پئے امدادِ شہ آمد پیمبرؐ
یکے می گفت جان و دل نثار است | مجسم قدرتِ پروردگار است
زجز خوان گشت غازی با فصاحت | نمود اتمام بر کفار حجت
طلب میکرد از اعدا مبارز | نمیشد فوج با تنہا مبارز
برہنہ کرد تیغ و حملہ ور شد | بمیدان وغا رنگِ دگر شد
بہر سو رفت خونِ صد عدو ریخت | سپاہِ بدگہر را آبرو ریخت
چو گنجشکان یلانِ فوجِ نخچیر | ہزاران طعمہ شہبازِ شمشیر
بہر جانب بسے را کشتہ می ساخت | زجسمِ کشتگان صد پشتہ می ساخت
بسر ارباب کلفت خاک بیزان | چو ہوشِ رفتہ بے شرمان گریزان

شبیہ مصطفےٰ در حسن صورت — بگفتار و برفتار و بسیرت
بمیدان میرود در خانۂ موت — بہ بخش یعقوب و یوسف میشود فوت
دل از من میرود جان میفرستم — بہ مجبوری بمیدان میفرستم
جمال و جمال مصطفےٰ بود — منور چشم مشتاق لقا بود
زیارت کے شود دیگر میسر — ز دنیا میرود گویا پیمبر
الٰہی اشقیا را سازمخذول — بہ تیغ حاکمان گردند مقتول
شود جمعیت ایشان پریشان — تلف گردد ہمہ مقصود ایشان
طلب کردند و گردیدند دشمن ✤ — دغا بازان دغا کردند با من
ز جوش دل کہ نشتر بر جگر زد — با بن سعد حضرتؑ بانگ برزد
چہ میخواہی ز من اے اقبح الناس — ستمگر بے حیا بیرحم خناس
بگے تقدیر یار تو نگردد ✤ — مبارک کار و بار تو نگردد ✤
خوری صد نیش عقرب از قرابت — خدا قطع رحم سازد بعجلت
نمودی قطع نسل من زبیداد — نخواہد بود کس مثل تو جلاد
خدا حاکم کسے را بر تو سازد — کہ رہوار سیاست بر تو تازد
شوی اے بانی جور و جفا ذبح — کند در رخت خواب تو ترا ذبح

عجب نبود اگر این سرو قامت — لوائے حمد باشد در قیامت

بہشتاقان بود جنت میسّر — قدش طوبیٰ لبِ او حوضِ کوثر

بشکلِ عین چشم از فضلِ ذوالمن — کز و چشمِ علیؑ گردید روشن

محبت باد و چشمش عینِ دین ست — ہمین آئینہ عین الیقین ست

بباز و زورِ دین از ہر طریق ست — کہ بازوی درِ بیت العتیق ست

نباشد پنجہ ہا در دست این ماہ — مکرّر شد رقم اللہ اللہ

عجب علمِ خدا در سینہ میداشت — بصندوقے دو صد گنجینہ میداشت

ہمہ اعضائے جسمش منتخب بود — مجسّم قدرتِ دادارِ رب بود

مگر مالد زمانہ دستِ افسوس — کہ مرگِ نوجوانے شد قدمبوس

نہالِ نوبآب ایوائے محتاج — خزان باغِ جوانی کرد تاراج

امامِ پاک را چون دید تنہا — مہیائے اجل شد نخلِ رعنا

بپا انداخت سر اذنِ وغا خواست — طلبگارِ رضائے حق رضا خواست

امامؑ از گریہ قاصر در جوابش — نظر بر عارضِ چون آفتابش

سرشک از چشم چون شبنم روان کرد — بغربت رو بسوئے آسمان کرد

کہ یا رب از تو مے خواہم گواہی — بظلمِ اہلِ کوفہ در تباہی

جبین آئینہ صاف و مصفّا — کہ لوحِ قدرتِ خلّاقِ یکتا
بآن آئینہ عکسِ روے احمدؐ — بگیسو نکہتِ گیسوے احمدؐ
زخطِّ آن جبینِ پاک و طاہر — مضامینِ سعادت صاف ظاہر
نشانِ سجدہ از مشقِ عبادت — برائے عالمے فخرِ شفاعت
دو ابرو ہمچو قوسینِ کشیدہ — بہ قوسینِ شبِ اسرا رسیدہ
یکے مفتاحِ فردوسِ نجابت — دگر ماہِ نوِ چرخِ شرافت
دو ابرو بر جبینِ خمدار و نایاب — میانِ کعبہ رُخ ہر دو محراب
نمایان شد عُلُوّے شانِ قدرت — چہ زیبا مطلعِ دیوانِ قدرت
بقرآن سورۂ واللّیلِ گیسو — بہ کعبہ سنگِ اسود خالِ ابرو
نہ این گیسو نہ این گنجِ دہان ست — شبِ معراج و سیرِ لامکان ست
زبانش صفحۂ قرآنِ ایمان — دہانش نکتۂ باریکِ عرفان
قدِ یکتا ز وحدت بود مشتق — نمایان زین الف یکتائیِ حق
قدِ موزون عجب دلچسپِ مصرع — زیکتائی نشد تا حال مطلع *
بعینہ قدِّ احمدؐ قدِ موزون — دو سروِ باغِ صنعِ ربِّ بیچون
فقط فرقِ این قدر دو اعتبار ست — کہ آن بے سایہ و این سایہ دار ست

چو ماہِ چاردہ گردد نمایان — شود بر آسمان تا سلخ پنہان
عجب کاین ماہ کامل دفعتہً آہ — نہان شد از نگاہِ خلق ناگاہ
بزیرِ خاک پوشیدہ قمر شد — نہالِ تازہ مقطوع از ثمر شد
نہالے راکہ روید زیر گردون — بود نشو و نمایش روز افزون
کدیورے دہد ہر صبح آبش — کند خدمت نمیدارد خرابش
عجب کین نو نہالِ تازہ و تر — زپا افتاد از تخریبِ صرصر
بعینِ نوجوانی نوجوان رفت — بہارِ گل بتاراجِ خزان رفت
کمال و فضلِ او مشہور آفاق — جمال و حسنِ او را خلق مشتاق
چہ اکبرؑ جملہ نورِ ربِّ اکبر — زپا تا فرق آشنہ با پیمبرؐ
کہ مشتاقِ نبیؐ می گشت ہر کس — نظر می کرد بر رخسارِ اقدس
ہمان گیسو ہمان ابرو ہمان رو — ہمان قامت ہمان خصلت ہمان خو
جہان مشتاقِ روی انورش بود — مدینہ مصر و یوسف اکبرش بود
خوشا شمعے کہ مُلک پروانۂ او — بزمِ قدسیان افسانۂ او
شگفتہ از بہارِ حسن باغے — زنورِ مصطفےؐ روشن چراغے
بجا باشد مثال از نخلِ طورش — کہ چون نورِ تجلّے بود نورش

نہ کرد این بیوفا با کس وفائے | بود ہستی نمودِ بے بقائے
چراغے راکہ بزم افروز شد دوش | نسیم آمد صباح و کرد خاموش
ندارد شمع ہستی اعتبارے | کہ در یکدم شود گل چون شرارے
بشب اہل دول بر بسترِ خواب | سحر تابوت شان بر دوش احباب
کجا پاے اقامت زیر افلاک | کہ شد از خاک پیدا کو نشد خاک
بسا گلچہرگانِ سرو قامت ✣ | بسا سیمین تنانِ ماہ طلعت ✣
قضا را یک بیک لبیک گفتند | بزیرِ خاک تیرہ رُخ نہفتند
گدا آمد کہ اینجا شاہ بگذشت | چہ آفت ہا بر اہل اللہ بگذشت
جہان خواب ست رو سوی فنا کن | خیالِ سرگذشتِ کربلا کن ✣
کہ خاصانِ جناب ایزدِ پاک | بخون آلودہ و با جسمِ صد چاک
بہ تفتیدہ تراب افتادہ بودند | بزیرِ آفتاب افتادہ بودند
روایت می کند راوی بصد آہ | عجب حال ست پراندوہ و جانکاہ
کہ چون شد قتل عباسِ دلاور | شہِ مظلوم باقی ماند و اکبر
علے اصغر بود نامِ گل اندام | علے اکبر زبان زد گشت در عام
مہ برجِ سپہرِ جاہ و اقبال | ز عمرِ او گذشتہ ہیزدہ سال

صدائے حضرتِ عباسؑ غازی — سنان شد در دلِ شاہِ حجازی
چو خود را تا بہ حضرتؑ رسانید — تنِ بیجانِ او در خاک و خون دید
کشید آہے ز دل از فرطِ اندوہ — ببارید اشک ہمچون ابر در کوہ
نمود ارشاد و بر زانو بر دست — کہ پشتِ من درین اندوہ بشکست
چہ گویم حال آن مظلوم چون شد — ز تن جانِ حزین گویا برون شد
برو مالید کہ خونِ مطہرؑ — گہے چسپید از لاشِ برادر
بغربت خونفشان گردید و میگفت — بسوئے آسمان می دید و میگفت
ازین قومِ شقی در حشر یا حق — تو بستان انتقامِ خونِ ناحق
خوشا تقدیرِ عباسؑ عملدار — کہ در سرکارِ سبحان گشت مختار
بدست آورد از الطافِ داور — بجائے ہر دو دستِ خود دو شہپر
بہر جانب کہ خواہد آن سرافراز — کند در گلشنِ فردوس پرواز
خداوندا اسیرِ از ریا دور — کہ از اولادِ عباسؑ ست مشہور
رسد در کربلا از بخت و تقدیر — بود تا حشر خاکِ پائے شبیرؑ

در بیان شہادت حضرت علی اکبرؑ پسر کلان جناب سید الشہداءؑ

بدنیا خاک و بر اموالِ دنیا — کہ باشد لابقا اقبالِ دنیا

دران دم ابنِ طعنہ ورقا زشت گمراہ — برآمد از کمین فی الفور ناگاہ
حکیم ابنِ طفیل اورا مدد کرد — ز بدبختی بدے امداد بد کرد ✤
ستم تیغِ جفائے بے حیا ساخت — کہ دستِ راست را از تن جدا ساخت
بدوشِ چپ کشید آن مشک را شیر — ز دستِ چپ بکف آورد شمشیر
وغا می کرد غازی راہ میرفت — بصد عجلت بسوے شاہ میرفت
حکیم بے حیا ناگہ دغا کرد — لعین دستِ چپش را ہم جدا کرد
گرفت او مشک را آخر بدندان — دوانید اسپ سوے شاہِ دیشان
باین امید بود او راشتابے — رسد تا تشنگان شاید کہ آبے
یعنے تیرِ زد بر مشک بیباک — کہ آبِ مشک یکسر ریخت بر خاک
دگر تیر آمد و بر سینہ چسپید ✤ — کہ از ضعف بدن بر اسپ گردید
ندا کرد اے برادر زود دریاب — دل و جانِ ہمیبر زود دریاب
چنین ہم راوے کرد است اظہار — یعنے نام نوفل مرد غدار
عمودے زد بفرقِ آن سرافراز — کہ روحش کرد سوی خلد پرواز
چہ راحت در جنان ابنِ ولی یافت — کہ آبِ کوثر از دستِ علی یافت
شہ بیکس ز آوازِ برادر — پریشان حال گشت و خاک بر سر

۱ نسبت بن وقار راوی بن نوفل حضرت
۲ حکیم بن طفیل الطائی الصنبسی

بهر جا تیغ او چون برق تابید | با تشش سوخت لشکر خاک گردید
عجب محراب بود آن تیغ غازی | سرِ اعدا نگون کرد آن نمازی
که بود استاده هر سو سر بسر صف | به سجده سرنگون افتاد هر صف
مگر طاعت ثقاوت از و نماشد | وبالِ گردنِ اهلِ ریا شد
فگند آن کثرتِ مور و مگس را | بدوزخ داد جاهشتاد کس را
باب نهر چون خود را رسانید | روان در نهر آب موجزن دید
کفے از آب بیتابانه برداشت | که آتش از عطش اندر جگر داشت
بیاد آمد لبِ خشکِ غریبان | خصوصاً تشنگیِ شاهِ ذیشان
بدریا آب را انداخت از کف | به بیماری دوا انداخت از کف
هوائے آب نهر از سر بدر ساخت | روان نهرے ز اشکِ چشمِ تر ساخت
ز دریا مشک را پر کرد صفدر | بدوشِ خود کشید آنرا دلاور
ز ابر آمد برون چون برقِ تابان | بسوئے خیمۂ شه شد شتابان
خیالِ عترتِ شاهِ زمن بود | سحاب آسا به عجلت قطره زن بود
سپه را آتش شیران برگرفتند | ره جنگ و جدل از سر گرفتند
دلاور راه می پیمود و میرفت | بهر صف صرف کشتن بود و میرفت

ترحم بر غریبان فرض عین ست — کہ تنگ از فاقہ اولادِ حسینؑ ست

نہ ایشان آل و اطفالِ رسولؐ اند — نہ ایشان راحتِ جانِ بتولؑ اند

مجورِ عالمے در محشرِ زہراؑ — ز بے آبے پریشان آلِ طاہاؑ

تعینان ہیچ نشنیدند بر گشت — بہ بیرحمان نصیحت بے اثر گشت

صدا از خیمہ ہا برخاست ناگاہ — کہ رفت از تشنگی جان آب دہ

شنید این حرف و شد بیتاب عباسؑ — چو ماہی شد طپان بے آب عباسؑ

سوارِ اسپ شد بر داشت مشکے — بدستے نیزہ و در چشم اشکے

سوے نہرِ روان غازی روان شد — بساحل از دحامِ دشمنان شد

فراہم چار الفؔ آن جا کماندار — سواے نیزہ دارانِ جفا کار +

بہ سقاے حرم کردند اعدا — ز ہر سو تیر باران بے محابا +

نہ بر بیشۂ شیر الٰہے — وہم بر آن شمشیرِ الٰہے

چو دید آن اشتدادِ فوجِ مرتد — تنِ تنہا بر آنہا خویش را زد

تنِ اعدا ز ہیبت گشت بے جان — کہ رعشش بود چون شمشیر بر آن

گریزان از کمالِ خوفِ دشمن — چو از صرصر خس و خاشاک خرمن +

یکے سر زیر پا ماند چو گان + — یکے غلطان بسانِ گوے غلطان

شود از رفتن تو سوے میدان ۔۔۔ دلِ من ہمچو فوجِ من پریشان ٭
نمود او عرض شاہا سینہ تنگ ست ۔۔۔ کہ دل شیشہ بر و باران سنگ ست
بیک شوشورشِ افواجِ کفار ۔۔۔ قریب خیمہ مے آیند ہر بار
دگر سو نالۂ و فریادِ اطفال ۔۔۔ دلم را میکند در سینہ پامال
ز صحرا کاروان گردید راہے ۔۔۔ من و چون گرد و امانِ تباہے
بہ ہجرِ اقربا صد داغ بر دل ۔۔۔ تامل بعد ازین البتہ مشکل
دلِ من سیر شد از زندگانی ۔۔۔ شدم مشتاق ملکِ جاودانی
چو یابم اذن ہمت برگمارم ۔۔۔ دمار از لشکرِ اعدا برآرم
عزیزانِ مرا کشتند اشرار ۔۔۔ عوض گیرم ازین فوجِ ستمگار
چو حضرتؑ دید کان مشتاقِ معبود ۔۔۔ براہِ آخرت گرم ست فرمود
پئے آلِ عباؑ کن فکر آبے ۔۔۔ کہ دارند از عطش سخت اضطرابے
قریبِ فوج اعدا رفت عباس ۔۔۔ بصد تعجیل تنہا رفت عباس
بگفت اے سخت جان ای سنگدل قوم ۔۔۔ ستمگر بے حیا نامنفعل قوم ٭
اگر پیشِ شما مائیم مجرم ٭ ۔۔۔ خطاؤ بے خطا مائیم مجرم
زنان و کودکان را نیست جرمے ۔۔۔ صغارِ بے زبان را نیست جرمے

قدِ موزونِ او چون سروِ بالا — سمی بالا ز فیضِ حق تعالے
اگر می شد سوارِ اسپ تازی — رسیدے بر زمین پاہای غازی
قمر طلعت بفضلِ ربِ خلاق — لقب ماہِ بنی ہاشم بآفاق
بروزِ معرکہ آن خاصِ معبود — عملدارِ حسینؑ ابنِ علےؑ بود
میانِ فوجِ فرزندِ پیمبرؐ — نظیرِ حمزہؓ و ہم شانِ جعفرؓ
چو آمد رو بروے شاہِؑ مظلوم — بحسرت دید سوے شاہِؑ مظلوم
بحالِ شاہِؑ اشک از دیدہ ہا ریخت — بہ آبِ چشم صد خونِ دل آمیخت
بحضرتؑ ملتمس شد دست بستہ — کہ اے واروے دلہاے شکستہ
مرا با تست دعواے غلامی — غلامِ خاص خواہد بیکنامی
شوند از تیز گامی ہمرہانم — من از آہستہ رفتاری بمانم
اجازت دہ کہ قربانِ تو گردم — شریکِ سرفروشانِ تو گردم
رسم بر پایۂ اوجِ شہادت — برم سرمایۂ مجد و سعادت
شہِؑ مظلوم از عرضِ برادر — روان کرد اشکِ خون از دیدۂ تر
چنان بیتاب شد آن شاہِؑ خوشخو — کہ دستے بر کمر دستے ببازو
نمود ارشاد اذنِ تست دشوار — تو ہستی در سپاہِ من عملدار

کنون حالِ شہِ والا نویسم — ہجومِ لشکرِ اعدا نویسم
کہ چون فوجِ خدا گرد دیدہ بے سر — شہِ دین ماند با عباسؑ و اکبرؑ
علی اکبرؑ شبیہِ مصطفیٰؐ بود — برادر ہم نشانِ مرتضیٰؑ بود
فروغِ دین از دیدارِ اکبرؑ — بقائے زور بازو از برادر
برادر ہم پسر خواہان رخصت — بجان و دل طلبگارِ شہادت
مسافر در کدام آتش گدازد — کرا رخصت کرا رخصت نسازد
نگاہِ یاس بر رخسارِ اکبرؑ — گہے بر روئے عباسِؑ دلاور
شجاع و نامور عباسِؑ غازی — علمدارِ شہنشاہِ حجازی
بفرزندانِ حیدرؑ بود نامی — باولادِ ابو طالبؑ گرامی
جمالِ باکمالش نور یزدان — بروز و شب چو مہر و ماہ تابان
زہے حشمت زہے شوکت زہے شان — بجرأت شہرہ مثلِ شاہِ مردانؑ
شجاعت پیشدستِ جرأتِ او — سخاوت خانہ زادِ ہمتِ او
گریزان شیر از رعبش چو روباہ — ببازو قوتِ دستِ یداللہؑ
نبرد و طاعتِ باری یگانہ — بحسن و خلق مشہورِ زمانہ
بروز آور و شب در طاعتِ رب — بلب ذکرِ خدا ہر روز و ہر شب

دلِ اہلِ مدینہ از فغانش ❊ شدے گریان چو چشمِ خونفشانش
عدوے آلِ احمد بود مروان ❊ مگر از نوحہ اش می گشت گریان
اثر آن نالۂ شبگیر دارد ❊ کہ در قلبِ عدو تاثیر دارد ❊

در بیان شہادت حضرت عباس علمدار ابن جناب حیدر کرار علیہ السلام

جہان از جوشِ غم شد عالمِ آب ❊ شبِ تاریک و بیمِ موج و گردآب
گرفتارِ بلا در لطمہ ہا کیست ❊ سبکساران ساحل را خبر چیست
شکستہ کشتی و بیتاب مردم ❊ کجا را و سلامت در تلاطم
بہ تندی تند صرصر بادبان شد ❊ پر پرواز شد برگِ خزان شد
تہ و بالا سفینہ در کفِ موج ❊ گہے اندر حضیض و گاہ بر اوج
بلائے ناخدا را گشت پابوس ❊ کہ می نالد ز حسرت دست افسوس
سبکدوشان سبک از بار گشتند ❊ بہ بحرِ غم ز راہِ پل گذشتند
گرفتارِ بلا پس ماندگانند ❊ کہ با جوشِ تلاطم ہمعنانند
سلامت ابتلا دارد چہ فرق ست ❊ سرورِ جاودان ما بعد غرق ست
سبکروحان گذشتند از زمانہ ❊ بدست آمد نشاطِ جاودانہ
بسا از ہمرہان در خلد داخل ❊ بسا پس ماندگان مشتاقِ منزل

برادر راچو بیجان دید در دشت
مهیائے شہادت شد روان گشت

گروہے از عیان کرد و میسر
بزور تیغ و بازو آن دلاور ❊

زتاب تیغ غلطان ہر طرف جو
کباب خام سان پہلو بہ پہلو

مگر شد بیخگی حد گز نہ حاصل
بہ خامی در جہنم گشت داخل

ز تیغ و تیر زخمے شاہزادان
بگردش ہر سوار و ہر پیادان

باخر شد قتیل از تیغ ہائی
خزان آمد بہ گلزار جوانی ❊

خزان باغ جوانی شد جوان رفت
کہ بست و پنجسالہ از جہان رفت

محمد نیز فرزند علی بود
بہ اعدا جنگ کرد و کوچ فرمود

ز ابراہیم ہم آمد روایت
مگر ثابت نہ گردید این حکایت

عیان شد از جناب صاحب الامر
بیان شد از جناب صاحب لامر

برادر پنج حضرت را بمیدان
شہید راہ حق گشتند قربان

محمد جعفر و یحیاء و عثمان
دگر عبد اللہ و عباس ذیشان

عجائب غم غم ام البنین ست ❊
غم افزا ماتم ام البنین ست

کہ چون از مرگ فرزندان خبر یافت
جہان تاریک در پیش نظر یافت

بگورستان صباح و شام میرفت
برائے نوحہ آن ناکام میرفت

برون آمد ز صف ہر کس بہ پیکار — کشید اورا بہ شست اژدہا وار
باخر آن ہمائے اوجِ رفعت — ببر پوشید شریف شہادت
ازان پس رفت عثمان ابن حیدرؓ — ز رعب جولانش لرزید لشکر
بخاک انداخت بسیارے ز اعدا — بمیدان کرد انبارے ز اعدا
ز تیرِ خولے مردودِ دشمن — بہ خاک و خون فتاد از پشتِ توسن
گلِ شاداب از شاخِ تر افتاد — بگشت دین گذار شکر افتاد
ابائے ظلم پرور تیرہ باطن — سیہ طالع بد اختر تیرہ باطن
کہ بود او ابن حازم لطفہ ظالم — خمیر مایہ مظالم لطفہ ظلم
بضربِ تیغ کین ظالم جفا کرد — کہ سر از جسم پاکِ او جدا کرد
ز عمرِ او بقدر بست و یک سال — بہ تخمین رفتہ باشد اندران حال
پس انگہ جعفرِ مقبول معبود — کہ فرزندِ امیر المومنینؑ بود
ز عمرش بود آخر نوزدہ سال — شہید راہِ حق شد آن خوش اقبال
قمر در پردہ ظلمت نہان شد — بہارِ تازہ پامالِ خزان شد
بہ تیرِ خولے و شمشیر ہانی — روان شد سوے ملکِ جاودانی
آخ غازی کہ عبد اللہ کلان بود — کہ چون بادام با او تو امان بود

چہ پروا گر ز اعدا ہست انبوہ — دو دل ہر گہ شود یک بشکند کوہ
چنین راوی روایت کرد انشا — چنان شد کشت و خون از جورِ اعدا
کہ آمد نوبتِ اولادِ حیدرؑ ✤ — جنابِ مرتضیٰؑ ضرغامِ داور
امیر المومنینؑ را نور دین ✤ — کہ عبد اللہ بود آن برگزین
ہمی گفتند او را ہم ابو بکر — دلیر و نامیِ عالم ابو بکر
جوانے بود در عنا سر و اندام — گلِ رویش بہارِ باغِ اسلام
بمیدانِ وغا آمد وغا کرد — گروہے را ز بیدینان فنا کرد
بضربِ تیغ و زورِ دست و بازو — نمود انہار خون جاری لب جو ✤
ز زورِ بازوے او کوہ لرزان — ز بانگِ نعرہ اش حشرے بمیدان
مگر از جور گردون نیست چارہ — بمیدان پارہ شد آنماہ پارہ
بہ تیغِ ابنِ عُقبہ کشتہ گردید — مہِ حیدرؑ بہ اوجِ عرش تابید
و یا در دشت گردید آن فلک قدر — قتیل از تیغِ جورِ زخرِ بن بدر
عمر ابنِ علیؑ زان بعد آمد — بسوے فوجِ ابنِ سعد آمد
بخستین قاتلِ بوبکر را کشت — و زان پس فوجِ اہلِ مکر را کشت
بوقتِ ضربِ ہر دم بانگِ شمشیر — کہ زد این قوم را اے نار در گیر

طلب کردی مرا بہر اعانت — نشد از من اعانت در مصیبت
ترا بے جرم بیدردان کہ کشتند — بہ تیغ و خنجر بُران کہ کشتند
شد ند از غیض و قہر رب اکبر — گرفتار عذاب روز محشر
اب وجد تو با ایشان ستیزند — کجا در عرصہ محشر گریزند
تن مجروح را برداشت حضرتؑ — بسینہ سینہ اش بگذاشت حضرتؑ
کشیدے بر زمین پاہای مجروح — روان خون از تن زیبای مجروح
میان کشتگان خویش جا داد — بحق بسپرد و دامن خدا داد
دعا فرمود یارب داد من گیر — قصاص عترت و اولاد من گیر
بدنیا خوار باشد قوم اظلم — بہ عقبے اندر جہنم سرنگون

در بیان شہادت ابوبکر و عمر و عثمان و جعفر و عبداللہ و محمد و نرد بعضے ابراہیم پسران جناب امیر علیہ السلام

بیا اے خامہ سامان الم کن — کہ آبے در دوات از اشک خم کن
شود ہر سطر یکتا قطعہ غم — بہ تن ہر حرف پوشد رخت ماتم
من و تو ہر دو اشک از دیدہ ریزیم — بیاد شاہ با اعدا ستیزیم
زبان من نماید تیغ رانے — ترا با او مناسب ہمزبانے

اگر بر من زند شمشیر این ماہ — کشم تیغے برو استغفر اللہ
گروہِ گردِ او را است کافی — ہمین او را بود کافی و وافی
سخن ہائے مرا نشنید مرتد — نگاہ ور تاخت بروے ضربتے زد
بر افتاد سیّد زادہ بر خاک — بریگِ گرم غلطان جسمِ صد چاک
ندا فرمود آن مجروح بیتاب — کہ واعمّاہ واعمّاہ دریاب
نظر کردم کہ سوے لشکرِ کین — بنا گہ چون عقاب آمد شہِ دین
بمیدان چون ہجومِ اشقیا یافت — صفوفِ لشکرِ نمدار رنگافت
چو شیرِ خشمگین شد حملہ آور — بدان گردن کشانِ کینہ پرور
بہ قتلِ قاتلِ قاسمؑ نظر داشت — قلم شد دست او چون دست برداشت
ز فریادش دویدند اہلِ لشکر — کہ سازندش رہا از دستِ سرور
کشاکش بسکہ شد باہم در آن دم — بآخر گشتہ شد آن ننگ عالم
تنِ قاسمؑ دران ہنگامہ وشر — بزیرِ پاے اسپان گوفت یکسر
ببالینش چو آمد دید مولا ✤ — کہ مے ساید بمیدان بر زمین پا
کشید آہے ز دل افتاد بر خاک — کہ لرزید آسمان زان آہِ غمناک
گرفت آن پیکرِ مجروح در بر — بگفت اے وائے فرزندِ برادر

شد از نورِ جمالِ آن دلاور — بمیدان ذرّہ ذرّہ مہرِ انور
بتسلیمش خمیدہ ہر علم شد — سرِ ہر نیزہ مثلِ تیغ خم شد
بگردِ آن جری فوجِ سلحشور — چو پیرامونِ شکّر لشکرِ مور
شگفتہ درمیانِ سبزہ لالہ — بلیلِ تیرہ کوکب مہ بہ ہالہ
بیک حملہ کہ کرد آن ماہ رخسار — صفِ اعدا دریداد ہم کتان وار
طیور آسا ز تن جانہا پریدند — بیک پرواز در دوزخ رسیدند
بہ ضربِ تیغ سی و پنج ملعون — بخاکِ دشت غلطیدند در خون
شریران ہر طرف فی النار گشتند — کباب از آتشِ رخسار گشتند
چنین راوی کشاید لب بگفتار — کہ من بودم میانِ فوجِ کفّار
نظر کردم بچشمِ خود بہ میدان — کہ آمد کودکے چون ماہ تابان
عیان نور از جبینِ انورِ او — ز دارائی لباسے در برِ او
بپا نعلین با احوالِ خستہ — بپائے راست نعلِ او شکستہ
عمر نامی کہ بود از سعدِ ظالم — بلب آورد بے خوفِ مظالم
برب کعبہ اینک میروم من — کہ بردارم سرِ او را ز گردن
بگفتم تاب آن دارد دلِ تو — ز نی ضربت باین نازک تنِ او

گرامت در دمِ گفتار باشد | خوشا لعلے کہ گوہر بار باشد
صفا آگین عجب پُر نور سینہ | دُرِ عرفانِ باری را خزینہ ٭
پے پروازِ اوجِ شوکت و فر | دو بازو صورتِ جعفرؓ و شہپر
دمِ خندش بسینہ عکسِ دندان | بگردون سبحہ از دُرِ نملطان ٭
قمر از عکس در آئینہ کف | رقم از کلک ناخن کرد مصحف
خطوطِ کف ہمین آیات باشد | یکے حق را صفات و ذات باشد
پے پابوس آمد از رہِ دور | شہادت در کفش از خلد منشور
کہ پا وقتے کہ در میدان گذارد | سجل از خلدِ رضوان پیش آرد
ز خط نا آشنا رخسارِ گلگون | ہم از حدِ باوغ او بود بیرون
حضور شاہؑ آمد بہر رخصت | ز رخصت تا کند حاصل سعادت
شہِ مظلوم سر در پیش انداخت | تامّل در اجازت دادنش ساخت
نزاری او بپاے شاہؑ افتاد | قدم بوسید و پیہم کرد فریاد
نشد شہؑ را سواے اذن چارہ | بغل گیر از عنایت شد دوبارہ
زہے الفت کہ بحرِ لطف در جوش | تنِ آن ماہ مصحف رحلِ آغوش
سوارِ اسپ شد آمد بمیدان ٭ | کہ میدان از جمالش گشت رخشان

نظیرِ یوسف از حسنِ خداداد — از و شیرب چو ملکِ مصر آباد
رخِ ابنِ حسنؑ رشکِ چمن بود — بہ حسنِ خلق ہم چون بوالحسنؑ بود
بہ علم و فضل و زہد و حلم نامی — بچشمِ خلق از طفلی گرامی
جبین رشکِ قمر خورشید طلعت — فروغِ مطلعِ صبحِ سعادت
درخشان چہرہ اش برقِ تجلی — کز و روشن چراغِ چشمِ موسیٰ
سوادِ کاکلِ مشکین شبِ قدر — رخِ پر نور تابان صورتِ بدر
میانِ ہر دو رخ بینے ہویدا — کہ شق شد چون قمر خورشید گویا
بہم از زلف در روئے عالم افروز — شبِ معراج و صبحِ روز نوروز
دو گیسو مایۂ صد زینت و زین — دو ابرو معنیِ تفسیرِ قوسین
پے سجدہ دو محرابِ مقوس — گرفت از کعبہ و بیتِ مقدس
قریبِ رخ صفا توام ز رخدان — بہ کعبہ چشمۂ زمزم نمایان
صفِ مژگان بگردِ چشمِ پر نور — بود این قصر گو ہر آن صفِ حور
بچشمِ این مردمک را طرفہ حال ست — مکین در حجرۂ کعبہ بلالؓ ست
مژہ چنبید و نشتر در جگر شد — دلِ بینندگان زیر و زبر شد
دہن صرفِ ثنائے ربِ سرمد — بدان سان در احد چون میم احمدؐ

فدا سر در رہِ مولا نمودند | بہ محشر عزتِ ما در فزودند

در بیان شہادت قاسمؑ ابن حسنؑ علیہ السلام

ز عشرت رنگ در باغ جہان نیست | کدامی گل کہ پامالِ خزان نیست
بماتم جیب ہر گل چاک چاک ست | صنوبر شکل آہِ دردناک ست
چراغے گر بشب گردید روشن | سحر گہ شد خموش از بادِ دامن
سحر گر دید خورشید یکہ تابان | بہ مغرب شد بوقتِ شام پنہان
صدائے نوبتِ شادی سحر گاہ | بہ شب شور بکا بر مرقدِ شاہ
نباشد اعتبارے این جہان را | عداوت باز مین ست آسمان را
ہزاران خانہ آباد ویران | بسا بستان زبر بادی بیابان
بسا نام آوران بر خاک خفتند | کفن کردند در بر رخ نہفتند
غم انگیز ست قطعِ زندگانے | خصوصاً شاق مرگِ نوجوانے
جوان زا پیر سازد مرگ فرزند | اگر مہر ست گردد ذرہ مانند
نہ ذوقِ داغ ہر دل گیرد اند | اگر داند دلِ شبیرؑ داند ✤
چہ فرزندانِ گلرو لالہ رخسار ✤ | ز خون گشتند پیشِ چشمِ گلنار
در دولت ز جوشِ گل چمن بود | یکے زان قاسمِ ابنِ حسنؑ بود

ز خبر می خواند کاے قومِ جفا کار — جدم جعفرؑ کہ در خلد ست طیّار

ز تیغم می چکد خون روز میدان — کنم سر ہا جدا از تیغِ بُرّان

حسینؑ ابنِ علےؑ را جان نثارم — سر از پاے شریفش بر ندارم

فداے شاہِ ابرارم بصد جان — شہادت را خریدارم بصد جان

کہے دنیا بچشمِ من نیرزد — بقدرِ دانہ این خرمن نیرزد

بگفت این حرف و حملہ کرد بر فوج — چو موجِ بحر شد زیر و زبر فوج

نخستین از غمِ خونِ برادر — نمود از پیکرِ قاتل جدا سر

پس انگہ تیغ بر فرقِ عدو بُرد — ز آبش ناریان را آبرو بُرد

ز اسوار و پیادہ بست و یک کس — بکشت و کرد میدان پاک از خس

بخاک افتاد چون زخمی بسے شد — روان از بہرِ قتلش ناکسے شد

کہ عبداللہ رَبَّہ نامش بود — چو نمرود و لعین دوزخ مقامش

گذشتند آہ فرزندانِ زینبؑ — بدن ماند و فنا شد جانِ زینبؑ

بشغلِ آہ و زاری بود مادر — مگر می گفت در زاری مکرّر

خدارا شکر گشتم سُرخرو من — بہ پیشِ فاطمہؑ از فضلِ ذوالمن

خدا آن مرد را مغفور سازد — با نواعِ نوازش ہا نوازد

سپاہِ شام گرد لالہ رخسار — چو آن ابرے کہ آید سوے گلزار
کمانداران بشغلِ بارشِ تیر — بہ پہلو نیزہ و بر فرق شمشیر
مگر چون تیغِ غازی برق صف شد — بیکدم ابر تیرہ بر طرف شد
بہر صف حملہ ور گردید چون شیر — شریران نوختند از برقِ شمشیر
شد ند از دستِ او فی النار شامی — بیکدم کشت وہ سردار نامی
ز خوفِ ضربِ او لشکر گریزان — ز تن ہر روح تا محشر گریزان
بلشکر بر ہم و در ہم کہ صف بود — سپہ کہ این طرف گہ آن طرف بود
ز جرأت کہ آن غازی سرہ کرد — بیکدم میمنہ را میسرہ کرد
گریزان گرچہ کرد اہلِ جفا را — علاجے نیست ہیچ الا قضا را
ز خمِ نیزہ و شمشیر و خنجر — تنش صد چاک شد مثلِ گلِ تر
بخون آن گل ز دستِ کین کہ غلطید — چو بلبل روحِ اہلِ قدس نالید
بہ آخر کشتہ شد از تیغِ عامر[1] — تمیمی بود آن مردود کافر
ز دستِ عامرِ ملعون شامی — پذیرفت آہ عمرِ او تمامی
ز بعدش عون[2] سر و باغِ جعفر[3] — شد از قتل برادر دست بر سر
رضا از شاہ[4] حاصل کرد و آمد — ز دنیا بر کران دل کرد و آمد

[1] عامر بن نہشل تمیمی کوفی
[2] عون بن عبد اللہ بن جعفر
[3] جعفر بن ابی طالب
[4] حسین

ولے باید کہ وقتِ نام ونگ ست | بسر دادن نہ این جاے درنگ ست
بہ تسلیم ورضا مردانہ باشید | بہ حورانِ جنان ہمخانہ باشید
حسینؑ ابنِ علیؑ فرزندِ زہراؑ ست | ادائے حقِ او تحصیلِ عقبےٰ ست
تامّل در رہِ مولا نازید ✤ | مرا شرمندہ از زہراؑ نازید
محمدؐ اول از تفہیمِ مادر ✤ | مشرف شد حضورِ ابنِ حیدرؑ
چو رخصت خواست از شاہِ زمانہ | دلِ شہؑ تیرِ غم را شد نشانہ
تامّل کرد و اشک از دیدہ بارید | محمدؐ بر قدم افتاد و غلطید
بلب او را کہ اذنِ جنگ سرور | کلامِ شہؑ کہ اول اذنِ مادر
بہ نزدیک آمد و زینبؑ صدا زد | قبولِ این تحفہ محتاج گردد
کجا دولت کہ قربانِ تو سازم | بسے محتاج یا شاہِ حجازم
ہمین دولت کند زینبؑ نثارت | کہ رد گردد بلا از جان زارت
مکن انکار گویم دست بستہ | دل بکیس مکن شاہا شکستہ
شہؑ از اصرارِ زینبؑ گشت ناچار | رضا ایش داد و گریان گشت بسیار
بہ میدان وغا دارد شد آن ماہ | بصد شوکت بصد حشمت بصد جاہ
ہجوم اشقیا از ہر طرف شد | بہ ہالہ ماہِ سلطانِ نجف شد

مہِ پُر نورِ چرخِ جاہ و اجلال ٭ جبینش مطلعِ خورشیدِ اقبال ٭
باوجِ حُسن رخشندہ چو کوکب چراغِ خواہرِ شبّیرؑ زینبؑ
دو گُل در باغِ رفعت ہر دو رعنا دو گوہر در شرافت ہر دو یکتا
دو ماہِ آسمانِ جاہ و حشمت دو مہرِ بُرجِ تعظیم و کرامت
دو موجِ بحرِ عرفانِ الٰہی دو شمع اندر شبستانِ الٰہی
دو جزوِ ہو کہ بر ہستی مقدم دو حرفِ کُن پئے ایجادِ عالم
یکے مثلِ نبیؐ در خُلق و ہمت یکے مثلِ علیؑ شمشیر جرأت
چو رنگ و بوئے گل ہر وقت باہم بباغِ یکدلی بادامِ توام
نہ این زان کم نہ آن زو کم سرِ مُو چو سبطینِ محمدؐ ہم ترازو
چو زینبؑ دید آفت بر برادر بفرزندانِ خود فرمود مضطر
چہ می بینید فکرِ جنگ باید ازین بہتر دگر روزے نیاید
پئے قربانیانِ کعبۂ حق چہ عیدست این کہ آزادی ست مطلق
حسینؑ ابنِ علیؑ جانِ پیمبرؐ چراغِ محفلِ زہراؑ و حیدرؑ
درین غربت بصد آفت گرفتار خوش آنکس کو شود او را مددگار
بپائے شاہؑ مردن زندگانی ست ہمین مُردن حیاتِ جاودانی ست

بقولِ بعض شد کشتہ دران دم | علے ابن عقیل نامور ہم

در بیان شہادت محمد و عون پسران حضرت زینب خاتون

دلِ ہر ناطق و صامت ملول ست | کہ روزِ قتلِ اولادِ رسول ست
عجب روزے کہ در تکلیف یکدم | دہد عیشِ ابد رب دو عالم
خوشا آنانکہ پیشِ شاہ بودند | ز قدسی گوے در رفعت ربودند
چو موے نیز شد پامال آنجا | سلیمان گشت در اقلیم عقبا
سحر گہ یا بشب دستی نہ سودم | درین حسرت کہ من آنجا نبودم
اگر بودے در آنجا خیر اندیش | نثارِ پاے شہ کردے سرِ خویش
کنون گریہ بحالِ آن غریبان | بود نعمت بحقِ خوش نصیبان
ولا آمادہ شو آہ و بکارا ✤ | بدل کن گوش حالِ کربلا را
چو آمد نوبتِ اولادِ جعفر ✤ | پریشان گشت فرزندِ پیمبر
دو فرزندانِ زینب بنتِ زہرا | حضورِ شاہِ دین بودند آنجا
محمد ابن عبد اللہ ذیجاہ | ز برجِ جعفرِ طیار این ماہ
در یکتاے دریاے شرافت | گلِ رعناے گلزارِ نجابت ✤
دگر عونِ جری صاحب ارادہ | بسن کم لیک در جرأت زیادہ

ازان پس جعفرِ مقبولِ معبود ✤ که فرزندِ عقیلِ نامور بود

زخبر خوان شد سرِ میدان خدارس بقتل آورد غازی پانزده کس

بقولے ابنِ سوط[1] اوراست قاتل بقولے عروہ مردودِ سیہ دل

زبعدِ انتقالش عبدِ رحمان که فرزندِ عقیل ست این خدادان

مسلح قصدِ میدانِ وغا کرد سرِ ہفدہ لعین از تن جدا کرد

بآخر گشت مقتول آن مجاہد بضربِ تیغِ عثمان[2] ابنِ خالد

زبعدِ فوتِ این مقبول علام دگر غازی جری عبداللہش نام

که این ضرغام هم ابنِ عقیل ست شہید و فدیہ ربِ جلیل ست

بہ میدان شد دلیرانہ وغا کرد بضربِ تیغ جمعے را فنا کرد

بہر تیغے که زد بر فرقِ اعدا قیامت شد در اہلِ نار برپا

چو شد مجروح آخر گشت مقتول بہ تیغِ بشر[3] ابنِ حوط مقتول ✤

بقولِ بعض کاین ہم صدق مملوست که عثمان ابنِ خالد قاتلِ اوست

محمد بعد آن غازی کمر بست که پور بوسعید ابنِ عقیل ست

بسے را کشت از قومِ ستمگار بسے را کرد زاب تیغ فی النار

بمیدان قاتلِ او گشت آخر لقیط[4] روسیہ فرزندِ یاسر

زہر جانب ہجومِ اہلِ شر شد — زہر سو بارشِ تیغ و تبر شد
چو تیغِ آن جری تابید چون برق — شدند آن اشقیا در خونِ خود غرق
قیامت شد جہان در لرزہ آمد — زمین و آسمان در لرزہ آمد
بہر سو کرد رو از تن سر انداخت — تزلزل در میانِ لشکر انداخت
یکے از خوف چون رو بہ گریزان — یکے بر سر زخلبت خاک بیزان
یکے می گفت این شیر ست پُر دل — کرا یارا ست تا گردد مقابل
بسی[۳] حملہ کہ فرمود آن دلاور — دو کم یک[۹۰] صد جوان را کرد بے سر
ولیکن از جراحت ہاے کاری — روان شد خونِ تن چون آبِ جاری
لعینان[۱] ابنِ صبیح و ابنِ مالک — بقتلِ او رسیدند این دو ہالک
بضربِ این لعینان کار او شد — بخون غلطان تنِ افگار او شد
چنین گویند این شیرِ دلاور — بہیجا دست خود بگذاشت بر سر
لعینے خرمنِ ہستیِ او سوخت — ز تیرے دست و پیشانی بہم دوخت
محمّد نام بود او را برادر — کہ بعدِ او روان شد سوے لشکر
بقتل آورد جمعے از لعینان — بہ قعرِ نیستی منزل گزینان
بقیط[۲] ابنِ ایاسِ بے سعادت — بقتل آورد او را از شقاوت

---

۱ عمرو بن صبیح الصیداوی و اسمہ بن اسباط کان عبد الرحمن بن عبد اللہ الزہری من اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

۲ بقیط بن ایاس العبدی من اصحاب الحسین علیہ السلام

شہِ مظلوم و باقی چند مردم — حواسِ اہلبیتِ مصطفیٰ گم
رفیقان کشتہ و در خون فتادہ — بسر دادن عزیزان ایستادہ
امامِ دین ز سوزش بر جگر داغ — ز قتلِ لالہ رویان داغ بر داغ
جدا گشتند انصار از شہِ دین — ہمہ یارانِ غمخوار از شہِ دین
بہ خیمہ اہلبیتِ پاک باقی — فقط آلِ شہِ لولاک باقی
فقط آلِ حسینؑ و آلِ حیدرؑ — فقط آلِ عقیلؑ و آلِ جعفرؑ
فقط آلِ حسنؑ در خدمتِ شاہؑ — بایشان ذات حضرت قصہ کوتاہ
بیک جا جمع شد خیل نمازی — تقدم خواہ شد غازی ز غازی
بقصدِ دل کمر بستند بر مرگ — مجسم گشت و آمد در نظر مرگ
روان گردید و اول گشت عازم — بشوقِ جنگ عبداللہ مسلم
حضورِ شاہؑ آمد بہر رخصت — بآن شیرِ ژیان فرمود حضرتؑ
کہ داغِ مسلمِ مظلوم کم نیست — دلم را تاب این اندوہ و غم نیست
بگفت او شد مرا یا شاہؑ لازم — کہ گیرم انتقامِ خونِ مسلمؑ ✤
ز حد بگذشت چون اصرار غازی — اجازت یافت از شاہِ حجازی
روان شد از پئے پیکار دلیشان — ز جرمی خواند چون آمد بہ میدان

پسِ قتلِ سیہ رویان باآخر | بمقتل قاتلِ اوگشت عامر ✣
چواوہم شد روانہ سوے جنّت | مشامش تازہ شد از بوے جنّت
خدا آگاہ سیف[1] ابنِ ابی الحرث | معینِ شاہ سیف ابنِ ابی الحرث
دگر فرزند عبداللہ مالک ✣ ✣ | دُرِ دریاے عزّ و جاہ مالک
بخدمت آمدند این ہر دو غازی | گرفتند اذن از شاہِ حجازی
فدا در راہِ حق گشتند و رفتند | برحمت مستحق گشتند و رفتند

دربیانِ شہادت پسرانِ حضرت مسلمؑ و اولادِ عقیلؓ در میدانِ جنگ

دگر ابرِ سیہ برخاست از کوہ ✣ | کہ بارد بر زمین بارانِ اندوہ
رُخِ ہر باغ از زہر آب شوید | بجاے سبزہ زہر از خاک روید
درآید تیرگی در بزمِ امکان | کند خاموش از بارش چراغان
ز جوشِ غم دران صحراے غربت | زمین تا آسمان شد غرقِ حیرت
دو دست از پرزدن مالید جبریلؑ | بزنگِ صور خود نالان سرافیلؑ
ز اشکِ نوحِ طوفان بیز ند جوش | صداے واحسین آید بہر گوش
ز بس ہر حور گریان با بتولؑ ست | جنان بزمِ غمِ سبطِ رسولؐ ست
عجب وقت ست بر سبطِ پیمبرؐ | ہجومِ دشمنان و شورِ محشر

[1] سیف بن مالک بن عبد بن ابی الحرث
عبداللہ بن مالک بن سیف
عبدالرحمن بن عبداللہ

چو زخمی شد تنش افتاد بر خاک — حسینؑ آمد ببالینش الم ناک
بصد حسرت نگہ می کرد سویش — نہاد از مہر روے خود برویش
غلامِ باوفا چون چشم وا کرد — بخود بالید و شکرِ حق ادا کرد ✤
غلامے را چہ آقا کرد ممتاز ✤ — تبسم ساخت رو حش کرد پرواز
رخش از خرمی تابید چون بدر — آیا زے بود یوسف گشت در قدر
ز بعدِ او ز یادِ عرش پیوند ✤ — کہ از یادِ خدا دل داشت خرسند
بعالم ابنِ شعشا بود مشہور ✤ — شعاعِ مہر سان ہر مو پُر از نور
بسوے مرگ چون عمرِ روان رفت — پئے جنگ و جدل بر کافران رفت
شعاعِ مہر روے او سنان بود — کز و خارے بچشمِ دشمنان بود
تبر کش داشت غازی ہشت ناوک — کہ ہر یک قاصدِ جان گشت ناوک
دعا میکرد شہؑ یارب عطا کن — خدنگش را بماج آشنا کن
بہر تیرے کہ او از کف رہا ساخت — یکے را زان میان بر خاک انداخت
بخاک انداخت آن فرخندہ مسلک — بمیدان ہشت کس از ہشت ناوک
چو او ہم گشتہ در راہِ خدا شد — بفرزندِ رسول اللہ فدا شد
روانؑ بو عمرو شد کو نہشلی بود — مجاہد قاریِ قرآنِ معبود

چو افرادِ غلط صف ہا دریدند ❊ بریدند از جہان و سر بریدند
نہ از نیزہ نہ از ناوک خطر بود ❊ رہِ مُلکِ بقا پیشِ نظر بود
نمک بر ہر جراحت گرد می شد ❊ مگر مرہم بحق درد می شد
چنان بیخود بذوقِ قربتِ رب ❊ کہ سیرابی فزود می خشکیِ لب
چو زار از جوع گردد حالتِ شیر ❊ شود الحق زیان جرأتِ شیر
بفرطِ جوع بر لب گو کہ جان بود ❊ شکارِ چلوانان کارشان بود
مگر از جور گردون آہ صد آہ ❊ شدند از دار فانی قصہ کوتاہ
بقربِ خالقِ عادل رسیدند ❊ بسر دادن سرِ منزل رسیدند
خدا بر حالِ آنہا مہربان شد ❊ عطا صد قصر در باغِ جنان شد

در بیانِ شہادت غلام ترکی و زیاد ابن عشا و ابو عمرو نہشلی و سیف ابن الحرث و مالک ابن عبد اللہ

چنین آوردہ اند اہلِ روایت ❊ غلامِ ترکیِ میدانشت حضرت
کہ قاری بود قرآنِ خدا را ❊ مدام آمان زہد و اتقا را
چنان در خدمتِ شاہِ ہدیٰ بود ❊ کہ قنبر در رکابِ مرتضیٰ بود
ز شہ رخصت شد و آمد بمیدان ❊ بسے را کرد بے سر زان لعینان
ز بس گشتن کہ زد دریای خون جوش ❊ اجل گردید او را حلقہ در گوش

یکے عبداللہِ دیگر رو ذیشان ۔ دگر را نام نامی عبدِ رحمان ۔
نمودند التماس آن ہر دو یاور ۔ حضورِ بادشاہِ ہفت کشور ۔
کہ میخواہیم رخصت از پئے جنگ ۔ کہ از ظلمِ عدو ہستیم دلتنگ
شہِ مظلوم وجہِ گریہ پرسید ۔ زراہِ لطف گوہر بار گردید
کہ در غم طبعِ انسان ناصبور ست ۔ مگر این رنج و غم وجہِ سرور ست
دمے باقی ست این بیدادِ دشمن ۔ وزان پس دل براحت دیدہ روشن
برائے خلد در کار ست محنت ۔ کہ کس اجرت نیابد بے مشقت
نمودند التماس آن ہر دو غازی ۔ کہ قربانِ تو اے شاہِ حجازی
نہ بر احوالِ خود ہا گریۂ ماست ۔ بر احوالِ تو شاہا گریۂ ماست
تو در حلقۂ اعدا گرفتار ۔ بدفعِ شرِ شان مائیم ناچار
نمود ارشاد فرزندِ پیمبر ۔ خرامے خیر خشد رب اکبر
کند ممتاز در طاعت گزاران ۔ نماید افضلِ پرہیزگاران
بشارت یافتند و شاد گشتند ۔ اشارت یافتند و شاد گشتند
شدند از شاہ رخصت ہر دو نامی ۔ بچشمِ احمد و حیدر گرامی
دعا با اتقیا کردند در جوش ۔ بمیدان کار ہا کردند در جوش

تعلی شد فراموش اسفلان را | سپر شد داغ رسوائی یلان را
کجا تیغ آختن بر فرقِ دیگر | زدندا زبے حواسی دست بر سر
برعشہ تن کہ از خوف آشنا شد | کمان از دست و تیر از کف رہا شد
مگر از شورشِ اعدا کہ گردید | زہر سو ہمچو باران سنگ بارید
خزینہ بود بحرِ علم سینہ | زپیکانہاے ناوک شد دفینہ
زبس مجروح شد پاکیزہ گوہر | زخون گلرنگ شد چون لعلِ احمر
بخاک افتاد جسمِ لالہ فامش | ہم او گردید بے جان ہم غلامش
جدا کردند بے رحمان سرِ او | بخون آلود گلگون پیکرِ او ✤
نزاعے بود آن قومِ شقی را | کہ ہر کس گفت من کشتم جری را
بآنہا گفت ابن سعدِ مردود | کہ تاب و طاقت یک کس کجا بود
بخون این صاحب جرأت کہ غلطید | بزخمِ جملہ لشکر کشتہ گردید

در بیان شہادت عبداللہ و عبدالرحمان رفیقان حضرتؑ

دگر خامہ بدستم اشکبار ست | کہ ذکرِ سیدِ عالی وقار ست
حضورِ شاہِ دین گشتند حاضر | دو کس با چشمِ تر افسردہ خاطر
بباغِ دینِ حق گلہاے رعنا | باوجِ آسمانِ شرع جوزا

بوقت نعرہ شیر زگریزد ✤ زند تیغے بصف لشکر گریزد ✤
بصہلش آب گردد زہرہ سنگ امان از سایۂ تیغش بفرسنگ
زبیم و ترسِ او افتاد یکسر تزلزل در ہمہ گردانِ لشکر ✤
مبارز در دو غا غازی طلب کرد بہ غیض و خشم نعرہ شیرِ رب کرد
کہ تا بلش شیر بر گردون نیاورد کسے از صف قدم بیرون نیاورد
صدا در داد ابنِ سعد از دور چہ نامردی ست این ای قوم مقہور
باین کثرت باین لشکر خطر چیست ز یک کس بدحواسی اینقدر چیست
ز تنہا گشت ہوشِ لشکرے گم چرا گردش نمی آیند مردم ✤
شود بر وے ہجومِ نیزہ داران کنند او را ز ہر سو سنگ باران ✤
چو عابس دید این نامردیِ شان زیاد گرم شد از سردیِ شان
زرہ انداخت از تن شیر افگن تنِ خود داد از جرأت بہ گشتن
شفق گون از غضب روی قمر شد باندامِ برہنہ حملہ ور شد
رخ آورد بہر سو مرد میدان شتگرمی شد ند از وے گریزان
غلاش پشتِ او را پاس میداشت خسان را کمتر از خاشاک انگاشت
بہر سو سوخت صف از تیغ بازی کہ آتش گشت آب تیغ غازی

زهی طالع خوشا فهم شهیدان — که در راهِ خدا گشتند قربان

جری عابسؓ که فرزندِ شبیب ست — بجرأت او با و رحمت قریب ست

دلاور شاکرے مشهور عالم — صف آرائے جری مشهور عالم

بزهد و طاعت و تقوی شب و روز — ز شکرِ حق تعالے بهره اندوز

غلامے داشت شوذب نام همراه — مخاطب شد با و گفت آن حق آگاه

درین هنگامه شمشیر باری — بگو با من که در خاطر چه داری

بگفت او تند و تیزم صورتِ میغ — نه استم تا نگردم کشته تیغ ٭

چو همت دید عابس آفرین گفت — چو جرأت دید عابس آفرین گفت

گرفت او را و آمد خدمتِ شاه — باخلاص و یقین مردِ حق آگاه ٭

که یا سبطِ رسول اللهؐ امروز — زهی طالع خوشم از بخت فیروز

خوشا جانے که قربانِ تو گردد — سعادت گرد ایوانِ تو گردد ٭

گواهم باش شاها حق پرستم — که بر دینِ تو و جدِ تو هستم ٭

برهنه تیغ در دست و غضبناک — روان شد جانبِ افواجِ سفاک

ربیع ابنِ تمیم آواز برداشت — بسوے فوجِ اعدا گردن افراشت

که می آید نهنگے جانبِ فوج — که عمان ست از بحرش کفِ موج

عابس بن شبیب
زیارت ناحیہ مقدسہ میں ہے

بمیدان بعد ازو مقبول سرمد — عمر ابن مطاع جعفی آمد
چنان مشغول شد سر از تن انداخت — کہ آتش در نہاد دشمن انداخت
سر خود باخت آخر مرد میدان — فدائے شاہ شد از صدق ایمان
خوشا تقدیر حجاج ابن مسروق — حق او را برگزیدہ کرد مخلوق
بغربت یاری سبط نبی کرد — ثنایش روح زہراؑ و علیؑ کرد
زہی بخت جناب ابن حارث — کہ دل برداشت از دنیای حادث
کمر بست و سوے میدان روان شد — نثار بادشاہ انس و جان شد
عمر ابن جناب وہ بعد ازان رفت — چو گل خندان سوی باغ جنان رفت
ازان پس عبد رحمان ابن عروہ — شجاع و مرد میدان ابن عروہ
بمیدان شد شہادت کرد حاصل — شہادت یافت خلعت کرد حاصل
خوشا حال جوانمردان ممتاز — بدنیا نام و در دین سرفراز

در شہادت ابن حبیب عابس شاکری و شوذب نامی غلام و دیگر جوانمردی شان

فغان از انقلاب دہر فانے — کہ با مرگ ست توام زندگانے
سوائے رنج از راحت اثر نیست — حیات چند روزہ معتبر نیست
فنا روزے شکوہ ملک و مال ست — چہ باشد زیست گر مردن مآل ست

سلم
نبیرہ حجاج و ابن حارث

مگر از زخم تن گردید گلپوشش | میانِ کشتگان افتاد بیہوشش
تنِ مجروح چون تصویرِ بے حس | بحیرت چشمِ او چون چشمِ نرگس
ز شورِ آن گروہِ زشت گمراہ | بگوشِ او چو آمد قتل شد شاہ
دلِ مجروح شد در سینہ بیتاب | چو ماہی بر زمین غلطید بے آب
نہان چون کار دے در موزہ اش بود | کشید او را چو شیرِ خشم آلود
بہ مقتل با وجودِ ہیجانے | بصد ضعف و ہزاران ناتوانے
بہ ہر دے کرد بر قومِ سیہ دل | بسے را کشت و بسمل کرد بسمل
بآخر سالم آن رنجور گردید | بجنت ہمکنارِ حور گردید
شرف در الفتِ شاہِ زمان یافت | ز کوثر سیر شد قصرِ جنان یافت
ز بعدِ او کہ یحییٰ مہر مانند | سلیمِ مازنی را بود فرزند
بہ میدان جوانمردے در آمد | بجان از جرأتِ او شکر آمد
جہادے کرد و شد داخل بفردوس | گزید از بہرِ خود منزل بفردوس
ازان پس نامور قرہ[1] سر آمد | کہ بود ابنِ ابی قرہ زبان زد
غفاری در جہان مشہور دیندار | قدم زد در رہِ تسلیم غفار
بشوق آمد بہ بازارِ شہادت | بصد جان شد خریدارِ شہادت

[1] قرہ ابن ابی قرہ غفاری رفیق حضرت

اجازت داد شاہِ ہفت اقلیم — روان گردید غازی بعد تسلیم
زجرأت گشت در میدان بسے را — نیامد تاب پیکارش کسے را
زہیبت رعشہ بر اندامِ اعدا — تموّج از ہوا گوئی بدریا
نشانِ فوجِ دشمن سرنگون شد — نبائے کفر سقف بی ستون شد
شد از انبوہِ اعدا بسکہ مجروح — بر ویش گشت باب خلد مفتوح
شہادت یافت رخت از دو ہر بست — ز دامِ آفت و اندوہ وا رست
بجنّت رفت حورِ مہ وشش یافت — بکوثر جام کوثر در عطش یافت

وشہادت سوید ابن عمر و یحیی ابن سلیم مازنی و ابن ابی قرہ غفاری و عمر ابن مطاع جعفی و حجاج ابن مسروق و جناوہ ابن حارث و عمر ابن جناوہ و عبد الرحمان ابن عروہ

ز چشم باز نہر خون روان ست — کہ گلزار نبی صرفِ خزان ست
بگلے کز شاخ نزہت میکشد سر — بدامن مے برد گلچین صرصر
ز صرصر مے فتد گل بر سرِ گل — اجل نالانست خود مانند بلبل
سوید ابن عمر در زہد معروف — کہ در تقوی و طاعت بود مصروف
دلش در سینہ منشورِ سعادت — سویدا سے دلش مہرِ شفاعت
بمیدانِ قتال آمد و غا کرد — تہ و بالا سپاہِ اشقیا کرد

در بیان شہادت حنظلہ ابن اسعد

ولیری کار ہر مخلوق رب نیست ز شیران ہمت شیری عجب نیست
خوشا مردے کہ تنہا صورت شیر بہ لشکر حملہ آور شد بہ شمشیر
ولاور حنظلہ فرزند اسعد ❊ شد استاں پیش سبط احمد
خریدے زخم تیغ و نیزہ و تیر بر و سینہ می کرد تقریر
کہ مے ترسم من اے قوم ستمگار کہ آید بر شما قہرے ز قہار
بسان قوم نوح و امت عاد ثمود آسا شوید از قہر برباد
بہ محشر سرنگون سازد شما را خدا در دوزخ اندازد شما را
بگفتا شاہ اے فرزند اسعد ترا رحمت کند دادار سرمد
مگر از بند ایشان نیست حاصل عذاب حق برایشان گشت نازل
خریدار انداز اول بلا را کنون گشتند خاسان خدا را
زدین گشتند و از کفار گشتند سزاوار عذاب نار گشتند
نمود او عرض قربان تو گردم بسے بر ظلم اعدا صبر کردم
اجازت دہ دل اعدا خراشم بریدہ سر بمیدان تو باشم
بیایت سر بمیدان باد غلطان بسان گوئے در غلطان باد غلطان

بدل گردد ز خوشبوئی رشتم | شود آرام حاصل در بہشتم
بسوگند خدائے پاک و یکتا | بصدق دل ہمین دارم تمنا
کہ قربانِ تو مشتاقانہ گردم | بگردِ شمع چون پروانہ گردم
سیہ خون را چو سر در جنگ بازم | بخونہائے شما مخلوط سازم
اجازت یافت شد مردانہ در دشت | مقابل با سپاہِ اشقیا گشت
چنان پا در رہِ پیکار افشرد | کہ باغِ ہستی گفتار پژمرد
بآخر گشت چون مجروح بسیار | ز تیر و نیزہ و شمشیرِ کفار
ز ہستی رو سوئے ملکِ بقا کرد | شہؑ آمد بر سرِ بالین دعا کرد
خداوندا شود رویش درخشان | بدل با بوئے خوش بویش بگردان
میانِ آلِ پاک و فدیۂ من ✤ | فراق اے خالقِ عالم مینگن
ز زین العابدینؑ گردید مرقوم ✤ | کہ چون گردید مدفون لاشِ مظلوم
ز تاثیرِ دعائے شاہِ شافع | ز جسمش بود بوئے مشک ساطع
کسے کو خاکپائے بوترابؑ ست | عذابِ او مبدل با ثواب ست
عمر فرزند خالد العبدِ آن شیر | بمیدان شد روان در دست شمشیر
جہادے کرد با اصحابِ پیوست | فدائے شاہؑ شد رخت از جہان بست

سوے مقتل روان شد عبدالرحمان — قتالے کرد و آخر گشت بیجان
بجالش رب رحمان کرد رحمت — برحمت عبد خود را داد جنت
جبری عمرو بن قرظہ بعد ازان رفت — نثار شاہ شد سوے جنان رفت
بپیش روے حضرت بود ہر جا — چو گل زخمی سراپایش سراپا
زپا افتاد و با شہ گفت یا شاہ — وفاے عہد خود کرد این ہوا خواہ
امام پاک داد او را بشارت — بپیش روے من باشی بجنت
زمن پیش پیمبر ساز تقریر — کہ می آیم بزودی نیست تاخیر
شوم با خاندان شہ ملاقے — زعمر من دمے چند ست باقے
چو آن جان رفاقت گشت بیجان — صداے ارگبوا آمد زمیدان
غلامے بود بس تاریک منظر — کہ او را کردہ بود آزاد بوذر
قریب حضرت آمد خواست رخصت — بگفتا شاہ دادم اذن رجعت
ازین مقتل بسوے خانہ برگرد — من جان جانب کاشانہ برگرد
نمود او عرض ہرگز نیست مردی — کہ من برگردم و بیجان تو گردی
زتو حق نمک بر خویش دارم — ترا در دام محنت چون گذارم
نمی خواہی کہ روے تیرہ من — شود چون مہر روز حشر روشن

ز مہرِ خوش عقیدت ماہ ایمان — سعید با سعادت مہرِ عرفان
بہ پیشِ روئے حضرتؑ ایستادند — بپر گشتند و سینہ طرح دادند
از احقّ شہِ ذیشان نمودند — فدائے جان حیدرؑ جان نمودند
ز لشکر سنگ بیدادے کہ آمد — خدنگِ ظلم جلّادے کہ آمد
گہے بر سینہ گہ بر دل گرفتند — سرِ کوئے وفا منزل گرفتند
بعنوانِ نمازِ خوف حضرتؑ — ادا فرمود طاعت با جماعت
چنین گویند چون شد سوئے جنّت — سعید با وفا انجم سعادت
برآمد از تنِ او سیزدہ تیر — سوائے زخمِ رمح و سنگ و شمشیر
چنین گفتند بعض اہلِ روایت — نداد ند اہلِ ظلم و جور مہلت
نماز با جماعت ملتوی ماند — جدا ہر کس نمازِ خویش را خواند

در بیانِ شہادت عبد الرحمان و عمر ابن قرظہ و غلام حبشی و عمر ابن خالد رفقائے حضرتؑ

کسے را نیست در دنیا بقائے — نکرد این بیوفا با کس وفائے
نجاتے نیست از دورِ زمانہ — بہشتی ہر کہ آمد شد روانہ
خوشا آنکس کہ از دنیائے فانی — کند عزمِ سرائے جاودانی
رفیقانِ شہنشاہِ ولایتؑ — بدل بودند مشتاقِ شہادت

حضورِ شہ ابو تمّار آمد — پسِ تسلیم در گفتار آمد

کہ دارند اہل کین شورش زیادہ — شوم قربانِ تو دارم ارادہ

مگر خواہد دلِ پُر اضطرابم — نمازِ آخری را با تو یابم

کشید آہی ز دل فرزند حیدرؑ — نظر فرمود سوی چرخِ اخضر

نمود ار شاد شکر بے نیاز است — بلی این اول وقتِ نماز است

نمازم یاد دادی اے وفادار — تو از طاعت گذارانی بہ غفّار

مگر از ظالمان مہلت طلب کن — توقف از پئی طاعت طلب کن

طلب کردند چون مہلت ز اعدا — حصینِ زشت مرتد گفت حاشا

بجز نہار طاعت از شما نیست — نماز و سجدہ مقبولِ خدا نیست

حبیب ابن مظاہر گفت در جوش — کہ ای غدار کافر حق فراموش

نماز چون تو بیشرمی ست مقبول — نماز سبط احمد نیست مقبول

حصینِ بے حیا مردود اکفر — بخشم آمد بر و شد حملہ آور

ز غصہ تیغ زد ابنِ مظاہر — بر وی اسپ آن مردود کافر

بر وی اسپ خود گردید غدار — مجاہد کرد قصدِ قتل مکّار

ہجوم آوردہ ہمجنانِ ملعون — لعینِ زشت را بردند بیرون

چنان شد گرم بازار زد و ضرب
نشد تا ظهر خاموش آتشِ حرب

خیامِ شہؑ کہ با هم متصل بود
بیکدیگر پریشان جان و دل بود

بجز از یک طرف هنگامِ هیجا
ز جمله بود عاجز فوجِ اعدا

ندا کرد ابنِ سعد از پا در آرند
خیامِ پاک را با کے ندارند

نمود ند اهلِ کین زان سمت جرأت
باین سو سر بکف اصحابِ حضرتؑ

عظیم آویزشے با یکدگر شد
که از خون عرصۂ پیکار تر شد

چنان کشتند اعدا را دلیران
ز بون گشتند روباهان ز شیران

چنان تیغِ دلیران گشت خونریز
که دوزخ شد ز اهل نار لبریز

ندا میکرد ابنِ سعد سرکش
که افتد در خیامِ شاه آتش

چنین شد حکم شہ اهل هم را
که مگذارید ارباب ستم را

ز سعی و کوششِ مردانِ دیندار
نشد مرکوز آن مردود زنهار

بجرأت یاوران شاه والا
نمودندی بکوشش دفع اعدا

مگر یک کس اگر میگشت مقتول
کمی میشد بفوجِ شاهِ مقبول

بدان لشکر چو صد کس کشته گشتی
کمی هرگز نه در خاطر گذشتے

چو کم ماندند اصحابِ شہِ دین
فزون شد شورشِ آن لشکرِ کین

پسندیدند بر خود جملہ آفات — کہ بود الحق شجاعت جوہرِ ذات
نمودند از شہِ دین رو بلا را — سپر گشتند شمشیرِ خدا را
ز بس کشتند اعدا را بہ کثرت — ہراسان شد از ایشان آن جماعت
بسانِ دانہ دل با جانِ مایوس — بزیرِ آسیاے دستِ افسوس
دغا پیشہ ستمگر ابنِ حجّاج — سپہ طالع بد اختر ابنِ حجّاج
دگر گون یافت چون آثارِ ناورد — با بنِ سعد ملعون مشورت کرد
کہ جنگِ فرد فرد اندیشہ ناک ست — دلاور لشکرِ سلطان پاک ست
ہمین گر جنگ باشد نیست باور — کہ خواہد گشت صد کس یک دلاور
سپہ یکبارگی ریزد بر ایشان — شود تا جمع این لشکر پریشان
پسندید این سخن از وے جفا کیش — بہ لشکر داد فرمان آن بد اندیش
کہ شمر زشت با فوجِ کشیرہ — دغا اندیشہ نامردی و تیرہ
بہ فوجِ شاہ دیں شد حملہ آور — بچند اصحاب حضرتؑ ریخت لشکر
بہ قلت پیش شہؑ انصار بودند — کہ جملہ سی و دو[۳۲] اسوار بودند
نگر ثابت قدم ماندند چندان — کہ شد جمعیتِ اعدا پریشان +
حسینؑ را گفت ابنِ سعد دشمن — اعانت کن بہ پانصد تیر افگن +

بدوزخ سیزده کس را فرستاد — چو خود مجروح شد از اسپ افتاد
لعینان دستهای او شکستند — دو بازو از رسن محکم ببستند
بدالم افتاد شهباز سعادت — مگر بے پر بہ پرواز شهادت
بحکم ابن سعد زشت دشمن — زدندش را بصد بیداد گردن
ازان پس رفت نافع خاص معبود — که فرزند هلال آن ماه وش بود
نصیحت گو به اهل شام گردید — مداوایش مگر نفعے نبخشید
مثل باشد دوائے آخرین کے — بحق آن حمین ناچار شد وے
بمیدان تیغ او باد خزان شد — که پژمرده تمام آن بوستان شد
فنا جمعے کثیر از اشقیا کرد ✤ — او احق امام رهنما کرد ✤
باخر کافرے نامش مزاحم — که بود ابن حریث آن زشت ظالم
سر او را از جسم او جدا کرد — زکار زشت مردود خدا کرد

دربیان یکبارگی ریختن فوج یزید بشلرگاه جناب سید الشهداء و جواب دادن غازیان او دانی نما ربطریق خوف

دگر در مجلس ماتم خروش ست — دل اهل عزا در عین جوش ست
که آمد بحر طغیان در تلاطم — با نسو کثرت اینجا چند مردم
مگر هر چند مردے چند بودند — براه حق چها کوشش نمودند

نجر سندی یزید زشت مرتد — گرفتار مصیبت آل احمدؐ
بصحرا ازدحام لشکر کین ❊ — پریشان صاحبان عز و تمکین
برون آمد ز فوج شاہؑ مالک — کہ بود ابن انس آن مرد سالک
شجاعے نامدار شرزہ شیرے — بجنگ لشکرے یکتا دلیرے
چو زور حیدرؑ کرار غالب — چو رعب احمد مختارؐ غالب
بہ فوج نخس غازی حملہ ور شد — جہان از ضرب او زیر و زبر شد
ز حیدرؑ حملہ غازی نہ کم بود — بعینہ حملہ شیرانہ آن بود
بکشت از فوج اعدا ہیزدہ کس — شہادت یافت آخر آن خدارس
چنان فیض امام انس و جان شد — کہ مالک مالک باغ جنان شد
زیاد ابن مہاجر بعد ازان رفت — برائے سیر گلزار جنان رفت
ز بعد کشتن نہ کس ز کفار — در آمد در جوار رب غفار
زیاد ابن ہلال نیک اختر — مہ برج سعادت مہر انور
زبان زد در زمانہ ابن حجاج — بہ بحر جنگ زد غوطہ در امواج
بہ ترکش داشت تا تیر آن جوانمرد — بہ میدان فوج اعدا را ہدف کرد
چو ترکش شد تہی از تیر بر دست — بجنگ آمادہ شد شمشیر در دست

چو آن سر در گلوے اسپ او دید | نشانِ آن سرِ پُر نور پرسید
یعنی بخبر گردید مظہر | کہ باشد این سرِ ابن مظاہر
پسر از جوشِ خون گردید غمناک | بزد سنگے بفرقِ نحس سفاک
سرش شد پاش پاش از زخمِ آن سنگ | بخاک افتاد آن مردودِ بے ننگ
پسر سر را کشود و کرد مدفون | زیارت گہ شد آن جاے ہمایون
غمِ مرگِ حبیبِ خاصِ سرمد | نہایت شاق شد بر سبطِ احمدؐ
چو شد مقتول چون آن سرفروشے | بلند از لشکرِ شہؑ شد خروشے
نمود ارشاد سلطانِ شہیدانؑ | کہ میخواہم ز خالق فرد ایشان
ہمہ جانِ من و جانہاے اصحاب | بود نزدِ خدا چون موج در آب
بقربِ حق سرافراز ند دایم | باہلِ قدس ممتاز ند دایم
بہ صحت این روایت گو قریب ست | مگر آنین ہم ذکرِ حبیب ست

در بیان شہادت مالک ابن انس و ہلال ابن حجاج و نافع ابن ہلال

ز ظلمِ آسمان فریاد فریاد | نمیداند ستمگر غیر بیداد
کجا اہلِ مدینہ صاحبِ جاہ | کجا آن شامیانِ زشت گمراہ

بجهر سو کرد روانبارِ سر بود | تن هر کس دو نیمه تا کمر بود
گهے بر میمنه انگیخت رهوار | گهے بر میسره شد گرم پیکار
بیازویش خدا تاب و توان داد | که از زور ید اللهی نشان داد
از و آزرده خاطر هر شریرے | جوانان الحذر گویان زپیرے
ندوق و دست برق کشت دشمن | سر شصت و دو کس برداشت از تن
دلیرانه بمیدان جنگ میکرد | که آهن ناله افغان سنگ میکرد
نگر انبوه لشکر شد زیان | هجوم تیغ و خنجر شد زیان
بدن مجروح خون از تن روان شد | زفرط ضعف بے تاب و توان شد
زپشت زین به خاک گرم افتاد | چو سبزه فرش ره شد سرو آزاد
حصین ابن نمیر زشت انجام | برید از تن سر غازی به صمصام
به رخت خویش او را داشت غدار | چو در دشت بلا شد ختم پیکار
بمکه بود مردے زشت مردود | که با مقتول او را دشمنی بود
برایش تحفه تجویز این لعین کرد | سفر هرگاه از صحرا کین کرد
سرش در گردن رهوار آویخت | سوے مکه ز مقتل مرکب انگیخت
بمکه بود طفلے پاک و طاهر | جگر بند حبیب ابن مظاهر

نجوم سبعہ اعضاے نمازی | نقاب دین ثمرگان از درازی
چو غمگین دید شہ آن نکوکار | جہان شد در نگاہش تیرہ و تار
مہیا شد کمر بر بست محکم | کشاد آن را بجنت آن معظم
ثمرہ از دین پر نور برداشت | ز روے حور زلف حور برداشت
سلاح آراست بر اندام لاغر | مرخص شد ز شاہ ہفت کشور
ز ضعف تن چنان اندر نظر بود | کہ تیغش مرکز کاف کمر بود
خبر خوان شد کہ اے انبوہ ناری | گرفتار عذاب رب باری
منم در عالم پیری جوان سال | برائے قتل افواج بد افعال
نمایان استخوان پہلوے من | قوی از زور ایمان بازوے من
قد من راست از شادی بہ پیکار | کمانم تیر شد از فضل غفار
چو جوش بحر جوش من دم ضرب | خروش من خروش رعد و حرب
بجر جا تیغ جرأت من برآرم | دمار از لشکر اعدا برآرم
نمکخوار علیؑ مرتضایم | غلام و خاک پاے مصطفاؐیم
بدستم دامن پاک حسینؑ ست | کہ سلطان و امام مشرقین ست
ہجوم آور د چون آن قوم ناری | نمود از تیغ غازی برق باری

بفردوسِ برین مشتاقِ رضوان | باستقبالِ غازی حور و غلمان
جنابِ سیّدِ مظلوم فرمود | همیشه بر تو باشد فضلِ معبود
برائے قاتلانِ تو مهیّا ✤ | عذابِ رب بدنیا و بہ عقبا
درین جا این روایت گشت مرقوم | که از راوی بدینسان گشت معلوم
وگر جا حالِ قتلِ این دلاور | رقم خواهد شدن بروجه دیگر

در بیانِ شهادتِ حبیب ابنِ مظاهر

بنال اے عندلیبِ کلکِ تحریر | که گل افسرده شد نخلِ جوان پیر
نه گل ماند نه نسرین و نه لاله | بگشتِ بوستان افتاد ژاله
به نخل آمد تبر بهرِ قدمبوس | همی مالد کدیور دستِ افسوس
رفیقان می شوند از شاهؑ رخصت | بحسرت نائبِ ختمِ رسالتؐ
حبیب ابنِ مظاهر خاصِ معبود | که از طفلی رفیقِ شاهِ دین بود
باصحابِ امامِ پاک چیده | علیؑ و مصطفیؐ را برگزیده
قدِ خم گشته آن کوکبِ دین | هلالِ آسمانِ عزّ و تمکین
قدش در عالمِ پیری که خم شد | نگون فوجِ جوانی را علم شد
به مقتل تافت خورشیدِ امیدش | شعاعِ مهر هر موئے سپیدش

سرِ میدان قدم بنہاد غازی | زمین شد آسمان از سرفرازی
نہ بر دین باعدا حملہ ور شد | سپاہِ روبہان زیر و زبر شد
چو باران شد بغازی بارشِ تیر | تگرگ آسا ز صف بارید شمشیر
فتاد از تیغ غازی آنچنان برق | کہ آواز از زمین آمد اَنَا الشرق
رجز میخواند و میزد تیغ بر صف | شدے چون بوریا گسترده ہر صف
بیک حملہ کہ کرد آن سیر از بیست | ز اعدا گشت گردان یکصد و بیست
بوقتِ ضربِ تیغ آن مردِ میدان | صدا میرد کہ یا شاہِ شہیدان
بدورش حلقہ پرکارا اعدا | چو نقطہ درمیان او بود تنہا
بدورِ او فرا ہم قومِ اشرار | کہ بے نقطہ نباشد خطِ پرکار
بہ عینِ تشنگی در فوجِ بدذات | بسانِ چشمۂ حیوان بہ ظلمات
تنِ او از جراحت ہا دران حال | بسانِ خانۂ زنبور و غربال
تنِ زخمی بہارِ دیگر آورد | کرامت بین صنوبر گل برآورد
کثیرِ بے حیا غدّار و مکّار | مُہاجر ابنِ اوس زشت کردار
بضربِ این لعینان کارِ او شد | تہی از روح جسمِ زار او شد
ز نورِ فضلِ باری روے او تافت | ز فیضِ مصطفےٰ تاجِ شرف یافت

شنید آواز وابن سعد خندید ٭ شگفتہ مثل گل آن خار گردید
برآوردند غداران مقہور خروشے از کمال شادی وسور
دران مجلس کہ شیث از اشقیا بود لعین ہر چند از اہل دغا بود
بگفت اے وائے بی شرمان غافل بہ مرگ ہیچو صاحب رتبہ خوشدل
بزرگ قوم خاص درگہ حق گرفت از ذات او اسلام رونق
براہ دین وایمان کارہا کرد جہاد وجہد در راہ خدا کرد
بود کافر بدل شک ہر کہ آرد چہ حق ہا بر مسلمانان ندارد
بحال این مجاہد خندہ ہا حیف بروز حشر باشد حالگم کیف

در بیان شہادت زہیر ابن قین

دلم آماج سوز وگداز ست کہ شمع محفل شاہ حجاز ست
بفکر ہدم ایمان فوج ناری رفیقانند گرم جان نثاری
زہیر قین اشجع مرد افگن شد آمادہ کہ سازد نام روشن
خورد زہر اجل چون من وسلوی شود قربان زہر باغ زہرا
حضور شاہ آمد بہر رخصت شد از اصرار او مجبور حضرت
چو رخصت از امام انس وجان شد بجا آورد تسلیم وروان شد

چو ابرِ رحمتِ رب اشک بارید | مہ تابان بکوکب اشک بارید
بفرمود آفرین اے نیک انجام | ترا رحمت گند داد ارِ علّام
شہادت یافتی اے خاص داور | ادا کردی حقِ آلِ پیمبرؐ
تو اوّل رو کہ می آئیم ما ہم | بجنّت شو کہ می آئیم ما ہم
کجا باشد بدنیا پائداری | جہانے رہرو راہی ست جاری
حبیب ابنِ مظاہر کرد گفتار | کہ بر من دیدنِ تو ہست دشوار
باین زخم و باین خاک و باین خون | باین حال و باین رنگِ دگرگون
مگر یابی جزائے جانفشانے | کہ دایم در فضائے خلد مانے
منم ہم پیروِ تو اے مسافر | سفر در پیش و بر سر مرگ حاضر
چہ گویم با تو ہنگامِ تباہی | وصیّت کن مرا نوعے کہ خواہی
کشید از سینہ مسلم آہِ حسرت | بگفت اکنون ہمین سازم وصیّت
کہ دست از دامنِ شہؑ بر نداری | بپائے او نمائی جان نثاری
بگفت این حرف و شد در خلد جانباز | ز تن روحِ شریفش کرد پرواز
کنیزِ او ز دل شیون برآورد | بلب از نالہ شور محشر آورد
کہ اے آقائے من مقتول گشتی | بہ تیغِ ظلم از دنیا گذشتی

چنین اہل روایت ناقلانند — کہ عبداللہ و مسلم قاتلانند
ازان پس مسلم ابن عوسجہ کرد — بہ افواجِ مخالف قصد ناورد
بُرد و طاعت و تقوی سرافراز — بہ اصحابِ پیمبر بود ممتاز
بعلم و فضل مشہور زمانہ — بزرگِ قوم در رفعت یگانہ
امامِ دین ز فرطِ الفتِ او — بسے مغموم شد در فرقتِ او
بہ صحرائے سعادت چون قدم زد — ز توصیفِ شہِ مظلوم دم زد
گروہے را سوے دوزخ روان کرد — قتال سخت آن شیرِ ژیان کرد
ز ضربِ تیغ و زورِ دست و بازو — فگند آوازۂ جرأت بہر سو
چنان از برق تیغ آتش فشان شد — کہ میدان پُر ز لاشِ کشتگان شد
چنان مغرور فوجِ اہلِ شر شد — کہ تیغ او برائے او سپر شد
بلشکر بانگ ابنِ سعد بر زد — ہزاران طعنہ بر ہر بے جگر زد
کہ از تنہا ہزاران مے گریزند — ز شیرے تیرو واران مے گریزند
ہجوم آورد فوجِ او دوبارہ — تنش شد از جراحت پارہ پارہ
بخاک افتاد آن بسمل تپان شد — ز ہر رگ خونِ جسمِ او روان شد
شہِ دین با حبیب ابنِ مظاہر — ببالینش رسید افسردہ خاطر

خلودِ جنت الماوے مبارک — رضاے خالقِ یکتا مبارک
پسِ او ابنِ او ذی جاہ خالد — دلیر و شیر و غازی و مجاہد
سوے میدان ز پیش شاہِ دین رفت — جہادے کرد و در خلدِ برین رفت
ازان پس سعد ابن حنظلہ راد (جوانمرد ۱۲)
قمر وش دشمنِ افواجِ شامی — از د ماہِ شجاعت را تمامی
ز نامِ او سعادت آشکارہ — رخش روشن چو مہتاب و ستارہ
بسے جرأت بمیدان وغا کرد — ز سبطِ مصطفےٰ ردِّ بلا کرد
بقتلِ فرقۂ اعدا دلیرے — بہنگامِ وغا غرّندہ شیرے
بہر سو تاخت مرکب کشتہ ہا بود — ز سرہاے برین پشتہ ہا بود
سران را سر ز تن از تیغ برداشت — ہواے گلشنِ جنّت بسر داشت
شہیدِ راہِ مولا شد نمازی — شہادت کرد استقبالِ غازی
عمر فرزندِ عبد اللہ ز ان پس — روان شد بہرِ جنگِ فوجِ ناکس
تنِ تنہا بہ لشکر کرد پیکار ✤ — رسیدند آہوان ز ان شیرِ ہر بار
بآخر شد جوان زخمی بمیدان — روان گردید سوے باغِ رضوان
چراغِ عمر او گل کرد صرصر — کہ شد پروانۂ سبطِ پیمبرؐ

در بیان شہادت عمر ابن خالد ازدی و خالد پسر او و سعد ابن حنظلہ تمیمی و عمر عبد اللہ و مسلم ابن عوسجہ کہ بزہد و تقوی و علم و فضل مشہور زمانہ و زبدۂ اصحاب نبی بود

جرس آسا نالد چون دلِ زار — بر فتن کاروان گردید تیار
سفر در پیش و تیاری ست ہر دم — رہِ ملکِ عدم جاری ست ہر دم
خوشا حالِ رفیقانِ شہِ دین — قضا در پیش و دل در عینِ تسکین
چو ابنِ خالدِ ازدی عمر نام — بہ تنگ آمد ز جورِ لشکرِ شام
چو روے لشکرِ شامِ سیہ کار — بچشمش شد ز زمانہ تیرہ و تار
بذوقِ مرگ بیزار از جہان شد — دلش مشتاق گلزارِ جنان شد
بہ میدان رفت بعد رخصت از شاہ — نگاہ و تاخت سوے فوجِ گمراہ
سرِ اعدا بپاے او نگون شد — نشان چون طالعِ شان وارگون شد
بسے را کشت از اعیانِ لشکر — بآخر گشت زخمی آن دلاور
بہ تن پوشید خلعت از شہادت — بجنت رفت صد آراے جنت
بہ غلمانِ حور آمد تہنیت گو — خوش و مسرور آمد تہنیت گو
کہ مقبولِ خداے واحد آمد — بباغِ خلد ابنِ خالد آمد

فگندندش بسوے فوجِ سرور | دوید از جوشِ خون برداشت مادر
فگند آن را بسوے فوجِ کفّار | کہ یک ملعون زضربش گشت فی النّار
صدا از دصابرم اے قومِ اعدا | نباشد کار اہلِ صبر اصلا
پئے خوشنودیِ خلّاقِ ذوالمن | تصدّق دادن و واپس گرفتن
کشید از خیمہ والا عمودے | برآورد از دو کس زان چوب دودے
بقتلِ ناریان سرگرم تر گشت | مگر چون شاہِ دیں فرمود برگشت
بلب آورد در جوشِ تباہی | مکن قطعِ امیدِ من الٰہی
جنابِ سیّدِ مظلوم فرمود | سوالِ تو بود مقرون بمقصود
تو و فرزندِ تو باشد بجنّت | بظلِّ حضرتِ ختمِ رسالت
ہوائے جنّت و کوثر مبارک | حضورِ خالقِ اکبر مبارک
زنِ او رفت چون بر لاشِ شوہر | بہ بیتابی زسر افگند چادر
بہ مقتل نالہ ہا غمناک میکرد | غبار از روے شوہر پاک میکرد
بامرِ شمرِ بے ایمان علاش | کہ بود از نارِ دوزخ می بجاش
عمودے زد بصد بیداد بر سر | کہ شد آن عاجزہ ملحق بہ شوہر
نمود از نیک بختی خوابِ راحت | بزیرِ دامنِ خاتونِ جنّت

زخون حالِ سیہ رویان دگرگون — سمندِ عمرشان گردید گلگون
بآبِ تیغ تیرہ روزگاران — چوزاغِ بستہ پردر جوش باران
بخاک انداخت آن غازی بناورد — زاسوار و پیادہ سی و شش مرد
چو زخمی گشت سوے شاہ برگشت — کہ مشتاقِ زن و مادر دگر گشت
بمادر زد ندا گشتی رضامند — بگفت او اے سعادتمند فرزند
رضائے من چو خواہی باز پس رو — فدا بر جانِ خاتونِ جنان شو
کہ باشد شافعِ تو روز محشر — جنابِ فاطمہؑ بنتِ پیمبرؐ
زنِ او گفت با او با دلِ زار — مرا در بیکسی و یاس مگذار
صدا از دادرش مشنو کلامش — کہ ہرگز نیست نپختہ عقلِ خامش
جبری بر گفتنِ مادر عمل کرد — کہ رو در عرصہ جنگ و جدل کرد
چنان در بحرِ ہیجا آشنا شد — کہ ناپیدا اے بیدا اے فنا شد
زفرطِ زخم جسمش گشت بیکار — بدستِ ظلمِ اعدا شد گرفتار
رسن در گردنش بستند اعدا — برشتہ دُرِ یکتا بود گویا
بہ حکمِ ابن سعدِ دوزخ انجام — جدا کردند سر از جسمِ گلفام
تنِ مجروحِ او خاکِ شفا شد — سرش قندیلِ درگاہِ خدا شد

بشوقِ جنگ مانندِ شرر جست — سلاح آراست بر جسم و کمر بست
حضورِ شاہؑ آمد بہرِ رخصت — بپا انداخت سر فرمود حضرتؑ
ترا باید مقدّم اِذنِ مادر — ز مادر نیست ترکِ مہر باور
بہ پشتِ او کہ مخزونِ مادرش بود — نِدارد یا امامؑ پاکِ ذی جود
من آوردم بہ پیشت گوہرِ خویش — کہ قربان سازمش بر سرورِ خویش
گلے بہتر کہ گردد نذرِ شاہے — نثارِ فرقِ شاہِ دین پناہے
بگفتا شاہؑ دلِ من بقرار است — ترا بر دولتِ خود اختیار است
بجا آورد تسلیم آن جوانمرد ✤ دلیرانہ روان شد بہرِ نا ورد
با فواجِ مخالف شور برخاست — کہ ابرِ آفت از کوہِ خطر خاست
کرا یارا کز و گردد مقابل ✤ کہ شیر است و امان از شیرِ مشکل
مگر گردد ہمہ لشکر فراہم — زند تیر و تبر بر جسمِ ضیغم
ز ہر سو بارشِ تیر و تبر شد — کہ زخمی پیکرِ آن شیر نر شد
کشید او تیغ و میدان صاف گردید — ز قاف آوازہ اش تا قاف گردید
ز ضربِ تیغ رو در ہر طرف کرد — چو شخص و سایہ یک صف را دو صف کرد
سرِ اعدا ز دستِ آن سبکدست — چو دلو از چاہ گہ بالا و گہ پست

بذاتِ خویش وہب و مادر او
کہ شد توفیق واہب رہبرِ او

بدستِ شہ مسلمان گشتہ بودند
شرف اندوزِ ایمان گشتہ بودند

چو شد در دشت بازارِ قضا گرم
بہر جانب زمین گرم و ہوا گرم

بہ پیشِ وہب آمد مادرِ وہب
بسینہ کرد چسپیدہ سرِ وہب

بگفت آیا چہ می بینی چہ دیر ست
کہ فرزندِ نبیؐ از زیست سیر ست

رفیقان می شوند از شاہ رخصت
لبالب کوثر و ارباب جنّت ✤

کسے کو خاص رب ذوالجلال ست
بدل آمادۂ جنگ و جدال ست

چہ ارزان جنس بازارِ شہادت
جنان مفت خریدارِ شہادت ✤

بسر بازی جوانان چست و چالاک
بخاک افتادہ پاے شان بر افلاک

مہیا شو مقامِ نام و ننگ ست
خوشا روے کہ از خون لالہ رنگ ست

شہیدان تشنہ در میدان کہ کوشند
بکوثر میروند و آب نوشند ✤

براہِ خلد بہرِ ہر دلاور
باستقبالِ خود آید پیمبرؐ

ملائک دست بستہ بہر تسلیم
رُسل در راہ استادہ بہ تعظیم

چنان گرمِ نبرد آمد غلامت
من از خاتون جنّتؑ در قیامت

شد از گفتارِ مادر فرحت انگیز
زرو غن شد زیادہ آتشش تیز

وگر صد قے بہ تقریر تو باشد | تنم مجروح شمشیر تو باشد
قبول این امر را آن بے حیا کرد | بغازی حملہ از تیغ جفا کرد
زتیغش بر نیامد ہیچ کارے | زملبوس بدن نگسست تارے
چو غازی گشت بروے حملہ آور | زرہ در تن برید و خود بر سر
ز سر تا پا دو نیم آن پیر شد | بخاک افتاد و داخل در سقر شد
باخر ابن اوس خانہ ویران | شہیدا ورا نمود و شد پشیمان
مگر سودے پشیمانی نہ بخشید | سزاوار عذاب نار گردید
بہ خاصان خدا ہر کس ستیزد | پس این جرم از خجلت چہ خیزد
کسے کو دشمن خیر الانام است | عدوے او حدار و زقیام است

در بیان شہادت وہب ابن عبد اللہ کلبی

دل من باز در جوش و خروش ست | کہ در ہر دین بحر خون بجوش ست
بغارت می برد باد خزان باغ | چرا در دل نیفتد داغ بر داغ
چو در صحن گلستان پر مرد گل | چو شبنم چون نگرید چشم بلبل
جری وہب ابن عبد اللہ کلبی | کہ الفت با ائمہ داشت قلبی
دران صحرا کہ بود او ہمرہ شاہ | زن او مادر او بود ہمراہ

بکفر آمادہ روگردان ز اسلام — خدا دشمن پرستاران اصنام
منم آن بت شکن مثل براہیم — زمن جسم بتان می لرزد از بیم
دہم آتش بآتشخانۂ کفر — دراندازم زپا کاشانۂ کفر
چنان مالش دہم از ضربت تیغ — کہ خون بارد زتن چون آب از میغ
زہر جانب ہجوم آورد لشکر ✤ — برآن تنہا رفیق ابن حیدر ✤
کسے از دور او را تیر میزد — کسے نیزہ کسے شمشیر میزد
کشیدا و ہم چو تیغ از تیز دستی — بیک دم شد عدم آباد ہستی
زحیرت مہرہا در شش در افتاد — سر و تن بر سر یکدیگر افتاد
چو رو بہ میشدند اعدا گریزان — ز رعب حملۂ شیر نیستان ✤
چو آمد قبضۂ شمشیر در مشت ✤ — بیک حملہ مجاہد سی نفر کشت
یزید ابن معقل مست باد ✤ — حرامی نطفہ از ابلیس زاد
بقصد جنگ آمد در برابر ✤ — بلب آورد آن مردود کافر
توئی باطل گواہی میدہم من — گذشتی از طریق رب ذوالمن
نمودار شاد نازی شو مباہل — غلط آمد ترا این شبہہ در دل
اگر کاذب توئی اے مرد نادان — ز دست من شوی کشتہ بمیدان

سوالِ نصرت از حضرتؑ نمودند — بسے اصرار در نصرت نمودند
قبولِ خاطرِ والا نیفتاد — زہی ہمت زہے صبرِ خداداد
چہ حاجت بود فرزندِ نبیؐ را — بامدادِ کسے در جنگِ اعدا
مجاہد در دعا گر لب کشودے — جہان را برہم و درہم نمودے
بدل میخواست سامانِ شہادت — بصد جان بود خواہانِ شہادت
بہ کعبہ کرد شاہِ کربلائی — نبوّت واضح و ظاہر خدائی

در بیان شہادت بُریر ابنِ خُضیر

ز اصحابِ نبیؐ بودند بہتر — رفیقانِ حسینؑ اللہ اکبر
در آنہا بود شرکت از منافق — ہمہ این خلد مشتاقان موافق
بُریرؓ ابنِ خُضیر خضر ارشاد — کہ یکتا بود در زُہّاد و عُبّاد
فصیح و قاری قرآنِ باری — بسے محکم براہِ حق گذاری
برائے اذنِ جنگ آمد بر شاہ — رقم بر جبہہ اش نصرٌ مّن اللہ
چو رخصت یافت شد وارد بمیدان — زمین از نورِ رویش گشت تابان
رجز خواند و میانِ فوج استاد — بگفت افسوس اے ابنوہِ جلّاد
عدوے صاحبِ لولاکؐ و بیباک — ز قتلِ آنِ پیغمبرؐ فرخناک

برو در گلشنِ فردوس دلشاد | بدنیا و بہ عقبا ئی تو آزاد
فدائے شاہدینِ آن نوجوان شد | تبسم کرد و داخل در جنان شد
بیان کردست در اخبار ناقل | کہ ایوبِ مسرح گشت قاتل
چو حر شد جانبِ جنت روانہ | ز اصحابِ شہنشاہِ زمانہ
ہمے آمد حضورِ شاہ یک یک | نہادے فرق بر پائے مبارک
رضا میخواست می کردید رخصت | ہمی فرمود سلطانِ ولایت
خوشا قومے کہ قایم در بلا ماند | برائے دین ز دنیا دست افشاند
یکے بکشود رختِ خود بمنزل | یکے در شوقِ جنت مرعِ بسمل

آمدن ملائک برائے امداد شاہ و قبول نکردن آن شاہِ کم سپاہ

عجب دارم ز دورِ چرخِ دوّار | حسینؑ و مبتلائے قومِ کفّار
غریبان راہِ صد محنت نوشتند | چرا شمس و قمر تیرہ نگشتند
خبر زین ماجرا چون بر فلک شد | پئے امداد حاضر ہر ملک شد
چنین گردید ثابت از روایات | مکرر گشت مسموع از حکایات
زمین تا آسمان در دشت تا دور | ز انبوہِ ملائک گشت معمور
برون از حد ہجومِ لشکرِ جن | دران سردارِ لشکر زعفرِ جن

چو حُر این بدعتِ ارباب شرد ید — وداع از سیّدِ مظلوم گردید
ز خبر خوان جنگ سخت آن شیر میکرد — شجاعان را تہِ شمشیر مے کرد
بہر جانب کہ غازی مرکب انگیخت — سر از تن صورتِ برگِ خزان ریخت
بھر جانب کہ تیغِ او روان شد — سر از تن رفت و از تن ہجرِ جان شد
ز رعبش شق شدے صفہائے ہیجا — بسانِ رود نیل از حکمِ موسیٰ
یکے بر دیگرے افتاد از خوف — اجل میکرد گردِ مرکبش طوف
دمِ شمشیر او از خونِ تازہ ✣ — بروے خویشتن مالید غازہ
روایت میکند راوی باخبار — چہل کس شد ز دستش داخلِ نار
ز بس زخمِ سنان و نیزۂ و تیر — ز افراطِ جراحت ہائے شمشیر
چو خونِ جسم شد از جسم طاقت — ز پا افتاد آن شمشاد قامت
رفیقانِ شہ والا دویدند ✣ — چو رحمت بر سرِ بالین رسیدند
در آوردند زخمی را ز میدان — حضورِ حضرتِ شاہِ شہیدان
بجسمِ پاک باقی بود جانے — ز خونش بر زمین نخلِ روانے
کشید از لطف سلطانِ ولایت — بر خسارِ جری دستِ عنایت
بگفتا آفرین اے نیک انجام — نہادہ مادرِ تو خُر ترا نام

پس آن کفّارِ ملعون دشمنِ دین — عدوے صاحبِ طٰہٰ و یٰسین
نمودند از شقاوت بارشِ تیر — بہ گستاخی سوے اصحابِ شبیرؑ
درین حملہ کہ ابرِ فتنہ بارید ✤ — کسے کم ماند کو زخمی نگردید ✤
دو سہ ناوک کہ چون طائر پریدند — بہ گلزارِ خیامِ شہؑ رسیدند
پریدا از چہرۂ اہلِ حرم رنگ — کہ با سبطِ نبیؐ آغاز شد جنگ
جنابِ زینبؑ و کلثومؑ گریان ✤ — ہمہ ناموسِ پیغمبرؐ پریشان
خصوصاً عاشقِ شبیرِ زینبؑ — وطن آوارہ و دلگیرِ زینب
بفضّہ گفت حافظ ذوالجلال ست — بگو با شہؑ کہ زینب خستہ حال ست
چو فضّہ رفت و گفت این حال با شاہؑ — نگہ سوے فلک کرد آن فلک جاہ
دعا فرمود در جوشِ تباہی — تسلّی دہ زنان را یا الٰہی
گہر سنجانِ اشکِ بزمِ ماتم — روایت کردہ اند اینجا چنین ہم
کہ گشتند اندرین حملہ بیکبار — شہیدِ راہِ حق پنجاہ و دیندار
شہیدان نزدِ پیغمبرؐ رسیدند — حضورِ ساقیِ کوثرؐ رسیدند
نمودار شاد شہ مردانہ باشید — بہ حورانِ جنان ہمخانہ باشید
نمی آید ز اعدا تیر بر تیر — رسولِ فرقۂ ناری ست ہر تیر

چہ باک از نیزہ و شمشیر و تیر ست — کہ در سر نشہ خمِ غدیر ست
کنم جنگے کہ بگریزند شامے — کہ در گرداب آفاقم گرامے
سرِ شمرِ لعین بر مم من از تن — دلِ فرزندِ سعد و نیزہ من
چنین سوے ادب ای قومِ کفار — حسینؑ و تشنہ لب ای قومِ کفار
نہ خوفِ حق نہ پاسِ دینِ احمدؐ — بسبطِ مصطفےٰؐ این ظلم بیحد
طلب کردید و عہدِ خود شکستید — کمر بر قتلِ بے تقصیر بستید
اماں نے خواہد و ما من نیابد — رود سوے وطن رفتن نیابد
سگ و خوک اند سیر از آبِ دریا — بہ صحرا تشنہ لب فرزندِ زہراؑ
قریب ست اینکہ آید روزِ محشر — شود بر ظالمان قہرِ پیمبرؐ
تبرسید از عذابِ ربِّ قہار — بسے زینگونہ غازی کرد گفتار
بہ گفتارش نہ اعدا غور کردند — نشانِ تیر اہلِ جور کردند
بسوے شاہِ دین برگشت و دیدار — وداعِ آخری را شد طلبگار
بہ بغض و کینہ ابنِ سعد گمراہ — خدنگ انداخت سوے لشکرِ شاہؑ
بگفت اے کوفیان باشید شاہد — بکوفہ یکزبان باشید شاہد
کہ من اوّل فگندم تیر بیداد — نمودم خانہ اسلام برباد

اگر گردد تن من پارہ پارہ — گنم از جانب دوزخ کنارہ
نمود اسپ سبک رفتار مہمیز — چو صرصر تند چون آب روان تیز
شتابان در حضور شاہؑ آمد — برابن رسول اللہؐ آمد ✤
سلامش کرد و گفت اے ابن حیدرؑ — ندانستم کہ این اعدائے خود سر
نسازند احترام و حرمت تو — شود سامان قتل و غارت تو
رسانیدم ترا من تا باین جا — خطا کردم خطا کردم دریغا
پشیمانم بسے از کردۂ خویش — گنہگارم چہ سازم عذر پیش
کنم گر توبہ مقبول ست یا شاہؑ — تو عالی ہمتی غفار اللہ ✤
امامؑ رہنما فرمود ارشاد ✤ — بحمد اللہ کہ توفیقت خدا داد
قبول اے یاور دین توبہ تست — بصدق دل اگر این توبہ تست
نمود او توبہ شد مقبول باری — جری کرد التجائے جان نثاری
کہ از من شد بہ گستاخی بدایت — روم اول شوم شاہاؑ فدایت
اجازت داد شہؑ آن مرد میدان — بہ میدان نبرد آمد رجز خوان
کہ من در بیکسی یار حسینؑم ✤ — بجان و دل مددگار حسینؑم ✤
من و دامان پاک ابن حیدرؑ — مبادا سر خرو پیش پیمبرؐ

بسبطِ مصطفےٰ قصدِ زدو ضرب | با و حرب ست بیشک با خدا حرب
امامِ دین ترا فرمود صد بار | روم در خانہ از من دست بردار
چرا ظالم نمیگردی رضامند | نگردی تا بدامِ کفر پابند
بگفتا چون شوم راضی برین کار | پسندِ طبعِ حاکم نیست زنہار
چو حر دانست غدّار ست بے شرم | نخواہد شد فرو این آتش گرم
ز قربِ او بجاے خویش برگشت | سوے فردوس از نارِ سقر گشت
بہ قرّہ گفت غازی در تب و تاب | کہ آیا اسپ خود را دادۂ آب
بلے از وے شنید و اسپ را تاخت | چنین احوالِ او قرّہ بیان ساخت
کہ گر دانستمے عزمش سوے شاہ | ہمانا گشتمے من نیز ہمراہ
میانِ رہ مہاجر دید او را | کہ لرزان ست جسمِ او سراپا
بگفت ای حُر بیان کُن این چہ حال ست | کہ در رعشہ تنت چون پیرِ زال ست
غلط کردم کہ دانستم ترا من | بگردانِ ہمہ کوفہ تہمتن ✣
جوابش داد آن غازی چنین نیست | دلم از بیم جان اندوہگین نیست
تردد در میانِ خلد و نار ست | کہ روزِ امتحان در کارزار ست
مرا حبّت پسند آمد ز دو نرخ | خبر دارم ز حالِ حشر و برزخ

بلشکر بانگ بزد چیست تاخیر | بقدرِ لقمہ است این فوجِ شبّیر
بہ حضرتؑ قیس شمت این ندا کرد | ترا طالع گرفتارِ بلا کرد
کنون سودے نہ بخشد این نصیحت | بدل در دست حاکم دستِ بیعت
نمودار شادشہ استغفر اللہ | من و محبوس چہ استغفر اللہ
کہ تحتِ حکمِ ملعونان نگردم | ذلیلِ فرقۂ دونان نگردم
ازانجا روسوے اصحاب خود کرد | مہیّا بہرِ جنگ اسباب خود کرد

در بیان شہادت حُر ابنِ ریاحی

کسے کو از ازل مردِ سعید ست | بظلِّ رحمتِ ربِّ مجید ست
چو گردد لغزشے زو نیز ظاہر | شود توفیقِ توبہ ہم بآخر
رود از دار دنیا از خطا پاک | بہ فضلِ رب طفیلِ شاہِ لولاک
چو حُر دید این ہمہ سامانِ پیکار | ز نارِ کینہ پُر میدانِ پیکار
بسے از کردۂ خود شد پشیمان | بلرزید ش بدن از خوفِ یزدان
چنین ہم میکنند از وے روایت | کہ شد در خواب غازی را بشارت
قریبِ ابنِ سعد آمد جوانمرد | بُرخ رنگِ جوانمردی بدل درد
بگفتا اے ابنِ سعد زشت انجام | مگر روتافتی از دینِ اسلام

به لبهاے مبارک بود هر بار — که شد مقهور این قومِ ستمگار
یهود آسا که تهمت مے نمودند — عزیر الله را ابن ست و فرزند
چو نصرانی که مے گفتند باهم — مسیحا هست ابنِ ربِّ عالم
مجوس آسا که نادانان مطلق — پرستیدند آتش را به ناحق
غریقِ قلزمِ قهرِ الهی — درآمد کشتیِ شان در تباهی
همانا قاتلِ آنِ پیمبر — نخواهد رست از دوزخ به محشر
بامیدِ عطاے خلعت و مال — برآوردند تیغِ کین بدافعال
نخواهد گشت حاصل مطلبِ شان — همیشه آهِ حسرت بر لبِ شان
مخاطب شد به ابنِ سعد حضرتؑ — که بعد از من نخواهی دید راحت
سر و سامان نخواهی یافت هرگز — رسے وجُر جان نخواهی یافت هرگز
مسلّط بر جهان مختار گردد — همه فوجِ شقی فی النّار گردد
چو تیغ آن شیرِ مردِ افگن برآرد — دمارا ز لشکرِ دشمن برآرد
به نیزه نصب مے بینم سرِ تو — بخون و خاک غلطان پیکرِ تو
بکوفه در مذلت جسم عریان — سرت گردد نشانِ سنگِ طفلان
لعین نشنید پند و در غضب شد — سزاوارِ عتاب و قهرِ رب شد

شمارا چون زدین بیگانہ داند | چو اشتر ہائے بیگانہ براند
لوائے حمد باشد در قیامت | بدست مرتضیٰ شاہِ ولایت
شمارا جا بجا در سایۂ او | کہ باشند اتقیا در سایۂ او
من و شبّر کہ سبطین رسولؐ اند | چراغِ حیدرؑ و شمعِ بتولؑ اند
بحقِ ما چہ آن فخرِ زمانؑ گفت ✤ | کہ سردارِ جوانانِ جنان گفت
کلامِ من اگر باور ندارید | ز صدیقان خبر باور ندارید
صحابہ زمن اند اکثر بپرسید | خود از اصحابِ پیغمبرؐ بپرسید
اگر سازند تصدیق کلامم ✤ | شمارا فرض باشد احترامم
امامِ پاک کرد اتمامِ حجت ✤ | ہمان ماند اشتدادِ اہلِ بدعت
ہمہ گفتند باز رکار داریم | کجا بار و در محشر کار داریم
تو ئی سبطِ پیمبرؐ نیک دانیم | مگر باز از سرِ قلت نمانیم
غرض با احمدؐ و حیدرؑ ز داریم | ز تو دستِ عداوت بر ندداریم
مزاجِ شاہِ عادل گشت برہم | ز نا انصافیِ آن قومِ اظلم
کشیدے دست خود بر ریش انور | نظر سوئے خدائے بندہ پرور
ز عمرش بود سال پنجہ و ہفت | کہ باغِ دین تبا راجِ خزان رفت

برائے ختم حجت خاست از جا — بر فرعون شد زانسان کہ موسیٰؑ
بسر عمامہ خیر البشر بست — حسامِ شیر دل بر کمر بست
سوارِ اسپ احمدؐ شد بہ تمکین — درآمد روبروے لشکرِ کین
بمیدان اوّلاً خطبہ ادا کرد — باواز بلند آخر ندا کرد
شمارا مے دہم اے قوم سوگند — بربِّ پاک عالم را خداوند
مرا اے قوم اعدا مے شناسید — شدید از من شناسامی شناسید
ہمہ گفتند شاہا مے شناسیم — ترا عالم پناہا مے شناسیم
بگفتا ہست جدِّ من محمدؐ — بگفتندش بلے اے سبطِ احمدؐ
بگفتا والدِ من ہست حیدرؑ — بگفتندش بلے داریم باور
بگفتا مادرِ من ہست زہراؑ — بگفتندش بلے اے شاہِ والا
بگفتا حمزہؓ از من جعفرؓ از من — بگفتندش بلے این ست روشن
بگفتا بر سمندِ جد سوارم — بسر عمامہ آن شاہ دارم
بگفتندش کلامِ راست گوئی — نبات تو نباشد جز نکوئی
بگفتا پس چرا دیوانہ گشتید — بساطِ فہم و دانش در نوشتید
چہ خواہد شد چو روز محشر آید — لبِ کوثر قسیم کوثر آید

در بیان نصایح فرزند احمد مختار و نشنیدن اعدای بدکردار

کسے را کز شقاوت دل سیاہ ست — خمیر جسمش از خاک گناہ ست
نہ بخشد فائدہ وعظے و پندے — بود تفہیم بر آتش سپندے
ز اصحاب امام ہر دو عالم — ز احباب امام ہر دو عالم
چو زید ابن حسین نیک کردار — بود ابن حضیر فخر ابرار
بسے اندر نصائح لب کشودند — بر اعدا ختم حجت ہا نمودند
کہ بعد عہد و پیمان این ستم چیست — درین غربت بہ مہمان این ستم چیست
شود آلودہ تیغ امت جد — ز خون عترت او حیف باشد
چرا وقت درین آخر چہ نقصان — کہ برگردند مہمانان باوطان
مروت رفت آئین ادب رفت — مگر رسم حمیت از عرب رفت
نہ این مظلوم شاہ مشرقین ست — نہ فرزند نبی آخر حسین ست
ستم بر سید و نازان چہ سازید — چہ سازید اے ستم کیشان چہ سازید
مگر آن ناکسان قابل نار — بر آشفتند از گفتار ابرار
جواب بے سخت تر از سنگ دادند — بقتل سبط احمد دل نہادند
امام رہنما چون دید این حال — کہ گمراہ اند غولان بد افعال

که این بے شرم را اے ربِّ قہّار — بزودی در مذلّت کن گرفتار
همانذم آن لعینِ نامسلمان — برائے رفعِ حاجت شد بمیدان
مسلّط عقربے را کرد باری — گزیدا ورا شد بیتاب ناری
نه عقرب شکلِ جرمِ آن دغل بود — که نیشِ او دمِ تیغِ اجل بود
میانِ عذرہ خود بسکه غلطید — بخود عریان برنگِ مار پیچید
بخواری مبتلا در هر نظر شد — بمرد و در سقر اورا مقر شد
کنارِ خندق آمد شمر بدذات — بحضرتؑ گفت آن کافر که هیهات
پسندیدی بدنیا آتشِ تیز — جدا از آتشِ روزِ بلاخیز
نمود ارشاد حضرتؑ اے زنازاد — لعین پورِ شبانِ زشت بنیاد
بزودی بر تو خواهد گشت روشن — جهنّم را تو ئی شایسته یا من
به حضرتؑ مسلم ابنِ عوسجه گفت — حضورِ شه دُر معنی چنین سفت
که آمد بر سرِ من این ستمگر — که هست از زمرهٔ اعدا شقی تر
اگر گوئی کنم تیرے روانه — که گردد سینه و قلبش نشانه
امامِ رهنما فرمود حاشا — توقف باشد از تعجیل اولےٰ
رهِ آنمامِ محبّت هست در پیش — نخواهم ابتدائے قتل از خویش

که میرد تشنه لب آن خوکِ ناپاک | نیامرزد خدائے ارض و افلاک
یکے گوید که بعدِ شاہِ ابرار | بنجا نه رفت و شد مرد و بیمار
من از بهر عیادت پیش رفتم | چو دیدم حالِ او از خویش رفتم
که می نوشید هر دم از عطش آب | مگر از تشنه کامی بود بیتاب
کشیدے آب چندان آن جفا کیش | که قی می کرد هر دم با دل ریش
خروشیدے چو خر از صدمهٔ دل | به قے مانند خر افتاده در گل
به تن جانش اجل را یاد میکرد | زبان از عطش فریاد میکرد
زبس هر روز حال او بتر شد | روانه جانبِ نارِ سقر شد
محمد ابن اشعث بود کندی | که آمد پیشِ شه از خود پسندی
لب از سوے ادب بکشود ملعون | که از روزِ ولادت بود ملعون
چه باشد حرمتِ تو نزد احمدؐ | که نبود دیگرے را با محمدؐ
امامِ پاک خواند آیه ز قرآن | که شاهد بود بهرِ رفعتِ شان
نمود ارشاد فرزندِ محمدؐ | که بود از آلِ ابراهیم احمدؐ
بود از آلِ احمدؐ عترتِ من | بلند از هر دو عالم رفعتِ من
پس انگه شاهِ مصروف دعا شد | دعاے شاہ تیرِ بے خطا شد

ستمگر را بنا رِ خندق انداخت — که آتش سوخت تن خاکسترش ساخت
عیان قهرِ خداوندِ جهان شد — بدوزخ گنده دوزخ روان شد
تمیم ابنِ حصین ملعونِ دیگر ✣ — بدا زد کُن نظر یا ابنِ حیدر ۴
چه دریا پیشِ چشمت میزند موج — که باشد کهکشان هر موج در اوج
چه آب ست این سپید و صاف و شیرین — که روحِ تشنگان را زوست تسکین
نیابی جرعه تا ساعتِ مرگ — چشی آخر به سختی شربتِ مرگ
شهِ دین گفت این این را بدرهم — مقرر باشند از اهلِ جهنم ✣
خداوندا بحقِ شاهِ مردان ✣ — هلاکش از عطش امروز گردان
همان ساعت زاعجاز امامت — بر و شد تشنگی غالب بشدت
زبانِ نجس بیرون از دهن شد — تو گوئی نار کفرش شعله زن شد
ز اسپ افتاد و شد تغییر احوال — بصد خواری به سُم گشت پامال
بدشتِ نینوا آواره گردید — تنش چون خطِ باطل پاره گردید
به لبها و زبانِ خشک و بی آب — به نارِ هاویه افتاد و بتیاب
دگر مروانِ عین ابنِ عین بود — که عبد اللهِ فرزندِ حصین بود
بدا زد همچنین بی باک آن مرد — بحقِ او شهِ دین بد دعا کرد

بفوجِ میمنہ شد ابنِ حجّاج — مقرّر بھرِ قتل و بھرِ تاراج
بفوجِ میسرہ شمرِ زنازاد — کہ لعنت بر وی و بر حاکمش باد
بہ عبدِ خویش ملعون دادِ رایت — عَلَم بھرِ شقاوت شد علامت
بدارایت بدوشِ آن ستمگار — کشندا ورا بمحشر برہمان دار
مقرّر گشت عُروہ بر سواران — معیّن شیث شد بر نیزہ داران
پسِ ترتیبِ لشکر زاں سعد — پلید و نحس دُرد بائے سعد
بصد بے شرمی و صد بے حیائی — روان شد سوے شاہِ کربلائی
دران دم شاہ ہر معدوم و موجود — دعا میخواند و در ذکرِ خدا بود
بخندق آمدند و رہ ندیدند — بہ مجبوری عنان اعدا کشیدند
یعنے بود ابنِ بوجویرہ + شقی مردود ابنِ بوجویرہ
بھم زد دست و کرد آوازہ بر پیر — کہ اے شبیر و اے اصحابِ شبیر
بشارت باد با آتش شمارا — کہ خود افروختید آن را بدنیا
شہِ دین رو بسوے چرخ فرمود — چشان یارب عذابِ آتشش زود
شود فی الفور راہِ نار در پیش — لعین یابد سزاے گفتۂ خویش
خدا شمشیرِ قہرِ خود عَلَم کرد — کہ ناگہ اسپ آن مردود رم کرد

بآن سو کثرتِ فوجِ بدافعال ❊ بسے جمعیّتِ فوجِ بدافعال

بترتیبِ سپاہ آن شاہِ پردخت ❊ بہ نزدیکِ کواکب ماہ پرداخت

مہ روے زُہیر از میمنہ تافت ❊ حبیب ابنِ مظاہر میسرہ یافت

علم در دست عباسِ دلاور ❊ بسانِ حمزہ در فوجِ پیمبر

فروغِ جعفر از رویش عیان شد ❊ نشانِ مرتضےٰ صاحب نشان شد

نشانِ پاک بر دوشِ دلاور ❊ کہ بر دوشِ پیمبر قدِّ حیدر

بخندق حسبِ حکمِ شاہِ ذیشان ❊ رفیقان ساختند آتش فروزان

کہ بندد آنجا رہِ اشرار باشد ❊ بیک سو جنگ از کفّار باشد

چو گرد خیمہ آتش گشت روشن ❊ کلیم اللہ گفت این ست ایمن

لشکر آراستن ابنِ سعد ستمگر بجنگ و قتل سبطِ پیمبر

و سزاے دو سہ کفّار بدعاے سیّد ابرار

مقابل با سپاہِ شاہِ اعدا ❊ بسانِ لشکرِ فرعون بموسیٰ

چہ بدعت ابنِ سعدِ بے حیا کرد ❊ کہ زاغِ تیرہ پر قصدِ ہما کرد

کسوف آمد بفکرِ ماہِ کامل ❊ شکارِ شیر روباہانِ بزدل

بآن سو ابنِ سعد زشت انجام ❊ مرتب کرد فوجِ کوفہ و شام

نمود ارشاد قدرِ خویش بینید — بایوان ہاے جنّت جاگزینید
رفیقان نوبہارِ خلد دیدند — ہمہ نقش و نگارِ خلد دیدند
مجلّی قصر از یاقوت و گوہر — مصفّا چشمۂ تسنیم و کوثر
زمرّد وار ہر برگِ شجر سبز — چو خضرِ سبز پوشش اشجار سرسبز
لبِ کوثر ہجومِ حور و غلمان — بگردِ دین چو موہاے مژگان
بسوے مومنان ایماے ہر حور — کہ این قصرِ گہر این چشمۂ نور
بگوشِ ہر کسے رضوان صدا داد — کہ باید شکرِ صد نعمت خدا داد
چنان ہر صاحبِ دین شادمان شد — کہ یک دم در جہان ماندن گران شد
ازین روز خستم تیر و تیغِ بُرّان — گوارا بود مردان را بمیدان
بروے نیزہ و شمشیر و خنجر — ہمی رفتند خندان چون گلِ تر
خلاف قولِ فوجِ شاہِ دین ست — مگر از حضرتِ باقرؑ چنین ست
پیادہ صد سواران ہم چہل و پنج — بویرانہ فقط بود این قدر گنج
بمیدان جمع شد فوجِ منافق — ہمہ سی الف حسبِ قولِ صادقؑ
بصحرا از قدومِ خسروِ دین — زمین شد آسمان از روے تمکین
مگر قلّت بلشکر صاف ظاہر — کمی در فوجِ سرورؑ صاف ظاہر

گند سبط پیمبر چون پیمبر ملاقات خدائے بن پرور
چو فارغ شد ز فرض رب غفار سوار دوش پیغمبر شد اسوار
سر ملک و ملک خم شد بہ تسلیم نگون شد عرش و کرسی بھر تکریم
ملک حاضر بیاری در جنابش روان خیل رسولان در رکابش
بہ گردون منتظر ہر چشم کوکب کہ کحل آید بدست از گرد موکب
چو دید از آسمان آن روے پر نور صدائے مھر آمد چشم بد دور
شکوہ و حشمت و اقبال و شوکت مگر از جملہ پیشانیش غربت
اجل در جامہ اقبال آمد شہادت بھر استقبال آمد
رفیقان گرد او آماج مرگ بزیر پائے ہر کس جادۂ مرگ
امام پاک در خیل رفیقان ✣ بسان سورہ یوسف بقرآن
ہمہ مونس ہمہ یار و مددگار بسر بازی بپائے شاہ تیار
بسوے گلشن فردوس بے بیم یکے بر دیگرے مے جست تقدیم
شہ مظلوم رو سوے فلک کرد ثنائے خالق جن و ملک کرد
دو انگشت مبارک کرد بالا ✣ کہ در ہائے ریاض خلد شد وا
سر انگشتش کلید باب جنت کشادہ شد ز و ابواب جنت ✣

پُرآوازہ چو نامِ مرتضےٰؑ شد | عجب محشر بپا در انبیاؑ شد
کہ او خود کشتہ گشت از دستِ ملعون | نبورچشمش آمد نوبت اکنون
غرض آن شاہؑ شد مصروفِ طاعت | فدا شد بر عبادت خود عبادت
چو نیّت دلبرِ شاہِ نجف کرد | گذر خیلِ ملائک صف بصف کرد
رکوعش باعثِ خوشنودیِ حق | قعودِ او پسندِ ربِّ مطلق
رکوعِ او بر کعت پیشِ علّام | ہلالِ عید مشتاقانِ اسلام
قعودِ او چہ بزمِ شرع پیرا ست | کہ شورِ آفرین بر عرش بر خاست
چو شد در سجدہ سلطانِ شہیدان | بگردش رحمتِ ربّ گشت قربان
ازان سجدہ بہ پیشانی علامت | کہ مُہرِ حق بفرمانِ شفاعت
پسِ طاعت چو آن بیکس دعا کرد | خدایش مالکِ روزِ جزا کرد
بکف دادش جنابِ ربِّ عزت | کلیدِ ہفت نار و ہشت جنّت
جزا او چون نائبِ یزدان نباشد | ولائے او چرا ایمان نباشد

در بیان سوار شدن حضرتؑ و آراستہ کردن لشکر قلیل بجنگ اہل شقاوت

روان شو خامہ ہنگامِ سواری ست | ز دنیا رحلتِ مشتاق باری ست
قریب ست انیکہ گردد ترک دنیا | شود زیرِ نگین اقلیم عقبا

ملائک بر فلک گفتند باهم — عجب بزم نمازی شد فراهم
مگر ختم عبادت بر زمین ست — نماز آخر سلطان دین ست
پئے شرکت ضرور افتاد فرقین — نظارہ میکنند خود رب ذوالمنن
چہ جوش لطف رب بے نیاز ست — رضا قربان این طرز نماز ست
پئے نظارہ آمد روح زہرا — علے ہمنام و شیر حق تعالے
تنہا شبر ذیجاہ آمد — کہ خود روح رسول اللہ آمد
موذن حسب حکم ابن حیدر — بلب آورد چون اللہ اکبر
محمد رو سوے رب احد کرد — رجوع دل بہ درگاہ صمد کرد
کہ یارب احدستی تو دانا — توئی قادر توئی حی و توانا
حسینم را چنان ثابت قدم دار — کہ در آفاق گردد حق نمودار
شریعت را کہن کردند اعدا — شود نو از طفیل ابن زہرا
چو بشنید اسم خود سر را نگون کرد — حیا از امت خوار و زبون کرد
ندا آمد ترا جاے حیا نیست — بجرم بنت آقا مبتلا نیست
خلاف تو کہ این کفار کردند — سراے آخرت مسمار کردند
من و تو ہر دو در حال عجیبیم — از ایشان طالب خون غریبیم

زبس کردند مرغان نالہ زار — بھر جا فتنہ شد از خواب بیدار
عجب شوریست تہ چرخِ برین خاست — ز سبزہ مو برا ندامِ زمین خاست
پریشان وحشیان صحرا بصحرا — بچشمِ ماہیان صد جوشِ دریا
قمر مثلِ کتان در سینہ چاکے — رخِ خورشید زرد از سہمناکے
دریدہ جیبِ گل ہا در گلستان — بہ گلبن غنچہ ہا سر در گریبان
بحیرت قدسیان بر اوجِ افلاک — تلاطم در محیطِ خطۂ خاک
بسامانِ اعانت انبیا چست — بامیدِ شہادت اولیا چست
سحر برخاست سلطانِ فلک جاہ — ظفر خواند آیۂ نصرٌ مِّنَ اللہ ✤
رفیقان و عزیزان و قریبان — بہ پیرامونِ گل چون عندلیبان
چو شد وقتِ نمازِ صبح داخل — مصلا گشت جائے شاہِ عادل
کجا بود آب در عینِ تلاطم — پسندِ طبعِ عالی شد تیمم
بہ پشتِ شاہ صف بستند حضار — در آنجا بود ہر کس خاصِ دادار
با نوعِ کواکب ماہِ انور ✤ — بصحنِ باغ گلہا و صنوبر
نشانِ سجدہ زیبا بر جبین ہا — بہ ہفت اقلیم نامے زان نگین ہا
ز گردون آشتری چون دید آن فر — مؤذن وار گفت اللہ اکبر

تضرع بود و زاری بود هر دم | بدرگاہِ خداوندِ دو عالم
رضاے حق چو شہؑ را بود مقصود | خدا هم مالکِ کونین فرمود
عطاے ربِّ عالم بے حساب ست | بطاعت ابنِ حیدرؑ انتخاب ست

در بیان صبح شہادت و ادای نماز حضرتؑ

گریبان چاک زد چون صبح عاشور | بدل کرد آسمان از مشک کافور
سپیدی بر فلک شد آشکارہ | بخواب آلود چشمِ ہر ستارہ
بلے در چشم چون آمد سپیدی | دگر از روشنی شد ناامیدی
نقاطِ انجم از فردِ فلک پاک | ز آبِ اشک شستند اہلِ افلاک
بحیرت عیسیِ گردون نشین شد | یقینِ حضرتِ روح الامین شد
کہ مصحف ساده شد آمد قیامت | دگر گون دہر را گر دید صورت
پریشان شد ز صرصر خرمنِ ہوش | چرا غانِ کواکب گشت خاموش
سیاہی را سپیدی کرد تقدیر | بہ پیری ہمچو موہاے تنِ پیر
ز نورِ صبح انجم گشت پنہان | دہانِ پیرِ گردون ریخت دندان
شفقؔ را جلوۂ دورِ آسمان داد | ز خونریزی دران صحرا نشان داد
عمودِ صبح در لعلے نمایان | بزنگِ نخلِ تابوتِ شہیدان

شفقؔ مخلص مرزا شاہ نواز داد

ترا سوگند رب اے خواہرِ من | کہ چون از تن جدا گردد سرِ من
مدر ملبوس روے خویش مخراش | براہِ امتحان ثابت قدم باش
توئی دختِ علیؑ و دختِ زہراؑ | چو زہراؑ صبر فرما صبر فرما
بسے از پند و وعظ آن خسرو دین | بخواہر گفت و او را داد تسکین

دربیان حفر خندق گرد خیام بحکم امام علیہ السلام

شہے کان دو جہان را پیشوا بود | بانواعِ مصائب مبتلا بود
پس تفہیم زینبؑ شاہِ دیشان | بہ اصحاب و اقارب داد فرمان
کہ آن خاصانِ سلطانِ معظم | طنابِ خیمہ ہا بستند باہم
میانِ خیمہ ہا شد راہ مسدود | نیاید تا کسے از فوجِ مردود
بدورِ خیمہ ہا کندند خندق | زچوب و ہیمہ آگندند خندق
کہ جنگ از یک طرف باشد بصحرا | زہر جانب نیاید فوجِ اعدا
کہ از اعدائے دین جائے خطر بود | جہانے دشمنِ خیر البشر بود
امامِ پاک با اہلِ عبادت | بسر فرمود آن شب را بطاعت
نماز و سجدہ و تسبیح و تہلیل | برین طاعت ثنا خوان بود جبریلؑ
ہوائے زہد و طاعت جوہرِ ذات | جبین در سجدہ و شوقِ مناجات

مرا نگذاشتند اعدا براحت — ندیدم چارہ افتادم بغربت
چو بودے چارہ از اہلِ عنادم — چرا دل بر ہلاکت مے نہادم
ازین گفتار زینبؑ زار تر شد — دوبالا شعلۂ داغِ جگر شد
ردا افگند و روے خود خراشید — گریبان چاک زد بیہوش گردید
امامِ تشنہ لب برخاست ازجا — بصد رنج و تعب برخاست ازجا
نہاد از لطف آن شاہِ ملک خو — سرِ خواہر بہ دستِ خود بزانو
بہوش آمد چو آبِ اشک پاشید — نمود ارشاد باخواہر بتاکید
کہ دنیا را نباشد اعتبارے — گلے نبود کہ با او نیست خارے
چہ صاحب شوکتان در خاک خفتند — بجلبابِ عدم عارض نہفتند
محمدؐ باعثِ ایجادِ افلاک — زہستی جانبِ فردوس شد پاک
علےؑ مسند نشین و شاہِ عالم — بساطِ ہستی او گشت برہم
بنابِ فاطمہؑ از دارِ محنت — چہ محنت ہا کشید و شد بجنت
حسنؑ از دستِ ظلمِ قومِ بیباک — نہان فرمود رخ در پردۂ خاک
کہ آمد در جہان کو را فنا نیست — کسے را غیر ذاتِ حق بقا نیست
عبث از مرگ فکرِ چارہ جوئی ست — بہ تسلیم و رضا ماندن نکوئی ست

ولیکن ضبط کردم نالۂ زار ❊ بپاسِ اضطرابِ آلِ اطہارؑ
چو زینبؑ عمۂ من گشت آگاہ بپا محشر نمود از نالہ و آہ ❊
برہنہ پا و سر گریان و نالان دوید و شد بر شاہ شہیدان
کہ کاش امروز زینبؑ مردہ بودے بخاک اور افلاک پنہان نمودے
بچنین احوالِ زارِ تو ندیدے بغم جانِ فگارِ تو ندیدے
امیر المومنینؑ شد از زمانہ کشید ایذا و زہرا شد روانہ
حسنؑ نوشید زہر و گشت فانی تو اکنون یادگارِ رفتگانی ❊
پناہ و پشت ما بیچارہ چند بغربت از وطن آوارہ چند
کنی از خویش نا امید مارا من از دست دستِ ماخدارا ❊
درین وادی درین صحرائے غربت بفرما وارثِ مالکیت حضرتؑ
امامِ پاک چون دید اضطرابش پریشان گیسو و چشم پرآبش
سرشک از دیدہا بارید و فرمود ببوے او ز حسرت دید و فرمود
کہ اے خواہر بجانِ من برابر ❊ توئی دلبندِ زہراؑ دختِ حیدرؑ
نباشد لائقِ تو بیقرارے چو زہراؑ کن شکیب و بردبارے
من از دست صبر و شکر دریم طریقِ خاندانِ تست تسلیم

خطابِ او بدنیا بود هر بار — که اے دنیائے نا انصاف غدّار
گهے دورِ جفا هرگز نکردی — جفا کردی وفا هرگز نکردی
کسے کو طالبِ تو گشت شد خوار — بصد خواری بصد ذلّت گرفتار
نمودی باغ سبز و خلق شد شاد — مگر چون سبزهٔ بیگانه برباد
جفا بر اولیائے حق نمودی — ستم بر انبیائے حق نمودی
دمِ تیغ و گلوئے پاکِ یحییٰؑ — خلیل اللہؑ و آتش وا دریغا
ز بیدادِ تو گریان چشمِ یعقوبؑ — ز دستت مبتلائے دردِ ایوبؑ
نمودِ تو بسے ناپائدار است ✤ — فروغِ تو بسے بے اعتبار است ✤
باین راهے که ما را هست در پیش — رود هر زن آخر با دلِ ریش
کسے جائے سکون اینجا نیابد — یکے اوّل دگر آخر شتابد
مریضِ کربلا گوید نبارے — بصد اندوه و درد و بیقرارے
بآنحالت که بودم سخت بیمار ✤ — شنیدم من کلامِ شاهِ ابرار
یقین کردم بدل کان شاهِ والا — کمر بر مرگ بست از ظلمِ اعدا
بلا نازل شد از دورِ زمانه ✤ — روان شد خنجرِ جورِ زمانه ✤
پرید از چهره رنگ و چشم تر شد — ز اشکِ دیده دامان پر گهر شد

بفکرِ آنکہ یارب دین باید ❊ چہ آید پیش فرداشب چہ زاید
درین غربت بہ مہمانان چہ آید بسر از گردشِ دوران چہ آید
سحرگاہان شود محشر ہویدا ❊ خداوندا نگردد صبح پیدا
پذیرد طول چندان شب بغربت نگردد صبح تا روزِ قیامت
بود روشن چراغِ بزمِ حیدرؑ سلامت ماہِ زہراؑ و پیمبرؐ

در بیان بیقراری جناب زینبؑ و فہمایش حضرتؑ بہ خواہر

بسبطِ احمدِ مختار وقت ست بابنِ حیدرِ کرّار وقت ست
عجب نبود ز ظلمِ فوجِ دشمن شبِ تاریک گردد روزِ روشن
زسجّادؑ است این پُر غم روایت سلامِ حق بروحِ پاکِ حضرتؑ
چنان بیمار بودم من دران شب کہ جانِ ناتوانم بود بر لب ❊
نہ ہوش از پا مرا بود و نہ از سر بہ ضعف و ناتوانی نقشِ بستر
ببالین بود زینبؑ عمّۂ من پرستارِ من و مصروفِ شیون
بیک خیمہ جدا فرزندِ حیدرؑ بخدمت بود مولائے ابوذرؓ
سلاحِ جنگ حضرتؑ رست میکرد شہادت از خدا درخواست میکرد
زونیایاس دل سوی خدا داشت کہ قصدِ سیرِ گلزارِ بقا داشت

نظامی

مہِ تابان بر اوجِ چرخِ دوّار — لبانِ گوئے غلطان در شبِ تار
ہوا بر رسمِ زنِ تسکینِ گل شد — بہر جا شمعِ روشن گشت گل شد
نہ شبنم بر زمینِ بوستان ریخت — سرشکِ غم ز چشمِ آسمان ریخت
نہ آن جوشِ بخاراتِ زمین بود — بھر جا دودِ آہِ آتشین بود
وحوش از دانہ و از آب ناکام — بغیرِ دام طائر قید در دام
بہر جا طائرے در آشیان بود — کبابِ شعلۂ سوزِ نہان بود
بشکلِ دیدۂ نمناک انہار — کفِ افسوس ہر برگے با شجار
گشادند رخبان ہر حور گیسو — ملائک از تفکر سر بزانو
دلِ عالم ز راحت گشت بیزار — شدند اصحاب کہف از خواب بیدار
ز چشمِ پاکِ زہراؑ اشک جاری — پیمبرؐ در کمانِ بیقراری
علےؑ از دردِ دل چون برق بیتاب — حسنؑ بے صبر چون از شعلہ سیماب
متوشش مضطرب غمناک عیسیٰؑ — گہے بر چرخ و گہ بر خاک عیسیٰؑ
شریکِ دردِ ابنِ شاہِ لولاکؐ — گریبانِ حضرتِ ادریسؑ را چاک
بدولتخانۂ سلطانِ عالمؑ — ہمہ پردہ نشینانِ معظمؑ
گہے گریان گہے نالان زاندوہ — گریبان چاک تا دامان زاندوہ

چنین ثابت شد از بعضے روایات — دران لیلِ سیہ مانند ظلمات
شریکِ شہؑ شدند از فوجِ اعدا — بپاسِ دینِ حق سنّی کس دوبالا
بساطِ کفر غازی در نوشتند — ز دوزخ داخلِ فردوس گشتند

در بیانِ شبِ عاشور و بیقراری اہلبیت علیہم السلام

شبے از دود آہِ غمِ یتیمان — شبے از گرد اندوہِ غریبان
شبے بر فرقِ نیلی فام چادر — گریبان چاک ہمچون صبحِ محشر
شبے با صد بلا از رہ رسیدہ — ز دودِ چاہِ بابل آفریدہ
شبے از تیرگی غالیہ رنگ — شبے شالِ عزائے شاہؑ بر دوش
شبے سرمایۂ رنج و مصیبت — شبے پیرایۂ صد درد و محنت
شبے آبستنِ صد درد و اندوہ — جہان لبریز غم از کوہ تا کوہ
کہ صبحش بود صبحِ روزِ محشر — پیامِ قتلِ فرزندِ پیمبرؐ
سزد از بہرِ ثبتِ وحشتِ او — دوات از چشم و کلک از شاخِ آہو
ز ہیبت ناکیِ او لرزہ بر جان — کواکب دیدۂ غولِ بیابان ✣
زمانہ در تزلزل بحر در جوش — بماتم چون زحل انجم سیہ پوش
ز بیتابی بیابان در بیابان ✣ — ہوا آشفتہ و صرصر پریشان ✣

نمودا و عرض رحم حق تعالی ست — پے ہر در دنر دا و مداوا ست
مرا کافی خدائے بے نیاز ست — بفکر کار ما آن کارساز ست
چرا باشد مرا فکر رہائی — کند مشکلک شا مشکلکشائی
اگر از تو جدا گردم دمے چند — مرا در زندگان یارب بدرّند
چہ غم دارم منم پیش نگاہت — گرفتاری ست آزادی براہت
پس اورا از رہ لطف و عنایت — عنایت پنج جامہ کرد حضرتؑ
کہ بود از روے تخمین غیر نقصان — بقدر الف درہم قیمت شان
روانہ تا کند بہر رہائے — نہ گردد در رہائی دیر پائے
خوشا آقا کہ دارد در چنین حال — خیال بندۂ آشفتہ احوال ✤
مقام غور این ست اے محبان — کہ حضرتؑ مشکلک شش فرمود آسان
بقید ظلم عابدؑ مبتلا بود — بزندان یوسف آل عبا بود
نبود آندم غریب کربلائے — کہ میفرمود تدبیر رہائے

آمدن چند کس ازان لشکر باین لشکر بتوفیق خدای تعالے

نباشد حال در دنیا برابر — کہ نیکان در بدان ہستند اکثر
بہر کس میکند تقدیر یاری — ز قید کفر یا بد رستگاری

شود از بے سلاحی دست اگر تنگ — کنم با دشمنانت جنگ از سنگ
براہت کشتہ گشتن زندگانی ست — نہ این مرگ ست عیشِ جاودانی ست
چہ خوش اندوہ کان باشد دمِ چند — خدا خوشنود و پیغمبرؐ رضامند
زہیر با وفا چنین گفت — ثنا ہائے امامِ ما وطین گفت
کہ قربانِ توام با صد دل و جان — فدائے تو شوم این ست ایمان
خطر از کشتہ گشتن نیست مطلق — شہادت نعمتِ عظمیٰ ست الحق

خبر رسیدن بہ محمد بشیر خضرمی رفیق خضرؑ دربارہ مقیدی فرزند او و عنایت خضرؑ بر و

خدا ثابت قدم دارد بایمان — چو ایمان ست سربازی ست آسان
وفادارے کہ دارد از وفا کار — ندارد غم اگر گردد گرفتار
فتد گر بر سرِ شان کوہِ محنت — زجائے خود نجنبند اہلِ ہمت
محمد نام از اصحابِ ذی جود — کہ فرزندِ سعیدِ خضرمے بود
دران شب شد خبر او را ز اخبار — کہ فرزندِ تو شد جائے گرفتار
بزندان یوسفِ تو گشت پابند — مہ اوجِ شرف در ہالہ تا چند
باو فرمود شہ رائے خردمند — پے تدبیرِ آزادیِ فرزند
ترا فکرِ رہائی گشت در پیش — رہاندم گر ونت از بیعتِ خویش

ف محمد بن بشیر خضرمی از اصحاب حسینؑ

اگر ہا دامنت وابستہ باشیم ز بندِ ہر دو عالم رستہ باشیم
بفرزندانِ مسلم گفت سرورؑ شمارا داغِ مسلم نیست کمتر
بپائے شاہ افتادند و گفتند بجائے خویش استادند و گفتند
غلامان زندہ و مقتول آقا بسے زین زیستن مرگ ست اولےٰ
تو ہستی خضرِ راہِ ما غریبان تو ئی امید گاہِ ما غریبان
روی خود دہنان ما را گذاری بما در نیم رہ تجویز خواری
نگاہِ رحمتے بر بیکسان کن بسوئے خلقِ پیش از خود روان کن
تو در فردوس و ما در قومِ دشمن یتیمانیم شاہا رحم بر من
چنین در دشت یاس آوارہ مپذیر بہ نزدیکِ خدا ہمراہ خود گیر
شد از گفتارشان گریان شہِ دین برآمد اشک خون از چشمِ حق بین
بحضرتؑ مسلم ابنِ عوسجہ گفت دُرِ شہوار ایمان را چنین سفت
اگر ہفتاد بار اے شاہِ ذیشان شوم کشتہ بتیغِ ظلم و عدوان
فتد کوہِ مصیبت بر سرِ من ❊ شود بر باد این خاکسترِ من
جدائی از تو جستن کفر دانم کسے را جز تو در عالم نخواہم
بود در دست من تا تیغ یا شاہ نسازم دست از پیکار کوتاہ

که من گشتم گرفتارِ مصیبت ز سبطِ مصطفےٰؐ برگشت امّت
نمودند اشقیا قرآن فراموش احادیثِ نبیؐ ایمان فراموش
زمانه کرد با من بیوفائے نماند از دام امید رہائے
مگر کفّار با من کار دارند ✣ درین پیکار با من کار دارند ✣
کمر بستند از طغیانِ مستی ✣ بھدمِ کعبہ و دربت پرستی ✣
مرا منظور تکلیفِ شما نیست ز رنجِ دیگرے نفعے مرا نیست
ز بیعت جمله را آزاد کردم درین غربت خدارا یاد کردم
عبث ہمراہ من از غم نکاہد رود ہر کس بھر جائے که خواہد
ز ارشادِ امامِ عرش طارم ہمه در گریه افتادند مردم
خصوصاً قاسمؑ و عباسؑ و اکبرؑ عزیزان و قریبان و برادر
بزاری دست بسته عرض کردند ضرورت بود ادائے فرض کردند
که یا سبطِ نبیؐ محبوبِ داور چنین با ما مفرما با رِ دیگر ✣
نه بھر مال و دولت بندگانیم بامیدِ شہادت بندگانیم
غلامانیم تا سر بر تنِ ماست بدرگاہت خمیده گردنِ ماست
خدایا ما و ما فرمان برِ تو سرِ ما باد قربانِ سرِ تو

از انہا مہلتِ یک شب طلب کن | ز اعدا فرصتِ یک شب طلب کن
اگر مہلت دہد این قومِ ناری | گذارم شب بحمد و شکر باری
بہ استغفار و طاعت شب گذارم | بہ تسبیح و تلاوت شب گذارم
بسر سازم بزاری و تضرع | سحر سازم بزاری و تضرع
بہ شوقِ سجدہ و ذوقِ نمازم | وداعِ طاعتِ غفار سازم
روان عباسؑ غازی شد بمیدان | با عدا گفت ابنِ شاہِ مردان
کہ نورِ دینِ ختمِ رسالتؐ | پیِ یک شب بود خواہانِ مہلت
شود آویزشِ مردان دمِ صبح | ہمین گو و ہمین میدان دمِ صبح
چو ابنِ سعد ناری کرد انکار | خروشش آمد برون گفتند اشرار
چو مہلت کافرے خواہد مجاز ست | چرا ممنوعِ سلطانِ حجاز ست
ز رائے فوج شد مجبور کافر | معینِ مہلتِ یک شب شد آخر
ندا کرد ابن سعدِ دشمنِ ایمان | کہ دادم مہلتِ یک شب چہ نقصان
بجائے خود در آمد ہر دو لشکر | امامِ رہنما سبطِ پیمبرؐ
دران شب جمع کرد اصحاب خود را | عزیزان و ہمہ احباب خود را ✤
خدا را حمد و احمدؐ را ثنا گفت | پسِ حمد و ثنا با اقربا گفت

نمود ارشاد حضرتؑ این چه حال ست — شریکِ حالِ ربِّ ذوالجلال ست
بواویلا چرا گویا زبان ست — عذاب و ویل بحرِ دشمنان ست
بگن صبر و ز جوشِ آه و افغان — مگردان شاد اعدا را مگردان
در آمد حضرتِ عباسؑ غازی — بخدمت گفت یا شاهِ حجازی
سپاهِ اشقیا نزدیک آمد — قریب آمد بما نزدیک آمد
ندارند اهلِ جرأت بیش ازین تاب — سِنانهائے خلد در جسمِ احباب
چه فرمان یا امامِ مشرقین ست — سزائے شوخ چشمان فرضِ عین ست
نمود ارشاد خاصِ درگهِ رب — برو کن زود استفسارِ مطلب
سوار رفت عباسِ علمدار — سبب پرسید چون گفتند اشرار
که آمد از امیرِ شام فرمان — کند بیعت با و شاهِ شهیدان
والاّ جنگ را آماده باشد — سرش در خاک و خون افتاده باشد
بآنها گفت غازی میروم من — برائے عرض پیشِ خاصِ ذوالمن
توقف این قدر ائے فوجِ گمراه — که آیم باز من از خدمتِ شاهؑ
حضورِ شاهِ دیں آمد خبر کرد — ز شورش هائے آن انبوهِ نامرد
نمود ارشاد حضرتؑ گر توانی — به تعلیم و به تفهیمے که دانی

بشمرِ دون برآشفتند و گفتند — برآن ملعون برآشفتند و گفتند
دهی مارا امانے اے جفاکیش — ستم بر نائبِ پیغمبرِ خویش
نه با این شاهِ صفدر میکنی جنگ — به اللہ و پیمبر میکنی جنگ
تو و بر پیشوایانِ تو نفرین — چه دین ست این بایمانِ تو نفرین
به جاه و ساز و سامانِ تو لعنت — به نعمت های الوانِ تو لعنت
سخن زینسان چو با یکدیگر آمد — خروشش از لشکرِ اعدا بر آمد
بزینب چون ازین شورش خبر شد — ز دل آهے کشید و نوحه گر شد
حضورِ شاه آمد دید در خواب — صدا زد یا اخی دریاب دریاب
صدا های ستمگارانِ ناکس — نمے آید مگر در گوشِ اقدس
ز زانو سر شهِ دین کرد بالا — نمود ارشاد صبرے بنتِ زهرا
چه دید از دست غداران مردود — مگر زهرا و تسلیم پیمود ✤
بخوابم جدِ من پیغمبر آمد — حسن آمد جنابِ حیدر آمد
بچشمِ خونچکان گفتند با من — که زود آ پیشِ ما زین دهرِ پرفن
ز خارستانِ آفت پا برون آر — قدم در روضهٔ جاوید بگذار
شنید این خواب زینب کرد فریاد — که وا ویلا ز دستِ اشقیا داد

چو نامہ خواند ابنِ سعدِ ملعون — شد آماجِ شقاوت گشت افزون
سیہ روتر شد از ہر حرفِ تحریر — بپائے زشت شد ہر سطر زنجیر
بسر داغِ جنون چون نقطہ بر فوق — بگردون از دوائر طوق بر طوق
بسانِ نامۂ پیچیدہ پیچید — سیہ روتر مگر از لیفہ گردید
بسوئے شمر دید و کرد گفتار — مرا ظالم تو کردی داخلِ نار
کمر بستم بخونِ ابنِ حیدرؑ — شدم محروم از رحمت بہ محشر
بعصیان مرتکب ناچار گشتم — بدنیا و بعقبے خوار گشتم
بگفت این و سپر و آن مستِ بادہ — بشمرِ زشت افواجِ پیادہ
بلشکر گفت تیغ و تیر بارند — بہ فوجِ سبطِ احمدؐ حملہ آرند
ز صف آمد برون شمرِ زنازاد — قریبِ لشکرِ حضرتؑ ندا داد
کجائید اے جگر بندانِ خواہر — شما را از گروہِ ما ست مادر
شما را من امان دادم درآئید — ازان لشکر سوئے این لشکر آئید
بآن سو تشنگی و اشکباری ست — باین سو خواب و نوشین آب جاریست
بآنجانب ہمہ از فاقہ لاغر — باین جانب ہمہ نعمت میسر
جنابِ جعفر و عباسؑ و عثمان — جگر بندانِ شیرِ ربِ سبحان

بگوشم میرسد از غیب آواز — بریزد اشکے و شود در چشم ممتاز
اگر خواهی نجات از هولِ محشر — بمان در ماتمِ سبطِ پیمبرؐ
بمحفل این حکایت کن سماعت — که وجهِ گریه گردد حالِ حضرتؑ
باخبارِ صحیحه اهلِ اخبار — رقم کردند حالِ شاهِ ابرارؑ
که تا پنجمِ محرم بود از محرم — که شد بر شاهِ عالم شدتِ غم
خطِ ابنِ زیاد آمد ز کوفه — پیامِ صد فساد آمد ز کوفه
بابنِ سعد ملعون کرد تحریر — تأمل تا کجا در قتلِ شبیرؑ
من مهلت که او در قابوی تست — بزیرِ تیغ و زورِ بازوی تست
بعجلت خونِ او را بر زمین ریز — بمظلومان شود تیغ ستم تیز
چنان کن تا شود چون روز میدان — جدا از تن سرِ شاهِ شهیدان
سواران پاسِ حق هرگز نسازند — سمندان بر تنِ مجروح تازند
کشی در جنگ اگر شیران نامی — ترا سازم به نزدِ خود گرامی
دهم از مالِ دنیا بیش از بیش — بیابی فرد سعی و کوششِ خویش
بملکِ ری ترا حاکم نمایم — بامثالِ تو قدرِ تو فزایم
اگر باشد ترا نوعے تأمل — بلشکر شمر باشد حاکمِ کل

چو فرمان یافتند از شاہ شیران — گذر کردند بر ساحل دلیران
موکل بود آنجا ابن حجاج — مع لشکر کنار نہر مواج
صدائے پا شنید و گفت بر گو — درین تاریکی شب کیستی تو
ندا کرد ابن نافع ابن عمت — برائے آب نوشی کردہ نیت
بگفتا نوش کن بادت گوارا — مگر منع ست آل مصطفےٰ را
مجاہد بانگ بر زد وائے بر تو — چہ داری اے لعین مد نظر تو
اجازت بہر من اے زشت کردار — دہان خشک و اہلبیت اطہار
بگفتا نیست از حاکم اجازت — ندارم چارہ غیر از اطاعت
بیاران ابن نافع زد صدا تیز — کہ ہان مشکیزہا سازید لبریز
بفوج یاور خود آن ستمگار — بر دنعرہ کہ مگذارید زنہار
بساحل آتش پیکار شد گرم — قضا را از دو سو بازار شد گرم
مگر از آب دریا مشکہا پر ✤ — نمود ند از جوانمردی بہاور
بسوئے خیمہ ہا گشتند راہی — نشد رنجے بتائید الٰہی
باین تقریب عباس ولاور — بہ بقاشہرہ شد در ہفت کشور

در بیان حملہ اعداد حضرت یافتن یکشب و تقریر جنگ ذر دیگر و گفتگوی حضرت و جواب و قیقان

رفیقان امام و آل و اصحاب — عطش شد رفع فرمودند نوش آب
وضو و غسل ازان احباب کردند — سبو ها مشک ها پر آب کردند
دو روز آن تشنگان سیراب گشتند — مگر روز سوم بیتاب گشتند ✤
چنان گم گشت آن چشمه ازان پس — نیامد زو نشان در دیده کس
نوشت ابن زیاد و کرد تاکید — بابن سعد مکتوبی به تهدید
شنیدم میکند ابن علی چاه — برآرد آب نوشد حسب دلخواه
دهی مهلت باو سازی تساهل — ترا معتوب سازد این تامل
چو خوانی نامه ام در عرصه جنگ — چنان کن کار بر سبط نبی تنگ
که تشنه جانب کوثر شتابد — بدنیا قطره آبی نیابد ✤
خدا لعنت کند آن بی حیا را — که کشت از تشنگی آل عبا را
روایت شد که در صحرا چو اصحاب — ز فرط تشنگی گشتند بیتاب
شکایت از عطش کردند طفلان — به حلق خشک غش کردند طفلان
به عباس دلاور گفت مولا — که فکر آب لازم گشت بر ما
ره دریای جاری زود تر گیر — پیاده بست و سی اسوار بر گیر
شود از بهر طفلان صورتی نیست — اگر پر آب آید مشکها بیست

به مهرِ فاطمه دادارِ اکرم — دهد آبِ بحورِ جمله عالم
کنند آن ناریان سفاک قصاب — جگر بندان او را منع از آب
روایت شد که ابنِ سعدِ بیدین — عدوے خاندانِ آلِ یٰسینؑ
چه ظاهر آتشِ کفرِ نهان ساخت — که قُرقِ آب هم بر تشنگان ساخت
بدریا کرد پانصد کس مقرر — بدیلِ ابنِ حجّاجِ ستمگر
که هر چند از عطش گردند بیتاب — نیابند اهلِ حق در تشنگی آب
نه بر اشتر نه بر استر شود قُرق — بر ابنِ ساقیِ کوثرؐ شود قرق
شوند آسود چون حیوان شتابند — مگر یک قطره مهمانان نیابند
لبِ دریا رسد بے جرم و تقصیر — بحلقِ تشنه شان آبِ شمشیر
عطش چون شد بفوجِ شاهِ عالی — لبِ خشکِ آب را گردید طالب
کلندے بر گرفت آن شهِ خوش انجام — به پشتِ خیمه ها برداشت نه گام
بسوے قبله آن را بر زمین زد — برحمت تکیه سلطانِ مبین زد
خدایش از عنایت کرد ممتاز — عیان شد چشمهٔ شیرین باعجاز
چه چشمه چشمهٔ ظلماتِ ثانی — که آبش بود آبِ زندگانی
چه چشمه چشمهٔ خورشید انور — که آبش بود مثلِ آبِ کوثر

به گرمی برق و در شور و شغب میغ — مسلح از خدنگ و نیزه و تیغ
بابنِ سعد جاسوسے خبر کرد — که تدبیرِ نبرد آن بدگهر کرد
معیّن کرد ظالم چار صد کس — گرفتار مظالم چار صد کس
که سرکرده دران فوجِ لعین بود — سیه رو ازرق شامیِ مردود
بشب آن قوم مے آمد که ناگاه — گرفتند از سنیه نخیتی سرِ راه
میانِ راه با آن قوم شد جنگ — بتاریکیِ شب تا یوم شد عنگ
ز بس شد از دو جانب ریزشِ خون — شفق گون شد زمین مانند گردون
نیاورد تاب آنها ز قلّت — که در فوجِ مخالف بود کثرت
گریخت از خارِ صحرا دامنِ شان — پریشان شد ز صرصر خرمنِ شان
حبیب آمد به حضرتؑ ماجرا گفت — همه حالِ هجومِ اشقیا گفت
شنید احوال و گفت آن شاہِ دیجاہ — همه حول و همه قوت من اللہ
کند هر کس که خواهد بر خلافی — خدائے ما برائے ما ست کافی

در بیان فرق شدن آب بر فرزندان ساقیؑ کوثر و شورش اعدائے خود سر و جان بازی یاران آن سرورؑ

بچشمِ غور بینید اہلِ انصاف — زاعدا جور بینید اہلِ انصاف

بشر را ہست لازم حسنِ تدبیر — کہ تدبیر ست شرط آمدہ تقدیر
زہر امید دل بر کندن باید — رضائے حق رضائے بندہ باید
زند البتہ از خود دست و پائے — رساند رہنما آخر بجائے
کند بہر خدا ہر کس کہ محنت — دہد او را خدا البتہ اجرت
شہیدان سر براہ دین کہ دادند — ہمیشہ در ریاض خلد شادند
حبیب ابن مظاہر خاص باری — چو دید آن از دحام فوج ناری
بآن سو آمد لشکر بہ لشکر ✤ — باین سو چند شیران دلاور
بحضرت عرض کرد آن شیر معبود — چو یابم اذن سازم فکر مقصود
ز اولاد اسد اینجا گروہی ست — کہ مستحکم بایمان ہمچو کوہی ست
قوی بازو دلاور مرد میدان — شکار پنجہ صد شیر نیستان
کنم دعوت بیارم سوئے حضرت — کہ این قلت بدل گردد بکثرت
مدد میخواست کے فرزند حیدر — بپاس خاطرش فرمود بہتر
چو رخصت یافت در ہنگام شب رفت — سوئے آن قوم از بہر طلب رفت
بہ پند و وعظ و تفہیم و نصیحت ✤ — نمود آن قوم را مائل بحضرت
نمود کس صاحب جرأت از ایشان — روان گشتند سوئے شاہ ذیشان

نگردم دست بردار از اعانت | که از جدِّ تو میخواهم شفاعت
کنند آنها که ضائع آلِ او را | گذارند از وغا و نبالِ او را
پسِ مردن گرفتار عذاب اند | دمِ محشر سزاوارِ عقاب اند
جدائی از تو اے مولائے رہبر | فراق ست از خدا و از پیمبر
عجب روزیست این روزِ شہادت | که کوثر موج زن واباب جنّت
کسے کو فدیۂ سر در نباشد | ازو بدبخت تر دیگر نباشد
بدینسان دیگران هم پیشِ حضرت | سخن گفتند از حسنِ عقیدت
امامِ پاک ایشان را دعا کرد | نگاہِ یاس سوے اقربا کرد
بدرگاہِ الٰہے دست برداشت | بهنگامِ تباهی دست برداشت
که یارب این ستمگاران بیباک | که یارب این جفاکاران سفاک
تلف کردند حقِ آلِ اطهار | کشیدند از عداوت تیغ کفّار
مسلّط کن برایشان حق رسی را | کز ایشان زنده نگذارد کسے را
تعدّی ے نمایند اهلِ بدعت | تو یاری دہ تو یاور شو بغربت
شدند اهلِ شقاوت طالبِ زر | خدا جویان کم اند الله اکبر

آمدن اولاد سند با عانت حضرت بغرض جنگ کردن با کفار و تا بشہادت رسیدن آنها

ز اصحابِ منافق در بلا بود ز دنیا تا بعقبے میل فرمود

علےؑ شاہِ معظم والدِ تو امامِ ہر دو عالم والدِ تو

ز دستِ ناکسانِ زشت و باطل ز دستِ قاسطانِ کفر دل

کشیداند وہ واصل شد بجنت ز دنیا رفت و آخر شد بجنت

تو گشتی مبتلائے رنج امروز بدست این گروہِ نکبت اندوز

کند ہر کس کہ خلعِ بیعتِ تو کشد سر از خطِ تبعیتِ تو

ضرر با خویشتن نادان رساند بروزِ حشر رستن کے تواند

من و دامانِ تو یا سبطِ احمدؐ بجان قربانِ تو یا سبطِ احمدؐ

عدوے دشمنِ تو دوست با دوست پُر از مہر و ولاے تو رگ و پوست

بجا آرم بنائی انچہ فرمان کنم تعمیلِ حکمِ تو بصد جان

مرا از خدمتِ تو ہست امید ہلالم بدر خواہم شد ز خورشید

چو شد ختمِ کلامش پیشِ مولاؑ بریر با وفا برخاست از جا

کہ سازم شکر احسانِ خدا را کہ مثلِ تو امامے داد ما را

نگون بر پاے تو گردن ہمیشہ بدامانِ تو دستِ من ہمیشہ

اگر اعضاے تن صد پارہ گردد تنِ من خاک و خاکستر آوارہ گردد

حضورِ مصطفےٰؐ اگر دو مکرّم
بدرگاہِ خدا اگر دو معظّم

مرا ختمِ رسالتؐ داد فرمان
کہ سربازم براہِ ربِّ سبحان

سرِ پائے زنم بر مالِ دنیا
بدست آرم عروجِ ملکِ عقبا

کسے کو ہست محکم در رفاقت
بجان گردد خریدارِ شہادت

بہ محشر رتبۂ او ہست بالا
کہ سربازد براہِ حق تعالےٰ

زُہیر قین شد بیتاب و برخاست
بیان فرمود و یاری از خدا خواست

کہ یا شاہِ زمانہ فخرِ عالم
منم در یارئ تو چُست و محکم

اگر مے بود در دنیائے فانی
برائے من حیاتِ جاودانی

نمے کردم بسر بازی تأمّل
براہ تو کہ ہستی مالکِ کل

بدستِ من اگر دامانِ پاک ست
مرا از کشتہ گردیدن چہ باک ست

اگر تا چرخ باشد از طلا تل
بود کم پیشم از یک دانۂ خردل

مرا از دامنت دولت خدا داد
نخواہم دولتِ نمرود و شدّاد

امامِ من توئی اے من فدایت
من و صد عالمِ جان خاک پایت

ہلال آن ابنِ نافع نیک اختر
ستاد و گفت یا سبطِ پیمبرؐ

جدِ تو از جفا کیشان چہ بر داشت
ز دستِ بدعتِ ایشان چہ بر داشت

پرستد ہر کہ او را یا بد آن زر ✤ کشد سر ہر کہ پامال است آن سر

فرود آمد ز منبر بدلِ زر کرد ✤ ز زر مملو سلیمان را سپر کرد

بپائے خویش بیدینانِ اشرار درافتادند در آتش نگونسار

شقی تر شمر در افواجِ کین بود لعین ابن لعین ابن لعین بود

نیندیشید از جرمِ کبیرہ روان گردید با فوجِ کثیرہ

پسِ او شیث با لشکر روان شد روانہ ابن اشعث بعد ازان شد

فرستاد آن لعین لشکر بہ لشکر برائے قتل فرزندانِ حیدرؓ

بصحرا شتی ہزار اسوار شد جمع بقولے بعض ازین بسیار شد جمع

باین جانب امامؑ اصحابِ خود را سیاہِ خویش را احبابِ خود را

فراہم کرد و خطبہ خواند و فرمود کہ می بینید کاین کفار مردود

شدند از حق سراسر دست بردار کمر بستند بر باطل جفا کار

مرا نبود امیدِ کامرانے لبالب گشت جامِ زندگانے

بقامِ محنت و در دست دنیا کہ دارد تیغ کین در دست دنیا

بسا یوسف وشان غلتند در خاک لباسِ ہستیِ شان گشت صد چاک

خوشا آنکس کہ تر سد از قیامت نہد بر فرق خود تاجِ شہادت

رہِ رفتن بہر جا گشت چون بند
امامِ ہشتما با خویش و پیوند ✤

خیامِ خود دران صحرا بپا کرد
مقام آن جا ز جورِ اشقیا کرد

بساحل خیمہ سبطِ پیمبرؐ
لبِ کوثر بنائے قصرِ گوہر

لبِ دریا ہوائے جانفزا بود
برائے تشنگان معجز نما بود

ہوائے سرد و دریا در روانی
دمِ عیسیٰ و آبِ زندگانی ✤

لعین ابنِ زیادِ زشت کردار
چو شد از آمدِ حضرتؑ خبردار

طلب کرد ابنِ سعدِ بدسیر را
امیرِ ری نمود آن بدگہر را

چنان افتاد ضربِ حرصِ دنیا
کہ روگردان شد آن کافر عقبیٰ

بحرصِ دولتِ دنیا زِ ناداد
بدوزخ دیدہ و دانستہ افتاد

بجمعِ چار آلف اسوار نامرد
ز کوفہ رو بدشتِ کربلا کرد ✤

مگر اصحابِ فیلِ آن فوجِ شر بود
کہ ہدمِ کعبہ او را در نظر بود

خود آن مرد و دو رب آمد بمسجد
بمنبر شد بمردم گفت مفسد

کہ فرزندانِ بوسفیان کریم اند
ہمہ ارباب اموال و نعیم اند

نوازشہا بیاران مینمایند
کرم بر دوستداران مینمایند

مرا داد است فرمان حاکمِ شام
کنم با خیر خواہان بذل و انعام

بلا آرد بسرہائے سعیدان — شود آلودۂ خونِ شہیدان
بپا سازید اینجا خیمۂ من — کہ تا روزِ جزا این ست مسکن
غریبان را ہمین جاے ہلاک ست — زیارتگاہِ خلق این جاے پاک ست
ہمین جا خلقے آید از رہِ دور — شود شہرے درین ویرانہ معمور

دربیان فرستادن ابن زیاد لشکر بسرکردگی عمر سعد برائے قتل فرزند حیدر کرار علیہ السلام

درین عالم کہ از زخمِ بلا ست — فلک از ماہِ نو تیغے ست در دست
خصوصاً بحرِ خاصانِ الٰہی — بود افزون درین دنیا تباہی
تقرب ہر کہ دارد با خدایش — بدام آفت است او و بلایش
امامِ دین بخاصان خاص تر بود — بلایش زان بزرگ از ہر بشر بود
روایت کرد اندر بابِ ماتم — کہ تاریخِ دوم بود از محرم
بقولے روزِ ہشتم بود آن روز — کہ در دشتِ بلا شد رونق افروز
ز ہجرت بود آن شصت و یکم سال — کہ آمد از وطن شاہِ خوش اقبال
گُل آمد دشتِ ویران بوستان شد — زمین از فیضِ مقدم آسمان شد
بہ ذرّہ ذرّہ دعواے انا الشرق — لبِ ہر برگ و آواز انا البرق
چنان شد کثرتِ افواجِ بدخواہ — کہ چون باب امان بسمد و شد راہ

بسے از حالِ یحییٰ یاد میکرد ز ظلم و جور اعدا یاد میکرد

که تحفه پیش زن کو بود بد کار سرِ او را فرستادند کفار

چنین میگفت و طے میکرد منزل قدم در راه و سوے کبریا دل

همین از ذکرِ یحییٰ بود اشارت که مثلِ اوست ما را هم شهادت

به منزل ماند تا آن شاهِ دیجاه سپاهِ شام و کوفه ماند همراه

چو رو میکرد حضرت سوے دیگر همی گردید سدِ راهِ لشکر

چنان ماندند گرد آن بوالفضولان که خضر راه تنگ آمد ز غولان

بارضِ کربلا آخر رسیدند به صد کرب و بلا آخر رسیدند

و آنجا اسپ حضرت گشت ساکن قدم برداشتن شد غیر ممکن

بدل رهوار کرد و شد همان حال تصور کرد آن شاهِ خوش اقبال

بپائے اسپ نعلِ آهنین ست ز مقناطیس شاید این زمین ست

نمودار شد نامِ این زمین چیست چه می گویند این را مالکش کیست

همه گفتند وارد کربلا نام بود هم ماریه هم نینوا نام

شنید و اشک حسرت ریخت از چشم چه خونِ دل بغربت ریخت از چشم

بگفت این موضعِ کرب و بلا هاست مقامِ محنت و رنج و عناهاست

بگفت آن شاہزادہ نیست پروا — کہ مائیم از حق و حق است از ما
بخاصانِ خدا باکے نباشد — کہ دنیا جز کفِ خاکے نباشد
شہِ والا بحقِ او دعا کرد — ثنائے او بہ تسلیم و رضا کرد
گذشت آن شاہ چون از منزلِ بطن — بقطعِ رہ برون از منزلِ بطن
برہ اصحابِ خود را کرد آگاہ — کہ البتہ شوم کشتہ درین راہ
ہمہ گفتند این را چیست اسباب — نمود ارشاد حضرت دیدہ ام خواب
سگانِ چند نزدِ من رسیدند — تن و اعضائے من از ہم دریدند
سگِ ابلق در آنہا بود ملعون — کہ بر من حملہ کرد از جملہ افزون
بگفت این حال چون سلطانِ عالم — ز جوشش گریہ بر پا گشت ماتم

بیان ورود حضرت بارض کربلا و برپا کردن خیمہ در آنجا

ز حالِ غیب حضرت را خبر بود — کہ سبط و نائب خیر البشر بود
ز درگاہِ خدا بود آنچہ فرمان — بجا آورد سلطانِ شہیدان
ز تیغِ ظلم اگر بے سر نگشتے — بمحشر شافعِ محشر نگشتے
ترفع بر اذیت بود موقوف — شفاعت بر شہادت بود موقوف
ز زین العابدین آمد روایت — کہ در راہِ سفر ہر بار حضرت

حُر آمد گفت آہستہ بحضرت ۴ | کہ ہمراہِ من اند اہلِ شقاوت
اگر نوبت بجنگ آید بہ لشکر ۴ | بغربت کشتہ خواہی شد مقرر
ترا سوگند رب زینہا حذر کن | ہوائے جنگ شان از سر بدر کن
نمودار شاد از مرگم چہ باک ست | شہیدان را تمنائے ہلاک ست
شہادت در رہِ دینِ حق پرستی ست | بلندی در رضائے حق زیستی ست
نہ از خود من باعدا میکنم جنگ | بامرِ حق تعالےٰ میکنم جنگ
چو حُر بشنید زینسان کلمۂ حق | نماند امید و شد در فوج ملحق
غرض طے گشت منزل در کشاکش | گہے افسردہ گہ روشن شد آتش
سحر چون اشتران را بار کردند | سفر اصحابِ صدق آثار کردند
بروئے اسپ شہؑ را خواب بربود | چو چشم از خواب شد بیدار فرمود
کلامِ یاس باحمدِ خداوند | علی اکبرؑ کہ شہؑ را بود فرزند
بپرسید از پدر آخر چہ حال ست | کہ بر لب ہائے اقدس این مقال ست
نمودار شادشہؑ دیدم برویا | کہ مردے بر رخِ من بود گویا
ندا این مردمان طی ہر قدم راہ | اجل لیکن بایشان ست ہمراہ
شدم واقف سخن بر روئے من بود | خطابِ مرد گویا سوئے من بود

به پشت اشتران بستند چون بار
سوارِ دوشِ احمدؐ گشت اسوار

فرازِ طور چون موسےؑ برآمد
بگردون صورتِ عیسےؑ برآمد

همه فوجِ مخالف سدِّ ره شد
بسوے حُر خطابِ تیز شه شد

چه میخواهی نگون باد اسرِ تو
نشیند در عزایت مادرِ تو

دلِ حُر از تفِ غیرت برآشفت
ادب مانع مگر گشت و همین گفت

گر فتے دیگرے گر نامِ مادر
جوابش دادمے یا ابنِ حیدرؑ

بحقِّ دخترِ ختمِ رسالتؐ
چه گویم غیرِ تعظیم و کرامت

اگر گویم جوابے بے لب بدوزد
زبانم در دهن چون شعله سوزد

به یثرب بود روے شاهِ ابرارؐ
بسوے کوفه او میکرد اصرار

بآخر گفت حُر با شاهِ ذیشان
برائے جنگ ما را نیست فرمان

سوے کوفه ندائے گر نگاور
برو سوے وطن از راهِ دیگر

بحاکم مے نویسم انچه باید
که شاید صورتے دیگر برآید

شوم از دامِ گمراهے رها من
نگردم مبتلائے این بلا من

نمود آن وقت آن شاهِ ملک خو
ز راهِ قادسیه سوے چپ رو

روانه یک طرف شاهِ دو عالم
بآنسو از دحامِ فوجِ اظلم ÷

بایشان گفت حقِ من عیان ست | گواہِ حق زمین و آسمان ست
بترسید از خدا حق را شناسید | ز قتلِ آلِ پیغمبرؐ هراسید
خلافت اہلِ بطلان را نزیبد | امامت باده خواران را نزیبد
به پرهیزید از اہلِ جہالت ✤ | خدا سازید از کفر و ضلالت
یزیدِ روسیه را اقتدا چند | پرستیدن نشاید آتش و سنگ
وگر بد عهد و در قصدِ نبردید | نوشتید انچه آن را محو کردید
مرا هم کار با اہلِ دغا نیست | امید یاریِ دین از شما نیست
کنم دامن رها از خارِ کینه | شوم راجع نشینم در مدینه
همه گفتند ناواقف ز کاریم | خبر از نامه و قاصد نداریم
به عقبہ[1] حکم سلطانِ عرب کرد | فگند آن نامه ها خرجین طلب کرد
همه آن منکران انکار کردند | بسبطِ مصطفیٰؐ اظهار کردند
که ما فرمان برِ ابنِ زیادایم | بحکمش رو باین جانب نهادیم
نه هرگز از تعرض باز مانیم | ترا در پیشگاہِ او رسانیم ✤
بقومِ بیوفا فرمود حضرتؑ | گوارا نیست هرگز این ذلت
بحکمِ خسروِ فرخنده القاب | سوارِ هر کبان گشتند اصحاب

[1] عقبہ

روا بر دوش ظلِّ رحمتِ رب
بپا نعلین تاجِ فرق کوکب

میانِ ہر دو لشکر جائے والا
بجا آورد حمدِ حق تعالےٰ

پسِ نعتِ نبیؐ فرمود ارشاد
سفر از خود پسندِ من نیفتاد

پیاپے نامہ ہا گردید مرقوم
بسوگندِ خدا گردید مرقوم

کہ زود آرد نمائے نیست مارا
امامے پیشوائے نیست مارا

کنون ہستید اگر بر عہد محکم
دلم از عہد نوسازید خرّم

وگر برگشتہ اید از عہد و پیمان
نباشد پاسِ قول و خوفِ یزدان

بہ محنت ہا چرا انباز کردم
بسوے موطنِ خود باز گردم

نداد ند آن ستم کیشان جوابے
نیامد ہیچ از ایشان جوابے

اشارت کرد حر را شاہِ ذیشان
نمازِ خود بفوجِ خویش برخوان

نمود او عرض این کے میتوانم
ترا سبطِ رسول اللہؐ دانم

امامِ ہر دو عالم پیش استاد
شہنشاہِ معظم پیش استاد

نمازِ ظہر با فرزندِ حیدرؓ
ادا کردند با ہم ہر دو لشکر

دو صف از پیروانِ خاصِ معبود
بلشکر میمنہ ہم میسرہ بود

نمازِ عصر ہم با ہم ادا شد
چو فارغ از نماز آن مقتدا شد

اما سے تا ازان انبوہ باشد | سپہ را پشت سوے کوہ باشد
رسیدند اہل دین نزدیک کہسار | حُر آمد با ہزار اسوار خونخوار
مگر از شدت گرما پریشان | ز فرط تشنگی لب ہا بدندان
ز سوز دل عرق بر رخ ہویدا | ز آتش آب چون گردید پیدا
بدن از گرد رہ انبار خانہ | زبان در ہر دہن گویا زبانہ
حضور شاہ ذیشان صف کشیدند | باین سو ہم رفیقان صف کشیدند
بحکم شہ شد آنجا خیمہ برپا | توقف کرد ابن شاہ بطحا
ز بس ابرست ہر جا در فشان ست | سخاوت حصہ این خاندان ست
بسیرابی شان شہ داد فرمان | گہر بارید ہر جا ابر نیسان
بحکم شہ کریمان آب دادند | کہ با اسپان بایشان آب دادند
ہمہ یاران حُر سیراب گشتند | ہمہ اسپ و شتر سیراب گشتند
چو شد وقت نماز ظہر داخل | بحکم حضرت سلطان عادل
بلب آورد در انبوہ مخلوق | اذان ظہر حجاج ابن مسروق
بگوش آمد چو آواز اقامت | بر آمد از خیام پاک حضرت
سر اندیل مبارک پاک و زیبا | ردا بر دوش شہ نعلین در پا

بمن باشد بجا ہر کس کہ خواہد — شود از من جدا ہر کس کہ خواہد
قیامت زاستماعِ این خبر شد — زمین و آسمان زیر و زبر شد
کسانے را کہ حرصِ مال و زر بود — متمتع دجہان مدِ نظر بود
خزان دیدند چون آن تیرہ بختان — جدا گشتند چون برگِ درختان
جدا از خدمتِ آن شاہ گشتند — پریشان ذرہ ہاے را گشتند
خداجویان شریکِ حال ماندند — حضورِ شہ باستقلال ماندند
دلیران را کجا پروائے شر بود — رضاے حق تعالےٰ در نظر بود
کہ تا تیغ ست جوہر ہست قائم — شعاعِ مہر با مہر ست دائم
دو سہ منزل دگر چون قطع گردید — کنارِ آب آن خورشید تابید
بہ اصحاب و غلامان حکمِ شہ شد — بہ جملہ نیک نامان حکمِ شہ شد
کزانجا آب بردارند چون ابر — شود در تشنگی تا دل نہ بے صبر
دگر چون قطع در راہِ سفر گشت — زمقراضِ قدمہا دامنِ دشت
کسے زان جمع گفت اللہ اکبر — سبب پرسید از وے بسطِ پیمبر
بگفت اشجار خرما در نگاہ اند — دگر گفت این نشانہاے سپاہ اند
چو شہ را شد یقین فوج حاصل — سوے کوہے در آنجا گشت مائل

کسے کو دور بینی پیشہ دارد — ز انجامِ امور اندیشہ دارد
مہمے را کہ باشد خود کند سر — ندارد بار خود بر دوش دیگر
وزان منزل امامِ ہر دو عالم — نمود اصحاب و یاران را فراہم
رفیقان و عزیزان جمع گشتند — ہمہ صاحب تمیزان جمع گشتند
فراہم صورتِ انجم بیک برج — گہرہائے ثمین گویا بیک موج
نمود ارشاد آن شاہِ یگانہ — کنون برگشتہ شد از من زمانہ
ہمہ رخ تافتند از یاریِ من — ابا کردند از غمخواریِ من
کجا رونق ببازارِ محمدؐ — خزان آمد بگلزارِ محمدؐ
نہ مسلم ماند در عالم نہ ہانی — ز جور اشقیا گشتند فانی
بہ عبداللہ یقطر ہم دغا شد — کہ بیکس کشتۂ تیغ جفا شد
وفاداری کہ با من یار گردد — قتیلِ خنجرِ اغیار گردد
بقتلِ من شدند آماں ظالم — علم تیغِ امیہ شد بہ ہاشم
ز من خواہند بے دینانِ مطلق — عوض از کشتگانِ بدر و خندق
مگر کارے نہ از یاری گر من — مخالف راست مطلب از سرِ من
درین طوفان مرا باشد خدا بس — بلائے خود نخواہم بر سرِ کس

دلش در سینہ چون ماہی طپان شد — مگر در شکر باری تر زبان شد
پئے شان مغفرت آن مقتدا خواست — قوی دل کرد و رحمت از خدا خواست
خبر شد چون بفرزندانِ مسلمؑ — کہ رفت از ظلمِ اعدا جانِ مسلمؑ
پسِ ماتم بخود ہا عہد کردند — نگردد تا عوض ہرگز نگردند
بلند از خیمہ ہائے شاہِ عالمؑ — شد آوازِ فغان و شورِ ماتم
بیک سوز و جہ مسلمؑ بزاری — دگر سوز و ختر شش در بیقراری
سرشکِ زینبؑ و کلثومؑ در جوش — زبس بر سر زدن گشتند بیہوش
امامؑ آمد بخیمہ داد تسکین ✣ — نمود آن بیکسان را صبر تلقین
ز الطاف و کرم آن شاہِ ابرارؑ — نوازش بر یتیمان کرد بسیار
چو آمد موکبِ شہ در زباله ✣ — مقدر داد داغِ نو چو لالہ ✣
خبر آمد بفوجِ شاہِ ذیجاہ — کہ عبد اللہ یقطر شد شہید آہ
مقدر داد در غربت دگر داغ — رسید از دستِ اعدا داغ بر داغ
سرشک از چشم بارید و دعا کرد — بصد زاری ز خالق التجا کرد
بحالِ دوستانم رحم داور — بمن کن جمع ایشان را بہ محشر

ملاقات کردن حرؑ با لشکرِ وی در راہ گشتن و گفتگوی یکدیگر

شود روزے کہ جنگ کربلا پیش | فدائے شاہ دیں سازم سرِ خویش
زہے تقدیر آن دیندار ممتاز | کہ آخر از شہادت شد سرافراز

رسیدن خبر شہادت مسلم نجبرت علیہ السلام

خوشا آن مرد دیندار و خوش اطوار | کہ باشد خیر خواہ آلِ اطہار
ز عبداللہ و منذر شد روایت | کہ ما را گشت چون از حج فراغت
بصد عجلت روان گشتیم در راہ | رسانیدیم خود را تا بآن شاہ
بدان سرعت کہ ابر آید بگلشن | بدان سرعت کہ مہر آید بروزن
بدان عجلت کہ بادِ صبحگاہان | رسد در خدمتِ گل دو گلستان
براہِ کوفہ مردے گشت پیدا | ز رہ برگشت چون او دید ما را
رسیدیم و با و گفتار کردیم | ز حالِ کوفہ استفسار کردیم
نمود اظہار آن مردِ مسافر | کہ خود گشتم بچشمِ خویش ناظر
بجنت مسلم و ہانی رسیدند | تنِ شان کو بکو اعدا کشیدند
عبید اللہ سفاکِ بدانجام | فرستاد است سرہا جانبِ شام
نمودند اہلِ کوفہ بیوفائی | با وّل اُلفت و آخر جدائی
بگفتم این خبر با شاہِ ذیشان | شنید و شد شہِ مظلوم گریان

زنش گفت این نباشد جای تاخیر — که ابنِ حیدرؑ و زہراست شبیرؑ
طلب سازد امامِ مالکِ کُل — درین رفتن ترا باشد تامّل
زنِ او گفت وطالع یاوری کرد — خضرِ توفیق گشت و رہبری کرد
زجایِ خویش رفت و باز آمد — گران خاطر شد و ممتاز آمد
درخشان چہرہ از شادی چو کوکب — جبین چون گُل شگفتہ خندہ بر لب
بجوئے خشک آبِ رفتہ آمد — تو پنداری شبابِ رفتہ آمد
از انجا کہ خیمہ کرد برپا — قریبِ خیمہ ہائے شاہِ والا
طلاقے داد باز و جہ بفرمود — کہ رو در اہل باش آنجا مقصود
من از دامِ ہوا و حرص رستم — کمر بر یارئ شبیرؑ بستم
اگر سرمایۂ صدق و یقین ست — بزیرِ پائے این سلطان دین ست
زنش گریان شد و گفتا ای نکوکار — یقینم شد کہ شد بختِ تو بیدار
مگر خواہم کہ تو در روزِ محشر — مرا ہم یاد کن نزدِ پیمبرؐ
مرخص شد زن و جہ نیک کردار — بیاران و رفیقان کرد گفتار
دہد در راہِ حق سر ہر کہ خواہد ✤ رود در جائے دیگر ہر کہ خواہد
مرا روزے نصیحت کرد سلمانؓ — کنارِ آب در جنگِ لیمان

ازین گفتار حاکم در غضب شد | شہیدِ راہِ حق مقبولِ رب شد
روایت کردہ اند ارباب اخبار | کہ فرزندِ مطیعِ نیک کردار
بآن حضرتؑ قریبِ آب برخورد | رہِ منعِ سفر بسیار بسپرد
مگر آن خضرِ صحرائے شہادت | روان شد در تمنائے شہادت

شریک شدن زُہیرِ قین در اثنائے راہ با حضرتؑ

بعالم ہر کہ توفیقش رفیق ست | خدا خود بہر او خضرِ طریق ست
گوارا کرد در ہر دو سفر رنج | خدا بخشید ویرانہ اش گنج
چنین اہلِ خبر کردند اظہار | روان در دشت بود آن شاہِ ابرار
بہر منزل کہ شاہِ بحر و بر بود | زُہیرِ قین با او ہمسفر بود
مگر ہمراہیانش جملہ در راہ | زدندے خیمہ دور از خیمۂ شاہؑ
کہ شامل در رفیقانش نباشند | بدیلِ ہمطریقانش نباشند
انا منہا ہست نقلِ دلفروزے | بہ خیمہ چاشت میخوردیم روزے
کہ آمد قاصدِ سلطانِ ابرار | بنزدیکِ زُہیرِ قینِ دیندار
صدا زد گشت تقدیرِ تو یاور | طلب کردست فرزندِ پیمبرؐ
ہمہ در حیرت افتادیم خاموش | زُہیرِ قین ہم بیگانہ از ہوش

بگفت او تا ازان واقف نگردی | خیانت در امانت نیست مردی
زیادہ در غضب شد گفت غدّار | ترا اکنون نباشد چارۂ کار
سوائے آنکہ زانہا سازی آگاہ | کہ بودند اندران خط قصّہ کوتاہ
وگرنہ با تو گویم امر دیگر ❊ | سرِ محفل بر آ بالائے منبر
حسینؑ و مرتضیٰؑ را نانسزا گو | علیؑ و مصطفیٰؐ را نانسزا گو
جز این ہرگز نباشد درستگاری | زدستم کشتہ خواہی شد بخواری
بگفت آن نامور اسما نگویم | مگر را و دگر البتہ پویم ❊
بر آمد بر سرِ منبر وفادار | ثنائے حق تعالےٰ کرد بسیار
بہ نعتِ مصطفیٰؐ پرداخت مومن | بمدحِ مرتضیٰؑ پرداخت مومن
ز مصرِ شبّرؑ و شبّیرؑ دم زد | بر او دینِ حق مومن قدم زد
بسے ہجو زیادِ بے حیا کرد | بسے نفرین بر اولادِ زنا کرد
بر اولادِ اُمیّہ کرد نفرین | بر احفادِ اُمیّہ کرد نفرین
بگفت آمد قریبِ کوفہ شبّیرؑ | بکفر اسلام عریان کرد شمشیر
خوشا آنکس کہ گردد یار او | فدا سازد سرِ خود بر سرِ او
رسد تا او اگر نیکو سرشت ست | کہ آنجا دوزخ ست آنجا بہشت ست

که قصدِ شاہِ دین سوئے عراق ست ‌ ‌ ‌ ز یثرب دور حسبِ اتفاق ست
بقصدِ جنگ حضرتؑ آن ستمگر ‌ ‌ ‌ روانہ کرد لشکر بعدِ لشکر ❊
ز انبوہِ سپاہِ آن سیہ دل ‌ ‌ ‌ زمین پُر شد ز منزل تا بمنزل
بہ منزل چون رسید آن شاہِ مظلوم ‌ ‌ ‌ کہ نامش قادسیہ ہست مرقوم
نمیدانست حالِ قتلِ مسلمؑ ‌ ‌ ‌ نہ در خاطر خیالِ قتلِ مسلمؑ
باہلِ کوفہ مکتوبے رقم کرد ‌ ‌ ‌ پسِ حمدِ خدا زیبِ قلم کرد
کہ آمد نامہ مسلمؑ بسویم ❊ ‌ ‌ ‌ کہ از مضمون آن بشگفت رویم
کمر بستید اگر بر نصرتِ دین ‌ ‌ ‌ بود یارب بخیر انجام آمین
چو فارغ گشت از تحریر خامہ ‌ ‌ ‌ بہ عبداللہؑ لقیطر داد نامہ
روان شد قاصد و در رہ گرفتند ‌ ‌ ‌ تمرّد پیشگان ناگہ گرفتند
ندادا و خط بآنہا ساخت صد چاک ‌ ‌ ‌ نکرد اصلا حطر از قومِ سفّاک
ستمگاران از و گشتند دلریش ‌ ‌ ‌ بسانِ نامہ پیچیدند بر خویش
نیامد خط بکف گشتند ناچار ‌ ‌ ‌ مگر کردند قاصد را گرفتار
حصین او را بحفظِ چند ظالم ‌ ‌ ‌ بکوفہ کرد راہی پیش حاکم
غضب ابنِ زیادِ بے حیا کرد ‌ ‌ ‌ کہ او صد پارہ آن خط را چرا کرد

کنم با دشمنانِ خویشتن جنگ — که بگریزند گمراہان بفرسنگ
شنوند اعدائے من در نیم ساعت — چو قومِ نوح و قومِ ہود غارت
بعینان در دمے تغییر گردند — ہمہ سنگ طینتان خنزیر گردند
مگر دارم بدل شوقِ شہادت — بود در آب و گِل ذوقِ شہادت
دل و جانم فدائے حق تعالیٰ ست — رضائے من رضائے حق تعالیٰ ست
بسا از خیر خواہانِ شہِ دین — بسا از دور بینانِ حق آئین
بحضرتؑ مانعِ این عزم گشتند — خطرناک از خیالِ رزم گشتند
مگر گفتارِ کس سودے نہ بخشید — سر از عزمِ سفر حضرتؑ نہ پیچید
چو آمد فوجِ شہؑ در ثعلبیہ — چو مشرق گشت انورِ ثعلبیہ
بشیرِ غالب از رہ پیش آمد — بنزدیکِ امامِ خویش آمد
ازو پرسید حضرتؑ حالِ کوفہ — کہ گردانی بگو احوالِ کوفہ
نمود او عرضِ حالِ شان چہ گویم — چگویم حال و قالِ شان چگویم
دلِ آنہا بسوئے خادمان ست — با ولادِ اُمیہ تیغِ شان ست
نمودار شادشہِ مقبولِ سرمد — خدائے پاک سازد ہر چہ خواہد
خبر دادند در کوفہ بجائم — فساد انگیز جاسوسانِ ظالم

حسینؑ ابن علیؑ مقبولِ سرمد — جگر بندِ علیؑ و بلبنداحمدؐ
ندیداز دستِ اعداچون سلامت — بہ مرگ آماں شد ماہِ امامتؑ
دریغا آہ آہ از دورِ گردون — جہاں گشت ناحق تشنۂ خون
بعمرہ حج بدل کردو سفر کرد — کہ خوف از اشقیاے بدگہر کرد
یزیدِ روسیہ ملعون بدانجام — مقرر کردن بود انبوہے از شام
کہ در مکہ بآں سیّد ستیزند — میانِ کعبہ خونِ او بریزند
بعالم این خبر چون عام گردید — حزین ہر صاحبِ اسلام گردید
کہ شیر ب شد تہی از ابنِ احمدؐ — وطن آوارہ شد سبطِ محمدؐ
خزاں آمد بتاراجِ گلستان — زگلشن شد روان سروِ خراماں
زمانہ تیرہ و تار ست بالکل — کہ شد شمعِ مزارِ مصطفےٰؐ گل
وزارہ ابن صالح میکند ذکر — کہ کردم در مآلِ این سفر فکر
گر رفتم چو نزدِ شاہ ذیجاہ — سوے افلاک سر برد اشت آنشاہ
نظر کردم درافلاک واشد — نزولِ قدسیان بے انتہا شد
ملایک آنقدر گشتند نازل — کہ از احصاست واقف رب عادل
نمود ارشاد حضرتؑ گر بخواہم — باین لشکر کہ شد اینجا فراہم

جوابِ نامہ ملعون بنازش — بصد لطف و دو صد مہر و نوازش
نوشت و کرد در مکتوب تحریر — شنیدم بر سر راہ ست شبیرؑ
روانہ جانبِ ملکِ عراق ست — ورودِ او بجسبِ اتفاق ست
بسعی و جہد ضبطِ راہ ہا کن — بقصدِ قتل سامانِ وغا کن
چنان کن تا مسافر برنگردد — نگردد تا تنش بے سر نگردد
بنزدم حال او ہر روز بنویس — نویدِ فتح جان افروز بنویس
بقتلش کوششے بیرون ز حد کن — نمودم من یکے انشا تو صد کن
اگر گردد زرہ برکندہ این خار — شگفتہ مُلک من گردد چو گلزار
بسے بودند اعداد شمنِ دین — بر اعدائے امامِ پاک نفرین
خروجِ مسلمؑ آمد نزد مردم — سہ شنبہ از مہِ ذی حجہ ہشتم
نہم زان ماہ شد او را شہادت — کہ شد سوئے جنان با صد سعادت

در بیان سفر کردن جناب سید الشہداؑ بسوئے کوفہ و شہادت عبد اللہ بقطر قاصد حضرت

بیا خامہ رقم کن حالِ جانکاہ — من و تو ہر دو گریم در غمِ شاہ
تو کن چون ابرِ نیسان اشکباری — ز چشمِ من شود صد بحر جاری
ازان نیسان شود صد فیض حاصل — ازین دریا رسد کشتی بساحل

اگر سعیِ کسے سودے نہ بخشید | بخشم آمد لعین آزردہ گردید
غلامش بے خطا را برد بیرون | جہانے را بحالِ او جگر خون
بہ ہانی ضربتے زد آن سیہ دل | مگر کارے نشد از ضرب حاصل
لبِ ہانی و این گفتارِ جانکاہ | کہ عَوْدِ ہر کسے باشد الی اللہ
الٰہی بارضائے تست کارم | عطا کن در بلا صبر و قرارم
رسان در بارگاہِ قربتِ خویش | بن جایم بظلِّ رحمتِ خویش
غلامِ آن لعین زد ضربِ دیگر | کہ واصل شد بحق آن خاصِ داور
لعینان ذلتِ عقبےٰ خریدند | سبکدوشان بمنزل آرمیدند
خوشا حالِ شہیدانِ خوش انجام | ہمیشہ در جنان در عیش و آرام
برائے قاتلان لعنت بدنیا | عذابِ آخرت در دارِ عقبا
سرِ ہانی و مسلمؓ جانبِ شام | روانہ کرد و بیرون شد ز اسلام
مفصّل حال و با تفصیل روداد | بنامہ کرد و تحریر و فرستاد
چو این نامہ یزیدِ روسیہ دید | بسر ہا ہم نظر افگند خندید
ز شادی و فرح بالید بر خویش | باین تفریح نفرین بر جفا کیش
ستمگر غافل از آہِ جگر ہا | کہ بر باب دمشق آویخت سر ہا

در بیان شہادت ہانی و فرستادن ابن زیاد ملعون سرہائے مسلم و ہانی را جانب شام

دلِ من نازک و این گونہ آلام — ز ہیبت چون نخیزد مو بر اندام
ندارد گوشِ من تابِ سماعت — چرا یارب نمے آید قیامت
دلم خواہد کہ گردد چشم چندان — کہ گردد جملہ عالم غرقِ طوفان
نشان از مردم و عالم نماند — در آنجا گو وجود ہم نماند
بہ پیشم قاتلِ مسلم گر آید — بجشم چندان دلِ پُر غم بر آید
گرفتارش نمایم در عذابے — کہ یابم از خدا عادل حسابے
ستم این ست حد این ننگ نیست — ز مسلم حال ہانی نیز کم نیست
عبید اللہ ملعونِ جفا کیش — برو نفرین ز عالم بیش از بیش
جفا کرد و ستم کرد و غضب کرد — حضورِ خویش ہانی را طلب کرد
چو ہانی روبرو آمد بر آشفت — غلامِ خویش را آن بے حیا گفت
ببر این را برون از مجمعِ عام — بکش بہرِ رضاے حاکمِ شام
زبانش کاش میگشتے بریدن — کہ بے خوف از خدا شد شوخ دیدن
رضاے بندہ را کرد آن بد اطوار — مقدم بر رضاے ربِ دادار
محمد اشعث و دیگر کسان ہم — شفاعت خواہِ او گشتند آن دم

پس آن جلّاد بی ایمان جفا کرد — که سر از جسم پاکِ او جدا کرد
تن و سر را بخاک از بام انداخت — ستمگر خانه در اسلام انداخت
بنزدِ حاکم آمد لیک لرزان — بپرسیدا و چرا هستی پریشان
بگفت او چون سرِ مسلمؑ بریدم — شبیه مرد هیبت ناک دیدم
که انگشتان بدندان می گزیدی — بسوی من بچشمِ قهر دیدی
بطرزِ دیگر آمد این روایت — چنین کروست را وی این حکایت
که پیش از قتل مسلم دید ایخال — ز هیبت خشک شد دستِ بدِ فعال
بحاکم چون رسید این حال نامرد — حضور خویش آن ملعون طلب کرد
شنید احوال و آمد در تبسّم — بگفت از بزدلی شد هوش تو گم
نمودی چون خلافِ عادت این کار — خیالی شد بچشمِ تو نمودار
ستمگر قاتلِ دیگر فرستاد — سگِ ناپاک را آن خر فرستاد
چو او آمد بیداد گر دید — جمالِ حضرتِ خیرؑ الورا دید
ز دهشت زهره مردود شد آب — به مُرد و در جهنّم رفت بیتاب
ز بعدِ او عبید الله حرامی — روا نه کرد مر دِ زشتِ شامی
که ظالم نقد دینِ خویش در باخت — بکارِ مسلمِ مظلوم پرداخت

عبیداللہ وصیت ہا چو بشنید — چنین گو یا بابن سعد گردید
مرا مالش نباشد ہیچ درکار — ہمان کن انچہ گفتست آن دل افگار
نیم در دفن جسمش نیز مانع — دلم بر قتل او زو گشت قانع
حسینؑ البتہ گر قصد دم نماید — بقید کشتن و غارت درآید
لعین پس بگر حمران راطلب کرد — برو تاکید آن مردود در رب کرد
کہ مسلمؑ را ببر بر بام ایوان — سر او کن جدا از تیغ بران
کند از تن چو مرغ روح پرواز — تن او را بزیر قصر انداز
نمود ارشاد مسلمؑ اے زنازاد — عجب نبود ز تو این ظلم و بیداد
اگر بودے ترا در لطف حلت — میان ما و تو بودے قرابت
ز حکم آن لعین برخاست جلاد — بحال خستہ غربت کرد فریاد
باوج بام ایوان بردا و را — بدار مرگ مہمان بردا و را
بذکر حق تعالے بود مسلمؑ — بحمد و نعت گویا بود مسلمؑ
ثنائے رب اکبر بر زبانش — درودے بر پیمبرؐ بر زبانش
بدرگاہ خدا ہر دم مناجات — بر رب کبریا ہر دم مناجات
کہ یارب تنگ بر اہل دغا گیر — قصاص من ز قوم بیوفا گیر

سیہ رو گفت آن لایق یزید ست — نمود ارشاد مسلم او پلید ست
کجا میخوار را زیبد خلافت — سیہ کار و سزاوار امامت
شنید و کرد ملعون بد زبانے — بزورِ ملک و کبرِ حکمرانی
بحقِ حضرتِ سبطینؑ و حیدرؑ — بحقِ عترتؐ و آلِ پیمبرؐ
بسے ناپاک ظالم ناسزا گفت — خدارا فی الحقیقت بر خود آشفت
بآخر گفت مسلمؑ نیک دانم — کہ از دستِ تو خواہد رفت جانم
یکے از حاضران را داں اجازت — باو تا آخری سازم وصیت
لعین گفت انچہ خواہی کن بیاں زود — مجاہد رو باینِ سعد فرمود
ایا کرد او بپاس و خوفِ حاکم — مگر او را اجازت داد ظالم
جدا از مجمعِ اہلِ ضلالت — مجاہد گفت دارم سہ وصیت
۱ یکے این ست دارم قرض بر خویش — بقدرِ نقدِ صد درہم نہ زان بیش
بہ قیمت درع و تیغِ من جدا کن — سبکدوشی شود آن را ادا کن
۲ دگر از تن کنند چون روح پرواز — بہ تجہیز و بہ تکفینم بپرداز
۳ سوم نبویس سوے ابنِ عمم — کہ مسلم شد بغربت کشتۂ غم
نمود اہلِ کوفہ بیوفائے — تو ہرگز جانبِ کوفہ نیائی

مگر دل اہلِ ایمان از تو گشتند | مسلمانان پریشان از تو گشتند
چہ بدعت ساختی در دینِ اسلام | نفاق انداختی در دینِ اسلام
بسے زین گونہ مردود خدا گفت | بحقِ آلِ احمد ناسزا گفت
جوابش داد مسلم با دلِ ریش | دروغ ست آنچہ گفتی اے جفا کیش
یزید روسیہ این فتنہ انگیخت | بہ بدعت آبروے دینِ حق ریخت
ستد مُہرِ سلیمان دیو مانند | بدین مصطفےٰ صد زخنہ افگند
توئی اے ظالمِ ناکس زنازاد | عجب از تو نباشد بغی و افساد
توئی کان نطفہ خوار و کثیف ست | پدر فرزند مولائے ثقیف ست
شہادت را کہ میدانم سعادت | مرا باشد تمنائے شہادت
ز دستِ بدترینِ خلقِ عالم | شوم گر کشتہ ہست امیرِ اعظم
باین شہر آمدم بہرِ ہدایت | عدالت تا کنم مابینِ امت
طلب کردند جمعے زاہلِ اسلام | بپیرد کار ایمان تا سرانجام
دہم احکام با قرآن موافق | نمایم امر با سنت مطابق
ستمگر گفت حق شد آشکارا | ندانست اہلِ رب ہرگز شمارا
نمود ارشاد مسلم اے منافق | خلافت را بجز ما کیست لائق

که جامِ آب زود از زود آرد | بدستِ زخمیِ تشنه سپارد
چو آمد آب و سویش میل فرمود | ز خون آن آب در پیمانه آلود
دگر آب آمد و حالش همان شد | بخون آلود گشت و رایگان شد
جرمی بار سوم هم ماند ناکام | که دندانِ مبارک ریخت در جام
بخورد شد مقدر گشت گویا | نیاشامم دگر از آب دنیا
عبیدالله همان ساعت طلب کرد | به مجلس رفت شیرانه جوانمرد
ز رو به شیر در صحرا چه ترسد | ز فرعونِ لعین موسی چه ترسد
نه کرد او را اسلام آن شیر پرول | که با ناکس ز اهلیت چه حاصل
بگفتا خادمی در بزم عامش | چه فهمیدی نکردی چون سلامش
بگفت ار کشته خواهد کرد قاتل | سلامش چون نمایم چیست حاصل
نگشتم کشته چون از دستِ غدار | سلام البته خواهم کرد بسیار
لعین گفت از سلامِ تو چه پرواست | گشم بیشک که فتنه از تو برپاست
بگفت او چیست باک از ظلمِ دشمن | که کشته بهتر از تو بهتر از من
ستمگر از جوابش خشمگین شد | ز راهِ گمرهی گویا چنین شد
خروجی بر امامِ خویش کردی | دلِ اهلِ خلافت ریش کردی

اسیرِ ظلمِ اعدا این غریب ست — زمانِ قتل مهمان بس قریب ست
تو باشی گر بره از راه برگرد — باین جانب میا تنها برگرد
تعهد ابنِ اشعث کرد لیکن — وفا کے باشد از بد عهد ممکن
غرض آن کافرِ بد عهد ظالم — زدین غافل مطیعِ حکمِ حاکم
بباب قصر مسلم را چو آورد — بایوان رفت و حاکم را خبر کرد
به گوشش حال واقع چون رسانید — برآشفت آن لعین آزرده گردید
که جز پیکار کردن من نگفتم — تو حرفِ امان دادن نگفتم
بباب قصر مسلم بود خسته — بدورش اکثر از اعیان نشسته
برو چون تشنگی گردید غالب — از ایشان آب را گردید طالب
برخمی از غضب ابنِ عمر گفت — زبی رحمی لعینِ بد سیر گفت
نخواهی یافت هرگز قطرهٔ آب — بیا شامی حمیمِ نار در تاب
مجاهد گفت اے در نار جایت — نشیند مادرِ تو در عزایت
بدوزخ در نصیبِ تو حمیم ست — خلودِ دشمنان اندر جحیم ست
عطش رنجے بآن زخمی چنان داد — که بر دیوار تکیه نا توان داد
عمر ابنِ حریث آن حال چون دید — بخادم کرد اشارت ساخت تاکید

نمود ندا اہلِ طغیان دستگیرش — کہ شد بے تیغ دستِ دلپذیرش
سوارِ اشتر سے کردند اعدا — بدل خوفے نیاوردند اعدا
کشیدآہے واشک آزدیدہ بارید — بیاد ذکرِ حق مشغول گردید
عبید اللہ بن عباس نادان — بگفتا اکنون چرائی اشک ریزان
بہ مقصودے بزرگے دل نہادی — بباد اشش درین آفت فتادی
نمود ارشاد سلم گریہ من ✤ — نباشد جز خوداے فہم دشمن
مرا این گریہ بر حالِ حسینؑ ست — دلم نالان براحوالِ حسینؑ ست
کہ از مکر لعینانِ دغا کیش — زغدر بیوفایانِ جفا کیش ✤
جدا از روضۂ ختمِ رسالت — باین جانب نہادا و پلاے ہمت
نمیدانم چہ طوفان خواہد آمد — چہ آفت ہا بہ مہمان خواہد آمد
بسوے ابنِ اشعث کرد پس رو — نمود ارشاداے بدعہد بدخو
بقولِ تو نباشد اعتمادم — بدامِ مرگ میدانم فتادم
ولیکن با تو دارم التماسے — بلب پیشِ تو آرم التماسے
کہ کن از جانبِ من کس روانہ — بسوے حضرتِ شاہِ زمانہ
کہ مکر اشقیا گردید ظاہر — دروغ وعدہ ہا گردید ظاہر

مگر تابِ همه لشکر نیاری | چرا خود را به کشتن می سپاری
امان دادیم موقوف این دو غا کن | بجا کم رو کنون همراه ما کن
درِ امن ست بر رویت کشادہ | ندارد او بقتلِ تو ارادہ
نموار شاد مسلم اے جفا کیش | چه کردند اہلِ این کشور ازین پیش
مباشد کوفیان را اعتمادے | درین طوفان کجا بادِ مرادے
مگر از کثرتِ کشتن به پیکار | ز پیکار و جراحت ہاے بسیار
ز خشکی لب و تشنه دہانی | ز ضعفِ جسم و فرطِ ناتوانی
ز کف طاقت تنِ افگار بگذاشت | مجاہد پشت بر دیوار بگذاشت
باو گفت ابنِ اشعث بارِ دیگر | امان من بسید هم تو میکنی سر
بنا چاری قبول آن نامور کرد | سرِ جنگ و جدل از سر بدر کرد
مگر از ابنِ طاؤس ست منقول | امان او را نشد زنهار مقبول
که سید انست کذبِ آن لعینان | طریقِ غدر و بد عهدی گزینان
ببازو طاقتِ پیکار تا ماند | بآن اعداے دین گرمِ وغا ماند
لعینے از عقب زد نیزه بر پشت | به پشتِ پاک در شد چار انگشت
بر افتاد و آن مقبول باری | ز هر سو شد هجومِ فوجِ ناری

برآنہا حملہ آورد آن دلاور — چو شیرِ نر بر و باہانِ خود سر
مقابل ہر کہ آمد رفت در نار — نہ سر بر تن نہ جان در جسم اشرار
اجل بر زور بازو یش ثنا گفت — زبانِ تیغِ غازی مرحبا گفت
چنان قوت کہ مردے را فگندے — ز زورِ دست بر بامِ بلندے
چنان رعشہ بہ جسمِ لشکر افتاد — کہ لشکر بر سرِ یکدیگر افتاد ✤
بکشت آن شیر دل در حملہ چند — چل و پنج از سپاہِ ظلم پیوند
ز آبِ تیغ او طوفان چنان شد — چو قومِ نوح خلقے رائگان شد
بآخر شد ہجومِ قومِ مرتد — سیہ دل ابنِ عمران ضربتے زد
کہ دندان ضربت بنائے دین خود کند — دو دندان و لبِ بالا بر افگند
مگر چون حملہ کردے آن دلاور — نمی استاد مردے در برابر
چو عاجز شد سپاہِ زشت انجام — از انہا اکثرے رفتند بر بام
در جور و جفا گردید مفتوح — ز سنگ و چوب میکردند مجروح
باین شورش ہم از زورِ خداداد — بدوزخ او بسے را می فرستاد
چو دید آن ابنِ اشعث تیغ بازی — بتر سید از جہاد و جنگ غازی
بگفت اے مسلمِ فرخندہ فرجام — زہے این زورِ دست و ضربِ صمصا

حریصانے کہ بہرِ مال کوشند
بیک خرمہرہ صد ایمان فروشند

ہمان فرزندِ بے ایمانِ طوعہ
کہ واقف بود از مہمانِ طوعہ

بدامِ حرصِ دنیا شد گرفتار
بباب قصر آمد زشت کردار

خبر کردند و در مجلس طلب شد
بگشتِ عافیت برقِ غضب شد

بجا کم قصۂ مسلم بیان کرد
ستمگر لشکرے فوراً روان کرد

دران فرزند اشعث افسرِ فوج
بہ پیچ و تاب ظالم صورتِ موج

رخِ صرصر بسوے شمع روشن
خزان سرگرم در تاراج گلشن

برائے قتل تنہا لشکرے رفت
پے تخریبِ خرمن صرصرے رفت

بہ حجرہ بود مسلم صرفِ طاعت
ز راہِ صدق مصروفِ عبادت

کہ ناگہ بعد ذکرِ ربِّ سبحان
بگوشش آمد صدائے پاے اسپان

نمازِ او چو عمرش یافت تتمیم
قضا بعدِ سلام آمد بہ تسلیم

مصلا کردہ شمشیر برداشت
کہ از غدر جفا کاران خبر داشت

برون آمد ز خانہ تیغ در دست
بقصدِ او ستمگارانِ بدمست

نہ تیغ آئینہ از جوشِ صفا بود
کہ پیدا اندران شکلِ قضا بود

جفا کاران ہمہ دورش گرفتند
میانِ حلقہ جورش گرفتند

مقید ہر کہ او را پیشم آرد | ز من امید صد انعام دارد
سوے دروازہ ہا لشکر فرستاد | برائے قید مسلم آن ز ناشاد
حصین ابن نمیر زشت خو را | مقرر کرد ظالم جستجو را
تفحص تا کند خانہ بخانہ | میان کوچہ ہا در ہر کرانہ
شود ہر سو روان چون ریگ در دشت | بھر کو گرد باد آسا کند گشت
سحر چون گشت پیدا آن جفا کیش | بزرم آمد بیارو یاورِ خویش
ہمہ اعیان کوفہ حاضر آنجا | دغا کیشان بہ غمخواری مہیا
نوازش کرد اشعث را ز حد بیش | نشانیدش قریب مسند خویش

در بیان خبر کردن فرزند طوعہ حاکم را از حال حضرت مسلم و شہادت آن بزرگوار

بعالم ہر کجا شورے بپا شد | ز شر انگیزیِ اہل دغا شد
خدا را ز مردم افساد پیشہ | دوانند اشقیا از بغض ریشہ
بحرصِ مالِ بے بنیاد خوشدل | ز حسنِ عاقبت محروم غافل
نہ خوف از حق نہ تشویشے ز محشر | خدائے شان زرود دولت پیمبر
خیالِ دین کجا در جوشِ مستی | بجائے حق پرستی زر پرستی
بہ کیشِ آنکہ غافل از مآل ست | قسم خوردن بکذب اکلِ حلال ست

میانِ حجرۂ خوش داد جایش — بگسترد از کرم فرشے برایش
برائے او طعامے کرد حاضر — زآبِ سرد جامے کرد حاضر
طعامے داد و اثمارِ جنان یافت — ز جامے آب انھارِ جنان یافت
پسر چون آمد و رفتِ نکو فال — بہ حجرہ دید شد مستفسرِ حال
از و این حال پنھان کرد طوعہ — نھان چون رازِ سلطان کرد طوعہ
مگر چون شد مُصِر آن زشت بنیاد — حقیقت گفت و سوگندِ خدا داد
باین سو مشکل و تشویش خاطر — بآن سو فکرِ قتلِ آن مسافر
چو آگہ شد عبید اللہ ظالم — کہ آوارہ شدند اصحابِ مسلم
بمسجد آن عدوے حق تعالیٰ — رخ آورد و بہ منبر رفت بالا
کجا مسجد کجا خنزیر موے — کجا منبر کجا بوزینہ خوے
منادی رفت در کوفہ ندا کرد — بلند از حکم او ہر سو صدا کرد
کہ خلقے سوے مسجد رخ نماید — ہر آنکس کہ نیاید خونش بود ہدر
بیکدم گشت مسجد پُر ز مردم — عبید اللہ شد گرمِ تکلم
کہ مسلم با خلیفہ شد مخالف — کنون روپوش چون گردید خائف
شود در خانۂ ہر کس کہ پیدا — کشم غارت کنم اموال او را

بلالش نام بود و زشت کردار — دعا پیشہ عدوے آل اطہار
قیامے داشت طوعہ بر در خویش — براہ انتظار شوہر خویش
باو فرمود مسلم گر تو انی — مرا آبے بدہ از بہر بانی
بفور آورد طوعہ شربت آب — قدح نوشید و تسکین یافت در تاب
در آنجا اندکے چون بگشت فرمود — بلب آورد طوعہ زین چہ مقصود
بجاے خود برو اے بندۂ رب — مناسب نیست تا خیر ست درین شب
باو مسلم مخاطب شد کہ مادر — غریبم من ندارم یار و یاور
مرا امشب بخانہ دہ پناہے — نہ بینی تا دگر روز سیاہے
پناہت تا دہد در روز محشر — جناب شافع محشر پیمبر
بگفت آن زن مرا از خود کن اعلام — چہ نام تست آخر اے نکو نام
کشید آہے ز دل فرمود مسلم — تباہ از دست ظلم قوم ظالم
دغا کردند با من اہل کوفہ — شدند از دوست دشمن اہل کوفہ
طلب کردند و غمخوارے نکردند — باین غربت مددگارے نکردند
چو طوعہ نام او بشنید و بشناخت — میان خانۂ خود میہمان ساخت
بہ حجرہ میہمان را کرد ساکن — بسان یاد حق در قلب مومن

که اینک میرسد افواج از شام — کُشد اهلِ بغاوت را بصمصام
قسم ها یاد حاکم می نماید — که یا بدامن پیشش هر که آید
درآید دولت و اموال در کف — عطا ها را کند بروے مضاعف
سلاز تن ورنه طفلان اُرباید — زنان بر شامیان قسمت نماید
ازین گفتار ترسیدند مردم — پریشان جمله گردیدند مردم
شدند از عهد منکر زشت انجام — به مسلم سی نفر ماندند تا شام
نمازِ شام چون مسلم ادا کرد — فقط آن یک بمسجد اقتدا کرد
چو از مسجد بر آمد بود تنها — همه رفتند یاران و احبا
دغا کردند با او بیوفایان — همه بیگانه گشتند آشنایان
نه یارے نه شفیقے ماند همراه — بغربت تکیه بر تائید الله
پریشان حال و سرگردان بیازار — به حیرت از دغاے قوم اشرار
که یارب این چه آفت بر سر آمد — بباب خانۂ طوعه درآمد
کنیزِ اشعث ابن قیس او بود — که اورا مالکش آزاد بنمود
به تزویج اسد آمد نکو کار — که بود او خضرمی مشهورِ امصار
ازو شد طفل ناهنجار پیدا — بجایش کاش گشتے مار پیدا

لعین محصور شد در مردمِ جنگ — فگندند اہلِ جرأت بر سرش سنگ

غرض ابنِ زیاد و مادرِ او — کہ مادر بود آنجا در برِ او

کنیزے را فرستادند بیرون — کہ تر ساند جماعت را ز ملعون

پسِ او ابنِ اشعث را فرستاد — مدد گارِ ز نازادے ز نازاد

کہ قومِ کندہ را یکجا نماید — بتقریبِ امان رایت کشاید

پسِ او چار کس دیگر فرستاد — پے اغواستم پرور فرستاد

حجار و شمرِ ملعون شیث و قعقاع — برون رفتند در امید اقطاع

علم برپا نمود اشعث حرامی — کہ جمعے زیرا و آمد ز خامی

بخوف و وعدہ این برگشتہ ایمان — ہمی کرد اہلِ کشور را پشیمان

گروہے را بہم آورد غدار — ز رہ برگشت آخر خیلِ بسیار

گروہے بے شمار از صبح تا عصر — ز پشتِ قصر داخل گشت در قصر

چو ملعون کثرتِ اتباع خود دید — دلش شد مطمئن بے خوف گردید

نشانے داد بہرِ شیث ترتیب — گروہے کرد بیرون بہتر ترغیب

ز امرِ او بسے اشراف از بام — سوے مردم ندا کردند تا شام

کہ رحمے بر عیالِ خود نمائید — ازان جانب باین جانب در آئید

عجب دنیائے فانی پُر فریب ست — که در پیرانہ سالی فکر زیب ست
فریب و بیوفائی در سرشت ست — نماید خوبرو خود را و زشت ست
وفا هرگز نخواهد کرد با کس ✣ — نباشد محکمے در عهد ناکس
روایت کرد عبد اللہ جازم — که من بودم شریکِ بزم حاکم
رخِ هانی بچوب آزرد بسیار — بزندان کرد زخمی را گرفتار ✣
رسانیدم به مسلم این خبر را — عیان کردم باو این شور و شر را
مددگاران مسلم جمع بودند — همه پروانه گردِ شمع بودند
مرا فرمود مسلم کن ندائے — باهلِ کوفه هر جا ن صدائے
برون آئید وقتِ نام و ننگ ست — عیان گردید مسلم روز جنگ ست
بدیگر چند کس هم امر فرمود — نداکردند آمد روزِ موعود ✣
شدند از هر طرف مردم فراهم — هزاران صف بصف مردم فراهم
برآمد مسلم و سامان بهم کرد — پے هر قوم ترتیبِ علم کرد
ز مردم مسجد و بازار پُر شد — جهان از یاوران انصار پُر شد
بحاکم زین جماعت کار شد تنگ — به پیشش ماند پنجه مردمِ جنگ
به بیرون یاورانِ آن سیه دل — که نزدش رفتن شان گشت مشکل

عبیداللہ ازین انبوہ رسید — بقاضی گفت مشکل کار گردید
شریحش[1] نام بود و نامدارے — کلامش داشت در قوم اعتبارے
بگفتا رو باین مجمع خبر دہ — گواہی پیش این ارباب شر دہ
کہ ہانی زندہ است و تندرست است — بکعبہ آنچہ مے گویم درست است
برآمد بر عروجِ بام قاضے — صدا از دلیک بے ہنگام قاضی
چرا این شور و شر زندہ ست ہانی — سلامت در لباسِ زندگانی
چو مردم گفتۂ قاضی شنیدند — پراگندہ شدند و آرمیدند
عبیداللہ در مسجد در آمد — بہ اتباع و سرِ منبر بر آمد
بسا ہمراہ او مردم زاشراف — مطیعانش بسا از قوم اجلاف
زبغی و عکس ترسانید ظالم — بہ بخشش رام گردانید خالم
خبر آمد خروجے کرد مسلم — کنون سوے تو رو آورد مسلم
عبیداللہ ظالم مضطرب شد — کہ حالش از تردد منقلب شد
روان شد جانبِ دارالامارہ — دوان شد جانبِ دارالامان
بہ بند و بست خود پرداخت از خوف — بعجلت بند درہا ساخت از خوف

در بیان مقید کردن حاکم ہانی را و آمدن مسلم بخانہ ہانی و تلاش کردن جاسوسان مسلم را

بلب آوردہا نی اے بدامدیش
بدرکن این خیال از خاطرِ خویش

گوارا چون کنند اقوام این ننگ
شود بالا مقرر آتش جنگ

ستمگر گفت مرگِ خویش پیوند
تبر سانی مرا زین گفتگو چند

بدستِ خویش چوبے داشت فرقد
بروے وبینی ہانی بسے زد

کہ جوے خون زپیشانی روان شد
بخون تر رو و ریشِ ناتوان شد

چو دست خویش بر شمشیر بگذاشت
بعین سوے غلامان بانگ برداشت

گرفتند و سرور و ریش شکستند
فگندند و درِ محبس ببستند

دران محابس چو حسان[1] دید این حال
بگفت این غدر تا کے اے بدافعال

امان دادیم و آوردیم ہمراہ
تو کردی این منافقت با امان خواہ

بعین دشنام داد و بانگ برزد
نشستا و خائف و دستے بسر زد

محمد ابن اشعث گفت ملعون ؛
کہ رائے من بود زین رائے مقرون

خبر چون زاں حجاج[2] بشنید
کہ ہانی کشتہ بے تقصیر گردید

گروہِ خویش را کرد او فراہم
شجاعانِ عرب گشتند باہم

روان شد جانبِ دارالامارہ
کہ محکم بود مثلِ سنگ خارہ

اماطہ کرد گفت اے اہلِ خذلان
چرا کشتید ہانی را بدستان

[1] حسان ابن جحاف
[2] عبد الرحمن بن محمد ابن اشعث

جوابش داد ہانی شرم دارم | کہ مہمان را بدستِ تو سپارم
بسے از جانبِ حاکم شدا صرار | مگر ہر بار ہانی کرد انکار
ز مجلس ناگہان ابنِ عمر خاست | پے اصلاح اسما نیز برخاست
بحاکم ہر دو کس گفتند بگذار | کہ ما او را کنیم از خواب بیدار
ز مجلس جانبِ بروند و گفتند | رہِ تفہیم بسپردند و گفتند
کہ اے ہانی من خود را بکشتن | بنادانی من خود را بکشتن
منیگن در بہ اشغال خود را | بغارت خانہ و اموالِ خود را
یزید و مسلم و این زشت طینت | بہم دارند خویشی و قرابت
نخواہد کشت مسلم را ستمگر | چرا گیری بلا بے سود بر سر
بآنہا گفت ہانی گو بہ بندم | مگر این ننگ بر خود چون پسندم
کہ مہمان را دہم در دستِ دشمن | صحیحم نیز دارم یاد ران من
نباشد گر کسے ہم یاورِ من | جدا از جسمِ من گردد سرِ من
کنم بر دل نہادِ خود قسم یاد | نازم ہیچمان تفویض جلاد
شنید ابنِ زیاد او را طلب کرد | بسختی گفتگو آن بے ادب کرد
کہ مسلم را نمی آری گر الحال | ترا گردن زنم اے زشت افعال

بآنها گفت با صد مهربانی | ز اشرافِ عرب مردی ستهانی
نمیخواهم با واز خویش کلفت | چو آید مرتفع گردد کدورت
پس آن بازیگران دادند بازی | بصد مکر و فریب و حیله سازی
درآوردند هانی را بمحفل | بره میداشت هانی خوف در دل
تسلی گرچه میدادند آنها | نمیگردید تسکین قلبِ اورا
لعین چون دید اورا گرد شدت | که آخر خود فتادی در هلاکت
عتابش کرد و گفت اے فتنه پرداز | درِ صد فتنه و شر کردی باز
که مسلم را بخانه دادی جا ✤ | سلاح و فوج میسازی مهیا
ابا هرگه ازین کردار او کرد | به مجلس منعقل آمد رو برو کرد
نمایان گشت هانی را که افسوس | دغا کردید ظالم بود جاسوس
نه باقی ماند دیگر جاے انکار | بسوگندِ خدا فرمود اظهار
که مسلم را بمنزل داده ام جا ✤ | خود آمد او شبے در خانهٔ من
اما نے خواست از من زار و محزون | نکردم وقت شب از خانه بیرون
اگر رخصت شود اکنون برآیم | کنم از خانه بیرون بارِ آیم
ستمگر گفت رخصت نیست زنهار | بزودی آر مسلم را بدربار

نباشد زندگی را اعتباری — بدست آید ز بیعت افتخاری
نشد واقف ز مکر آن پاک طینت — گرفت از حیله گر دیدار بیعت
چو آن مفسد بسے سوگند ها خورد — ببرد مسلم اورا عاقبت برد
برخ مالید او از مکر غازه — سپرد آن مال بیعت کرد تازه
بآن خانه بعین هر روز میرفت — شراره بود چون لنسور میرفت
ز حالِ دوستان گردید آگاه — ز اسرارِ نهان گردید آگاه
ز هر حالِ نهان آن زشت بنیاد — عبید الله ملعون را خبر داد
تو هم داشت در دل بسکه ها نی — ز حاکم بود او را سر گرانی
به بزم او نمیرفت آن یگانه — که اورا بود بیماری بهانه
عبید الله روزے کرد مذکور — چرا ها نی نمی آید بدستور
باو کردند اظهار بعض خصار — که او از چند ایام ست بیمار
ستمگر گفت گردید است بهتر — شنیدم من نشست است برد
تا به کس را پیش ها نی او فرستاد — که آرندش بعزت خرم و شاد
یکے محسان که ابنِ خارجه بود — محمد ابنِ اشعث نیز موجود
عمر نامی سوم فرزند حجاج — که پر دل بود آن دلبند حجاج

چو فارغ از نماز آن نامور شد — چنین گویا باو این حیله گر شد
که من مردے زاہلِ شہرِ شامم — محبِ آلِ اطہار و غلامم ✤
نہان دارم محبت در دلِ خویش — ہمیشہ مدح خوان در منزلِ خویش
شنیدم مردے از ارباب ایمان — باین شہر آمدست و ہست پنہان ✤
ہمی گیرد ز مردم بیعت آن مرد — برائے سبطِ پیغمبرؐ جوان مرد
مگر از دہشتِ اعداست پنہان — نہان گنجست در صحرائے ویران
بنذر آوردہ ام سی الف درہم — برائے آنکہ نزدِ او رسانم
نمیسازد مرا کس رہنمائی — کہ تا گردد نصیبِ من رسائی
بگیرد این مال و رہ نمائے — مشرف تا شوم از بیعتِ شاہؑ
بگفت این قصہ و بسیار بگریست — ز راہِ مکر آن مکار بگریست ✤
بروئے ساخت مفسد حیلہ سازی — کہ ابنِ عوسجہ زد خورد بازی
بگفت از دیدنِ تو شاد گشتم — ز قیدِ رنج و غم آزاد گشتم
کہ تو از دوستانِ اہلبیتؑ — محبِ خاندان اہلبیتؑ ✤
مگر از خوف اعدا در تالمؑ ✤ — نمے خواہم شوند آگاہ مردم
بگفت آن حیلہ گر کن دور دہشت — بگیرد از من بصد تعجیل بیعت

بهر جا مسکنِ مسلمؑ که دانند — خبر فی الفور پیشِ او رسانند
شدند آنها بهر بزمی و باغی — نشد دریافت از مسلمؑ سراغی
لعین معقلؑ غلامِ آن ستمکیش — که بود از اهل مکر و مکر اندیش
سپردش صرّه سه۳۰۰ الف درهم — با و تعلیم کرد آن زشتِ اظلم
که نزد دوستان آل اطهارؑ — برو از حیله سازی وکن اظهار
که این زر نذر کردم تا ازین زر — شوند احباب با اعدا مظفّر
دمِ هیجا بصرفِ خویش آرند — کشند اشرار را باکے ندارند
بغمخواران مسلمؑ کن رسائی — بیفگن طرح ربط و آشنائی
تجسس کن برو در هر مکانے — از و شاید بدست آید نشانے
پس آن مکّار در مسجد در آمد — سوے کعبه عدوے حیدرؑ آمد
بجاسوسی سوے هر کس نظر کرد — گذشت از خیر مفسد قصد شر کرد
بمسلمؑ آنکه ابنِ عوسجه بود — نگاهِ او فتاد و دست فرسود
که مردم ذکرے کردند با هم — زرازِ اهلِ دین این ست محرم
سوے ابنِ علیؑ شاهِ ولایت — به مردم میکند ترغیبِ بیعت
شنید این حرف و آن مکّار بدست — به ابنِ عوسجه نزدیک بنشست

بشہر کوفہ شد مہمان ہانی
کہ تب کرد از قضائے ناگہانی

بمسلم گفت روزے آن وفا کیش
کہ بودش از سعادت خیر اندیش

ہمی دارم ملاقاتے بجا کم
علیلم من بود آگاہ ظالم

بہ پیشِ من مقرر خواہد آمد
عیادت را ستمگر خواہد آمد

تو پنہان شو درین خانہ بیک جا
چو آید گردنش زن بے محابا

نشان باشد ہمین آندم تو بشتاب
کہ من سازم طلب از خادمی آب

غرض آمد عبید اللہ زانے
بہ پرسش پیش او در بیت ہانی

او اگردید چون رسمِ عیادت
طلب کرد آب او از اہلِ خدمت

برآید خواست مسلم تیغ در دست
بُرد او را سراز دستِ زبردست

قضا را کرد ہانی عذر در پیش
نخواہم کشت و خون در خانۂ خویش

چنین ہم گفت راوی حرفِ دلجو
کہ مانع شد زنے از خانۂ او

سخن این ست در معنی دل آویز
کہ مسلم خود نمود از غدر پرہیز

خیال آمد کہ در جرأت کمی نیست
مگر از غدر کشتن مردمی نیست

عبید اللہ را ہم شد توہم
برون از خانہ رفت آن ننگِ مردم

مقرر کرد جاسوسانِ چالاک
کہ ہر سو جستجو سازند بیباک

در بیان بیوفائی اہل کوفہ از خصوص مسلم و طلب کردن ابن زیاد ہانی نیز ابن مسلم را

بغربت کس مبادا وارہ یارب — بشہر دیگران ہیچارہ یارب
چہ داند کس کہ روزش بگذرد چون — چہ آید شب بلا بر جان محزون
کسے پروائے غمہایش ندارد — سر امروز و فردایش ندارد
خصوصاً در دیار فتنہ و شر — کہ کس را کس نپرسد ہمچو محشر
چو مسلم دید حال اہل کوفہ — ہمہ باطل مقال اہل کوفہ
کہ در ظاہر ہمہ عہد و مواثیق — بباطن دور تر از راہ توفیق
بہ بزمش داخل مردم بود پنہان — رسیدندے با و پنہان محبان
شرف اندوز خدمت ہر کہ می شد — نہان داخل بیعت ہر کہ میشد
برو تاکید کردے بہر اخفا — کہ بر مردم نگردد راز افشا
روایت کرد اند اہل روایت — دو دو الف[۱۲۰۰۰] کس آمد بہ بیعت
چنین ہم راویان ظاہر نمودند — کہ بست و پنج الف[۲۵۰۰۰] آن مرد بودند
برا عدا خواست مسلم تیغ رانی — مگر مانع ز عجلت گشت ہانی
بعالم ابن اعور[۱] نامور بود — کہ از بصرہ بجا کم ہمسفر بود
شریک اسمش شریک اہل ایمان — شکست کافران میخواست پنہان

[۱] ابن اعور المعانی ۱۲

کلیدِ قصرِ من خود می سپارم | که یارا ے طرف گشتن ندارم
شنید ابنِ زیاد و بانگ بر زد | که بگشا در قدم مگذار از حد
صدا ے آن شقی بغمان چو بشناخت | بروے نحس او دروازہ واساخت
پراگندہ شدند از خوف مردم | خدا والی ز شرِ مار و کژدم
سحرگاہان منادی داد آواز | بہم گشتند مردم گشت در باز
برآمد آن لعین و کرد تہدید | بصد سختی بہ مردم ساخت تاکید
مرا کردہ ست والی حاکمِ شام | دہم تا کار این کشور سرانجام
مطیعان را نوازش تا نمایم | در گنجینہ بر آنہا کشایم
کند ہر کس کہ کارے دشمنانہ | دہم مالش بہ تیغ و تازیانہ
رئیسانِ قبائل را طلب کرد | بایشان گفتگو آن بے ادب کرد
کہ بوے سرکشی ہر جا کہ یابید | پے اظہار سوے ما شتابید
نہان ہر کس کہ خواہد کرد این حال | بہ نہب و قتل خواہد گشت پامال
ز تہدیدِ لعینِ فتنہ سامان | شدند اشخاص در کوفہ پریشان
بمسلم چون ازین معنی خبر شد | کہ کوفہ ہر طرف پر شور و شر شد
قدم از جایگاہِ خود برون زد | بہ بیتِ ہانی بن عروہ آمد

بهر جا گرچه صد جور و جفا کرد
به کوفه ختم این رسم دغا کرد

که بودند اهلِ کوفه گام فرسا
براهِ انتظارِ شاهِ والا

به شب ابنِ زیاد آمد بکوفه
لعین ابلیس زاد آمد بکوفه

دهان و روی خود پوشیده از مکر
نهان از دیده ها گردیده از مکر

گمان کردند مردم شاه آمد
جگر بندِ رسول الله آمد

باستقبال از هر سو دویدند
بخدمت از رهِ شادی رسیدند

بلب این حرف و خاطر شاد و خرّم
که اے فرزند احمد خیر مقدم

ازین گفتار آن ناپاک ملعون
بدل رنجید و از غم شد جگر خون

صدائے زان میان ابنِ عمر زد
بآن جمعِ فرهم بانگ بر زد

نه این ابنِ علیؑ عالی نژاد ست
عبید الله فرزندِ زیاد ست

شدند از حرف او مایوس مردم
برانو دست از افسوس مردم

پراگنده شدند از دورِ کافر
هراسان از جفا و جورِ کافر

ستمگر تا درِ دارالاماره
رسید و کوفت در مرکب سواره

زبیم آمد بامِ قصرِ نعمان
که بود از حکم حاکم حافظِ آن

صدا از دید هم سوگند یا شاه
مکن با من تعرض مثل بدخواه

چہ آفت ہاست در دورِ زمانہ — پریشان خلقے از جورِ زمانہ
نمایند نو بنو نیرنگ سازی — خدنگ اندازی و شمشیر بازی
یکے از فتنہ ہائے حشر سامان — بود این زخمہ در تخریبِ ایمان
کہ خطِ شاہ را دادا بنِ مُنذر — عُبید اللہ را چون گشت مضطر
چو از مضمونِ خط او را خبر شد — لعین آماجِ صد شور و شر شد
نمود او قاصدِ شہ را گرفتار — کشید از ظلم بے تقصیر بردار
بمنبر رفت و آتشناک گردید — بر اہلِ بصرہ ظالم کرد تہدید
کہ ہر کس سر کشد سر بر تنش نیست — مرا باکے بقتل و کشتنش نیست
بمکر و حیلہ ہم مکّار پرداخت — بمال و جاہ و دولت وعدہا ساخت
پس این انتظام آن دیو منظر — روان شد سوے کوفہ روزِ دیگر
چو آن آتش کہ یک کشور بسوزد — بدیگر کشور آید رُخ فروزد

در بیان آمدن عبید اللہ ابن زیاد بکوفہ و تہدید کردن آن لعین باہلِ کوفہ

خدا را زالِ دنیاے بد اسلوب — کہ زشت است و نماید خویش را خوب
دلِ ہر نوجوان را می فریبد — بمکر اہلِ جہان را می فریبد
عجب مکّار آبِ زیر کاہ ست — بحقِ رہروان خسپوش جایہ ست

بحرب و ضرب اقرار مدد ساخت | اطاعت حلقۂ گوشِ خرد ساخت
ہم ابنائے تمیم اقرار کردند | رضائے خویش را اظہار کردند
شدند از راستی گویا نبی سعد | مجیبِ این سخن خواہیم شد بعد
نوشت این جملہ روداد ابنِ مسعود | بشاہِ بحر و بر مقبولِ معبود
کہ گشتند اہلِ حق سوے تو مائل | شدند از صدقِ دل راضی قبائل
کہ آری این طرف تشریف ہر گاہ | نثارِ شاہ گردد ہر ہوا خواہ
ہمہ آمادہ و حاضر بہ بیعت | کسے را نیست انکار از اطاعت
چو سوے شاہ آمد نامۂ او | شگفت از گرمیِ ہنگامۂ او
بحقِ او دعا فرمود حضرت | کہ باشی روزِ بیم ایمن ز دہشت
ترا بخشد رہائی ربِّ داور | ز رنجِ تشنگی در روزِ محشر
بہ بصرہ بود آماده ہمہ قوم | بجان مشتاق و دلداده ہمہ قوم
نشد کارے مگر از فکرِ کرسی راست | بتقدیرِ خدا روزے کہ او خواست
کہ از بصرہ روان گردید لشکر | برائے نصرتِ سبطِ پیمبر
خبر آمد کہ شد در کربلا حشر | ز قتلِ سبطِ پیغمبر بپا حشر

در بیان کشیدن ابنِ زیاد قاصد حضرت ابرار

که در دل آنچه گردیدست گویم | مددگاری بامرِ خیر جویم ✤
همه گفتند کن قصدِ خود اظهار | که ما را از اطاعت نیست انکار
بلب آورد دورِ ظلم نگذشت | یزیدِ فتنه گر مسند نشین گشت
ندارد بهره از بردباری | ز دانش خالی و از علم عاری
جهان واقف ز بدکرداریِ او | بعالم مشتهر میخواریِ او
باو زیبا ریاست نیست زنهار | سزاوارِ خلافت نیست زنهار
حسینؑ ابنِ علیؑ فرزندِ حیدرؑ | جلیل و عالمِ علمِ پیمبرؐ
محیطِ حلم و دریائے فضائل | کریم و بر زبان او را مسائل
کمالاتش عیان از قاف تا قاف | علیؑ در جرأت و احمدؐ بانصاف
نسب ظاهر حسب مشهور آفاق | بزهد و طاعت و علم و عمل طاق
نبوت راست معدن ذاتِ عالی | رسالت راست مخزن ذاتِ عالی
رفیع القدر کامل ابنِ احمدؐ | خلافت راست قابل ابنِ احمدؐ
کند از بیعت او هر که انکار | شود در خواریِ عقبیٰ گرفتار
تقاعد در اعانت عین کفرست | تساہل در اطاعت عین کفرست
پس آل خطه اوّل کمر بست | براه آمد بروے غیر در بست

چو منذر[۱] را ابنِ جارودِ دلاور — یزید[۲] آن ابنِ مسعودِ معمّر[۳]
سلیمان[۴] نام امیرا ابنِ امیرے — زہمت ہر گدا را دستگیرے
نوشت و خط بنامِ شان روان کرد — رقم در نامہ آن شاہِ زمان کرد
شمارا فرض باشد نصرتِ من — شمارا فرض باشد بیعتِ من
کہ من خضرِ طریقِ مصطفاؐیم — چراغِ دودمانِ مرتضاؑیم
خوشا شخصے کہ سازد یاریِ من — خدا راضی ست در غمخواریِ من
چو مکتوبِ امامِ خاصِ معبود — رسید و خواند آن را ابنِ مسعود
قبائل را بجاے کرد باہم — بلب آورد با قومِ فراہم
کہ نزدیکِ شما در عقل و تدبیر — چہ باشد پایہ ام سازید تفسیر
علو اندر نسب آیا ست یا نیست — ترفع در حسب آیا ست یا نیست
ہمہ گفتند داری استقامت — بعقل و دانش و فہم و فراست
شرف داری و صاحب اعتباری — بوجہ تست مارا استواری
بہر کارے کہ آید پیش مارا — نباشد جز تو خیر اندیش مارا
چو بشنید اینچنین گفتارِ ایشان — بآنہا گفت آن مردِ خداداں
شمارا بہرِ کارے کردہ ام جمع — برائے مشورت آوردہ ام جمع

[۱] منذر ابن جارود عبدی از اصحاب امیر المومنین علیہ السلام بود و در جنگ جمل و صفین و نہروان با آن حضرت بود و بعد از شہادت آن حضرت در سنہ ۴۰ ہجری والی اصطخر شد و در سنہ ۶۱ ہجری در گذشت
[۲] یزید ابن مسعود نہشلی از اصحاب امیر المومنین علیہ السلام بود و در جنگ جمل و صفین و نہروان با آن حضرت بود و بعد از شہادت آن حضرت در سنہ ۴۰ ہجری والی اصطخر شد و در سنہ ۶۱ ہجری در گذشت
[۳] معمر ابن یزید ابن مسعود نہشلی از اصحاب امیر المومنین علیہ السلام بود و در جنگ جمل و صفین و نہروان با آن حضرت بود و بعد از شہادت آن حضرت در سنہ ۴۰ ہجری والی اصطخر شد و در سنہ ۶۱ ہجری در گذشت

ز قتلش تیغ را یا غرقِ خون کن
ز کوفہ یا مسافر را برون کن

بمسلم ابن عُروہ داد نامہ
رسانید او بآن جلّاد نامہ

نہ نامہ نامہ بیداد عنوان
نہ نامہ محضرِ خونِ شہیدان

پس او عثمان کہ بود او را برادر
میانِ بصرہ کرد او را مقرر

روان شد زود دیگر خود بکوفہ
بشب آمد ستگر خود بکوفہ

در بیان نامہ نوشتن جناب سید الشہداؑ باہالیِ بصرہ و اجتماع ایشان در منجانہ سلیمان و آمادگی شان بامات

سعیدے را بر تاجِ سعادت
پلیدے را ببر رختِ شقاوت

یکے در بندِ حرصِ مالِ دنیا
یکے سرگرم در تحصیلِ عقبا

یکے از دہشتِ حق اشک ریزان
یکے بے خوف از رحمت گریزان

یکے از جان و دل قربانِ احمدؐ
یکے لب تشنۂ خونِ محمدؐ

یکے از عجز خاکِ پایِ سبطینؑ
یکے آمادہ برایذائے سبطینؑ

بہر اقلیم ہم بدخواہ ہم دوست
مگر دشمن فزون در دہر کم دوست

چنین فرمود سیّد ابنِ طاؤس
کہ عالم بود سیّد ابنِ طاؤس

رقم چون آن امامِ خاص معبود
جوابِ خطِّ اہلِ کوفہ فرمود

سوے اشراف بصرہ ہم فرستاد
خطوطِ خویش حضرت بہر امداد

یزید اورا ستود و حرمت کرد | بگفت احوال با او مشورت کرد
در آمد در سخن سر جون ناصب | کہ نزد من چنین باشد مناسب
بخوان ابن زیاد بے حیا را | کہ دارد دشمن او آل عبا را
رود در کوفہ و سکن گزیند | از و البتہ این آتش نشیند
یزید روسیہ زو داشت کلفت | نشد این رائے مرغوب طبیعت
دگر شد حرف زن سر جون زانی | تورائے والد خود را چہ دانی
یزید روسیہ گفت او ذہین بود | بہر یک باب رائے او متین بود
برآورد از بغل سر جون کتابت | پے ابن زیاد پر شقاوت
رقم در خط بستہ چون شگوفہ | سوائے بصرہ سرداری کوفہ
یزید روسیہ چون خواند منشور | بگفت اورا بدہ فرمان بدستور
سوائے ابن زیاد آن فتنہ گر ہم | خطے بنوشت با صد ظلم توام
کہ در کوفہ فسادے گشت پیدا | بنائے فتنہ و شر شد ہویدا
شنیدم نائب شاہ خوش انجام | بسوئے کوفہ آمد مسلم نام
بگردش عالمے پروانہ چون شمع | برائے جنگ لشکر میکند جمع
بکوفہ رو بصد حیلہ بصد فن | بگیر اورا روان کن جانب من

ناصب کا قاصر کو قتل کرنا دشمن کا مارنا اور اغلبا شہید

کمی در کارزارِ من نباشد — کسے باشد کہ یارِ من نباشد
بزیر آمد ز منبر بعدِ این پند — بگفت ابنِ ربیعہ آشتی چند
ازین گفتن کہ گردید از تو ناشی — چہ مے آید شدت تا نباشی
کجا کافی بہ تنبیہِ حریف ست — کہ این گفتار گفتارِ ضعیف ست
بگفت او زان ضعیفی ہست آسان — کہ گردم غالب و باشم بعصیان
یعنے بود عبداللہِ مُسلم — نوشت از سُستیِ نُعمان بحاکم
یزیدِ روسیہ را کرد آگاہ — کہ مسلم نائبِ ابنِ یداللہ
بکوفہ آمد و کرد ست بیت — باو از مردمِ کوفہ جماعت
چو خواہی کوفہ از آنِ تو باشد — بزیرِ حکم و فرمانِ تو باشد
باین جانب کشد مردے ز تورخت — کہ باشد مثلِ تو در کار تو سخت
بستی کار از نعمان چہ آید — کہ دانستہ تساہل مے نماید
عمر فرزند سعد و دیگران ہم — چنین نامہ چنین مکتوب پیہم
نوشتند و فرستادند در شام — یزیدِ زشت را کردند اعلام
غلامے بود سرجون[1] نام رومی — سیہ قسمت سیہ طالع ز تومی
کہ بود از حاکمے پیشینہ آزاد — بفرمانِ یزید امد ز نا زاد

[1] سرجون شیخ سعد اللہ مصنف مقتل حسین

قدومش مردمِ کوفہ شنیدند ببالِ شادمانی ہا پریدند
بخدمت فوج فوج از طیبِ خاطر صباح و شام میگشتند حاضر
برایشان خواند مسلم نامۂ شاہ ز مضمونش ہمہ گشتند آگاہ
بہ بیعت آمدند از طوع و رغبت ز مردم ہیزدہ ہزار الف اہلِ بیعت
چو مسلم این ہمہ سامان بہم کرد بسوئے شاہ مکتوبے رقم کرد
کہ ہست اولی بنزدِ این فدائی توجہ گر بدین جانب نمائی
بصبح و شام مے کردند جمہور تردد بر درِ مسلم بدستور
خبر چون مشتہر شد رفتہ رفتہ بہ حاکم ہم خبر شد رفتہ رفتہ
بفرمانِ یزیدِ نامسلمان بشہرِ کوفہ حاکم بود نعمان
بدل اندیشہ از جمعِ امم کرد بہ مسجد آمد و مردم بہم کرد
بمنبر رفت و گفت ای جمعِ مردم چرا کردید راہِ راست را گم
ترسید از فساد و فتنہ و شر کہ گردد باعثِ خواری مقرر
اگر دارید قصدِ ترکِ بیعت بود انجام قتل و نہب و غارت
مرا قتل و عقوبت نیست منظور مگر در سرکشی البتہ مجبور
بود تا در کفِ من قبضۂ تیغ بجنگم خون بریزم صورتِ میغ

عطش غالب شد از نایابیِ آب — ز فرطِ تشنگی گشتند بیتاب
بہ خشکی کشتہ شان در تباہی — زبان اندر دہان چون ریگ ماہی
نشد چون قطرہ آبے بہ یسّر — گذشتند از جہان آن ہر دو رہبر
چنان مسلمؑ بہ محنت گرم گردید — کہ خود را بر سرِ آبے رسانید
از انجا خط سوے حضرت رقم کرد — ز حالِ وادیِ غربت رقم کرد
کہ مروند از عطش در راہ رہبر — مرا فالے ست بد یا ابنِ حیدر
بصبر بہتر بحقِ خود ندانم ✤ — اگر باشد مناسب با زمانم
بدستِ قیس این مکتوب را داد — حضورِ سیّدِ عالی فرستاد
جوابش از امامِ طاہر آمد — مگر جُبنے ترا در خاطر آمد
بخواند و آن خیال از دل بدر رفت — مصمم گشت و قصد و پیشتر رفت
بجاے دید در راہ آن خردمند — کہ مردے تیر سوے آہوا فگند
ہدف شد بر زمین افتاد آہو — شد آہوے عدم آباد آہو
ترا وید از لبش گر خواست ذوالمن — ز دستم گشتہ خواہد گشت دشمن
مگر در دل ہراسے گشت پیدا — تفکر از جبینش شد ہویدا
بشہرِ کوفہ چون گردید داخل — شدش در خانۂ مختار منزل

شود فارغ ز رنجِ راہِ دنیا | براحت تا ابد باشد بعقبا
چنین باشد خبر از اہلِ اخبار | بسے چون کوفیان کردند اصرار
امامِ پاک مسلمؑ را طلب کرد | که در عقل و فراست بود او فرد
بعلم و فضل و دانائی و جرأت | وحیدِ دہر ابنِ عمِ حضرت
نشانید و بفرمانید او را | بجائے خویش گردانید او را
که اہلِ کوفه گر رغبت نمایند | بقصدِ خویش در بیعت درآیند
برو در کوفه و بنویس با من | گنم قصدِ سفر از مکه تا من
مگر این ماجرا باشد به کتمان | نگردد فاشش بر کس راز پنهان
پس او را با تلطف کرد رخصت | به کوفه بے تکلف کرد رخصت
ز ہمراہانِ آن خورشیدِ ایمان | عمارہ[1] بود و قیس و عبدرحمان
دو رہبر از گروہِ قیس ہمراہ | گرفت و شد نگاہِ او بر اللہ
کمر آن سیدِ عالی گہر بست | بقطعِ منزلِ عقبےٰ کمر بست
قضا را دو بیابان راہ شد گم | ز دورِ چرخِ گردان راہ شد گم
چو مرغِ آشیان گم کرده ہر سو | ہمی کردند در صحرا نگاپو
ز گم کردن رہِ نو سخت تر گشت | بسانِ گرد باد آوارہ در دشت

[1] سلمہ عمارہ بن عبد الرحمن بن عبد اللہ بن عبد الرحمن بن عبد اللہ بن عبد الرحمن بن عبد الل

لہذا حسب استدعاے مردم — بتوثیقِ کتابت ہاے مردم
رسولِ خود سوے شان منیرستم — کہ مسلمؑ را بفرمان منیرستم
محلِ اعتمادِ من ہمین ست — کہ ابنِ عم واز من جانشین ست
اگر تحریر او آید بنامم — کہ منظورِ شما شد احترامم
بجان و مال شد منظور شرکت — کمر بستید محکم در اطاعت
بصدقِ دل گرائید بر حق — معرا گشتہ اید از زیغ مطلق
سوے کوفہ چو خواہد رتِ عزت — توقف نیست می آیم بعجلت
وفاے وعدہ از من در رسیدن — رفاقت از شما در حق گزیدن

در بیان آن مدن حضرت مسلمؑ بکوفہ و خبر رسیدن بہ یزید ملعون و فرستادنش ابن زیاد را

سفر باشد مبارک بہر انسان — ظفر یابد اگر باشد پریشان
مگر رنجِ سفر ہم بے شمار ست — درین وادی بھر جا خار زار ست
سفر دارد دو رنگی مثلِ دنیا — کہ در راہ ست ہم راحت ہم ایذا
اگر خوش طالع و خوش اعتقاد ست — محیط و کشتی و بادِ مراد ست
دگر بد اعتقاد و بد سرشت ست — مآلش نار چون اہلِ کنشت ست
خوشا احوال آن مردِ مسافر — کہ یابد منزلِ مقصود آخر

بما حاکم کہ نعمانِ بشیر ست ذلیل ست و خفیف ست و حقیر ست
نہ در جمعہ گہے شرکت نمائیم نہ روزِ عید ہمراہش برآئیم
تو گر آئی پذیرد رونقے حق کنیم اورا باہلِ شام ملحق
رقم در خط چو کردند این مقاصد فرستادند ہمدستِ دو قاصد
یکے[۱۱] را نام عبد اللہ بنِ وال دگر عبد اللہ و مسمع بذنبال
کہ این نامہ بہ تعجیلی کہ دانند حضورِ سبطِ پیغمبرؐ رسانند
ز ماہِ روزِ تاریخِ دہم بود کہ آمد خط بہ پیشِ خاص معبود
ز بعدِ آن ہجوم نامہ ہا شد رقم از ہر طرف خطّے جدا شد
روانہ گشت قاصد بعد قاصد طلب مقصود تحریرِ مقاصد
شبے آمد صد و پنجاہ نامہ بروزے ہشت صد از راہ نامہ
بہم گشتند پیشِ شاہِ ابرار دہ و دو الف[۱۲] مکتوبات اشرار
باخر شاہ ہم خطے رقم کرد دُرِ مقصود تفویضِ قلم کرد
کہ تحریرِ شما بسیار آمد مکاتیبِ شما ہر بار آمد
گہے[۱۳] آمد سعید و گاہ ہانی سوے کوفہ بتاکید روانی
نوشتید انتظارے ماندارید بیا شاہا امامے ماندارید

سلمہ عبد اللہ بن وال و عبد اللہ بن مسمع نام
قاصدان اول بکوفہ

سلمہ سعید بن عبد اللہ حنفی و ہانی بن عروہ مذحجی
ایلچیان کوفہ

چہ باید کرد ما را اے سلیمان — بگو با من خدارا اے سلیمان
سلیمان گفت اگر باشید محکم — بہ پیمان و براہِ ربِّ عالم
بجان و مال در تبعیّتِ او — بصدصدق و یقین در نُصرتِ او
رقم نامہ بآن سرور نمائید — طلب او را باین کشور نمائید
وگر باشد بہ تبعیّت تامّل ✤ — بیاری و مددگاری تساہل
خدعیت نیست کارِ آدمیت — مبیند از یدا و را در ہلاکت
ہمہ گفتند اگر سازد منور — حسین از نور خود این شہر و کشور
بہ بیعت دست از رغبت کشائیم — بجد ست جانفشانیہا نمائیم
برغبت پس کتابت ہا نوشتند — بشاہِ شیرب و بطجا نوشتند
ہمہ اعیان و سرداران کوفہ — تہیدستان و زرداران کوفہ
کہ یا سبطِ رسول اللہ شبیرؑ — نہ از حالِ ما آگاہ شبیرؑ
ز دستِ حاکمِ غدّار تنگیم — بہ اہلِ ظلم آماج بجنگیم
بیا تا جان در آید در تنِ ما — ز بدعت پاک گردد مسکنِ ما
بیا مشکاک شاے ما نداریم — امامے پیشواے ما نداریم
بفرزندِ نبیؐ مشتاقِ بیعت — بجان و مال حاضر در اطاعت

مقرر گشت از من دشت پیکار — مقامِ امتحانِ قومِ اشرار
فرارم شد معیّن جاے رحمت — زمن باشد شفاعت در قیامت
شما در کربلا آئید حاضر — بہ عاشورا کہ ہست آن روز آخر
یعنان از خدا خوفے ندارند — سرم بُرّند و برنیزہ گذارند
گرفتارِ بلا آلِ پیمبرؐ — سوارِ اشتران بادیہ تر
شوند از ظلم اعداے ستمگار — برہنہ سر بہ بازار و بدربار
زرہ آن فوج برگردید مجبور — حسینؑ آمد بہ مکّہ از رہِ دور
بروزِ جمعہ و ثالث ز شعبان — بشہرِ مکّہ آمد شاہِ ذیشان
براے عمرہ مردم جمع بودند — شرف حاصل ز تسلیمش نمودند
ہمی گشتند مردم گاہ بیگاہ — شرف یاب از حضورِ شاہِ ذیجاہ
بشہرِ کوفہ مشہور این خبر شد — کہ مکّہ سبطِ احمدؐ را مقرر شد
سلیمان نام از قومِ خزاعے — کہ بود از جملۂ اشخاص داعے
بجمع گشتند مردم در سرایش — براے چارہ جوئی حسبِ رایش
کہ حاکم شد یزید زشت انجام — ستمگار و جفاکار و ہمی آشام
حسینؑ ابنِ علےؑ آمد بہ مکّہ — امامِ متّقے آمد بہ مکّہ ✤

اگر فرمان دہی بازو کشائیم — کہ اعدا سے ترا غارت نمائیم
نمودار شاد حضرت چیست حاجت — کہ در راہم تا عدا در حفاظت
مگر در وعدہ گاہِ من بیائید — اقامت بر فرارِ من نمائید
پس از فوجِ ملایک لشکرِ جن — سلمان کلمہ گو چون زعفرِ جن
رسید و گفت با آن شاہِ ذیجاہ — کہ اے نورِ خدا جانِ یداللہ
بجا آرم نمائی ہر چہ فرمان — ہلاکِ دشمنان کار یست آسان
ہمین ساعت شوند این جملہ بلیس — کنم با خاک اعدا را برابر
بغیرِ آنکہ تکلیفے نمائی — بمیدان دست و بازو ے کشائی
شود این فرقۂ کفار فی النار — اسیرِ صد بلا فی النار فی النار
نمودار شاد فرزندِ پیمبر — کہ قدرت از شما دارم فزون تر
جہان و صد جہان در قبضۂ من — زمین و آسمان در قبضۂ من
مگر خواہم کنم اتمام حجت — برین قومِ گرفتارِ ضلالت
بلا بر فرق و دوشِ خویش گیرم — رضاے حق تعالی پیش گیرم
نترسم از بلا در راہِ سبحان — سرِ من صورتِ یحیی ست قربان
براہِ امتحان گرمِ جہادم — بود سرداریِ عقبا مرادم

ز خویشان جملہ را فرمود رخصت
وداعے گفت با اہلِ قرابت

بہ محمل خواہران را برنشانید
بہ ہودج دختران را برنشانید

ز اصحاب و ز اہلبیتِ ذیجاہ
بقدر بست[۲۱] و یک بودند ہمراہ

جنابِ قاسمِ فرزندِ شہؑ
علی اصغرؑ علی اکبرؑ دلاور

ابو بکر و عمر بودند و عثمان
دگر عباس ابنِ شاہِ مردانؑ

چو عبد اللہ مسلم غیرتِ ماہ
منِ رنجور و چشمِ دل الی اللہ

بخواند آیاتِ قرآن و سفر کرد
مگر ترسان ز جورِ قومِ نامرد

ہمہ گفتند با آن شاہِ ذیجاہ
کہ بے راہہ ببر تشریف یا شاہ

بگفت آن شہؑ چہ حاصل از کم و کاست
مرا زیبا ست رفتن بر رہِ راست

ز صادقؑ این روایت گشت مرقوم
چو بیرون شد ز شہر شاہِ مظلوم

برہ برخورد فوجے از ملائک
براہِ انقیادِ شاہِ سالکؑ

سلح نیزہا در دست اسوار
براسپانِ صبا دم برق رفتار

پس تسلیم کردند انچنین عرض
کہ ما را ہست شرکت در بلا فرض

ہمیشہ یاورِ جدِّ تو بودیم
اعانت در جہاد اکثر نمودیم

کنون ہم حسب حکمِ ربِّ قادر
بخدمت ما ہمہ گشتیم حاضر

زمین ہا پست گردیدند ہر جا — زمینِ کربلا گردید بالا ✤
بما در سیّدِ ذیجاہ بنمود — محلِّ دفن و لشکرگاہ بنمود
مقامِ قتل ہر یک یار و یاور — محلِّ دفنِ ہر خویش و برادر
نمود ارشاد بعدِ کشتنِ من — کنند اہلِ حرم راقید دشمن
زنان و طفل و را عدا گرفتار — بگردانند عریان سر ببازار
چو این گفتار سلطانِ زمان کرد — عفیفہ اشک بارید و فغان کرد
کشید آہے و گفتا اے جانِ مادر — مرا داد ست جدِّ تو پیمبرؐ
کفِ خاکے ازین پر نور مدفن — بشیشہ ضبط او را کردہ ام من
پدر خود آن شہِ دلریش برداشت — کفِ خاکے ز قبرِ خویش برداشت
بما در داد و گفت این خاک را ہم — بشیشہ ضبط کن باشند با ہم
چو خون گردد بمینا ہر دو این خاک — بدان شد قتل ابنِ شاہِ لولاک
ازین گفتارِ حضرتؑ شد قیامت — ز شورِ اہلِ عصمت شد قیامت

در بیان آمدن حضرتؑ از مدینہ بہ مکّہ و فرستادن مسلمؑ بہ کوفہ

ز زین العابدینؑ گردید منقول — ازان شاہِ مبین گردید منقول
کہ چون حضرتؑ برون شد از مدینہ — ز غم دستِ جہانے بود و سینہ

نباشد شک درین اصلا یقین ست — که ایزد بهترین حاکمین ست
توکّل کردم و ممتاز گشتم — بسوے اوست روزے باز گشتم
مرا هر کس که ایذاے رساند — عوض روزے از و عادل ستاند
نوشت این نامه مُهرِ خود بران زد — به عجلت داد در دستِ محمّد
مهیاے سفر شد شاهِ ذیجاه — زنان و اقربا گشتند همراه
که آمد اُمِّ سلمہؓ هم بنزدیک — سکونست از ضرورت جاے تحریک
بگفت آن زوجهٔ خاصِ پیمبرؐ — که اے فرزندِ حیدرؑ رجانِ مادر
تو عزم مکّه داری با عزیزان — به داغِ خود مرا غمگین مگردان
شنیدم من زجدِّ تو مکرّر — که گردد سبطِ من مذبوحِ خنجر
بدشتِ کربلا محروم از آب — شود مجروح با انصار و اصحاب
نمودار شاد شاهِ دین که مادر — چه سازم چون چنین باشد مقدر
سفر از عالمِ فانی ضرورست — عمل بر حکمِ ربّانی ضرورست
خبر دارم زروزِ قتل و قاتل — مقامِ دفن منقوش ست در دل
همه حالِ زنانِ خویش دانم — نیم غافل زنامِ کشتگان هم
بسوے کربلا شاهِ ولایت — بانگشتِ مبارک کرد اشارت

محمدؐ زین سخن گردید گریان — نمود ارشاد با اوشاہِ ذیشان
بہ تگہ میروم از خوفِ دشمن — عزیزان و محبّان ہمرہِ من
تو در یثرب بمان جاسوسِ من باش — خبردار از لعینان در وطن باش
بمان مستفسرِ حال و سوانح — بمن بنویس احوال و سوانح
طلب زان بعد قرطاس و قلم کرد — وصیت نامہ حضرت رقم کرد
عجب نامہ پُر از درد و غم اندوز — باین مضمون جانکاہ و جگر سوز
شہادت میدہد سبطِ پیمبرؐ — حسینِ خستہ جان مخلوقِ داور
کہ ذاتش لاشریک ست و یگانہ — ہویدا کرد افلاک و زمانہ
محمدؐ بندہ و مرسل بہ تجدید — بحق و راستی مبعوث گردید
جہنم حق گلستانِ جنان حق — قیامت حق کہ شکّے نیست مطلق
خدائے پاک میراند ہمہ را — بہ محشر زندہ گرداند ہمہ را
نہ کردم من ز خود ترکِ سلامت — ولیکن از پئے اصلاحِ امت
نمایم سوئے نیکی رہنمائی — ز زشتی و بدی دارم جدائی
بکردار احمدؐ و حیدرؑ رفتار — قبولِ من قبولِ ربِّ دادار
کند ہر کس کہ در دنیا مرا رد — ز من صبر و ز حق پاداش مرتد

یکے گریان یکے از درد نالان | پریشان صورت موے پریشان
یکے گوید کہ روز مرگ زہرا است | مقام آہ مریم اشک حوا است
یکے گوید کہ حیدر سیر و دآہ | یکے گوید پیمبر سیر و دآہ
ز فریاد یتیمان ست محشر | غیر زان و قریبان خاک بر سر
محمد نام حضرت را برادر | بخدمت آمد و شد عرض گستر
تو فخر خاندان مصطفائی | تو امت را امام و پیشوائی
تو می بینی و من کردم نظارہ | ز دست دشمنانت نیست چارہ
بمکہ رو در آنجا کن اقامت | نہ بینی گر در آن جا ہم سلامت
سوے شہر یمن از مکہ رو آر | کہ آنجا دوستان ہستند بسیار
چو ایمن از خطر آنجا نگردی | ترا باید کنی صحرا نوردی
نویسی خط از انجا سوے احباب | شود تا جمع بہر جنگ اسباب
نمود ارشاد حضرت اے برادر | مرا اینے نخواہد شد میسر
گر نیم جا اگر در روزن مور | کنند اہل شقاوت زنده در گور
مرا در راہ حق بہتر جہاد ست | شہادت زینہ بام مراد ست
بود جا گرچہ بر شمشیر تیزم | مگر از بیعت حاکم گریزم

بمرقد گشت چوپان ابنِ حیدرؑ | نمازے خواند و شد رخصت زمادر
ندا آمد کہ قربانِ سرِ تو | بدردِ تست گریان مادرِ تو
بہر جانب روی در دشتِ غربت | من و موے پریشان در مصیبت
منِ غمدیدہ ہمراہِ تو باشم | شریکِ دردِ جانکاہِ تو باشم
بہر منزل کہ باشد زینبِ من | جہان لرزد ز شورِ یاربِ من
پس از رخصت زمادر شاہِ ابرارؑ | سوے قبرِ حسنؑ آمد گہر بار
برادر را وداعِ آخری کرد | نگہ سوے سپہرِ چنبری کرد
بخانہ آمد و قصدِ سفر ساخت | بسامانِ سفر مظلوم پرداخت

دربیان رخصت حضرت از محمد حنفیہؓ و اُمّ سلمہؓ و نوشتن وصیت نامہ

در یغا شاہ مسکن میگذارد | گلِ شاداب گلشن میگذارد
ز رازکان میرود لعل از بدخشان | دُر از دریا قمر از بُرجِ میزان
مہِ کنعان ز کنعان میکند کوچ | عجب شیراز نیستان میکند کوچ
مدینہ پر غم و اندوہگین ست | کہ روزِ ہجرتِ احمدؐ ہمین ست
ہجومِ مردمِ نالان بہر جا | ز شورِ واحسینا حشر بر پا
زنان و کودکان در آہ و زاری | ہمہ یکجا بسزمِ سوگواری

روان گردد بحلقِ خشک خنجر — کنی رفعِ عطش از آبِ کوثر
لعینان را کجا باشد سلامت — خدا محرومِ دارد از شفاعت
بدنیا و بعقبے زشت حال اند — بہ کونین اشقیا خسران مآل اند
ترا پیشِ خدا باشد منازل — رسی بر اوجِ قربِ ربِّ عادل
بیا در خلد مشتاق اند یکسر — بدیدارت پدر مادر برادر ✤
بہ جدِّ خویش گفت آن شاہِ عالم — کہ یا شاہِ دو عالم فخرِ آدمؑ
دلِ من سیر شد از زندگانے — ندارم حاجتِ دنیاے فانے
مرا هم در مزار خویش جاده — نجات از دستِ این اهلِ جفاده
نبیؐ فرمود اے نورِ دو دیده — سوارِ کشتیِ طوفان رسیده
ترا زین راه اصلا نیست چاره — ز برگشتن بدنیا نیست چاره
مراتب در حضورِ ربِّ عزت — بود موقوف بر امرِ شهادت ✤
کلیدِ دوزخ و جنت کہ یابے — همہ گنجینۂ قدرت کہ یابے
طریقِ خاصِ تحصیلش همین ست — شهادت زینۂ رفعت بدین ست
بگفت این حرف و احمدؐ کرد رخصت — ز خوابِ خوش مژه وا کرد حضرتؑ
شبِ دیگر بقبرِ فاطمہؑ رفت — بچشمِ تر بقبرِ فاطمہؑ رفت

برائے من ہمان تجویز فرما — براہت ہر بلا سہل است الٰہا
قریبِ صبح سر بر مرقدِ پاک — نہاد و خفت سبطِ شاہِ لولاک
جنابِ مصطفےٰ را دید در خواب — حبیبِ کبریا را بر رخ آب
ملایک حلقہ زن در دورِ آن شاہ — کہ بود از انتہائے شان حق آگاہ
بنزدیکِ جدِ خود رفت حضرت — کہ یا خیر الورا ختمِ رسالت
منم فرزندِ زہرا ابنِ حیدر — منم شبیر شبّر را برادر
تو فرمودی مرا تفویضِ امت — نشانیدی تو بر صدرِ امامت
ستمگاران مرا یاری نکردند — دغا کردند غمخواری نکردند
ندانستند اصلاً حرمتِ من — کمر بستند بہرِ ذلتِ من
کنون از دستگاری نیست راہے — پناہے وہ پناہے وہ پناہے
سرش بر سینہ چسپاند احمد — جبین و سینہ اش بوسید احمد
نمودار شادائے جانِ دلِ من — چراغِ شرع و شمعِ محفلِ من
ترا در کربلا رفتن ضرورست — ہمین خرسندی ربِ غفورست
گروہے فاسق و فاجر زامت — کہ میدارند امیدِ شفاعت
ترا سازند با خویش و بیگانہ — شہیدِ راہِ حق بے آب و دانہ

تمنائے شکوہ و حرصِ دولت — کند غافل ز فردائے قیامت
بحرصِ مال و دولت طالبِ جاہ — درافتد دین و دانستہ در چاہ
حقِ آلِ محمدؐ بود روشن — زکوری بست چشمِ فہمِ دشمن
جہان چون دید پُر از فتنہ و شر — برآمد از وطن سبطِ پیمبرؐ
چو ننگ آمد ز بغضِ اہلِ کینہ — روان شد سوئے مکہ از مدینہ
بقبرِ مصطفیٰؐ شد بہر رخصت — امامِ رہنما شد بہرِ رخصت
بسوئے مرقدِ پُر نور آمد — کلیم اللہ فراز طور آمد
نمازِ چند رکعت خواند حضرتؑ — میانِ روضۂ ختمِ رسالتؐ
تضرع پیش ربِ کبریا کرد — بسے زاری بدرگاہِ خدا کرد
کہ آگاہی ز حالِ من الٰہی — کہ عاجز را چہ پیش آمد تباہی
براہِ زہد و طاعت رہ نوردم — بہ نیکی امر و نہی از زشت کردم
جہانے را رہِ ایمان نمودم — درِ دینداری و تقوےٰ کشودم
تجاوز در گمانِ من نیامد — بجز حق بر زبانِ من نیامد
بحقِ صاحبِ این قبر یارب — عطا کن در بلا ہا صبر یارب
رضائے تو بہر کارے کہ باشد — نجاتِ من بکردارے کہ باشد

یزید رو سیہ مرد یست بیخوار — بفسق و معصیت دایم گرفتار
بخونِ ناحقِ خلق ست عاصی — علانیہ گرفتارِ معاصی
باو بیعت کنم من ہست دشوار — مکن با من چنین گفتار زنہار
بگفت این حرف و آن سلطانِ دیشان — بدولت خانہ آمد با رفیقان
بحاکم گفت مروانِ سیہ مست — شکار آمد بدست و رفت از دست
بلب آورد حاکم این چہ گوئی — نزیبد آدمی را جز نکوئی
من و خونِ گلِ گلزار زہرا — چہ امر ست این معاذ اللہ منہا
دعا کیشان کنند ار سلطنت پیش — نگیرم خون او بر گردنِ خویش
کنم گر اختیارِ این شقاوت — چہ گویم با محمد در قیامت
بظاہر گفت مروان خوب کردی — نمودی پاسِ ایمان خوب کردی
بباطن شد نہایت بر لعین شاق — کہ شد سالم بخانہ شاہِ آفاق
کہ مروان دشمنِ اسلام و دین بود — لعین ابن لعین ابن لعین بود

در بیان ارادہ سفر جناب سید الشہدا از مدینہ و رخصت شدن از روضہ جناب محمد مصطفی و فاطمہ زہرا

حریصان را جہان دل مے رباید — ہمہ تلخ ست و شیرین مے نماید
خدا آگاہ زیرا آسمان کیست — حق از باطل شناسد در جہان کیست

بگفت او راست گفتی ہست ظاہر ۔۔۔ ہمین دارم ہمین دارم بخاطر
نمودار شاد شہ پس کن توقف ۔۔۔ کہ در تعجیل می باشد تاسف
من و تو ہر دو را ے خویش بینید ۔۔۔ بہر جانب کہ حق باشد گزینند
شود طے صبح عجلت اینقدر چیست ۔۔۔ سزاوار خلافت در جہان کیست
ولید این امر منظور نظر کرد ۔۔۔ بر خصمت قصد شاہ بحر و بر کرد
بحاکم گفت مروان بداندیش ۔۔۔ شوی آخر خجل از کردۂ خویش
بفردا امر بیعت را میناداز ۔۔۔ نیابی دست بر ابن علیؑ باز
بقا بوے تو ہست این وقت دشمن ۔۔۔ اگر بیعت نیازد گردنش زن
ازین گفتار او حضرتؑ برآشفت ۔۔۔ بہ مروان لعین بے حیا گفت
ترا مقدور باشد اے زنازاد ۔۔۔ کہ بر من دست اندازی زبیداد
تو و این ہر دو این قدرت ندارند ۔۔۔ کہ بر ایذاے من ہمت گمارند
بحاکم گفت پس آن شاہ دینشان ۔۔۔ چرا پامی نہی بیرون ز ایمان
مرا زیباست در امت امامت ۔۔۔ کہ جد من بود ختم رسالت
گذرگاہ ملایک خانۂ من ۔۔۔ بود روح الامین پروانۂ من ✤
بود در خانۂ من تا قیامت ۔۔۔ ہمہ آغاز و انجام امامت

اگر بیعت نماید زین چہ بہتر — وگرنہ از تنِ او کن جدا سر
زگفتارِ لعین رنجید حاکم — کہ امرے میکنی تعلیم ظالم
کہ در دُنیا شوم رُسوا و بدنام — بعقبےٰ داخلِ دوزخ بدانجام
مگر او را طلب کردن ضرورست — بنا فرمانیِ حاکم فتورست
مکرّر سبطِ احمدؐ را طلب کرد — جگر بندِ محمدؐ را طلب کرد
بخویشان و عزیزان شاہِ دیشان — پے ہمراہ بودن داد فرمان
جوانان اسلحہ بر خویش بستند — بجرأت آستین ہا بر شکستند
روان شد ہمرہِ شاہِ حجازیؑ — دلاور حضرتِ عباسؑ غازی
بر شاہِ ہُدےٰ بودند سیّؑ کس — رفیق و اقربا بودند سیّؑ کس
چنیں فرمود حضرتؑ با برادر — تو با این سر فروشان باش بردر
صدائے من کنی ہر گاہ اصغا — در آور جائے خلوت بے تحاشا
چو داخل شد بہ مجلس شاہِ دیشان — بہ مجلس پیش حاکم بود مروان
بحضرتؑ کرد حاکم ذکر بیعت — نمود ارشاد آن شاہِ ولایتؑ
ترا مدِّ نظر باشد مقرر — بہ نیت این قدر باشد مقرر
کہ سازم بیعتِ ظاہر نہ پنہان — شود این امر بر مردم نمایان

ترا باید کہ نزدم حاضر آئی | قبولِ بیعتِ حاکم نمائی
امامِ ہر دو عالم بر در تشریف | شہنشاہِ معظم بر در تشریف
نمود ار شاد بیعت نیست ممکن | بدستِ حاکمانِ تیرہ باطن
تو میدانی کہ ما اعلامِ دینیم | نشانہائے رہِ صدق و یقینیم
عطا فرمود حق ما را امامت | کرامت کرد حق ما را کرامت
دلِ ما بحرِ علمِ ربِّ باری ست | زبانِ ما بحق و صدق جاریست
ز جدِّ ما بگوشِ ما رسیدہ است | ہمہ عالم ز پیغمبر شنیدہ است
خلافت کان مقامِ احترام ست | بر اولادِ ابو سفیان حرام ست
چنین فرمود چون ختمِ رسالت | ز ما ہرگز مدار امّید بیعت
ولید آنوقت کاتب را طلب کرد | رقم انکار سلطانِ عرب کرد
چو نامہ خواند ملعون حاکمِ شام | بجوش آمد لعین را خون در اندام
جوابِ نامہ کوتہ بین فرستاد | کہ زین مضمون بجسمم آتش افتاد
رقم من انچہ می سازم ہمان کن | سرِ ابنِ علیؑ نزدم روان کن
ولید این نامہ خواند و شد پریشان | بمروان کرد فاش این راز پنہان
ستمگر گفت تا کے این تغافل | بہ تنہائی طلب کن بے تامّل

دگر عبداللہ آن ابنِ زبیر ست — مدان از خویشتن او را کہ غیر ست
مدارا گو کنی صلح ست دشوار — نخواہد شد موافق با تو زنہار
عدوے تست یا بدست ہر گاہ — براندازد ستونِ دولت و جاہ
تو فکرِ دفعِ او در ابتدا کن — چو یابی بند بندِ او جدا کن
سوم ابنِ علیؑ فرزندِ زہراؑ — کہ خونِ اوست خونِ شاہِ بطحاؐ
شوند او را شیوخِ کوفہ طالب — بسوے خویش دارم ظنِ غالب
مگر پاسِ طلب اصلا ندارند — بوقتِ ابتلا تنہا گذارند
بسبطِ مصطفےؐ چون دست یابی — مشو زنہار در فکرِ خرابی
چو او کشتہ شود از بدعتِ تو — نماند حفظِ ملک و دولتِ تو
نگفت این حرف و راہی از جہان شد — خلیفہ پیشوائے فاسقان شد
یزید رو سیہ بدمست میخوار — مکین در جاے احمدؐ شانِ قہار
ولیدِ عتبہ را از بغض و کینہ — فرستاد آن ستمگر در مدینہ
تحکمؐ او کہ اول از خطا کرد — بفرزندِ خطابِ مصطفےؐ کرد
بنزدِ شاہِ والا کس فرستاد — کہ ما را حاکمِ ناکس فرستاد
کہ از تو بیعتِ او را ستانم — ندارم دستِ بیعت تا ستانم

کند بیجان بدامِ زلفِ پیچان
گشد در محبسِ چاہِ زنخدان

رضا مند از فنائے عاشقِ خویش
وفا با کس نسازد این جفا کیش

ہمیشہ گرچہ می بینند مردم
کہ این شد از جہان آن از میان گم

ز غفلت دیدۂ عبرت مگر بند
بہ مہرش مبتلا دیوانہ چند

یکے اعضائے او فرسودہ در خاک
دگر دارد ز نخوت سر بر افلاک

یکے از تابعانش حاکمِ شام
کہ تارِ جانِ گسست و ماند در دام

چو ہنگامِ وفاتش گشت نزدیک
شد از ملک و بفاسق کرد تملیک

یزید رو سیہ فرزندِ خود را
رئیسِ فاسقین دلبندِ خود را

طلب کرد و قریبِ خود نشاند
بر و پیش از نصیحت غازہ مالید

کہ کردم سرنگون گردنکشان را
مطیعِ خود تمام اہلِ جہان را

بلاد و شہر و کشور بیش از بیش
در آوردم ہمہ در قبضۂ خویش

مہیا ساختم با پائداری
ہمہ سامانِ ملک و شہریاری

ز سہ کس بر تو می ترسم ولیکن
اگر سازی علاجش ہست ممکن

یکے عبد اللہ آن ابنِ عمر دان
جدا از تو نخواہد شد مگر آن

اگر با او مدارا پیش گیری
بظلِّ التفاتِ خویش گیری

جہنم گرم مے گردید ہر بار | کہ سوزد خلق را از گرمیِ نار
ولیکن شد سکونِ نار ہا لک | بفرمانِ خدا از دستِ مالک
نشد از حارسان روزی چو این کار | جہنم دفعتہ زد جوش بسیار
ز سدرہ حضرتِ جبریل آمد | ز حکمِ حق بصد تعجیل آمد
ز شہپر حارسانش را مدد کرد | با آتش داد تسکین شعلہ رد کرد
نبودے بر زمین گر حُبِّ حق | شدے بود زمین نابودِ مطلق
بشاہِ کربلا چشمے کہ گرید | بسبطِ مصطفےٰ چشمے کہ گرید
بسے محبوب پیشِ حق تعالیٰ ست | ز زمزم خوب پیشِ حق تعالیٰ ست
شود ہر کس کہ بر مظلوم گریان | بر ہرا و نبی کردا ست احسان
ادا کردا ست حقِ آلِ اطہار | بپیمبر خوش خدا او را مددگار
شود محشور ماتم دارِ حضرت | با ہلبیت در روز قیامت

در بیان وفات پدید و تخت نشینی یزید علیہ اللعن و نامہ نوشتن بو الید حاکم مدینہ برائے گرفتن بیعت و انکار حضرت

مشو غافل کہ دنیا پر فسون ست | پری ہر کس کہ پندارد جنون ست
بظاہر صورتِ محبوب پُر فن | بباطن قاتل و سفّاک و رہزن
نگاہِ التفاتش خنجرِ تیز | تبسّم قند اِلّا زہر آمیز

عجب حال ست حالِ شہ غم انگیز — کہ دل از درد واندوہ ست لبریز
درین غم ماند صرفِ گریہ گردون — چہل صبح از فلک شد بارشِ خون
چہل روز آفتابِ صبحگاہی — برو بگریست از روی سیاہی
ز سرخی تا چہل روز این زمین ہم — بماتم ماند صرفِ گریہ غم
بھر جا بود کوہے پارہ گردید — ز ہم از کثرتِ اندوہ پاشید
بدریاہا عجب جوش و خروش ست — بماتم روز و شب جوش و خروش ست
دلِ ہر حور و ہر غلمان غم اندوز — ملایک صرف گریہ تا چہل روز
زنانِ ہاشمی بکشادہ گیسو — نمالیدند روغن بر رخ و مو
بماتم شانہ از گیسو جدا ماند — حنا ناآشنائے دست و پا ماند
نیامد تا میانِ شیر ب از شام — سرِ ابنِ زیادِ زشت انجام
ز ماتم بود غوغا در مدینہ — قیامت ماند برپا در مدینہ
ازان پس باز فرمود آن شہِ پاک — کہ زین العابدین مجروح و غمناک
بیاد شاہ چندان گریہ میکرد — باحوالِ پریشان گریہ میکرد
کہ مردم از صدائے نالۂ او — ز آوازِ درائے نالۂ او
بحالِ زار بودند اشک ریزان — شریکِ درد از تسکین گریزان

بلب آورد از حیرت سبب چیست — سیہ پوشی اندر آیا ماتمِ کیست
بگفتا دلبلے اے از خرد دور — نمیدانی کہ امروز ست عاشور
سیہ پوشی اند این اشخاص دلریش — بتقریبِ عزائے دلبرِ خویش
پس او نزدیک زہرا رفت بیتاب — صدا زد فی سبیل اللہ دمِ آب
چہ آبِ فاطمہ آزردہ گردید — بسوے او بچشمِ صد غضب دید
صدا زد دور شو داری ننگ و انکار — ز اجرِ گریہ بر سلطانِ ابرار
حسینِ من نبی را نور دیدہ — غریب کربلا محنت کشیدہ
تنش لرزید و شد از خواب بیدار — پشیمان گشت و تائب شد ز انکار
بہ پیشِ مردم آمد عذر اندیش — کہ گشتم منفعل از کردۂ خویش
بیانِ خواب کرد آن نیک کردار — چو چشمِ او دلش گردید بیدار
حسینِ آن فدیۂ ربِ کریم ست — بقرآن آیۂ فوج عظیم ست
دگر جا کاف ہا یا عین صاد ست — ازان ہم سرگذشتِ شہ مراد ست
چہ آفت ہا بر آن مظلوم بگذشت — کزان غم کعبہ جاے تعزیت گشت
ز ابنِ قولویہ آمد روایت — مزارہ می نماید این حکایت
مرا در بزم جعفر شد گذارہ — امامِ پاک فرمود اے زارہ

سوانح کربلا
ہلاکت حسین علیہ السلام
صاد صبر ۱۲

به مقدارِ پرِ پشّہ بر آید | به محشر گوئے آزادی رُباید
شود زائل اگر باشد بمقدار | کفِ دریا گناہانِ گنہگار
دران محفل که مردِ جاہلے بود | ز نافہمی رہِ انکار پیمود
که دور است از قیاس و از خرد هم | گران جنس و بہایش این قدر کم
تلاشش هر کسے هر چند رو کرد | مگر انکارِ محض آن بے خرد کرد
ز محفل خاست شد در خانۂ خویش | چو شب خوابید در کاشانۂ خویش
بخواب آمد نظر صحرائے محشر | ہجومِ مردم و غوغائے محشر
صراطِ حشر و میزانِ عدالت | فروزان دوزخ و وا بابِ جنت
به تن رعشہ پریشان حالِ مردم | کشاد نامۂ اعمالِ مردم
ز گرمی تشنگی شد بسکه غالب | دلِ او آب را گردید طالب
بسوئے راست چون مضطر نظر کرد | درخشان چشمۂ کوثر نظر کرد
لبِ چشمہ دو مرد او دید و یک زن | سیہ رخت بدن سرگرمِ شیون
ز نورِ چہرۂ شانِ صحنِ محشر | سراپا نور سر تا پا مُنوّر
دران کثرت دران جمعِ کہ و مہ | بپرسید از کسے زیشان نشانده
بگفت او حضرتِ خاتونِ محشرؑ | جنابِ حیدرِ صفدر پیمبرؐ

ہم از احمدؐ صفا خواہد برایش | ز حیدرؑ اعتلا خواہد برایش
بر و گر ید کند ہر کس کہ آہے | نماند ذمہ اش جرم و گناہے

روایت در ثواب گریہ

ثوابِ گریہ بر شاہِ شہیدان | نیاید در قیاس و وہم انسان
چو کنہِ حضرتِ باری ست مشکل | کہ دریابد کسے از فہم کامل
اگر داند ثوابِ گریہ دیندار | ز غم شادی کند بسیار بسیار
شود از رنج افزون شادمانی | کزین رنج ست عیشِ جاودانی
بزمِ غم سرشک ای چشم تر ریز | بدامانِ امیدِ خود گہر ریز
اگر در سر ہوائے باغِ خلد ست | ہمین گوہر بہائے باغِ خلد ست
رقم نقل ست از مردِ خوش انجام | حسینی بود او سید علی نام
کہ من بودم مجاور در حراسان | میانِ روضۂ سلطانِ ذیشان
رضاؑ ہشتم امامِ ہر دو عالم | حبیبِ رب شہنشاہِ معظم
چو آمد روز عاشورا در آنجا | ز فریاد و بکا شد محشر آنجا
عزیزے خواند با حالِ پریشان | کتابِ مقتلِ شاہِ شہیدانؑ
باین مضمون زبانش شد چو گویا | کہ اشکے گر پئے فرزند زہراؑ

اگر باشد گناہِ صاحبِ غم | به مقدارِ کفِ دریاے اعظم
همه عفو ست از الطافِ داور | بپاسِ خاطرِ سبطِ پیمبر

در بیان ثواب گریہ بر امام مظلوم و حکایات گریہ کنندگان

ثوابِ گریہ در تقریبِ ماتم | که باشد از پے شاہِ معظم
خداے دو جہان بہتر شناسد | پیمبر داند و حیدر شناسد
مفید آن شیخ رکنِ دین و ملت | نمود از حضرتِ صادق روایت
که شاہِ کربلا شاہِ شہیدان | بود دایم حضورِ رب سبحان
به لشکر گاہِ خود باشد نگاہش | سوے جاے ورود و بارگاہش
شہیدانے که مدفونند با او | سعیدانے که مدفونند با او
بسوے شان نگاہِ رحمتِ اوست | حضورِ او همه جمعیتِ اوست
بخوبی زائران را می شناسد | همه آباے شان را می شناسد
ز نامِ زائر و آبا ست آگاه | ز قدر و شانِ انچه در عقبی ست آگاه
ز زوّار ست او را النبی چند | چو اشفاقِ پدر در حقِ فرزند
خوشا آن کس که گرید در غمِ او | کند آه و بکا در ماتمِ او
بحقِ او دعا خود می نماید | برحمت التجا خود می نماید

نمودم پیشِ حضرت خواندن آغاز — بسے بگریست آن شاہِ سرافراز
نمود ارشاد بر خوان بی تکلف — بگن ذکرِ شہیدان بے تکلف
بآن طرزے کہ خوانی با دلِ ریش — بماتم شعرِ خود در خانۂ خویش
ادا کردم ہمان انداز خواندن — بسے در گریہ آمد کروبیون
صدائے گریہ ہائے اہلِ عصمت — نوائے نالہائے اہلِ عفت
پذیرفت از پسِ پردہ بلندی — بجانِ بیقرار از دردمندی
چو فارغ گشتم آن ذیجاہ فرمود — امامِ خلق خضرِ راہ فرمود
کہ شعرے ہر کہ خواند در غمِ شاہ — ازو گریند اہلِ بزم بیگاہ
برد واجب نماید رب غزت — ز فضلِ خویشتن گلزارِ جنت
وزان پس کرد دہ دہ در عدد دم — بآخر گفت پنج آن شاہِ عالم
کہ ہر کس پنج کس در گریہ آرد — چنان از بہرِ خود واجب شمارد
اگر وقتے نیاید گریہ اصلا — مگر دارد بگریہ خویشتن را
شود واجب برد ہم باغِ جنت — خوشا قدرِ غزا داران حضرت
برخ اشکے چو از چشمِ تر آید — بمقدارِ پرِ پشہ بر آید
ز عصیان پاک گردد ماتم اندیش — چو آن طفلے کہ زاد از مادرِ خویش

چنین گوہر بدامن ہر شبے یافت | بفردوسِ برین قصرِ گہر یافت
ز ابنِ قولویہ آمد روایت | کہ ابنِ خارجہ کرد این حکایت
کہ روزے پیشِ صادقؑ رفتہ بودم | ز شاہِ کربلا ذکرے نمودم
نمود آن شاہ دلشاں گریہ بسیار | فشاند از اشک دریا چشمِ خونبار
پس آن شاہِ امم سر کرد بالا | چنین فرمود خاصِ حق تعالیٰ
حسینؑ ابنِ علیؑ شاہِ شہیدان | بوقتِ قتل خود در روزِ میدان
ہمیفرمود و می کرد اشک جاری | منم مقتول تیغِ قومِ ناری
نیاز د مومنے وقتے مرا یاد | کہ ننماید بماتم آہ و فریاد
ز چشمش اشکِ خون البتہ ریزد | ز مجلس از گناہان پاک خیزد
دگر فرمود شاہِ کربلائی | منم مذبوحِ تیغِ بیوفائی
دعا کردند اہلِ کوفہ با من | محب بودند گر دیدند دشمن
کنند قبرِ مرا ہر کس زیارت | با ہلِ خود کنند خوشحال رجعت
ز ابنِ بابویہ این ست منقول | کہ میگوید ابو عمارِ مقبول
شدم از صدق روزے پیشِ صادقؑ | مرا فرمود آن شاہِ مشارق
ابو عمار شعرے چند برخوان | بذکرِ ماتمِ شاہِ شہیدان

عمل سازد برآن در مدۃ العمر | نماید همچنان در مدۃ العمر
سخن بسیار دارد این روایت | همین کافی ست گر داری بصیرت

در بیان مراتب محبت اہلبیت علیہم السلام و ثواب گریہ بر مصائب سید الشہداء علیہ السلام

کسے سازد اگر صد سال طاعت | گذارد عمر در زہد و عبادت
کند بر خود گوارا محنت راہ | رود صد رہ بہ حج کعبۃ اللہ
نماز و روزہ باشد عادت او | باجر صرف همت او
براہ حق کند صد بند آزاد | وظائف تا سحر تا شام اوراد
بہ ختم مصحف باری کشد رنج | بہ محتاجان دہد ہر روز صد گنج
کمر بندد جہاد کافران را | نہد بر کف ز جرات نقد جان را
چو حب پنجتن در دل ندارد | براہ دین ائمہ را گذارد
نباشد ہیچ نفع از طاعت او را | بود بر باد سعی و محنت او را
عبث جہدش بود باطل تگ و دو | بغیر خضر گمراہ ست رہرو
خصوصاً دامن شاہ شہیدان | گذارد ہر کہ باشد نا مسلمان
اگر خواہی کہ یابی رستگاری | بیاد کربلا کن اشک جاری
بود ہر اشک چون نایاب گوہر | شود این دولت از طالع میسر

همه کردند استدعاے امداد | اجازت از پے یاری خداداد
مگر در کربلا وقتے رسیدند | که سر از جسم او اعدا بریدند
ندا آمد بقبر پاک باشند | عزادارش بروے خاک باشند
همیشه در غمِ او گریه باید | بدنیا باز تا رجعت نماید
در آن هنگام در یاری بکوشند | بیاری و مددگاری بکوشند
بدنیا روز رجعت باز آید | طلب خونِ خود از اعدا نماید
خجل اعدا شوند از کردهٔ خویش | ذلیل از کینهٔ در پردهٔ خویش
بلب قفل و بدل داغِ فراوان | عرق آلود و سر در گریبان
سزایابند مقهورانِ مردود | در آتش صورتِ فرعون و نمرود
همین اندر صحیفه بود مرقوم | که تعمیلش نمود آن شاهِ مظلوم
عمل فرمود تا اندر جهان زیست | هنوز از الاّ مورِ چند باقی ست
چو آخر عمر ختم المرسلین شد | نزولِ حضرتِ روح الامین شد
بدستش نامه چون بدر الدجی بود | در و دو مهر و روے از طلا بود
که مهرِ خویش گیرد هر امامے | کند روشن ز شمعِ مهر نامے
بزیرِ مهر تحریرے که خواند | بخود تعمیل آنرا فرض داند

حضورِ حضرتِ صادقؑ بیان کرد
نیامد عرض مخلص خالی از درد

فدائے تو شود این جانِ مشتاق
بود ذاتِ شما مرجع بہ آفاق

جہانے راست حاجت با امامان
مگر در عمرِ کم این نکتہ مان

بہ یکدیگر قضا نزدیک نزدیک
اجل ہائے شما نزدیک نزدیک

لبِ معجز نما بکشود حضرت
چنین با او بیان فرمود حضرت

کہ دارد ہر یکے از ما صحیفہ
منور چون یدِ بیضا صحیفہ

دران کردار ہائے قلبِ اعمر
نوشتہ کارہائے قلبِ اعمر

عمل سازد بران آن نیک کردار
بہ کردار و بگفتار و برفتار

بہ آخر کار ہا را چون رساند
قضا نزدیک گردیدست داند

نبردِ او رسد محبوبِ غفار
زمرگِ او کند او را خبردار

نماید نوبہارِ باغِ رضوان
مقام و منزلش در قربِ یزدان

چو سلطانِ شہیدان حسب دستور
عمل فرمود بر تحریرِ منشور

نیامد آخر و آمد پیمبر
بہ نزدِ او بحکمِ ربِ اکبر

خبر دادہ از شہادت کرد مامور
جہادِ راہِ حق او کرد منظور

ہمہ کارش بفرمانِ خدا بود
شہادت ہم بحکمِ کبریا بود

بہر جا عالمانِ دین اسلام | بعالم رونقِ آئین اسلام
کتب شائع مسائل جملہ از بر | چہ زیب دینِ حق اللہ اکبر
محبّا نرا کہ این دولت نصیب ست | ہمہ از کوششِ شاہِ غریب ست
چہ والا ذاتِ شاہِ دین پناہ ست | چو حق پرسی بنائے لا الہ ست
سرِ عالم بپائے شاہِ والا | بجان جانِ فدائے شاہِ والا

جواب رابع شبہہ مذکور

جوابِ چارمی ہم با تو گویم | سخن دارم بسے کم با تو گویم
کہ شد ہر گاہ عصمت بر تو ثابت | ز روئے نص امامت بر تو ثابت
کہ پاک اند این ائمہؑ رکنِ ایمان | سراپا از خطا و سہو و نسیان
امامِ دین نباشد از نبی کم | امامت با رسالت ہست توام
نمیرسید سخنہائے پریشان | بصر کارے ترا در حقِ ایشان
نہادن بر امورِشان سر انگشت | بلے پیمودن با دست در مشت
بجا نبود خطا این اعتراض ست | ہمانا بر خدا این اعتراض ست
ائمہؑ کے ز خود کردار کردند | بفرمانِ خدا ہر کار کردند
کُلینی کرد منقول این روایت | کہ مردے با صفا و پاک طینت

درین آفاق در اندک زمانے — نماندے از اصول دین نشانے
شرایع جملہ می گردید پنہان — شدے پوشیدہ بالکل نور ایمان
چہ اعدا سعے در اخفا نمودند — ہمیشہ در پے تخریب بودند
قلیلے ہم کہ باقی بود ازدین — نہان گردیدے از کفر ملاعین
نبودے باز امر و نہی ممکن — قبایح می شدے جملہ محاسن
وقوعِ قتل آن شاہِ معظم — نباے قصر ایمان کرد محکم
چنان حق را بعالم کرد اظہار — کہ خلق از خواب غفلت گشت بیدار
عیان شد زشتیِ اعمال اعدا — بہ عالم فاش گشت افعال اعدا
ہمہ از مردمِ ذی علم و جاہل — شدند آگہ ز فرق حق و باطل
حق آمد ہمچو گل عنبر فشان شد — بہار کفر پامال خزان شد
چو شد زین واقعہ عالم خبردار — خروجِ چند کس شد مثل مختار
تبہ گردید آخر حال اعدا — بزودی گشت استیصال اعدا
نگون شد گردنِ آلِ امیہ — جہان خندید بر حالِ امیہ
بنی عباس را آمد زوالے — زوالے ہست بعدِ ہر کمالے
چو شائع گشت آثارِ ائمہ — جہان شد پر ز انوارِ ائمہ

جوابِ ثالث از من گوش کن نیز — چو داری بہرہ از عقل و تمیز
ز روئے مصلحت چون حق تعالیٰ — عُلوئے دین خود خواہد بدنیا
فرستد انبیاؑ و اوصیا را — دہد تکلیف ارباب صفا را
بسوئے شورش و طغیانِ آفات — براہِ سخت خارستانِ آفات
روند اندر خطر گاہِ صعوبت — نلغزند از راہِ صعوبت
جنابِ نوحؑ را مبعوث فرمود — تنِ تنہا بچندین الف مردود
موکّد گشت بر موسیٰؑ و ہارونؑ — برائے دعوتِ فرعون ملعون
بہ احمدؐ گشت حکمِ ربِّ عزت — کند در مکّہ تبلیغِ رسالت
کسے را از بلا محفوظ دارد — ز رنج و ابتلا محفوظ دارد
کسے را میگذارد در بلا ہا — کہ گردد باعثِ راحت بہ عقبیٰ
بسا از شر بمہدِ امن خفتند — قضا را بستر لبّیک گفتند
امان گردید کمتر را میسّر — شہیدِ راہِ حق گشتند اکثر
اگر بینند بچشمِ غور انسان — بحالِ حضرتِ شاہِ شہیدان
ز سرِ پروانہ آن شاہِ زمن کرد — فدائے دینِ جدِّ خویشتن کرد
بہ صُلحِ فاسق ار میداد دستی — ز افعالِ قبیحش چشم بستی

گران لشکر مقرر کرد غدّار
ہم از آلِ اُمیّہ سنّی جفاکار

کہ ریزند آن سیہ کاران فاجر
بروزِ حج بہ کعبہ خونِ طاہر

نمود اندیشہ شہ از قومِ نامرد
بہ عُمرہ زان بدل احرام حج کرد

زفوت حج بسے اندوہگین شد
روان سوے عراق آن شاہ دین شد

بشد آنگہ کہ حاکم پیشتر بود
محیطِ خشمِ این بدگہر بود

ز بس بر مصلحت بینی نظر داشت
زخونِ آن پیغمبر خطر داشت

دران دم شہ نہ قصدِ آن طرف کرد
اِبا فرزندِ سلطانِ نجف کرد

طلب کردند اہلِ کوفہ اکثر
کہ گمراہیم مینجوا ہیم رہبر

چو او را حالِ عالم آئنہ بود
پذیرا التماسِ شان نفرمود

چو دید اکنون نباشد چارہ کار
کمر بر مرگِ محکم بست ناچار

بخواری کشتہ گردیدن گران بود
جہادِ راہِ حق بہتر ازان بود

ز روباہان نہ بر بیشۂ جنگ
گوارا چون کند بر خویشتن ننگ

پدر آنرا کہ خیر گیر باشد
چرا چون آہوان نخچیر باشد

سکون و جنبشش جملہ بجا بود
کہ کارِ او ہمہ کارِ خدا بود

جواب ثالث شبہہ مذکور

گذشت اصرار چون از حد زیادہ | سوے کوفہ نمود آخر ارادہ
برفتے گر برون از کنج عزلت | نبطاہر کے شدے اتمام حجت

جواب ثانی شبہہ مذکور

جواب ثانی این شبہہ این ست | موجہ نزد ارباب یقین ست
کہ حضرت را نبود از جنگ چارہ | سلامت کردن بود از وے کنارہ
بھر جانب ز دست جور اشرار | بمقام امن اورا بود دشوار
عداوت حاکم مرد و دمیدانست | نرفتن در سفر کے سود میدانست
یزید رو سیہ جمعے ستمگر | بقتلش کردہ بود اول مقرر
کہ در مکہ بھر جا دست یابند | براہ کشتنش از سر شتابند
نہ شرم از خلق نہ خوف از خدا بود | نظر بر قتل سبط مصطفےٰ بود
سفر چون کرد و مانع گشت خلقت | مکرر بر زبان آورد حضرت
مقامم گر بہ بیت اللہ دانند | چو یحییٰ تیغ بر حلقم برانند
پناہ از زہر این ماران خونخوار | سیہ باطن سیہ طالع سیہ کار
اگر پنہان شوم در خانۂ مور | کشندم از رہ کینہ بصد زور
ز تیغ و تیر نزدیکے بسازند | تنم را خانۂ زنبور سازند

بنا شد کرمکِ شب تاب چون برق | ز ذرّہ تا بہ خورشید ست بس فرق
ز راہِ منصفی مگذر خدا را | نہ بینی ابتلائے انبیا را
کسانے را کہ علمِ غیب دادند | چرا در دامِ آفت ہا فتادند
ز انجامِ امور آگاہ بودند | چرا در صدمۂ جانکاہ بودند
عواقب جملہ را مدِّ نظر بود | کسے ردِّ بلا از خود نفرمود
ز ند جوشش آب یا آتش شود تیز | ز آفت اہل حق را نیست پرہیز
گہے در بند گہ در چاہ مانند | شریکِ حالِ خلقِ اللہ مانند
گزیر از ابتلا کے دلپذیر ست | خلافِ مرضیِ ربِّ قدیر ست
بہ آفت صبر کردن بہرہ مندیست | کہ پستی زینۂ بامِ بلندی ست
چو پیغمبر کہ بود از غیب آگاہ | حذر کردے ز آفت ہائے جانکاہ
نرفتے راہِ پُر خارِ مصائب | چرا گشتے گرفتارِ مصائب
بری گشتے ز ربطِ مردمِ بد | کہ آخر این شرر دامن فگند
تکلف بود چون آن شاہِ ابرار | مُعینش قومے از اعوان و انصار
خطوط کوفیان آمد بکثرت | طلب کردند مردم بہرِ بیعت
نوشت از اشتقیا ہر یک جدا خط | بسوگند خدا و مصطفےٰ خط

چراغِ مردِ چون دین شد ز صرصر — ز نورِ آن مسیحا گشت انور
چہ دادِ شرعِ سبطِ مصطفیٰ داد — خدائی و نبوت را جلا داد
نہ رختِ او اگر بر باد رفتے — نماندے دین چنان کز یاد رفتے

در رفع شبہہ بعض مشککین بد اعتقاد جواب اول

گمان دارند بعضے دشمنِ فہم — اسیرِ دامِ صد تشکیک و صد وہم
کہ با وصفِ حصولِ غیب دانی — وقوف و علمِ اسرارِ نہانی
چرا سبطِ نبیؐ در کربلا رفت — بپائے خود بکامِ اژدہا رفت
چرا اہلِ حرم با خویشتن بُرد — ز دارِ امن در بیت الحزن بُرد
جوابِ این سوالِ بے سر و پا — بود بر صاحبِ دانش ہویدا
کہ حالِ پیشوایانِ طریقت — نباشد مثلِ حالِ جملہ اُمّت
رہِ قربِ خدا آن را کہ پیش ست — بلایش از ہمہ آفاق بیش ست
در آفت صبر مقبولِ اُلہ ست — نبیؐ بر صدقِ این دعوی گواہ ست
قیاسِ شان بود بر خویشتن ہیچ — کہ قطرہ قطرہ و دریاست دریا
نہ گردد قطرہ با دریا برابر — بود تکلیفِ شان تکلیفِ دیگر
غزیلان لالہ در صحرا نباشد — گہر ہر قطرہ در دریا نباشد

در ایّامِ رضاعت متّقی بود — بماہِ روزہ ترکِ شیر فرمود
بروزِ عید تا پوشد شود شاد — خدایش حلّہ جنت فرستاد
برایش گشت حسب حکم داور — دو نیمہ از پرِ جبریل گوہر
زہے راکب کہ جان و دل نثارش — پیمبر اشتر و گیسو مہارش
بہ طفلی انچہ با حق وعدہ فرمود — ہمان کرد و برآن ہم بلک افزود
چو قربان کرد جان با خویش و فرزند — خدا را خوش نبی را کرد خرسند
بیاندوہ و بلا از شکر دم زد — براہِ مرضیِ باری قدم زد
دمے غافل نشد از شکر داور — زبان از تشنگی خشک و لبش تر
بہ تن زخمی کہ در جوشِ محن بود — بشکرِ خالقِ عالم دہن بود
چہ منصب یافت از صبرے کہ او کرد — کہ رُبعِ رُبعِ ایوبؑ آرزو کرد
بہادر کرد جان قربانِ امت — نثار جانِ پاکش جانِ امت
فدا گردید و فرزندان فدا کرد — چہ پاسِ اُمّتِ خیر الورا کرد
چو بے سر آن شہِ صفدر نگشتے — مُہمّ روزِ محشر سر نگشتے +
بسینہ قاتل و بر حلق خنجر — سرِ او در سجودِ ربِّ اکبر
بغربت ذبح دریا دل خدا شد — عبادت ختم بر شاہِ ہدا شد

ضعیف و زار و زبا شدہ نہ زور م | زچاہِ راہ آگہ کن کہ کور م
ز فرزندانِ من آزار کن دور | شفا یابد بود ہر کس کہ رنجور
بعز و جاہ و با اقبال باشند | سلامت تا صد و سی سال باشند
شود سامان و نحو اسم میسّر | رسم بر روضۂ سبطِ پیمبر

در مدح نورِ دیدۂ محمد مصطفیٰ لختِ جگر علی مرتضیٰ جناب سید الشہداء علیہ السلام

اگر محبوبِ ربِّ عرش قین ست | حسینؑ ست و حسینؑ ست و حسینؑ ست
علیِّ مرتضےٰ را نور دین | خدا را در دو عالم برگزین
بایوانِ خلافت لاجوابے | بدیوانِ امامت انتخابے
ز خلقِ مرتضےٰ از لختِ تنِ او | ز خلقِ مصطفےٰ پیراہنِ او
بلند از نقش پایے او زمین شد | فلک شد کرسیٔ عرشِ برین شد
نہنگِ بحرِ تکبیرِ عبادت | پلنگِ بیشۂ روزِ شجاعت
نشانِ لشکرش نخلِ سرِ طور | طنابِ خیمہ اش از گیسوئے حور
خدا دادش لبر تاجِ شفاعت | کہ گردد شافعِ روزِ قیامت
کمالاتش ہمہ آئین من الاس | کراماتش ہمہ اظہر من الشمس
بہ طفلی بین علوی شوکت و شان | کہ شد روح القدس گہوارہ جنبان

برائے آن نمودم صرفِ اوقات — کہ یابم چشمۂ حیوان بہ ظلمات
نویسم انچہ زو یابم براتے — شود روز جزا وجہ نجاتے
نخواہم از کسے دادِ سخن من — کہ خواہم مزد آن از پنجتن من
عزاداران کہ در مجلس نخوانند — بمن ہم حصۂ مزدی رسانند
چکد اشکے کہ از چشمِ حبیبے — زاجرِ او مرا باشد نصیبے
دعا سازند در ہنگام زاری — مصنف یاد ازغم رستگاری
باین تقریب گردم در قیامت — شریکِ زمرۂ اہلِ مصیبت
عزاداران کہ در محشر در آیند — با وجِ عزت از عالم بر آیند
مرا ہم ہمرہِ آن جمع مغفور — شود حاصل ضیا ظلمت شود دور
شود از لوث عصیان دامنم پاک — طفیلِ سبطِ شاہنشاہِ لولاک
سزاوار جنان کے روسیاہے — مگر از قہر تو خواہد پناہے
برائے نیل مقصد گم مگردان — گہے محتاج این مردم مگردان
دل من طبع من سادہ بدنیا — بچاہ افتادن آمال بدنیا
تو از ایام طفلی تا بہ پیری — کرم کردی نمودی دستگیری
بہر کارے اعانت در جہان کن — نمودی انچہ تا این دم ہمان کن

ریاض المسلمین دارد یکے نام — رقم در وے اصولِ دینِ اسلام
معارج بافضائل نام دیگر — باعجازِ ائمہؑ روح پرور
سوم در وصفِ سلطان دُرّۃ التاج — دل آرا چون گلستانِ دُرّۃ التاج
بحسبِ حکمِ سلطانِ فلک جاہ — دلِ من جانِ من واجد علی شاہ
چو یادش در دلِ غم پرور آید — ہمین بے ساختہ از لب برآید
الٰہی تا جہان باشد تو باشی — بجا تا آسمان باشد تو باشی
امید از ناظرین دارم منِ زار — کہ چون خوانند و گردد چشم خونبار
مرا ہم از برائے شاہِ مظلوم — ندارند از دعائے خیر محروم

مناجات بدرگاہ باری تعالیٰ

خداوندا سخن را تازگی بخش — بھر کشور بلند آوازگی بخش
عنایت کن ز لطفِ خویش در وے — کہ از ہر دل برآید آہ سردے
چکد از دیدہ خون ز و گل تر اود — فغان بر لب رسد بلبل تر اود
پر در رنگے کہ در اندوہ و افسوس — شود در گلشنِ فردوس طاؤس
کتابِ من چنان یابد رواجے — کہ در ہر بزم غم گردد سراجے
تو آگاہی ز قصد و ہمتِ من — تو میدانی ضمیر و نیتِ من

مقامِ غنچہ دل لبریزِ حسرت
بجائے چشم گرگشتہ چشمِ حیرت

ز شبنم گر نشان جوئی شرار ست
اگر از بوئے گل پرسی غبار ست

مکان ویران مکین آوارۂ دشت
الٰہی این چہ دورِ آسمان گشت

منِ بیدل کہ از غم ناصبورم
ز شہرِ لکھنؤ در رام پورم

چہ پرسی قصۂ اندوہِ جانکاہ
کہ قالب در سفر دل در وطن آہ

بود نوابِ این کشور سلامت
کہ دارد بر غریبان چشمِ رحمت

ز فیضِ او نیم محتاجِ روزی
کہ میدارد خیالِ دلفروزی

جہان افروز سلطان ابن سلطان
بہادر نامور کلب علیخان

بہ جود و ہمت و شوکت یگانہ
صد و سی سال باشد در زمانہ

غرض این بار چون ترکِ وطن شد
درین شہر اتفاقِ آمدن شد

برین معنی ز چندے بود رایم
کہ حالِ کربلا موزون نمایم

درین ایام فرصت گشت حاصل
نہادم بر مرادِ خویشتن دل

نوشتم در دو ماہ این نامۂ نغز
فگندم پوست آوردم بکف مغز

بری از ثقل و دقت این کتاب ست
فقط زین نظم مقصودم ثواب ست

بہ اردو گرچہ گفتم مثنوی ہا
نمودم طرح و ایجادِ نوی ہا

همہ اعجاز صاحب تاج برحق
کلام اللہ حق معراج برحق

امام اثنا عشر بعد پیمبر
قریشی بعد یکدیگر برابر

مبرا از خطا و سہو و زلت
نہ در آبائے شان کفر و ضلالت

زبان شان زبان حق تعالی
بیان شان بیان حق تعالی

شفیع خلق در روز قیامت
قسیم کوثر و تسنیم و جنت

جحیم و جنت و روز جزا حق
جزا حق پرسش رب حق سزا حق

صراط حشر و میزان قیامت
نکیرین و فشار گنج تربت

همہ حق دان بیا و شبہہ دل
اگر داری سر ایمان کامل

عبادت کن خدا را تا توانی
چہ باشد اعتبار زندگانی

در بیان بی ثباتی و مذمت دنیای ناپائدار

بدنیا لعنت و بر کار دنیا
زبون گفتار و کج رفتار دنیا

برائے کافران گلزار جنت
برائے مؤمنان زندان محنت

کسے را اندرین عالم بقا نیست
درین دنیائے فانی جز فنا نیست

مکن تکیہ برین گر حق پرستی
عدم اول عدم آخر بہ ہستی

عجب مہمانسرائے جست اندر
کہ شب آمد مسافر رفت در روز

وقارے تازہ زد مجد و علا را
بہارے نو ریاضِ اتقا را

دہم شمعِ شبستانِ امامت
نقیؑ سروِ خرامانِ امامت

ملائک قمریانِ سروِ قدش
ہمہ پروانہائے شمعِ خدش

محمدؐ تا یازدہ آمد بکن گوش
شہنشاہِ عطا پاش و خطا پوش

جنابِ عسکریؑ مختار باری
بدست قدرتش سرکار باری

زہے ثنائے کہ جنت کشور او
گروہِ قدسیان در عسکرِ او

امامِ آخرین مہدیؑ ہادی
چراغِ راہِ دین مہدیؑ ہادی

جہان از ذات پاکِ اوست قائم
عیان از ابر نورِ مہر دائم

فیوضِ اوست در آفاق جاری
بدو جودش کلیدِ گنج باری

زبانِ من خدارا شکر و منت
ز اسمائے ائمہؑ یافت لذت

کنم اکنون بیانِ اعتقادات
بگیر از من نشانِ اعتقادات

کہ ربِّ پاک واحد ہست و عادل
شریکِ او را نہ ہمتا و مقابل

خلافِ منفعت کارے نسازد
بغیرِ مصلحت کارے نسازد

بعالم مرسلانش جملہ برحق
مبرا از خطا معصوم مطلق

محمدؐ خاتمِ آنہا یگانہ
پیمبر نیست بعدش در زمانہ

دوم ہادی امام جن و انسان — حسن خضر طریق دین و ایمان
بہ حسن خلق مشہور زمانہ — بجود و ہمت و رفعت یگانہ
سوم رہبر براہ حق حسینؑ ست — امام و آفتاب مشرقین ست
فدا او سر کہ در راہ خدا کرد — خدایش مالک روز جزا کرد
امام چارمین کو تاج دین ست — جناب پاک زین العابدین ست
عبادت را ز زہدش اعتباری — امامت را ز ذاتش افتخاری
امام پنجمین باقرؑ حق آگاہ — مؤید چون نبی من جانب اللہ
کف خاکے جہان در کوی حصرش — سگان خانہ کن باب قصرش
ششم جعفرؑ امام ہر دو عالم — بعالم ناز شش حوا و آدم
اگر آن نیر اعظم نبودے — فروغے در ہمہ عالم نبودے
امام ہفتمین موسیٰؑ کاظم — امیر المومنین موسیٰؑ کاظم
کلیم طور ایمان آستانش — کلام اللہ نازان بر زبانش
امام ہشتمین شاہ خراسان — رضاؑ سلطان عالم چون سلیمان
گلے از روضۂ او ہشت جنت — مدے از دفتر او پنج آیت
نہم خضر رہ دین عرش درگاہ — تقیؑ متقی من جانب اللہ

خوشا شیرے کہ ترک حرص خود نشد در خوان دنیا پنجہ آلود
بچنین صاحب توکل در جہان کیست بہ صاع جو قناعت کرد در زیست
در یکتائے عرفان را خزینہ ہمہ اسرار ربانی بسینہ
چنان در منزلت اعلے علی شد کہ فخر ہر نبی و ہر ولی شد
شجاعے کز حسامش شد مسلمان چہ قوم جن چہ خیل نوع انسان
سوایش فاتح خیبر کہ باشد ورایش قاتل اشتر کہ باشد
ز زور بازوے آن شیر افگن خدائی و نبوت گشت روشن
چہ حق خالق عالم ادا کرد کہ صرف عمر در راہ خدا کرد
دو عالم پیروان اجتہادش شریعت جوہر تیغ جہادش
خدا را شیر و دامادِ رسول است ز طالع زوجہ پاکش بتول است
زہے فرخت زہے اقبال آن شاہ ز نسلش یازدہ معصوم ذیجاہ
سزاوار سراپائے شریعت بعالم صدر آرائے شریعت

در بیان اسامی دوازدہ امام علیہم السلام و اعتقادات حقہ

امام اولین آن شاہ ابرار کہ وصفش بیش ازین گردد اظہار
جناب حیدر کرار نامی علی ابن ابیطالب گرامی

زحرفِ یا بنائے دہ عقول ست — ہمین یا پیشوائے دہ عقول ست

علیؑ مشکلکشائے ہر دو عالم — علیؑ حاجت روائے ہر دو عالم

علیؑ مسند نشینِ خاص احمدؐ — بسرِّ حق امینِ خاص احمدؐ

علیؑ دستِ الٰہ و شیر یزدان — علیؑ تیغِ خدا در روزِ میدان

علیؑ معجز نما ہمچون پیمبرؐ — علیؑ خاصِ خدا ہمچون پیمبرؐ

علیؑ باب ست و احمدؐ کشورِ علم — علیؑ راس ست و احمدؐ پیکرِ علم

علیؑ باشد شفیعِ روزِ محشر — علیؑ باشد قسیمِ حوضِ کوثر

نبیؐ فرمود چون شد خلق مشتاق — کہ قولِ اوست قولِ ربِّ آفاق

نشد واقف کسی از ربِّ اکرم — مگر من یا علیؑ افضل ز عالم

مرا نشناخت کس ہرگز بامکان — مگر ربِّ جہان یا شاہِ مردانؑ

نگشت آگہ کسے از ذاتِ حیدرؑ — مگر من یا خدائے ہفت کشور

ظہورِ نورِ شش از نورِ خدائی — صفات او صفاتِ مصطفائی

بہ ہجرت بود زیب افزائے بسترؐ — شبِ معراج ہمراہِ پیمبرؐ

گواہی داد مہر از اوجِ رفعت ✣ — تو ئی حقّا سزاوارِ امامت

ز فیضش شد رہا از شیرِ سلمانؑ — گدا از خاتمِ او شد سلیمان

نبی شد مورد تنزیل گردید — امین رب از و جبرئیل گردید
هدایت خلق را آن مقتدا کرد — سزاوار عنایات خدا کرد
چنان کار رسالت کرد کامل — نباتات و جمادات اند قائل
ز اعجاز لبش گویا حجر شد — طلب کرد و روان از جا شجر شد
قمر گردید را انگشتش دو پاره — به گردون رجعت مهر آشکاره
سپاهی سیر شد از آب جامے — جهان آسود از خوان طعامے
صلاح کار عالم در نظر داشت — پس از خود او صیائے خویش بگذاشت

در منقبت شیر خدا علی مرتضیٰ اسد اللہ الغالب علیہ الصلوٰۃ والسلام

که می گوید علی ہمنام رب نیست — نصیری گر خدا گوید عجب نیست
همین اسم شریف ست اسم اعظم — صفات رب ذات اوست توام
چو علم و لطف و مین این ز جلی کرد — بجمع عین و لام و یا علی کرد
که علم اوست علم رب اکبر — بود لطفش چو لطف خاص داور
چو مین مقدم پاکش نبودی — جهان از نیستی چون رخ نمودی
ز عین اوست ثابت نزد جمهور — که عین رب بود آن چشمه نور
ز حرف لام واضح پیش اعلام — قوی و مطمئن شد قلب اسلام

بچشمِ قدسیان زان شمع نور ست — کہ نورِ پاک او پیش از ظہور ست
شریعت نخلِ طورِ موسیٰ ی ست — بنبوّت خضر راہِ دعوے ِ اوست
کسے کو راہ در بزمِ یقین یافت — ز نورِ آن چراغِ راہِ دین یافت
ز خلق اوست خلقِ ہفت افلاک — گواہِ صدق این دعوی ست لولاک
گلے کش شگفت در بستانِ آفاق — کہ شد بلبل بہ عشقش جانِ آفاق
دو وصف از قدرتِ خالق بہم شد — حدوثش رنگ بوی او قدم شد
طفیلِ او جہان گردید پیدا — زمین و آسمان گردید پیدا
گل و لالہ مہ و خورشید تابان — ملائک حور و غلمان جن و انسان
وجودِ جملہ از فیضِ وجودش — شہود عالمے شد از شہودش
بہ آفاق ست فیضِ او نمودار — زمین از بارشِ ابرست گلزار
زمانہ بلبل و او گل بہ گلشن — جہان پروانہ او و شمع روشن
ہمین ورد ست در زبانِ ہر گیاہ ست — کہ احمد خاص محبوبِ الہ ست
مطیع حکمِ او از کوہ تا کاہ — ز ماہی تا بعِ فرمانش تا ماہ
ز شرعش انتظامِ ہفت کشور — شفیع المذنبین در روزِ محشر
بآفاق ست اعجازش نمایان — یکے از معجزاتِ اوست قرآن

سفیدی از سیاہی گشت پیدا | سیاہی از سپیدی شد ہویدا
برای بندگان حکمِ عبادت | بحقِ شان بود وجہِ سعادت
کہ ہر کس را چنین در سجن ماند | بہ عیشِ جاودان او را رساند
چہ حاجت ورنہ او را با نماز ست | ز ہر مصنوع صانع بی نیاز ست
صلاحِ بندگان گردید منظور | فرستاد انبیا از بہرِ جمہور
ہمہ ہادی ہمہ خضرِ طریقت | ہمہ آئینہ نورِ حقیقت
میان جملہ صدر آرای اعظم | جناب مصطفیٰ فخرِ دو عالم

در نعت سید المرسلین خاتم النبیین محمد مصطفیٰ محبوب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

زہے نورے ز نورِ ربِ ذو المنن | چراغے از چراغے گشت روشن
سراجے دل بہ قندیلِ تنِ او | فتیلہ تارِ جان خون و غنِ او
ضیایش کرد چون کلفت زدائی | سیاہی رفت و آمد روشنائی
بہر جا نور در جمہور باشد | ظہورش پرتوی زان نور باشد
ازان نور ست نور مہرِ اعظم | ازان روشن ہمہ ذرّاتِ عالم
جدا نورے ازان روشن جبین شد | قلم شد لوح شد عرش برین شد
کواکب بر فلک شد گاہ آن نور | گہے تابید برق آسا سرِ طور

مسی از دود آہ غم نصیبان — حنائے تازہ از خونِ غریبان
بہ کف شانہ دلِ صد چاک ایوبؑ — مصفّا آئینہ از چشمِ یعقوبؑ
پریشان موز حالِ نوحؑ بر دوش — شریکِ چشمِ آدمؑ گوہرِ گوش
گہے از حجلہ بیرون کردہ گہ پا — نظرہا خیرہ شد وقتِ تماشا
کسے از دیدۂ دل ہم اگر دید — نگہ در نیم رہ ترسید و گردید
بہر ذرّہ از ان خورشید نور ست — بہر سنگے نشان از برق طور ست
نشانش نخلِ پیراہنِ گل — سراغش پیچ و تابِ زلفِ سنبل
بہ شبنم قطرۂ از ساغرِ اوست — ورق ہر برگ گل از دفترِ اوست
بہ دشمن دشمن و با دوست یکرنگ — بہ صلح آئینہ و شمشیر در جنگ
فروغِ مہر ہر جا فاش باشد — چہ بیند کور چون خفّاش باشد
ہمہ آفاق نقشِ صنعتِ اوست — ہمہ عالم گواہِ قدرتِ اوست
بذکرش چرخ چون شب زندہ داران — ز انجم تا بحر تسبیح گردان
ز خطّ نسخ کشتِ امین از نگرگ ست — زبانِ شکر منعم برگ برگ ست
ز حکمِ اوست جمع چار اضداد — بیک جا خاک و آب و آتش و باد
عیان از روز و شب شد رنگِ صنعت — نباشد خود بخود این نور و ظلمت

بسم الله الرحمن الرحیم

عروسِ ذات باری را کہ یکتاست
نبی زیور علی ملبوس زیباست

ز ملبوسش ہمہ ملبوس تاری
ز زیور جملہ زیور کم عیاری

باین زیور باین ملبوسِ زیبا
بزیبائی عروسِ جملہ آرا

اگر ہر ہفت پرسی اولیایند
سر و سامان زینت اوصیایند

غلط گفتم حسینِ ماہ پیکر
ندارد حاجتِ ملبوس و زیور

مگر در خاطر پاکش درآید
کہ زیبِ جامہ و زیور فزاید

شود جامہ ز رنگینی مرقع
شود زیور ز لعل و دُر مرصع

زہے شاہد کہ بے پرداشتِ ناز
بنازِ بے نیازی جلوہ افروز

بعون صناع مکین و مکافی فضل خلایق زمین

ذکر شہادت سید الشہدا و اقعات صحیحہ و مصائب اہلبیت مصطفےٰ جگر سوز اہل غم موثق

اشک عزا

از اشک ریز خلد ملک الشعرا نظام بے نظیر تدبیر الدولہ مدبر الملک منشی سید مظفر علیخان بہادر جنگ تخلص اسیر

در مطبع نامی منشی نول کشور رونق طبع تازہ یافت

اطلاع - اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سی مل سکتی ہی جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شائقین اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتابچہ کے ٹیٹل پیج کے تین صفحہ سادہ ہین جسمین بعضہ کتب متفرقات دینیہ درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اوس فن کی اور بھی کتب موجودہ کا خانہ سے قدر دانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

کتب متفرقات دینیہ

روضۃ الشہدا - تصنیف ملا حسین واعظ

رسالہ وجیز و تفویض - از ملا محمد باقر مجلسی مذہب امامیہ کا -

رسالۂ وظائف - ادعیہ ماثورہ بروایات صحیح الدرجہ جسمین مفصلہ دعائین ہین بنا بر مذہب امامیہ -

۱ - پنجسورہ -

۲ - دعاے ماثورہ -

۳ - اعمال عاشورہ -

حیات القلوب - نوادر کتب معتبرہ مذہب امامیہ سے ہی بہت سندی مصنفہ قدوۃ العلما ملا محمد باقر مجلسی تین جلد -

۱ - جلد - مین احوال انبیا کا باسناد رواۃ از آدم علیہ السلام تا حضرت عیسی علیہ السلام بہت شرح و بسط کے ساتھ -

۲ - جلد - خاص احوال باہرات پیغمبر آخر الزمان حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مین و بیان معجزات و غزوات

۳ جلد - بیان امامت و اثبات امامت بر ائمہ اثنا عشر صلوات اللہ علیہم بہ براہین و نص قرآنی و احادیث سرور دو جہانی -

بعد حمد ہندی - فقہ اثنا عشریہ مصنفہ مترجمہ حافظی -

تحفۃ العوام - مسائل فقہ مصنفہ حاجی حسن علی

حلیۃ العرائس - مراسم عورات اور اونکے حقوق مصنفہ مولوی مراد علی -

خلاصۃ المصائب - منقول از نسخہ مطبوعہ سلطانی مزین باہتمام سے چھپا -

دوازدہ مجلس - مسمی بہ ریاض الازہار فی احوال سید الابرار مولفہ مولوی وجیہ الدین محمد رضوی -

اسرار کربلا - حالات معرکہ کربلاے معلی مولفہ منشی محمد ظہیر الدین بلگرامی -

ہدایۃ الکونین الی شہادۃ الحسنین - مولفہ ابو الخیر مولوی محمد معین الدین مشہدی -

دہ مجلس منظوم - معرکہ شہادت کربلا علی الترتیب مشمولہ چودہ مجلس -

به عون صناع مکین و مکافی فضل خلاق زمین و زمان

ذکر شهادت سید الشهدا و اتفاقات صحیحه و مصائب اهلبیت مصطفی جگر سوز اهل عزا مودود

آنرالامعی

از اشک یزدی خامه ملک استوار ناظم نبی نظیر تدبیر الدوله مدبر الملک منشی سید مظفر علیخان بهادر جنگ مخلص به اسیر

در مطبع نادری منشی نول کشور به طبع مزین مقبول جهان شد

Karbalā-nāma.

Muẓaffar 'Alī Khān,
called Asīr.

1880.

~~49 C 123~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.

Presented

by

Munshi Newul Kishore.

49 C 123

